# INSTITUTIONES
# THEOLOGICÆ DOGMATICÆ

AD USUM

SEMINARII AVERSANI

EXCERPTÆ

EX THEOLOGIA UNIVERSA

## R. P. THOMÆ EX CHARMES

*Juxta principia D. Augustini accommodata.*

Nonnullis ablatis, nonnullis adjectis, nonnullis vel in majori lumine, vel in alia parte collocatis.

TOM. II.

TRACTATUS De Deo, et Divinis Attributis.
De SS. Trinitate.

AVERSÆ
EX TYPOGRAPHIA S. MARIÆ MAGDALENÆ
1829.

*Superiorum permissu.*

# TRACTATUS

## DE DEO, ET DIVINIS ATTRIBUTIS.

Hujus Tractatus quatuor erunt Dissertationes, quarum 1. De Dei existentia. 2. De Dei natura, seu essentia. 3. De Divinis Attributis generatim. 4. De Divinis Attributis speciatim aget.

### DISSERTATIO I. (1)

#### *De Existentia unius Dei.*

Dei nomine intelligitur ens in omni perfectionum genere infinitum, a quovis alio independens, caeterorumque omnium origo, et finis, quod ut ait August. de doctr. Christ. cap. 7. *ita cogitetur, ut aliquid nihil melius sit, atque sublimius*; de quo quaeritur? 1. Utrum existentia Dei possit demonstrari? 2. Quibus argumentis possit demonstrari? 3 Utrum possit invincibiliter ignorari? Utrum Deus sit unus, seu unicus?

### CAPUT I.

#### *Utrum Existentia Dei possit demonstrari?*

*Not.* Ex Logica, demonstratio, quae est *syllogismus pariens scientiam*, dividitur in demonstrationem a *priori*, et a *posteriori*. Demonstratio a *priori*, est ea, quae fit

(1) » *Hanc* Dissertationem, *licet paullo diffusiorem,*
« *fere totam exscripsimus; tum quia maxime decet*
» *Theologum scire, quae spectant praecipuum suae scien-*
« *tiae* objectum; *tum quia miro artificio hic colliguntur,*
» *et solvuntur, quae in ingentia volumina congesserunt*
« Athei, *et* Pantheistae, *praesertim* Spinoza; *tum deni-*
« *que quia cogimur fateri in* Institutionibus Metaphysicis
« *quae apud nostros passim leguntur, hujusmodi materiem*
« *non ea perspicuitate, atque ordine fuisse pertractatam*
» *ut factum est a nostr.* Cl. Auctore.

fit per causas rei, quæ demonstratur; sive est ea, qua effectus demonstratur per causam; sic risibilitas demonstratur per rationalitatem; *rationale* enim est causa, cur *risibile* conveniat homini. Demonstratio a *posteriori* est ea, quæ fit per effectus rei, quæ demonstratur, sic rationalitas demonstratur per risibilitatem. His positis sit.

## CONCLUSIO I.

*Existentia Dei non potest demonstrari a priori.*

*Prob.* Demonstratio a *priori* fieri debet per causam rei, quæ demonstratur. Atqui Deus nullam habet suæ existentiæ causam, cum nomine Dei intelligatur *ens a se*, seu a quovis alio independens. Ergo.

*Dices*: Essentia Dei est causa, seu ratio, cur existentia conveniat Deo. Ergo Dei existentia potest demonstrari a *priori*.

*Resp. nego ant.* Nam, ut essentia esset causa, cur existentia conveniret Deo, deberet, saltem per operationem intellectus, esse distincta ab existentia. Atqui essentia in Deo, nequidem per operationem intellectus, est distincta ab existentia; nam Deus est *ens a se*; *ens* autem *a se* non potest concipi sine existentia. Ergo.

*Inst.* Valet hic syllogismus. *Ens, quo nullum perfectius potest excogitari, necessario existit. Atqui Deus est ens, quo nullum perfectius potest excogitari. Ergo.* Atqui ille syllogismus est vera demonstratio a *priori*. Ergo.

*Resp. nego min.* Nam ad veram demonstrationem medium debet esse distinctum ab ipsa re demonstranda; alioquin idem demonstraretur de eodem. Atqui existentia Dei, nequidem per mentem, est ab ejus essentia distincta; nam ens, quo nullum perfectius excogitari potest, et ens necessario existens idem omnino sunt. Ergo, etc. Unde hæc prop. *Deus necessario existit*, non est illatio ex ista, *Deus est ens, quo nullum perfectius potest excogitari*; sed est tantum illius explicatio.

CON-

## CONCLUSIO II.

*Existentia Dei potest demonstrari a posteriori.* Est contra Atheos, et quosdam Socinianos.

*Prob.* 1. Ex Script. Psal. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* Sap. 13. *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, et de his, quae videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes cognoverunt, quis esset artifex . . . a magnitudine enim speciei, et creaturae cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Apost. Rom. 1. ait: *Quod notum est Dei*, (id est, quod de Deo cognosci potest naturaliter) *manifestum est illis* (Philosophis); *Deus enim illis manifestavit*, (lumine scilicet, naturali, et per discursum a rebus creatis), *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus et divinitas, ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.* Atqui coeli non enarrarent gloriam Dei; invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta non conspicerentur; non essent vani et inexcusabiles homines, qui non noverunt Deum, etc. nisi ex creaturis demonstrari posset ejus existentia. Ergo.

*Respondent Sociniani*, ex illis Scripturæ testimoniis, probari quidem posse per rationes naturales ex creaturis haberi cognitionem existentiæ Dei probabilem, non vero probari, quod possit haberi cognitio Dei efficax et demonstrativa, sed:

*Contra est.* Nam hæc Scripturæ verba, *Notum est, manifestum est, intellecta conspiciuntur, cognoscibiliter videri*, evidentem exprimunt scientiam; et ita hos textus interpretati sunt SS. Patres: sic D. *Hieron.* hæc verba *intellecta conspiciuntur*, exponens, ait: *Id est, tam evidenter intellecta sunt, ut conspecta dicantur.* Et D. Aug. Tract. 2. in Joan *Deus*, inquit, *potest inveniri per creaturas evidenter, dicente Apostolo, invisibilia Dei*, etc.

*Prob.* 2. *Ratione*. Existentia rei potest demonstrari a posteriori per effectus ab ea necessario pendentes: sic existentia mentis ab ejus cogitatione certissime cognoscitur. Atqui omnes creaturæ sunt effectus Dei, a quo ne-

necessario, *in esse*, *in conservari*, *et in gubernari*, pendent. Ergo.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Prima veritas non potest demonstrari. Atqui Deus est prima veritas. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Prima veritas in cognoscendo, quale est hoc principium metaphysicum: *impossibile est idem simul esse et non esse*, non potest demonstrari, *conc.* prima veritas in essendo, *nego*. Atqui Deus est prima veritas in essendo, *conc.* in cognoscendo, *nego*. Nam ex Dei existentia alias veritates deducere non possumus.

*Subs.* Atqui prima veritas in essendo non potest demonstrari. Ergo.

*Prob.* Prima veritas in essendo debet credi, juxta illud Apost. *Hebr.* 12. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est.* Ergo.

*Resp. nego cons.* Nam eadem res potest credi, et demonstrari per diversa motiva.

*Prob. cons.* Scientia et fides non possunt esse simul in eodem intellectu de eodem objecto. Ergo objectum fidei supernaturalis non potest demonstrari.

*Resp. dist. ant.* Non possunt esse simul in eodem intellectu de eodem objecto, per idem motivum, *conc.* per diversa motiva, *nego ant.* Nam Dei existentia creditur propter summam Dei revelantis auctoritatem; et evidenter cognoscitur propter necessariam connexionem, quæ concipitur inter creaturas existentes, et earum creatorem: quæ motiva sunt valde distincta.

*Subs.* Atqui scientia et fides non possunt, etc. etiam per diversa motiva, etc. Ergo.

*Prob.* Quæ sese invicem excludunt ab eodem subjecto, non possunt stare simul in eodem subjecto, etiam propter diversa motiva. Atqui fides et scientia, etc. Ergo.

*Prob. min.* Evidentia et inevidentia sese mutuo excludunt ab eodem subjecto. Atqui fides parit inevidentiam: est enim *argumentum non apparentium*, Hebr. 11. scientia vero parit evidentiam. Ergo.

*Resp.* Sub data distinctione, *nego maj.* quia per diversa motiva, idem objectum, modo evidenti, et modo inevidenti, cognosci potest.

*Prob.*

*Prob. maj.* Si evidentia et inevidentia sese mutuo non excluderent ab eodem subjecto, idem actus esset simul evidens et inevidens; absurdum conseq. Ergo.

*Resp. nego seq. maj.* Quae est de falso supponente, supponit enim hominem, qui ex revelatione et demonstratione cognoscit Deum existere, uno eodemque actu assentiri huic prop. *Deus est*; quod falsum est; nam duobus actibus illi assentitur, uno propter revelationem, et altero propter evidentem rationem.

*Objic.* 3. *cum nonnullis Philosophis*. Nulla Dei notitia comparari potest sine supernaturali Dei gratia. Ergo non potest acquiri per demonstrationem.

*Prob. ant.* Eccli. 1. *Omnis sapientia a Domino Deo est*. Ergo notitia Dei non potest acquiri sine gratia supernaturali.

*Resp. dist. cons.* Notitia Dei salutaris, id est conducens ad vitam beatam, *conc.* notitia naturalis, *nego cons.* De notitia salutari loquitur Ecclesiasticus.

*Objic.* 4. Entis necessarii existentia non potest demonstrari per existentiam entis contingentis. Atqui Deus est ens necessarium; creaturae vero sunt contingentes. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Si entis contingentis existentia non habeat necessariam connexionem cum existentia entis necessarii, *conc.* si habet, *nego maj.* Porro creaturarum existentia ita necessariam habet connexionem cum existentia Dei, ut si hic non existeret, illae non essent; proindeque Deus per creaturas demonstrari potest.

*Subs.* Atqui entis contingentis existentia non habet necessariam connexionem cum existentia entis necessarii. Ergo.

*Prob.* Ens contingens non exigit causam necessariam. Ergo non habet necessariam connexionem cum existentia entis necessarii.

*Resp. dist. ant.* Non exigit causam necessariam secundariam, *conc.* primariam, *nego ant.* Nam in resolutione causarum ad eam tandem deveniendum est, quae, a se existens, omnes alias ex nihilo creaverit: illa autem causa, eo quod a se existat, necessaria debet esse et infinita.

*Objic.* 5. Medium demonstrationis debet esse necessarium. Atqui creaturae non sunt necessariae. Ergo

*Resp.*

*Resp. dist. maj*. Debet esse necessarium, hypothetice, et quoad necessariam connexionem cum re demonstrata, *conc.* absolute, et quoad existentiam, *nego maj.* atqui creaturæ non sunt necessariæ, absolute et quoad existentiam, *conc*. hypothetice, et quoad necessariam cum re demonstrata connexionem, *nego min*. nam ex hypothesi quod sint, necessariam habent cum Deo, a quo dependent, connexionem. Ergo dependentia earum non est contingens, sed necessaria.

*Objic.* 6. Omnis demonstratio fit ex prioribus. Atqui creaturæ non sunt Deo priores. Ergo.

*Resp. dist. maj*. Fit ex prioribus, cognitione, *conc.* ex prioribus, existentia, *nego maj*. Atqui creaturæ non sunt Deo priores, existentia, *conc. min*: cognitione, *nego min*. Porro cum adversus Atheos existentiam Dei ex creaturis demonstramus, prius esse creaturas probamus, ut inde in Creatoris existentiae notitiam veniamus.

*Subs*. Atqui creaturae non sunt Deo priores cognitione. Ergo.

*Prob*. Correlativa sunt simul natura et cognitione. Atqui Deus Creator, et creatura sunt inter se correlativa. Ergo sunt simul cognitione.

*Resp. dist. min*. Creator et creatura sunt correlativa, quando creaturae spectantur formaliter, ut sunt creaturae, *conc*. quando spectantur materialiter, ut sunt entia contingentia, *nego min*. Porro quando primo creaturas inspicimus, eas consideramus ut sunt in se; ex qua consideratione intelligimus, eas non habere a se ut existant, ex quo concludimus, eas ab aliquo ente necessario fuisse creatas, quod ens est verus et solus Deus.

*Objic*. 7. Per creaturas non potest demonstrari essentia Dei; ergo nec ejus existentia; utraque enim identificatur in Deo. Ergo si una demonstrari nequit, nec altera potest demonstrari.

*Resp*. 1. *dist. ant*. Per creaturas essentia Dei non potest demonstrari, explicite, *conc*. implicite, *nego ant*. Cum enim demonstretur existentia Dei, demonstratur existentia entis existentis a se, seu entis omnimode independentis a quocumque alio; illa autem *aseitas*, seu omnimoda independentia, est ipsamet essentia Dei. Ergo.

*Resp*. 2. Per creaturas non potest demonstrari quid et qualis sit Deus, *conc*. quod sit, seu quod existat, *nego*

*go ant.* sic licet demonstrari non possit, in quo posita sit essentia Solis, recte tamen ex Solis effectibus demonstratur illius existentia. Ergo a pari.

## CAPUT II.

### *Quibus argumentis potest demonstrari Existentia Dei?*

*Not.* Theologi, contra Atheos, variis demonstrationibus, tum *Metaphysicis*, tum *Physicis*, tum *Moralibus* probant Dei existentiam: nos amicae brevitatis studentes, tres aut quatuor, inter eas efficaciores, hic aperiemus; sit itaque.

### §. I. *Demonstratio ex Ente necessario et contingenti.*

Necesse est, ut in rerum natura existat aliquod ens necessarium, de cujus ratione sit, quod necessitate suae naturae, et independenter ab omni alio existat. Sed illud ens est Deus: nomine enim Dei nihil aliud intelligimus. Ergo datur Deus.

*Prob. maj.* Si non daretur aliquod ens necessarium, sequeretur omnia, quae sunt in rerum natura, esse contingentia. Sed hoc implicat contradictionem. Ergo in rerum natura, necesse est dari aliquod ens necessarium.

*Prob. min.* Si omnia, quae existunt, sint contingentia, potuerunt existere, aut non existere; contingens enim definitur, *quod potest esse*, *aut non esse*. Sed dici nequit omnia entia, quae existunt, ex aequo potuisse existere, vel non existere. Ergo non omnia sunt contingentia.

*Prob. min.* Si quaecumque existunt, poterant ex aequo existere, vel non existere; posset supponi ea omnia non existere; nam, juxta vulgare adagium: *Posito possibili in actu*, *nihil sequitur absurdi*. Atqui supponi non potest omnia non existere, tunc etiam simul essent possibilia, et non essent; *essent possibilia* quia omne contingens est possibile; *non essent possibilia*, quia nullum ens necessarium existeret, a quo illa ponerentur in rerum natura. Ergo non potest supponi omnia entia non existere. Ergo necesse est, ut sit ens omnino necessarium.

Sol-

*Solvuntur Objectiones*

*Objic. Spinoza*. Ex necessitate entis necessarii non demonstratur existentia Dei. Ergo infirma est nostra demonstratio.

*Prob. ant*. Materia ex qua res quaelibet constat, et consequenter universa substantia, est necessaria. Ergo existentia entis necessarii non potest Dei existentia demonstrari.

*Resp. nego ant*. Nam ens necessarium debet esse infinitum in omni genere perfectionis, ac immutabile, tum quoad existentiam, tum quoad existendi modum: utrumque enim habet ex necessitate suae naturae. Atqui materia non est infinita in omni genere perfectionis, cum sit iners et otiosa. Item non est immutabilis, neque quoad existentiam, alias esset a se, et consequenter infinite intelligens, justa, sapiens, provida, etc. quod evidenter est falsum; neque immutabilis est quoad existendi modum, cum sit infinitarum modificationum susceptiva. Ergo.

*Subs*. Atqui non necesse est, ut ens necessarium sit infinitum. Ergo, licet hujus universi materia non sit infinita, nihilominus est necessaria.

*Prob. ant*. Essentiae rerum creaturum sunt necessariae. Atqui tamen non sunt infinitae. Ergo.

*Resp dist. maj*. Essentiae rerum creaturum sunt necessariae, hypothetica, et quoad essentiam Metaphysicam, *conc. maj*. absolute, et quoad existentiam, *nego. maj*. et sic ad conseq. *Itaque*, essentiae rerum creatarum dicuntur necessariae, eo vero sensu, quod positae in rerum natura, tales debeant esse, quales concipiuntur; v. g. homo, si existat, necessario debet esse animal rationale. Porro infinitas perfectionum non fluit ex necessitate hypothetica et metaphysica, sed ex necessitate absoluta et physica existentiae.

*Objic*. 2. Licet singula etiam entia sint contingentia, tota nihilominus entium contingentium collectio est necessaria. Ergo ex ente necessario invicte non probatur Dei existentia.

*Resp. nego ant*. Nam ens necessarium, quod probamus, debet esse infinite perfectum, et consequenter simpli-

plicissimum: Atqui tota prædicta collectio non est simplicissima; a suis enim partibus componentibus pendet, ut sit, quod est maxima imperfectio. Ergo non est quid unum infinite per actum.

*Prob. ant.* A sensu distributivo ad collectivum, non valet argumentatio; v. g. non valet, *singuli milites non sunt exercitus*; *ergo tota collectio militum non est exercitus*. Ergo.

*Resp. dist ant.* A sensu distributivo ad collectivum non valet consequentia, in prædicatis accidentalibus et quantitativis, *conc. ant.* in prædicatis essentialibus, *nego ant.* Valet enim ista illatio: *quilibet homo est animal*; *ergo tota hominum collectio est animal*. Ratio disparitatis est, quia prædicata accidentalia et quantitativa ita singulis conveniunt, ut collectioni repugnent; quia major est quantitas in collectione, quam in partibus collectionis. E contrario prædicata essentialia tam conveniunt singulis partibus, quam earum collectioni, quia petuntur ab essentia, quæ non suscipit majus et minus, sicut quantitas.

*Subs.* Atqui in prædicatis essentialibus, non valet a sensu distributivo ad collectivum argumentatio. Ergo.

*Prob. subs.* Hæc illatio: *Quaelibet creatura possibilis, est essentialiter producibilis*; *ergo tota collectio creaturarum possibilium essentialiter producibilis est*, non valet; alias exhauriri posset Dei infinita potentia. Ergo.

*Resp. nego ant.* Nam eodem modo tota collectio possibilium est producibilis, quo singulæ creaturæ possibiles sunt producibiles. Atqui singulæ creaturæ possibiles sunt tantum producibiles distributive. Ergo et tota collectio essentialiter producibilis est distributive, non collective.

*Objic.* 3. In rerum natura non possunt dari plures substantiæ. Ergo unica est substantia universa, quæ cum sit necessaria, est noster Deus.

*Resp. nego ant.* Substantiam enim hominis esse distinctam a substantia lapidis, substantiam materialem esse distinctam a substantia intelligente et cogitante, luce clarius est.

*Prob. ant.* Illa distinctio, quæ videtur in rebus, est tantum apparens, consistitque in diversa ejusdem substan-

stantiae æternæ et invisibilis modificatione : Ergo unica est in rerum natura substantia, quæ Deus est, ac proinde in rerum natura non sunt plures substantiæ.

*Resp.* Horrenda illa impietas est, quæ si esset vera, Deus esset simul materia et spiritus, homo et brutum, justus et impius, etc. et ideo juxta impium illud systema non dicendum esset, *Sol calefacit terram* : *Brutus trucidavit Caesarem; Judas tradidit Christum*; sed dicendum foret, *Deus modificatus in solem*, *calefacit Deum modificatum in terram*; *Deus modificatus in Brutum trucidavit Deum modificatum in Caesarem*; *Deus modificatus in Judam*, *tradidit Deum modificatum in Christum*; quis unquam tam horrenda cogitare ausus est? Inde enim sequitur nefanda hominum opera ex necessitate divinae substantiæ promanare, cum nihil illud sint, quam divinæ substantiæ modificationes.

## §. II. *Demonstratio ex necessitate primae causae effectricis, et primi moventis immobilis petita.*

Necesse est, ut, in rerum natura, existat aliquod ens improductum, et primum movens immobile. Sed illud ens est Deus; nomine enim Dei nihil aliud intelligimus quam ens a se improductum, ac primum movens immobile. Ergo.

*Prob. maj.* Si omnia entia, quæ sunt, vel fuerunt, producta fuissent a motu, saltem unum ex illis se ipsum produxisset ac movisset; absurdum consequens, nihil enim potest esse sui ipsius causa, et *quidquid movetur ab alio movetur*, juxta axioma. Ergo.

*Prob.* 1. *pars min.* Si in tota entium productorum collectione, unum seipsum produxisset, fuisset se ipso prius et posterius; causa enim est prior suo effectu, et effectus sua causa posterior. Atqui hoc est absurdum, Ergo nihil potuit seipsum producere; ac proinde omnia entia producta supponunt primam causam improductam, aliorum entium effectricem. Atqui illa causa est Deus. Ergo.

*Prob.* 2. *pars min.* Si in tota entium motorum collectione, unum seipsum movisset, sive ad esse, sive ad qualitatem, sive ad locum, fuisset secundum idem simul in *potentia* et in *actu*; in *potentia* quidem, quatenus po-

potuisset recipere motum, quem (ut supponitur) non habuisset; in *actu* autem, quia (ut supponitur) seipsum movisset; sed implicat quod idem, secundum idem, sit in *potentia* et in *actu*; nam quod est simul in *potentia* et in *actu*, v. gr. secundum esse, simul est et non est; item quod simul est in *potentia* et in *actu* secundum eamdem qualitatem, eam habet et simul non habet, quod est contradictorium. Ergo datur primum movens omnino immobile, a quo moventur cætera, quæ moventur; ac proinde datur Deus.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. **In causis producentibus et productis, moventibus et motis, datur processus in infinitum, ita ut una sit, et moveatur ab alia, et hæc ab altera usque in infinitum. Ergo non necessario recurrendum est ad aliquam causam primam et universalem, a qua cæteræ sint.**

*Resp. nego ant* Repugnat enim talis in infinitum processus, nam in enumeratione causarum subordinatarum, tandem deveniendum est ad causam primam; hæc autem, vel est *a se*, vel non; si est *a se*, ergo est improducta, et consequenter Deus, si non est *a se* ergo est ab alio. Sed illud est *a se*, cum sit extra collectionem causarum ab alio productarum. Ergo est Deus.

*Subs.* **Atqui, in enumeratione causarum, non necessario deveniendum est ad aliquam causam improductam. Ergo.**

*Prob.* **Si quædam entia producta, sint æterna, non necessario, in enumeratione causarum, deveniendum est ad causam improductam. Atqui verum prius. Ergo.**

*Prob. min.* **Mens humana, Angelus, sunt entia producta. Atqui sunt æterna. Ergo.**

*Resp. dist: min:* Sunt æterna, *a parte post*, id est, quæ nullum habitura sunt finem, *conc* sunt æterna, *a parte ante*, id est, quae nullum habuerint initium, *nego*.

*Inst.* **Non repugnat dari entia aeterna *a parte post*. Ergo nec repugnat dari entia aeterna *a parte ante*.**

*Resp. nego cons.* Disparitas est, quod ens, non habens suae existentiae initium, sit *a se*, et consequenter in-

independens, quod repugnat creaturae. E contrario ens, quod finem non est habiturum, semper pendet a suo conditore; qui sicut illud libere creavit, ita illud in nihilum potest redigere.

*Objic.* 2. *cum Epicuro*. Materia est improducta et aeterna. Ergo non potest probari existentia primae et universalis causae.

*Resp. nego ant.* Quod non tantum repugnat fidei, sed etiam rationi, ut demonstravimus capite 1. ubi Epicuri argumentum fuit solutum et penitus eversum.

## §. III. *Demonstratio ex mirabili mundi hujus fabrica, et dispositione.*

Opus, in quo relucet summa rerum multitudo et varietas, fixa tempestatum vicissitudo, immensa cœlorum moles, syderum definitæ conversiones, totius denique naturae ordo ita sapiens, ut nullus sapientior, ita pulcher, ut nullus pulchrior; ita constans ut nullus constantior inveniri queat, a suprema quadam mente et intelligentia sapientissima prodiit, regitur, et ordinatur. Atqui talis est tota hujus mundi machina. Ergo a suprema quadam intelligentia prodiit, etc. Atqui illa intelligentia est Deus. Ergo.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objic. Athei*. Omnia, quae in hoc universo cernuntur, ex fortuito atomorum, in vastissimo *nihili* sinu sese moventium, concursu coaluerunt. Ergo ad illa explicanda non est necesse recurrere ad supremam quamdam intelligentiam.

*Resp. nego ant.* Insipiens enim sit oportet, qui magnificum aliquod palatium ex fortuito lapidum, cœmentorum, lignorum concursu, factum dicit; magis insipiens, qui hujus Universi perpetuo sibi constantem fabricam in fortuitum atomorum fictorum concursum refundit. Quis sanae mentis considerans solem, lunam, et alia astra constantia et perpetuo motu lucem quocumque diffundentia, solem ab oriente ad occidentem constantissime moveri, nunquam ab occidente ad orientem, etc. quis, inquam talia contemplans, potest existimare nullo ef-

*effecta consilio, nulla convenientia, nulla ratione divina, sed ex atomis subtilibus, et exiguis concreta esse tanta miracula? nonne prodigio simile est, aut natum esse hominem, qui haec diceret, aut extitisse, qui crederet?* Ait Lactant. *L.* 1. *de ira Dei*, *cap.* 10.

*Inst.* Omnia equidem sunt facta; sed a casu et fortuna; non vero ab aliquo intelligente. Ergo demonstratio ex mundi fabrica nulla est.

*Resp. nego ant.* Quis enim dixerit ferrum ex casu fortuito talem habuisse motum, qui necessarius est ad horologium producendum? Ergo a pari; *quis adeo rationis expers* (ait Seneca *L.* 1. *quaest. natural. in praefat.*) *ut hoc, quo neque formosius quidquam, nec dispositius, nec in proposito constantius, existimet fortuitum et casu volubile et non a suprema aliqua ratione ordinatum?*

*Prob. ant.* Eodem modo universum hoc factum est, quo regitur: Atqui regitur a sola fortuna et casu. Ergo.

*Resp. nego min.* Regitur enim ab intelligentissimo moderatore, ut probatum est.

*Prob. min.* Universum hoc a sola natura regitur: Ergo regitur a fortuna et casu.

*Prob. ant.* Nox semper eodem cursu succedit diei, aestas veri, autumnus aestati, et autumno hyems; homines eodem modo nascuntur et moriuntur, etc. Atqui illa non succederent ita regulariter, nisi a sola natura regerentur. Ergo.

*Resp. nego min.* Nam quod illa ita regulariter sibi succedant, hoc habent ab ipso Deo auctore naturae, cui placuit ipsi naturae regulas permanentes statuere, a quibus seipsa non potest recedere; verum tantum abest, ut tam mirabilis ordo efficiat existentiae Dei, quin potius illam, summa cum energia, statuat; nam, ut docet *Minutius Felix* in Octavio; *hic ordo facile turbaretur, nisi maxima ratione consisteret.*

*Prob. min.* Legislator intelligens suas leges ad libitum, aut saltem pro temporum et negotiorum exigentia, potest mutare; aut in illis dispensare. Atqui leges naturae sunt invariabiles, nec in illis potest quis dispensare. Ergo.

*Resp. nego min.* Contrarium enim colligitur ex miraculis quotidianis, quibus videmus, in hyeme, flores

fru

fructus; in aestate, nives et glacies; in aquis soliditatem et regressum; in igne, ardoris suspensionem; in sole, retrogradationes et eclipses extraordinarias, etc. haec spectant ad Dei providentiam. *Itaque*, nullus est, qui, ex his, quae facta sunt, summam divini illorum artificis sapientiam non agnoscat, sed maxime ex miranda hominis structura; ait Minutius Felix, in Octavio; *status rigidus, vultus erectus, oculi in summo velut in specula, constituti, etc. et quod magis mirum est, eadem figura omnibus, sed quaedem unicuique lineamenta deflexa; sic et similes universi videmur, et inter se singuli dissimiles invenimur.*

§. IV. *Demonstratio moralis Existentiae Dei ex communi hominum sensu.*

Quod omnes homines unanimi et constanti consensu existere fatentur, illud certissime existit, nam *de quo omnes conveniunt*, ait Cicero, *id verum esse, necesse est*. Atqui populi quotquot unquam extiterunt, etiam qui vix humani quidquam praeter speciem habent, omnes unanimi consensu Deum existere fatentur: *Persa* ait D. Hieron. *Gotius, Aegyptius, Turca ipsum agnoscunt.... et totius mundi una vox est, Deus est.* Lib. 1. ad Nepotian. Ergo.

## CAPUT III.

*Utrum Deus possit invincibiliter ignorari?*

*Not.* 1. Ignorantia duplex est, *vincibilis*, scilicet, et *invincibilis*. Ignorantia *vincibilis* est ea, quae adhibita moralis diligentia, vinci ac superari potest; haec censetur voluntaria saltem indirecte ac proinde culpabilis. Ignorantia *invincibilis* ea est, quae nullo studio, nulla diligentia superari potest; haec est involuntaria et inculpabilis.

*Not.* 2. Atheorum plures sunt classes. Alius enim dicitur Atheus *positivus*, qui audacter Dei existantiam denegat, et impugnat.

Alius Atheus *scepticus*, qui dubitat voluntarie de existentia Dei.

Alius

Alius Atheus *indifferentista*; et est qui putat illum adorandum esse Deum, quem pro libito quisque sibi effingit, vel quem Princeps, aut Respublica jubet.

Alius Atheus *theorethicus*, qui scilicet omittit scienter agnoscere, quae nequit impune ignorare erga Deum.

Alius Atheus *practicus*; et est ille, qui terrenis voluptatibus, ac libidine excaecatus ita perdite vivit, ac si non esset Deus, quem, utpote vindicem criminum intimo conscientiae sensu reformidat, vellet non esse: talis fuit *insipiens* ille, qui Ps. 13. *dixit in corde suo: non est Deus*. Unde ipse cum caeteris ejusdem furfuris *corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis*: et tales sunt etiam illi, *qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant*: ad *Tit.* c. 1. v. 16.

Alius denique dicitur Atheus *negativus*, ille videlicet qui mere et simpliciter verum Deum nescit.

## CONCLUSIO.

*Nullus unquam ex praedictis Atheis, sive speculativi sint, sive sceptici, sive indifferentistae, sive theoretici, sive practici, potest invincibiliter, et sine culpa ignorare Deum.*

*Prob.* 1. Quod multiplici argumentorum genere demonstrari valet, illud non potest invincibiliter ignorari. Atqui ex dictis praecedenti Capite existentia Dei demonstrari valet multiplici argumentorum genere, nempe *a posteriori*. Ergo.

*Prob.* 2. Illi nequeunt sine culpa ignorare Deum, quibus infligitur poena; quum nemo nisi propter peccatum a Deo justo puniatur. Atqui omnibus praedictis Atheis, Deum ignorantibus, infligitur poena. Ergo.

*Prob. min.* Regius Psaltes ita canebat ad Dominum Ps. 78: *effunde iram tuam in gentes, quae te non noverunt*. Iterum *Sap.* 13. de talibus Atheis scribit Salomon: *Infelices autem sunt, et inter mortuos* (nempe damnatos) *spes illorum est*. Necnon evidentissima ibi adducitur ratio his verbis: *Si enim tantum potuerunt scire, ut possent aestimare saeculum; quomodo hujus Dominum facilius non invenerunt?* Ergo.

## CAPUT IV.

### *De Unitate Dei*.

*Not.* Unitatem Dei impugnarunt, 1. Gentiles, quorum tanta fuit dementia, ut innumerabilem plane deorum multitudinem adoraverint. 2. Nonnulli Haeretici, ut Marcionitae, Cerdoniani, Manichaei, qui duos admiserunt deos, unum bonum boni, et alterum malum mali principium. 3. *Tritheitae*, qui tres SS. Trinitatis personas, tres Deos numero et natura distinctos dixerunt. Hinc *Polytheismus* et fide contra haereticos, et ratione naturali contra gentiles est debellandus.

### CONCLUSIO I.

*Fide constat unicum esse Deum*.

*Prob.* 1. Ex Script. Ps. 85. *Tu es Deus solus*. Deut. 32. *Vide quod ego sim solus, et non sit alius Deus praeter me*. Marci 12. *Unus est Deus, et non est alius praeter eum*, Et 1. Cor. 8. *Scimus . . . quod nullus est Deus, nisi unus*. Ergo.

*Prob.* 2. Contra *Tritheitas*, ex Patribus, tum Graecis, tum Latinis.

D. Ephan, *Haeresi* 57. *Num deorum multitudinem putaverunt, qui vere cultum Trinitati offerunt? profecto non sic . . . unam deitatem novit Ecclesia., unus est Deus veritatis Pater. Pater perfectus in substantia; Filius perfectus in substantia; Spiritus Sanctus perfectus in substantia; una deitas, unus principatus, etc.*

D. Aug. Serm 6 de tempore: *Maledictus, qui indivisam deitatem Patris, et Filii, et Spiritus Sancti non confitetur: maledictus, qui propria nomina personarum, tres Deos . . . confitetur*.

*Prob.* 3. Ex Conc. Nicaeni I. Symbolo: *Credo in unum Deum*. Tolet. XI. *Sancta Trinitas unus et verus est Deus*. Later. IV. *Firmiter credimus, ac fideliter confitemur, quod unus solus est Deus verus, aeternus, et immensus*. Ergo.

## *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. *Psal.* 18. dixit Deus: ***Ego dixi, dii estis:*** Ergo sunt plures dii.

*Resp. dist. cons.* Sunt plures dii, improprie, et participative, *conc.* proprie, et natura, *nego cons.* Ibi autem Psalmista loquitur de Judicibus, quos vocat deos, propter auctoritatem judicandi populum, quam a Deo participant, non vero loquitur de diis *natura*; addit enim.: *Vos autem sicut homines moriemini*: quod non potest dici de Deo vero.

*Inst.* 1. Apost. 1. *Cor.* 8. ait: ***Sunt dii multi et domini multi.*** Ergo sunt plures dii natura.

*Resp. dist ant.* Sunt plures dii falsi, *conc.* dii veri, *nego ant.* Ibi Apostolus loquitur de idolis, quæ sunt falsa numina, ut ex illorum multitudine eruat unitatem Dei; ait enim: *Scimus quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus est Deus nisi unus; nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in cœlo, sive in terra (siquidem sunt dii multi et domini multi) nobis tamen unus est Deus.*

*Inst.* 2. Illi sunt veri dii, qui habent veros characteres divinitatis. Atqui dii gentium habent veros characteres divinitatis. Ergo.

*Prob. min.* Tres sunt præcipue characteres divinitatis, nempe patratio miraculorum, Psal. 71. *Qui facis mirabilia solus.* Infirmitatum repentina curatio, 1. Reg. 2. *Dominus mortificat et vivificat.* Futurorum prædictio, Isaiae 41. *Annuntiate quae ventura sunt, et sciemus quia dii estis vos.* Atqui dii gentium hos habent characteres. Ergo.

*Resp. nego min.* Namque 1. ea miracula, quæ ad invocationem falsorum deorum dicuntur facta, a dæmonibus, sub deorum nomine, fuerunt patrata, *ut numina lapides crederentur, et Deus verus non quaereretur*, ait Tertull. in *Apologetico*, cap 22.

2 Curationes morborum a falsis numinibus operatæ, fuerunt potius infestantium dæmonum quies, quam ægritudinum depulsio: *Laedunt enim primo*, ait Tertull. ibidem, *dehinc remedia praecipiunt ad miraculum nova sive contraria: post quae desinunt laedere, et curasse creduntur.* 3.

3. Prædictio futurorum facta a dæmonibus, qui mira sua velocitate, in momento, orbem lustrant, et referre possunt, quæ in remotioribus plagis geruntur, ut docet Tertull. ibidem, qui addit, *dispositiones etiam Dei, et nunc concionantibus excerpunt, et nunc lectionibus resonantibus carpunt, ita et hinc sumentes quasdam temporum sortes, aemulantur divinitatem, dum furantur divinationem.*

*Objic.* 2. *cum Manichaeis*. Tot admitti debent dii, quot prima rerum principia. Atqui duo sunt prima rerum principia. Ergo.

*Prob. min.* Tot sunt prima rerum principia, quot sunt effectus oppositi. Atqui duo sunt effectus maxime oppositi, malum nempe et bonum. Ergo duo sunt prima rerum principia.

*Resp. nego maj.* Nam effectus diversi et oppositi, licet arguant diversitatem causarum secundarum, quarum virtus est ita limitata et ad certos effectus producendos determinata, ut alios non possint producere, v. g. ignis ignem, non aquam, producere potest; tamen non arguunt diversitatem causæ primæ, quæ cum sit infinitæ virtutis, quoslibet effectus producere potest, sive similes, sive dissimiles, sive etiam contrarios, unde Deus, *Creator visibilium et invisibilium*, dicitur.

*Inst.* 1 Malum non potest oriri a principio bono. Ergo necessario debet oriri a principio malo.

*Resp dist: ant.* Malum culpæ non potest oriri a principio bono, *conc. ant.* est enim mera rectitudinis privatio, quæ veram non habet causam effectricem sed potius deficientem. Malum pœnæ, *nego ant.* Nam a Deo justo in ultionem criminum infligitur, et sic consideratum, rationem boni induit.

*Subs.* Atqui repugnat principium bonum esse causam malorum pœnæ. Ergo.

*Prob.* Repugnat principium bonum esse injustum. Atqui non potest esse causa malorum pœnæ, quin sit injustum. Ergo.

*Prob. min.* Multi justi ac pii patiuntur mala pœnæ. Atqui si infligerentur a principio bono, illud esset injustum. Ergo.

*Resp. dist. min.* Si infligerentur *positive*, *conc. permissive*, *nego*. Itaque Deus pœnas Justis non infligit positi-

sitive, sed permittit, ut ipsis eveniant, ut puniantur in hac vita peccata eorum, si quæ commiserint; ut virtus probetur et perficiatur; ut praesentem contemnentes vitam, Deum ardentius quærant; ut merces eorum augeatur, etc.

*Inst.* 2. Si unicus esset Deus, illeque bonus, malum culpæ impediret, si posset. Atqui non impedit. Ergo.

*Resp. nego seq. maj.* Ad Deum enim, qui est provisor generalis, pertinet et boni productio, et mali permissio; quippe creavit hominem liberum, ut, vel bonum, vel malum eligeret, oblata ipsi gratia ad bonum prosequendum, et malum fugiendum necessaria, atque etiam proposita æterna felicitate si bene, æterno vero supplicio, si male ageret. Quid porro sapientius, et ad laudem supremi provisoris opportunius? culpa igitur hominis est, si misere pereat, beneficium vero Dei, si æternum vivat.

*Objic.* 3. *cum Tritheitis*. Tres sunt personæ in SS. Trinitate, quarum quælibet est Deus. Ergo sunt tres dii.

*Resp nego conseq.* Quia tres illæ personæ habent eamdem numero naturam. Ergo sunt unus Deus.

## CONCLUSIO II.

*Ratione demonstratur unicum esse Deum.*

*Prob.* Afferendo varias unitatis Dei demonstrationes.

1.° *Demonstratio ex notione Dei* sic proponitur. Deus est ens summe magnum et infinitum, quo nihil majus aut melius esse, aut cogitari potest. Atqui non possunt esse duo entia summe magna, et infinita. Ergo unicum esse Deum necesse est, non multiplicem.

*Prob. min.* 1. Esse summe magnum ex Tertull. *Lib.* 1. *contra Marcion. c.* 3 *est parem non habere*. Atqui parem non habere ita uni competit, ut nullo modo possit duobus competere. Ergo non possunt esse duo entia summe magna. 2. Esse infinitum est complecti omne genus perfectionum. Atqui duos esse hujusmodi impossibile est; nam si essent duo infiniti, unus ab altero distingueretur, alias plures non essent. Atqui id per quod unus ab alio distingueretur, esset aliqua perfectio, Deus enim non nisi perfectione quadam potest constitui; ergo uni deesset ea perfectio, qua alter constitueretur; ergo

non

non haberet omnes perfectiones, ac proinde non esset infinitus. Ergo *Deus, si non est unus, non est*, concludit Tertull. *ibid.*

*Dices*: Non magis divinæ naturæ infinitas impedit pluralitatem deorum, quam personarum. Atqui tres sunt personæ infinitæ. Ergo possunt esse plures Dii infiniti.

*Resp. nego maj.* Disparitas est, quod, si plures essent Dii, differrent a se invicem per aliquam perfectionem infinitam, qua unusquisque constitueretur, et qua quilibet alius careret; quare nullus ex eis esset revera infinitus. E contra cum tres SS. Trinitatis personæ habeant unam, eamdemque naturam; nihil hábet una, quod, ejusdem naturæ divinæ beneficio, cui omnia identificantur, non habeat alia.

2. *Demonstratio ex omnipotentia Dei* sic proponitur. Repugnat esse plures omnipotentes. Ergo et plures deos.

*Prob. ant.* Si essent duo omnipotentes, et unus vellet producere aliquam creaturam; vel alter posset illius creaturæ productionem impedire, et productam destruere, vel non posset: si non posset, non esset omnipotens, cum non posset exequi quodcumque vellet, si posset, alter non esset omnipotens, cum non posset suum opus facere et conservare; unde merito concludit D. Athanas. *Lib. contra gentiles*: *Dicere plures deos aequaliter potentes, est dicere plures aequaliter impotentes.*

3. *Demonstratio*: Deus est primum omnium rerum principium, finis simpliciter ultimus, mundique rector et gubernator. Atqui unicum est rerum omnium principium, unicus finis simpliciter ultimus, unicus mundi rector. Ergo est unicus Deus.

*Prob.* 1. *p. min.* Si essent plura rerum omnium prima principia, quodlibet eorum esset principium totale, vel non; *non primum*; quia implicat ejusdem rei esse plures causas totales; *non secundum*, alias nullus esset Deus, cum nullus haberet virtutem infinitam, sed alterius adminiculo indigeret. Ergo unicus est Deus.

*Prob.* 2. *p. min.* De ratione finis simpliciter ultimi est, quod ad ipsum omnia ordinentur, ipse vero ad nihil aliud referatur. Atqui implicat duo dari, quæ ita se habeant. Ergo implicat dari duos fines simpliciter ultimos. *Prob. min.* nam vel unum illorum ad aliud referretur, vel non; *si primum*, illud quod referretur, non haberet ratio-

nem

nem ultimi finis, de cujus ratione est, ut ad nihil aliud referatur; *si secundum*, aliud ad quod non referretur, non esset finis ultimus, de cujus ratione est, quod omnia ad ipsum referantur. Ergo.

*Prob*. 3. *p. min*. Quae diversa sunt et divisa, in unum ordinem non possunt convenire, nisi ab aliquo uno dirigantur et ordinentur. Atqui in mundo est omnium partium constans harmonia et concors conspiratio. Ergo est unicus mundi rector; *nam si plures mundo praeessent*, ait D. Athanas. contra gent. *ordo ille servari non posset, sed omnia confusione et perturbatione plena essent, dum unusquisque omnia ad suum arbitrium traheret, et adversus alium pugnaret*.

*Dices*: Deus est ens, quo melius excogitari non potest. Atqui melius est plures esse deos, quam unum. Ergo.

*Resp. nego min*. Illud enim non est melius, quod repugnat. Atqui repugnat esse plures Deos. Ergo.

*Preb. min*. Plura bona paucioribus sunt meliora. Atqui plures dii sunt plura bona. Ergo.

*Resp. nego min*. Deus enim est infinitum bonum, ergo omne bonum juxta illud Exodi 33. *Ostendam tibi omne bonum*. Ergo non potest ejus bonitas augeri per alterius boni additionem.

## CAPUT V.

### *De Religione naturali, et revelata:*

*Vide nostrum* Prodromum de divina revelatione.

## DISSERTATIO II.

### *De Natura, seu essentia Dei*.

*Not*. Essentia, seu natura Dei duplici modo considerari potest. 1. Prout est in se *a parte rei*; quo sensu est actus purissimus omnes omnino includens perfectiones, et cum illis identificatus; sic considerata natura Dei neque in terris, neque in cœlis potest perfecte et comprehensive cognosci, ut contra Eunomium, ejusque discipulos suo loco demonstrabimus. 2. Potest considera-

ri per quandam analogiam, et proportionem ad rerum creatarum essentias, quae solent explicari per definitionem ex *genere proximo* et *differentia specifica* constantem . . . Deus *primo modo* spectatus non potest definiri, cum non habeat genus et differentiam; genus enim est totum *potentiale* et perfectibile, at in Deo, qui est actus purissimus, nihil potest esse *potentiale* et perfectibile. Item *differentia* excludit *genus* a suo conceptu, at omnia ita imbibuntur in conceptu divinae essentiae, ut, nequidem per mentem, sejungi possint; hinc D. Ambr. *L.* 1. *de fide*, *contra Arian.* ait: *Deus hic est*, *qui cum dicitur*, *non potest dici*: *cum aestimatur*, *non potest aestimari*: *cum definitur*, *ipsa sua definitione crescit* . . . Deus *secundo modo* spectatus, potest definiri; quia licet in Deo omnia sint unum et idem, ubi non obviat relationis oppositio, nonnulla tamen sunt in eo, quae per modum essentiae spectantur, ut sunt *genus*, quo cum creaturis convenit, et *differentia*, qua ab illis differt; alia per modum attributorum, seu proprietatum, quae ex ipsa rei essentia, secundum nostrum concipiendi modum, sequuntur: hoc modo Deus in hac vita, imperfecte saltem et abstractive, potest cognosci, et quidem duplici via. 1. *Via negationis*, removendo a Deo, quod in creaturis imperfectum est ac limitatum, v. g. cum Deum immortalem, invisibilem, immutabilem dicimus. 2. *Via affirmationis*, affirmando nimirum de Deo omnes, quae enti creato insunt, perfectiones, ab omni labe potentiae et limitationis immunes, v. g. cum Deus concipitur justus, omnipotens, aeternus etc.

*Not.* 2. Circa *genus* Dei nulla est difficultas; nam *constat*. 1 Deum non esse in aliquo genere proprie dicto, id est, quod Deo *univoce* conveniat cum creaturis; nam si quod haberet, esset *ens*; sed *ens* non convenit *univoce* Deo et creaturis, nam *ens*, seu *esse Dei*, necessario est *actu*, et consequenter non potest concipi, ut potens recipere actum existendi, sicut *genus* concipitur, ut potens recipere suam *differentiam*. E contrario *ens*, seu *esse creaturae*, potest concipi, ut non existens actu existendi. Ergo nihil est in Deo, quod *univoce* ipsi conveniat et creaturis. *Constat* 2: Deum esse in aliquo genere improprie dicto, id est, quod *analogice* tantum conveniat Deo et creaturae; illud autem est *ens* sim-

simpliciter , nam per verbum *ens* , Deus convenit *analogice* cum omnibus creaturis .

*Not*. 3. Gravis est controversia inter Theologos circa differentiam Dei , et quaeritur , quaenam inter Dei perfectiones sit differentia essentialis naturae divinae , seu quinam sit gradus *constitutivus* essentiae divinae .

*Not*. 4. In gradu *constitutivo* essentiae alicujus rei , metaphysice spectato , quatuor requiruntur conditiones ; 1. Ut sit quid *proprium* illi soli rei , quam constituit , et a quolibet alio distinguit . 2. Ut sit *primum* in ipsa re , nec ab alio praesupposito derivatum. 3. Ut sit *fons* et *radix* aliarum proprietatum , quae in illa reperiuntur . 4. Ut sit quid *adaequatum rei* , totumque id complectatur , quod est de conceptu rei quidditativo ,

*Not*. 5. Circa praesentem quaestionem , quae ad fidem minime pertinet , quatuor sunt potissimum opiniones .

1. Est *Nominalium* , quibus placet , essentiam divinam constitui per collectionem omnium perfectionum in Deo .

2. Est *Scotistarum* , qui eamdem collocant in infinitate radicali , hoc est , in exigentia omnium perfectionum.

3. Est *Thomistarum* , quorum alii pro gradu constitutivo essentiæ divinæ assignant ipsam intellectionem radicalem , seu facultatem intelligendi ; alii communius intellectionem actualem .

4. Est aliorum omnium Theologorum , qui docent essentiam Dei in *aseitate* , seu in omnimoda ab alio et tamquam a causa , tamquam a principio , et tamquam a radice , independentia , collocandam esse .

## CONCLUSIO I.

*Gradus essentiae divinae* constitutivus *non est cumulus omnium Dei perfectionum* .

*Prob* Gradus ille debet esse specialis aliqua perfectio, quæ , nostro concipiendi modo , sit prima et radix cæterarum . Atqui cumulus ille omnium Dei perfectionum non est talis ; nam non est prima , cum complectatur omnes perfectiones ; nec est radix cæterarum , cum ultra illum cumulum non sit alia . Ergo .

CON-

## CONCLUSIO II.

*Infinitas radicalis non est* formale constitutivum *essentiae divinae*.

*Prob.* Formale constitutivum essentiæ divinæ debet esse perfectio, quæ nobis de Deo cogitantibus *prima* occurrit. Atqui infinitas radicalis, non est talis, nam fluit ab aseitate; quærenti enim, *quare Deus sit infinitus?* seu, *quare nullos in perfectione terminos agnoscat?* Recte respondetur: *Quia Deus est a se*. Ergo.

## CONCLUSIO III.

« *Intellectio non constituit Dei essentiam*.

« *Prob.* Essentia debet esse prima, et radix omnium « proprietatum. Atqui talis non est intellectio. Ergo.

» *Prob. min.* 1. Prius est esse, quam vel habere « facultatem intelligendi, vel actu intelligere. Ergo in- « tellectio non est prima. 2. Non idcirco Deus mente » concipitur omnipotens, aut justus, aut misericors, « quia est intelligens. Ergo intellectio non est radix alia- « rum proprietatum divinarum. Ergo.

## CONCLUSIO IV.

» *Essentia Dei*, *seu primum attributum quod est ce-* « *terarum proprietatum radix*, *constituenda est in* asei- » tate *h. e. in esse a se*.

*Prob.* 1. ex Scriptura: Deus *Exodi* 3. Moysi interroganti, quis esset, respondit: *Ego sum*, *qui sum*. *Sic dices filiis Israel*: *Qui est misit me ad vos*. Ergo Atheus fateri cogitur necessariam Dei essentiam; quæ ab *Aseitate* tamquam a differentia propriissima constituitur. Ita quoque explicant illa Exodi verba SS. Eccl. Patres.

*Prob.* 2. ex Patribus: D. Hieronym. *Epist.* 54. ad Damasum ait: *Deus solus*, *qui est aeternus*, *hoc est qui exordium non habet*. *Essentiae nomen vere tenet*; *idcirco et ad Moysen loquitur*: Ego sum, qui sum.

D. Ambrosius *in Ps.* 43. exponens hæc verba Exodi, ait: *Rem expressit*, *non appellationem*, *dicens*: Ego sum qui sum, *quia nihil tam proprium Dei*, *quam semper esse*. S.

S. August. *in Ps.* 153. inquit: *Tamquam solus sit, dixit Deus*: Ego sum, qui sum . . . . *Ipsum esse se vocari respondit; et tamquam hoc esset ei nomen, hoc dices, inquit: Qui est misit me*. Ergo Catholicus ad revincendos Atheos primo, optimeque illa uti debet opinione, quæ essentiam divinam constituit in *Aseitate*. Ergo

*Prob.* 3. *ratione*. Gradus essentiæ divinæ constitutivus 1. esse debet *proprius* rei, de qua agitur. 2. debet esse *primus* conceptus in ipsa re. 3. debet esse *radix* omnium ejusdem rei perfectionum. Atqui *Aseitas* tria illa complectitur. Ergo.

1. Enim *Aseitas* est naturæ divinæ maxime *propria*, cum per eam differat tum a creaturis, quæ sunt essentialiter ab alio tamquam a causa, cum ab attributis divinis absolutis, quæ sunt ab essentia tamquam a radice.

2. *Aseitas* est *primum*, quod nobis de Deo cogitantibus statim occurrit, cujus nulla ratio reddi potest.

3. Tandem *Aseitas* est *radix* omnium Dei absolutarum perfectionum; qui enim est a se a nullo limitatur in omnimodis perfectionibus possibilibus, quæ habere potest; juxta illud D. Bernardi *Lib*.5. de *Consid. cap.* 6. *Si bonum, si magnum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instatur, quod est, est.*

## DISSERTATIO III.

### *De Attributis Divinis generatim.*

*Not.* 1. Attributum late, vel stricte sumi potest; attributum *late* sumtum est id omne, quo de Deo, tamquam de subjecto praedicatur, quo sensu omnia, quæ ad Dei essentiam spectant, ut *ens*, *substantia*, *spiritus*, Dei attributa dicuntur; de quibus hic speciatim nos agimus.

Attributum *stricte* sumtum est quælibet Dei perfectio, quæ ab essentia divina tamquam a radice virtualiter profluere concipitur, et de Deo per modum proprietatis prædicatur.

*Not* 2. Attributa stricte sumta, alia sunt *absoluta*, alia *relativa*.

Attributa *absoluta* sunt perfectiones tribus personis com-

communes; et hæc, vel sunt *positiva*, quæ de Deo aliquam perfectionem affirmant, ut justitia, bonitàs, etc. vel *negativa*, quæ a Deo aliquam imperfectionem removent, ut infinitas, incomprehensibilitas, etc.

Attributa *relativa* sunt perfectiones, quæ uni, vel duabus tantum personis, sunt propriæ, ut *paternitas*, *filiatio*, *spiratio activa*, et *spiratio passiva*. De his ex professo agemus in Tractatu de Trinitate; attamen in inquirendo quomodo attributa absoluta inter se, et ab essentia distinguantur, indicabimus quomodo attributa relativa ab eadem essentia sint distincta. Ideo.

## CAPUT UNIC.

*De Distinctione attributorum* absolutorum *a se invicem*, *et attributorum*, *tum* absolutorum, *tum* relativorum *ab essentia divina*.

*Not.* 1. Distinctio in genere est *negatio indentitatis*: ea quippe sunt distincta, quorum unum non est aliud: distinctio autem, vel est *realis*, vel *rationis*.

Distinctio *realis* est *negatio identitatis in ipsa re*. Unde ea distinguuntur realiter, quæ non habent a parte rei eamdem entitatem, quæ ideo actu et de facto, ante omnem mentis operationem, sunt distincta.

Distinctio *rationis* est *negatio identitatis in conceptu*, seu est diversitas conceptuum ejusdem rei, quæ ideo, ante mentis operationem, non distinguitur.

*Not.* 2. Distinctio realis triplex est, *major* nempe, *minor*, et *minima*, quæ etiam *formalis a parte rei*, et *Scotistica* dicitur.

Distinctio *realis major* est ea, quæ intercedit inter duas res perfectas, v. g. inter ea, quæ, vel a se invicem separantur, ut Petrus et Paulus, vel separari possunt, ut corpus et anima, vel *relative* opponuntur ratione productionis, ut in divinis Pater et Filius.

Distinctio *realis minor*, quæ *modalis* dicitur, est ea, quæ intercedit inter rem et modum ejus, quorum unum potest esse sine alio, sed non vice versa; sic v. g. inflexio digiti non potest esse sine digito, digitus tamen potest esse sine inflexione.

Distinctio *formalis ex natura rei* est quæ intercedit, non

non quidem inter duas res, sed inter rem et ejus formas, aut inter ejusdem rei varias formas, *ex natura rei*, id est, independenter ab operatione mentis diversas.

*Not.* 3. Distinctio *rationis* duplex est, nempe *rationis ratiocinantis* et *rationis ratiocinatae*.

Distinctio *rationis ratiocinantis* est ea, quae fit per mentem sine ullo in re fundamento: v. g. si quis Petrum a Cepha distinguat; haec fit pro mentis libito.

Distinctio *rationis ratiocinatae* est ea, quae fit per mentem cum aliquo in re fundamento: talis reperitur, inter animalitatem, et rationalitatem hominis, quae distinguuntur fundamentaliter a parte rei, et formaliter per mentem . . . haec autem distinctio, quatenus in mente est, *rationis ratiocinatae* appellatur, quia mens cum fundamento varias ejusdem rei virtutes distinguit; cum vero in ipsa re spectatur, *virtualis* nominatur, id est, æquivalens distinctioni reali, eo quod res, licet una et simplex, pluribus realiter distinctis æquivaleat in ordine ad diversos effectus producendos, diversosque conceptus terminandos.

Distinctio *rationis ratiocinatae* iterum duplex est, perfecta scilicet et imperfecta. *Perfecta*, est ea, qua unum ab alio distinguitur per præcisionem objectivam adæquatam, ita ut quod concipitur, aliud, a quo præscinditur, ita excludat, ut remaneat in potentia ad illud, quo pacto gradus genericus præscinditur a gradu differentiali. *Imperfecta* est ea, qua unum ab alio distinguitur, non per præcisionem objectivam adæquatam, sed per præcisionem formalem in eminentia rei fundatam, qua fit, ut illud, quod præscinditur actu, sed confuse et implicite, includat aliud, a quo abstrahitur.

*Not.* 4. Circa hanc quæstionem duplex est error, et triplex Scholæ opinio.

1. Error est *Gualteri*, qui inter essentiam et attributa admisit distinctionem *realem majorem*. *Palamae*, qui eamdem distinctionem admisit inter essentiam divinam, et ejus operationes. *Abbatis Joachim*, qui eamdem admisit inter essentiam et personas divinas; et tandem *Socinianorum*, qui, ut facilius probent, Spiritum Sanctum non esse Deum, contendunt attributa Dei* ab essentia realiter distingui . . . utrum hanc realem identicam distinctionem inter essentiam et attributa admiserit

Gil-

*Gilbertus Porretanus*, Episcopus Pictaviensis, vel an realem tantum formalem, quae Scotistica dicitur, res est incerta; alij volunt eum admisisse realem identicam, alii realem tantum formalem.

2. Error est *Aetii*, *Eunomii*, et caeterorum Arianorum, qui nullam, ne mentalem quidem, admittunt distinctionem inter essentiam divinam, et illius attributa etiam *relativa*, proindeque ea omnia, juxta illos, sunt synonyma. Circa opiniones vero.

» 1. Est D. *Thomae*, et communis Theologorum, « qui admittunt inter essentiam et attributa sive absolu« ta, sive relativa, et inter ipsa invicem attributa di» stinctionem virtualem, sive rationis ratiocinatae; licet « attributa relativa, quae opponuntur inter se realiter « distinguantur.

2. *Opinio*, est *Scotistarum*, qui inter attributa tum absoluta, tum relativa, et essentiam divinam, admittunt distinctionem *realem formalem*, quia unum ab alio differt, ratione formali, seu definitione, ante omnem mentis operationem.

3. *Scholae opinio*, est *Nominalium* inter attributa et essentiam, solam distinctionem rationis ratiocinantis ponentium, in hoc solum ab *Eunomii* errore recedentium, quod asserant attributa *relativa* inter se realiter esse distincta.

## CONCLUSIO I.

*Attributa divina absoluta, nec inter se, nec ab essentia divina, neque relativa ab eadem essentia distinguuntur* distinctione reali *actuali ante mentis operationem*.

*Prob.* 1. Illa nulla *distinctione reali* distinguuntur, quae de se invicem in abstracto possunt praedicari. Atqui ex Scripturis, Patribus, et Conciliis essentia divina de attributis, et attributa de se invicem possunt praedicari in abstracto. Ergo.

» *Prob. min.* 1. ex Scriptura. *Prov.* 8 Deus dicitur « Sapientia: *Ego sapientia habito in consilio*. Et *Joan.* » 14. *Ego sum via, veritas, et vita*. Ergo

*Prob. min.* 2 ex Patribus. D. Greg. *l.* 10 *moral. cap.* 20. dicit: *Deus hoc est, quod aeternitatem habet, et ipse est aeternitas . . . non est ergo in eo aliud*

*esse*,

*esse , et aliud habere .* Et D. Aug. l. 6. de Trinit. cap. 6. *Eadem magnitudo ejus est , quae sapientia et magnitudo , et eadem veritas , quae illa omnia .*

*Prob. min.* 3. ex Conciliis . Rhemense sub Eugenio III. cui interfuit D. Bernardus : *Credimus* , inquit , art. 10. *et confitemur simplicem naturam divinitatis esse Deum , nec aliquo sensu Catholico posse negari , quin divinitas sit Deus , et Deus divinitas* . Et art. 3. *Credimus nullas omnino res , sive relationes , sive proprietates , sive singularitates , sive unitates dicantur , vel alia hujusmodi , adesse Deo , quae sunt ab aeterno , et non sint Deus* . Et ex Concil. Lateran. IV. contra Abbatem Joachim : *Una quaedam summa res est , incomprehensibilis quidem et inaestimabilis , divina essentia , quae veraciter est Pater , et Filius , et Spiritus Sanctus , tres simul personae , et singillatim quaelibet earundem , et ideo unde Trinitas est solummodo, non quaternitas, quia quaelibet trium personarum est illa res , videlicet substantia , essentia , sive natura divina* . Quod verum non esset , si personalitates ab essentia distinctione reali , aut etiam formali ex natura rei distinguerentur : tunc enim , ut loquitur D. Bernard. l. 5. ad Eugen. cap. 7. *Non quaternitatem , sed centenitatem habebimus* . Ergo ex Script. Conciliis , et Patribus essentia de attributis , et attributa de se invicem prædicantur in abstracto .

*Confirmatur* , quia in Concil. Rhem. damnatus fuit *Gilbertus* ; eo quod inter essentiam et attributa aliquam distinctionem admitteret a parte rei . Ergo .

*Prob.* 2. Ratione , qua D. Bernard. *Serm.* 8. *in Cantica* , premit Gilbertum : si sapientia v. g. ex natura rei , et ante omnem mentis operationem a Deo Deique essentia distingueretur , vel esset quid illa majus , vel minus , vel ei æquale . Atqui 1. Non potest esse divina natura major ; nihil enim Deo majus esse , vel concipi potest . 2. Non potest esse minor , alias formaliter esset creatura ; omne enim Deo inferius , creatum est , et sic Deus esset sapiens per creaturam , quod absurdissimum est . 3. Non potest esse æqualis , alias esset in Deo aliquid a parte rei et actu distinctum ab eo , quod Deo æquaretur , ac proinde essent duo summa bona , quod repugnat . Restat ergo , quod sapientia Dei ante omnem mentis operationem sit Deus , ac consequenter

ter non distinguatur ex natura rei a Deo. Ergo.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Multi Ecclesiae Doctores affirmant, idem non esse naturam, et personam in Deo: sic Basil. *l. contra Eunomium*, ait: *Quomodò ridiculum non est creandi facultatem, substantiam esse dicere? aut etiam providentiam, aut praescientiam rursus substantiam esse putare?* et D. August. L. 7. de Trin. c. 4. *Deo Patri*, inquit, *aliud esse, quod Deus sit, aliud quod Pater sit: quia Deus dicitur ad se, Pater ad alium*. Ergo distinguuntur *realiter*.

*Resp. nego cons.* Ad explicanda enim omnia PP. dicta, quæ in speciem nobis adversari videntur, sufficit distinctio virtualis. Iidem profecto Doctores alibi omnem realem distinctionem apertissime excludunt. Itaque ne secum turpiter pugnare videantur, benigne exponendi sunt ex statu controversiæ, quæ illis erat cum hæreticis sui temporis, ut nullam in Deo distinctionem, præter virtualem, agnoscant.

*Inst.* D. Chrysost. *Hom.* 73 in hæc verba Joan *Domine ostende nobis Patrem*, ait: *Videamus quidnam Philippus intueri velit? an sapientiam Patris? an vero bonitatem? minime; sed hoc ipsum quid sit Pater, ipsam, inquam, substantiam*. Ergo aperte distinguit attributa ab essentia.

*Resp. dist. cons.* Distinguit essentiam intuitive videndam ab attributis, bonitate et sapientia, quatenus in creaturis relucent, *conc.* ut sunt in se, *neg.* Itaque D. Chrysost. essentiam et attributa non spectat, ut sunt in se, sed pro vario, quo a nobis cerni possunt, modo; docetque Philippum non postulassé, ut bonitatem et sapientiam Patris conspiceret, quatenus in operibus manifestantur et videri possunt; sed eo usque assurrexisse, ut ipsam Patris essentiam intuitive contemplari voluerit.

*Objic.* 2. D. Dionys. de Divinis Nominibus caput secundum inscribit, *de unita et distincta Theologia, quænam est divina unio et distinctio*. Atqui nomine *unitae Theologiae* D. Dionys. non aliud intelligit, quam essentiam divinam, quae est unica; nomine vero *distinctae Theologiae*, non aliud, quam operationes et attributa.

Dei

Dei. Ergo censet ea distingui *realiter* ab essentia.

*Resp. nego min.* Nam nomine *unitae Theologiae* D. Dionys. intellexit omnia, quae absolute Deo tribuuntur, ut sunt bonitas, sapientia, et alia attributa. Nomine vero *distinctae Theologiae*, intellexit Divinas Personas, quae, ut fides docet, distinguuntur realiter a se invicem, hocque ex ipso contextu liquet.

*Inst.* Palamitarum dogma in quatuor synodis fuit probatum, ut ex historiis fide dignis refert Petavius, *l. 4. de Deo, cap.* 12 Ergo non potest rejici.

*Resp. nego ant.* In quatuor synodis Schismaticorum *conc.* Catholicorum *nego* Graeci enim post Schisma in varias haereses prolapsi sunt, atque insana Gregorii Palamae Episcopi Thessalonicensis commenta amplexi sunt; quid mirum, cum Schisma sit omnium mater haeresum?

*Objic.* 3. Attributa divina sunt multa independenter ab intellectu. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Sunt multa, *virtualiter*, *conc.* *actualiter* et *entitative*, *nego ant.* Attributa itaque sunt ipsa essentia divina, quæ, licet a parte rei simplicissima, multis realiter distinctis aequivalet in ordine ad diversos effectus praestandos, et diversos conceptus terminandos; atque propter illam suam aequivalentiam praebet intellectui nostro fundamentum ea diversis et inadaequatis conceptibus repraesentandi. Ergo non distinguuntur actu ante mentis operationem.

*Subs.* Atqui sunt multa entitative, et a parte rei. Ergo.

*Prob.* Illa sunt multa a parte rei, quorum unum actu ante omnem mentis operationem non est formaliter alterum. Atqui unum attributum actu, et ante omnem mentis operationem non est formaliter alterum. Ergo.

*Prob. min.* Justitia et misericordia sunt attributa divina. Atqui justitia in Deo actu, et ante mentis operationem non est misericordia. Ergo.

*Resp. nego min.* Nam justistia et misericordia in Deo sunt ipsamet entitas divina simplicissima, quae, si spectetur praecise quatenus est principium punitionum, dicitur *justitia*; si quatenus est principium miserationum, dicitur *misericordia*; ideoque non distinguuntur, nisi penes effectus et connotata, sed cum fundamento in ipsa re.

*Prob. min.* Justitia in Deo diversam habet naturam a misericordia. Ergo actu et ante omnem mentis operationem non est misericordia.

*Prob. ant.* Quae habent diversas definitiones, habent diversas naturas; nam definitio est *oratio explicans naturam rei*. Atqui justitia, et misericordia diverse definiuntur. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Quae habent diversas definitiones adaequatas, *conc.* inadaequatas, *nego*: atqui . . habent diversas definitiones inadaequatas, *conc.* adaequatas *nego*.

Definitio *adaequata* est ea, quae rem, ut in se est, omnique ex parte exponit. *Inadaequata* est, quae rem, non ut est in se, sed ut ex parte objicitur menti, explicat. Justitia itaque, ut est in se, est totus Deus, et consequenter non potest sic definiri, quin omnes omnino Dei perfectiones comprehendantur. E contrario quando justitia seorsim a misericordia definitur, non tota ejus entitas definitur, sed ex parte tantum nimirum quatenus penes aliquos effectus objicitur intellectui. Varia igitur est definitio formalis, variusque conceptus objectivus et correspondens, sed tum definitio, tum conceptus objectivus sunt inadaequati.

*Subs.* Atqui unum et idem realiter, licet multiplex virtualiter, non potest diversimode concipi. Ergo.

*Prob.* Diversitas conceptuum objectivorum est certissimum actualis rerum conceptarum distinctionis argumentum. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Diversitas conceptuum objectivorum adaequatorum, *conc.* inadaequatorum, *nego*. Itaque ad distinctionem rerum actualem, non sufficit qualiscumque diversitas conceptuum, sed semper requiritur, ut illi conceptus sint adaequati, et rem integram complectantur; quod tunc solummodo evenit, quando res est separabilis ab alia, vel quando est principium aut terminus productionis realis alterius.

*Inst.* Si justitia actu et a parte rei esset misericordia, vera esset ista propositio: *Justitia est misericordia*; falsum conseq. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Vera esset in sensu reali, actuali, et identico, *conc.* in sensu virtuali, formali, praecisivo, *nego maj.* Atqui ista prop. *Justitia est misericordia*, non est vera, in sensu formali et praecisivo *conc.* in sensu

sensu reali et identico, *nego min.* Itaque eadem virtus repraesentata inadaequate ut est principium miserationum, dicitur *misericordia*; repraesentata vero, ut est principium punitionum appellatur *justitia*: sed sic sumuntur prout substant diversis conceptibus, propter multiplicitatem virtualem in Deo.

*Urgebis*. Ergo potest dici, quod Deus puniat per misericordiam, et misereatur per justitiam; absurdum conseq. Ergo.

*Resp. nego illatum*. Ratio est, quia per haec verba *justitia*, *misericordia*, etc. non intelligitur natura absolute et in se sumpta, sed cum hoc addito, *prout castigat*, vel *prout parcit*; natura autem divina, licet sit realiter actu idem cum justitia et misericordia, non est tamen parcens prout puniens, ac proinde non potest dici quod per misericordiam puniat, et parcat per justitiam.

*Objic.* 4. Ea distinguuntur ex natura rei, de quibus duo contradictoria praedicantur; nam de eadem re idem non potest simul affirmari et negari. Atqui de essentia divina et illius attributis, tum absolutis, tum relativis, duo contradictoria praedicantur. Ergo.

*Resp.* 1. *nego maj.* Nam ad verificanda illa praedicata contradictoria sufficit distinctio virtualis; res enim propter perfectionem suam pluribus simul aequivalens, tam potest, licet una sit, suscipere praedicata contradictoria pro varia sui consideratione, quam res omnino distinctas; alioquin rebus diversis non aequivaleret.

*Resp.* 2. *nego min.* Nam neque de attributis, neque de essentia et relationibus praedicantur vere contradictoria.

*Prob. min.* Communicari et non communicari, sunt praedicata contradictoria. Atqui in Deo essentia communicatur, personalitas non communicatur. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Communicari et non communicari, sunt contradictoria, si dicantur de eodem, sub eodem respectu, *conc.* sub diverso respectu, *nego maj.* Atqui essentia communicatur, personalitas non communicatur sub diverso respectu, *conc.* sub eodem respectu, *nego min.* Ratio est, quia *communicari*, dicitur de natura in se et absolute sumpta; *non communicari* vero, dicitur de eadem natura, non in se sumpta, sed prout est modificata per personalitatem, unde eadem entitas, quae,

pecut.

prout aequivalet absoluto, est communicabilis, **incommunicabilis** est prout aequivalet relativo. (*).

## CONCLUSIO II.

*Attributa absoluta inter se et ab essentia, item attributa relativa ab eadem essentia distinguuntur; distinctione* rationis ratiocinatae; *non tamen perfecta, sed imperfecta.*

*Prob.* 1. p. 1. Ex Scriptura, quae Deo, licet simplicissimo, multas proprietates, nempe bonitatem, sapientiam, etc. tribuit. Atqui ubi est multitudo, ibi est distinctio, alias omnes illae voces essent synonimae, *ut evenit, cum Simonem, et Petrum, et Cepham, eumdem hominem dicimus*, ait D. Basil. *Lib.* 2. *contra Eunomium*; quod ut *ridiculum* notat. Ergo attributa divina inter se, et ab essentia vere distinguuntur. Atqui non distinguuntur *realiter*, nec *formaliter* ex natura rei. Ergo restat, ut distinguantur distinctione *rationis ratiocinatae*, hoc est, *virtualiter* ex natura rei; et actualiter per mentis operationem.

*Prob.* 2. *ratione*. Ea distinguuntur *ratione ratiocinata*, quae per mentem distinguuntur cum fundamento in re. Atqui essentia divina ab attributis, et attributa a se invicem distinguuntur per mentem cum fundamento in re. Ergo. *Prob. min.* Ea distinguuntur per mentem cum fundamento in re, quae sunt virtualiter multiplicia. Atqui essentia et attributa divina sunt *virtualiter* multiplicia. Ergo. *Prob. min.* Ea sunt virtualiter multiplicia, quae aequivalent diversis perfectionibus, quae actu in creatis distinguuntur. Atqui tum essentia, tum attri-

(*) « Auctor secernit sententiam Scoti *de* distin« ctione formali a parte rei *in Deo a sententia* Gual« teri, *ac* Palamae, *eamque multis impugnat*, *et* Scoti» starum *objectiones separatim dissolvit*. *Nos, cum una* « *et altera non multum videantur differre, iisdemque fe*» *re argumentis a suis Auctoribus propugnentur, sub una* « *alteram confutavimus*, *eorumque objectiones*, *quae pro* « *una et altera aeque valent, simul dissolvimus*.

tributa sunt hujusmodi. Ergo. *Hinc*, patet fundamentum istius distinctionis, esse, tum Dei excellentiam, quia infinitis extra distinctis æquivalet, tum mentis humanæ tenuitatem, quæ cum immensum illud perfectionum pelagus uno actu meteri non possit, unam ab altera saltem imperfecte abstractam, apprehendit, ut recte exponit *Gregor. Nyssenus* contra Eunomium.

*Prob.* 2. *pars*: Distinctio *rationis ratiocinatae* imperfecta est ea, qua illa distinguuntur, quorum unum non posset ab alio ita perfecte præscindi, quin in eo saltem implicite et confuse contineri intelligatur. Atqui attributa divina nec ab essentia, nec a se invicem, ita perfecte præscindi possunt, quin sese mutuo implicite saltem et confuse includere intelligantur. Ergo. *Prob. min.* Quodlibet attributum, quantumcumque ab alio distinctum concipiatur, semper tamen debet concipi ut actus purus et simpliciter infinitus. Atqui nullum attributum potest concipi ut actus purus et simpliciter infinitus, quin concipiatur ut includens *actu*, saltem implicite, omnem perfectionem simpliciter simplicem. Ergo.

### *Solvuntur Objectiones contra* 1. *p.*

*Objic.* 1. *cum Eunomio*. Ens simplicissimum omnem a se amovet distinctionem. Atqui Deus est ens simplicissimum. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Amovet a se omnem distinctionem a parte rei, et in se, *conc.* virtualem, et per mentem, *nego maj.* et sic ad consequens. Ratio est, quia distinctio per mentem nihil ponit in re. Ergo non officit simplicitati Dei.

*Subs.* Atqui distinctio per mentem officit summæ Dei simplicitati. Ergo.

*Prob.* Compositio, etiam rationis, officit summæ Dei simplicitati. Atqui distinctio rationis importat compositionem rationis in Deo. Ergo.

*Prob. min.* Compositio, est distinctorum unio, qualicumque modo distincta sint, sive actu, sive per mentem tantum. Atqui si essentia Dei et attributa distinguan-

guantur per mentem, erit in Deo unio distinctorum. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Compositio est unio distinctorum sese invicem excludentium, *conc.* sese invicem includentium *nego maj.* Atqui si . . . erit in Deo unio distinctorum sese invicem includentium, *conc.* excludentium, *nego min.* Quamvis enim mens attributa sine essentia concipiat, eam tamen non excludit ab eis, sed ab illa tantum modo abstrahit, per diversos conceptus rem attingendo sub diversis notionibus.

*Inst.* Falsa est apprehensio, quæ non est conformis objecto suo. Atqui apprehensio justitiæ abstrahens a misericordia non est conformis objecto suo, quia justitia in Deo est misericordia. Ergo nequidem per præcisionem unum attributum potest apprehendi sine alio.

*Resp. nego min.* Hæc enim apprehensio est conformis objecto suo inadæquato, hoc est, objecto secundum eam rationem, quæ menti objicitur, spectato; nec enim ut justitiæ divinæ apprehensio conformis sit objecto suo, necesse est, ut *explicite* et *adæquate* repræsentet quidquid cum justitia realiter et formaliter est unum, sed sufficit, quod justitiam apprehendat præcise, ut est justitia.

*Objic.* 2. In Concil. Rhem. contra Gilbertum hæc habentur: *In Theologia inter essentiam et personam ratio non distinguat.* Ergo nulla prorsus distinctio, nequidem rationis admittenda est inter essentiam et attributa.

*Resp. dist. ant.* Inter essentiam et attributa, sive relativa, sive absoluta, ratio Theologica non debet distinguere *conc.* ratio Mathematica, *nego ant.* Porro Gilbertus distinguebat duplicem rationem; unam *Mathematicam* quæ per mentem præscindit et distinguit ea, quæ non sunt in re distincta, hancque non officere docebat Gilbertus; aliam *Theologicam*, quæ distinguebat ea solum, quæ etiam in re distincta sunt, hancque inter essentiam et personas admittebat. Ut ergo Concilium hunc errorem proscriberet, et hanc *rationis Theologicae* distinctionem excluderet, statuit ne ratio Theologica inter naturam et personas distingueret.

*Objic.* 3. cum *Nominalibus*. Nullum est fundamentum reale distinguendi mentaliter, aut essentiam ab attri-

tributis, aut attributa a se invicem. Ergo inter ea debet admitti sola distinctio rationis ratiocinantis.

*Resp. nego ant.* Nam illud fundamentum est summa et infinita Dei perfectio, quam mens, propter suam tenuitatem, uno conceptu exhaurire non potest.

*Prob. ant.* Non est fundamentum reale distinguendi per mentem ea, quæ sese realiter includunt. Atqui essentia et attributa realiter sese includunt. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Si non sint *virtualiter* multiplicia *conc.* si sint *virtualiter* multiplicia, *nego maj.* Atqui essentia et attributa sunt virtualiter multiplicia, proindeque præbent intellectui fundamentum, ut sine se invicem concipiantur. Ergo.

*Inst.* Quæ de se invicem prædicantur, non distinguuntur per mentem cum fundamento in re. Atqui essentia et attributa de se invicem prædicantur, vere enim dicitur: *essentia est bonitas; bonitas est essentia.* Ergo.

*Resp. dist. maj.* Quæ de se invicem prædicantur in sensu formali, non distinguuntur per mentem cum fundamento in re, *conc.* in sensu reali tantum, *nego maj.* Atqui essentia et attributa de se invicem prædicantur in sensu reali, *conc.* in sensu formali, *nego min.* Unde falsa est hæc prop. *Essentia, prout essentia, est bonitas.* Ratio est, quia in hac prop. distinctio virtualis essentiæ a bonitate jam formaliter exercetur et reduplicatur super proprium et explicitum conceptum, hancque reddit sensum: *Essentia, prout virtualiter distincta a bonitate, est ipsamet bonitas*, quod falsum est.

## *Solvuntur Objectiones contra 2. p.*

*Objic.* 1. Distinctio quæ reperitur inter essentiam Dei et attributa, etc. est intrinseca. Ergo est perfecta.

*Prob. ant.* Ea distinctio est intrinseca, cujus fundamentum est intrinsecum. Atqui fundamentum distinctionis essentiæ ab attributis est intrinsecum. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Cujus fundamentum *proximum* est intrinsecum, *conc.* Fundamentum *remotum*, *nego maj.* Atqui fundamentum distinctionis essentiæ ab attributis *remotum* est intrinsecum, *conc.* *proximum*, *nego min.* Fundamentum remotum distinctionis attributorum divinorum est *virtualis* rei multiplicitas, seu multis realiter di-

distinctis æquivalentia, hæc est Deo intrinseca. Fundamentum proximum sunt diversa connotata, seu diversi effectus a Deo producti, quod ipsi Deo est extrinsecum.

*Subs.* Atqui æquivalentia est fundamentum proximum distinctionis attributorum Dei. Ergo illud est intrinsecum.

*Prob.* Ante intellectum creatum, est in Deo fundamentum proximum distinctionis attributorum. Atqui non potest esse aliud, quam æquivalentia. Ergo.

*Prob. maj.* Ante intellectum creatum, intellectus in Deo generat, voluntas non generat. Ergo.

*Resp. dist. cons.* Est fundamentum proximum distinctionis *virtualis*, *conc.* distinctionis formalis actualis, *nego*. Hujus enim fundamentum est omnino extrinsecum. Porro ut servetur, quod ante intellectum creatum, intellectus divinus generet, voluntas non generet, sufficit, quod intellectus et voluntas distinguantur a parte rei virtualiter, nec requiritur, ut distinguantur actualiter formaliter. Nam sicut tollitur contradictio formalis per distinctionem formalem, quæ fit ab intellectu; ita tollitur contradictio fundamentalis per distinctionem fundamentalem, quæ est a parte rei ante omnem mentis operationem.

*Subs.* Atqui est fundamentum distinctionis formalis actualis. Ergo.

*Prob.* Si inter essentiam divinam et attributa non detur fundamentum intrinsecum distinctionis actualis, sese includerent; falsum conseq. Ergo.

*Prob. min.* Quod sequitur ad aliud, non potest realiter includi in illo alio. Atqui attributa sequuntur ad essentiam, veluti ejus proprietates. Ergo non possunt includi realiter in illa.

*Resp. dist. maj.* Quod sequitur ad aliud cum distinctione reali, non potest realiter includi in illo, *conc.* cum distinctione virtuali, *subdist.* non potest in illo includi explicite, *conc.* implicite, *nego*. Nam proprietates entis *virtualiter* ad ipsius essentiam sequuntur, et tamen in ea implicite includuntur.

*Subs.* Atqui virtualiter distincta non possunt sese invicem includere, etiam implicite. Ergo.

*Prob.* Si virtualiter distincta sese invicem includerent, idem-

idem esset prius et posterius, includens et inclusum; absurdum conseq. Ergo.

*Resp. dist. seq. maj* Idem esset simul prius et posterius, etc. sub diverso respectu, *conc.* sub eodem respectu, *nego*. Itaque idem sub conceptu explicito potest esse posterius se ipso spectato sub conceptu implicito, ut patet in allato de proprietatibus entis exemplo.

Q. 1. *An et quomodo attributa, sive absoluta, sive relativa essentiam, et attributa in suo conceptu essentiali includant?*

Resp. *Sese mutuo includunt in sensu identico, non autem in sensu formali, saltem explicite.*

*Prob.* 1. *pars*. Ea dicuntur sese in suo conceptu essentiali includere in sensu identico, quæ inter se nulla distinctione reali distinguuntur, suntque una simplicissima entitas. Atqui ex probatis, essentia et attributa sunt una simplicissima entitas, quæ nullam distinctionem admittit a parte rei. Ergo. Hinc D. Aug. *L.* 6. *de Trinit. c.* 10. *Singula sunt in singulis, singula in omnibus, et omnia in omnibus, et unum omnia.*

*Prob.* 2. *pars*. Illa dicuntur sese in suo conceptu formali includere explicite, quorum unum est de conceptu virtuali et formali alterius. Atqui attributa non sunt de conceptu virtuali, et formali abstractivo essentiæ, nec vice versa. Ergo.

*Dices*. 1. Deus est ens simplicissimum. Ergo quidquid est, ad ejus essentiam pertinet.

*Resp. dist. ant.* Est ens simplicissimum, re, *conc.* virtute, *nego*. Est enim virtualiter multiplex. Unde *nego conseq.* Nam hic agimus, de essentia et attributis in sensu virtuali et formali rationis.

*Dices*. 2. Essentia divina est simpliciter infinita. Ergo omnia, quæ Dei sunt, includit.

*Resp. dist. conseq.* Includit in sensu reali, *conc.* in sensu formali, *subdist.* implicite, modo supra explicato, *conc.* explicite, *nego conseq.* Ratio est, quia sicut in sensu formali rationis distinguuntur, ita nec se invicem in eodem sensu includunt explicite.

Q. 2. *An et quomodo essentia de attributis, et attributa de se invicem, ac de essentia prædicentur?*

*Resp.* 1. Attributa et essentia divina in concreto de se invicem prædicantur; sic dicitur: *Deus est justus*; *justus*

*justus est Deus: misericors est justus*, etc. Ratio est, quia ut concreta de se invicem prædicentur, sufficit ut habeant commune subjectum. Atqui essentiæ et attributorum unum est commune subjectum, aut quasi subjectum. Ergo.

*Resp.* 2. In Deo concreta de abstractis, abstracta de concretis; et abstracta de abstractis, de se invicem prædicantur in sensu reali; sic recte dicitur: *Deus est justitia: Deitas est justa: justitia est misericordia*. Ratio est, quia quæ sunt unum et idem in sensu reali actuali, de se invicem in eodem sensu prædicari possunt. Atqui attributa, sive cum essentia, sive secum invicem comparata, sunt quid prorsus idem in omni sensu reali actuali; ut ostendimus contra Gualterum, et Gilbertum Porretanum. Ergo.

*Resp.* 3. In Deo abstracta de abstractis non possunt de se invicem prædicari in sensu formali per mentem; sic non potest dici in hoc sensu: *Deitas est sapientia*; *justitia est misericordia*. Hæ enim propositiones, licet veræ in sensu identico, sunt falsæ in sensu formali. *Ratio est*, quia distincta, ut distincta, de se invicem non dicuntur. Atqui abstracta secundum sensum formalem sunt distincta, et ut distincta considerantur; alius enim est conceptus misericordiæ, alius justitiæ. Ergo.

*Hinc* ad vitandam æquivocationem ordinarie non expedit dicere: *Justitia est misericordia*, sed dicendum: *justitia est idem ens realiter cum misericordia*. Multo minus dici debet: *In Deo intellectus vult*, aut, *voluntas intelligit*; quia illæ propositiones, in quibus agitur de actibus vitalibus, semper sumuntur in sensu formali.

## DISSERTATIO IV.

### *De attributis Dei speciatim.*

*Not.* Ut cum ordine procedamus, hanc Dissertationem in tria capita distribuemus. In 1. agemus de attributis Dei *negativis*, quae aliquam a Deo imperfectionem removent. In 2. de attributis *positivis*, quae aliquam perfectionem Deo tribuunt. In 3. de attributis *positivis*, quae Deo in ordine ad creaturas spectato tribuuntur.

## CAPUT I.

### *De attributis Dei* negativis.

*Not.* Attributa Dei *negativa* sex numerantur, *simplicitas*, nimirum, *infinitas*, *immutabilitas*, *incomprehensibilitas*, *ineffabilitas*, et *invisibilitas*; de quibus singillatim agemus.

## QUAESTIO I.

### *De simplicitate Dei*.

*Not.* 1. Simplicitas formaliter sumpta, nihil aliud est, quam *negatio compositionis*. Dixi *formaliter*; quia fundamentaliter est ipsa Dei entitas, quae cum sit actus purus, omnem potentiam, ac proinde compositionem omnem excludit. Porro duplex vulgo distinguitur compositio, *realis* nimirum, et *rationis*.

Compositio *realis* et plurium partium realiter distinctarum unio. Si sit unio partium physicarum, dicitur compositio *physica*, si sit partium metaphysicarum, dicitur *metaphysica*.

Compositio *rationis*, quae etiam *logica* dicitur, est plurium partium sola ratione distinctarum unio.

*Not.* 2. Simplicitatem Dei impugnarunt non solum Gentiles, qui muta simulacra colebant, sed et *Antropomorphitae*, qui Deum revera corporeum dixerunt; contra quos sit.

## CONCLUSIO I.

*Deus omnem a se excludit compositionem realem physicam*. Est de fide.

« *Prob.* 1. *ex Scriptura*. Joan. 4. dicitur. *Spiritus* » *est Deus*, *et eos*, *qui eum adorant*, *in spiritu*, *et* » *veritate oportet adorare*. Ergo.

*Prob.* 2. *ex Patribus*. S. Cyrill. dialogo 1. de Trin. *Deus simplex*, inquit, *neque compositus est omnino*. D. Ambros. *l.* 1. *de fide*, *cap.* 7. ait: *Deus naturae simplicis est*, *non conjunctae atque compositae*, *&c. nihil* ae-

*accedat*. Unde in Concilio Lateran. III. definitum est: *In Deo sunt tres quidem personae, sed una natura simplex omnino*. Ergo.

*Prob.* 3. *ratione*. Quia Deus est immensus. Atqui quod est immensum, non est corpus, alioquin repleret omnia loca, a quibus excluderet omnia alia corpora. Ergo.

*Solvuntur Objectiones*.

*Objic*. 1. In Deo est compositio. Ergo non est simplex.

*Prob. ant.* Deo tribuendum est quod praestantius est. Atqui compositio praestantior est simplicitate, nam *bonum additum bono, facit melius*. Ergo.

*Resp. dist. min.* Compositio praestantior est simplicitate, in entibus limitatae perfectionis, *conc.* in ente infinito, *nego min.* Cum enim Deus, propter suam infinitatem, omnes omnino perfectiones sibi identificet, hinc fit, ut quo strictior est illius divina simplicitas, eo praestantior sit illius divina perfectio.

*Objic.* 2. *cum Antropomorphitis*. Homo factus est ad imaginem et similitudinem Dei *Genes.* 1. Atqui homo constat corpore et anima. Ergo et Deus, cui similis factus est homo.

*Resp. dist. maj.* Homo factus est ad imaginem Dei, ratione vel animae solius, vel dominii, quod recepit in caeteras creaturas, *conc.* ratione corporis, *nego maj.* Itaque non una est de hac hominis cum Deo similitudine Patrum opinio. Alii censent eam sitam esse in hominis anima, quae quidem in eo similis est Deo, quod sicut in eo sunt tres personae, sic in anima sunt tres facultates, intellectus scilicet, voluntas, et memoria Ita D. Ambr. *L. de dignitate hom. cap.* 2. Alii docent Dei imaginem in homine esse ratione dominii, quod in caeteras creaturas a Deo recepit, eo quod post haec Geneseos verba: *Faciamus hominem ad imaginem*, etc. Deus immediate addiderit, *ut praesit piscibus maris et volatilibus caeli*. Ita D. Chrysost. *Hom.* 8. *in Genesim.*

*Subs.* Atqui homo similis est Deo ratione corporis. Ergo.

*Prob.* Quod est extensum in longum, latum, et pro-

fun-

fundum, est corpus. Atqui Deus est talis. Ergo.

*Prob. min. ex Job.* 11. Deus dicitur; *excelsior cœlo, longior terra, profundior abysso, latior mari.* Ergo.

*Resp. dist. ant.* Deus est excelsior cœlo, etc. metaphorice, *conc.* proprie, *nego*. Itaque Scriptura de Deo interdum modo humano loquitur, ut sese nostro cogitandi, et loquendi modo accommodet; et sic per sensum metaphoricum excellentiam Dei exponit, v. g. in textu allato per *altitudinem* Dei intelligitur ejus divinitas; per *profunditatem*, ejus incomprehensibilitas; per *longitudinem*, æternitas; et per *latitudinem* immensitas.

*Inst.* 1. Scriptura variis in locis membra humana Deo tribuit, nimirum aures, nares, oculos, etc. Ergo Deus ex ipsis est physice compositus.

*Resp. dist. ant.* Tribuit in sensu improprio et metaphorico, *conc.* in sensu proprio, *nego ant.* Itaque Scriptura per *brachia* intelligit Dei omnipotentiam; per *aures*, benignitatem; per *oculos*, scientiam, etc. Per istas ergo locutiones, rudiori nostro intelligendi modo accommodatas, designantur variae Dei perfectiones, quamdam cum facultatibus corporeis analogiam habentes.

*Inst.* 2. In Deo sunt affectiones corporeæ, v. g. pœnitentia, ira etc. Ergo.

*Resp. dist. ant.* In Deo sunt pœnitentia, ira, etc. improprie, et quoad effectum, *conc.* proprie et quoad affectum, *nego ant.* Itaque neque pœnitentia, neque ira sunt in Deo quoad affectum, et interiorem animi motum; nam ex 1. *Reg.* 15. de Deo dicitur: *Neque enim homo est, ut agat pœnitentiam*. Et Malachiæ 3. *Ego Dominus, et non mutor*; mutaretur tamen si de non pœnitente pœniteus, et de non irato fieret iratus. Pœnitentia ergo, et ira sunt in Deo, quoad effectum tantum, quia idem facit Deus erga creaturam, quæ eum offendit, quod agere solent homines cum malefactores puniunt, et opera sua destruunt, quæ fecisse illos pœnitet.

*Objic.* 2. Tertull. existimavit Deum esse corpus: *Quis negabit*, inquit, L. contra Praxeam, cap. 7. *Deum esse corpus, et si Deus Spiritus est; Spiritus enim est corpus sui generis in sua effigie*. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Existimavit Deum esse corpus, quatenus corpus opponitur nihilo, et vacuo, *conc.* quatenus

op-

opponitur spirituali et immateriali, *nego*. Agit enim Tertullianus contra Praxeam, qui Verbum divinum non distinguebat a Patre; dicens quod non sit „*Nisi vox et sonus oris et aer offensus*, quem Tertullianus arguens, ait: *Ego nihil dico de Deo inane et vacuum prodire potuisse . . . nec carere substantia, quod de tanta substantia processit*. Unde nomine *corporis*, solam intellexit substantiam per se subsistentem, non molem extensam; quod confirmat *L. de carne Christ. c.* 11. dicens: *Omne quod est, corpus est sui generis*, id est, suo modo et latissimo sensu, *nihil est incorporale, nisi quod non est*.

*Inst.* 1. Tertullianus per haec verba: *Nihil est incorporale, nisi quod non est*, censuit nihil esse medium inter corpus et nihil. Ergo putavit Deum esse corpus; cum non putaverit ipsum esse nihil.

*Resp. dist. ant.* Nihil esse medium inter corpus late sumptum, nempe pro qualibet substantia, sive corporalis illa sit, sive incorporalis, *conc.* stricte sumptum pro mole extensa, *nego ant.* Dicit enim L. contra Hermogenem, cap. 35 *Omnis res aut corporalis, aut incorporalis sit, necesse est . . . certe post corporale et incorporale nihil tertium*. Ergo Tertullianus aliquid medium inter corpus et nihil agnovit, nempe rerum spiritualium genus, in quo procul dubio reposuit Deum.

*Inst.* 2. D. Aug. *Epist.* 190. *ad Optatum*, exponens Tertulliani de anima corporea sententiam, ait: *Neque hoc Tertullianum somniasse mirandum est, qui etiam ipsum creatorem Deum non esse nisi corpus opinatur*. Ergo juxta D. Aug. Tertullianus existimavit Deum esse corporeum.

*Resp.* Fateor Divum Aug. (sicut et SS. Fulgentium et Thomam) id revera de Tertulliano opinatum fuisse, durioribus ejus verbis offensum, quam tamen sententiam mutasse videtur, *L. de haeres. ad quod vult Deum, haeresi* 86. de Tertulliano dicens: *Posset enim quoquo modo putari ipsam naturam, substantiamque divinam corpus vocare; non tale corpus cujus partes aliae majores, aliae minores valeant, vel debeant cogitari, qualia sunt omnia, quae proprie dicimus corpora . . . sed quia non est nihil*.

*Objic.* 3. In Deo est forma informans. Ergo et cor-

p is

pus. *Prob. ant.* Anima est forma informans. Atqui in Deo est anima, Hebr. 10. *Justus . . . si substraxerit se, non placebit animae meae*. Ergo:

*Resp. nego ant.* Ad prob. *dist. maj.* Anima proprie dicta, est forma informans, *conc.* improprie dicta, *nego maj.* Porro anima in textu allato sumitur improprie, nimirum pro voluntate.

*Objic.* 4. Deus est compositus ex subjecto et accidente. Ergo: *Prob. ant.* A creatione mundi, multa de novo advenerunt Deo, quibus antea carebat, v. g. tituli Creatoris, Domini, Judicis, etc. *Ex quo esse caeperunt, in quae potestas Domini ageret* (ait Tertull. *L.* 2. *c.* 3. *contra Hermog.*) *ex illo per accessionem potestatis, et factus, et dictus est Dominus*: Ergo in Deo sunt accidentia.

*Resp. dist. ant.* Multa de novo advenerunt Deo *denominative*, et *objective*, per meram connotationem ad creaturas, *conc.* intrinsece, et subjective; per ordinem ad divinam virtutem, *nego ant.* Licet enim Deus ab æterno non habuerit denominationem *Domini*, *Judicis*, *Creatoris*, quia ab æterno nullæ erant creaturæ, in quas potestatem Domini, Creatoris, etc. exerceret; tamen ab æterno habet virtutem creandi, regendi, etc. quæ Deo non advenit, cum sit ipsi essentialis; hocque sensu sese explicat *ibidem* Tertullianus. Unde patet totam mutationem cadere in rès creatas, quæ ab uno statu transeunt ad alium.

*Inst.* 2. D. Aug. *L.* 5. *de Trinit. c.* 4. *et* 5. docet non omnia, quæ de Deo dicuntur, secundum substantiam dici. Ergo aliqua dicuntur de eo secundum accidens.

*Resp. nego cons.* Nam D. Aug. non opponit substantiam accidenti, sed relationi, asserendo non omnia quæ de Deo dicuntur, absolute dici, sed aliqua relative: *In Deo*, inquit, *nihil secundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile est; nec tamen omne, quod dicitur, secundum substantiam dicitur; dicitur enim ad aliquid, sicut pater ad filium, et filius ad patrem, quod non est accidens . . . non secundum substantiam haec dicuntur.*

CON-

## CONCLUSIO II.

***Deus omnem a se excludit compositionem realem metaphysicam.***

*Prob.* Compositio realis metaphysica fit vel ex essentia et existentia, vel ex essentia et personalitate. Atqui nulla ex istis compositionibus reperitur in Deo. Ergo.

*Prob. min.* Per partes: 1. *Deus non est compositus ex essentia et existentia*: quia omnis compositio fit ex rebus distinctis. Atqui existentia Dei est ipsamet essentia, a qua nequidem per mentem sejungi potest; nam Deus est *ens a se*. Atqui *ens a se* includit existentiam in suo conceptu. Ergo. 2. *Deus non est compositus ex natura et personalitate*; quia ut diximus, compositio fit ex rebus distinctis. Atqui natura divina et personalitates non distinguuntur neque realiter, neque formaliter ex natura rei, nam *personarum proprietates* (ait D. Bernard. *L. 5. de consid. c. 8.*) *non aliud quam personas, ipsasque non aliud quam unum Deum, unam divinam substantiam . . . fides catholica confitetur*. Ergo.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Deus est compositus ex essentia, et existentia. Ergo.

*Prob. ant.* Essentia Dei distinguitur ab existentia per mentem cum fundamento in re. Ergo ex illis Deus est compositus.

*Prob. ant.* Essentia ab attributis distinguitur per mentem cum fundamento in re. Ergo et ab existentia.

*Resp. nego cons.* Disparitas est, quod essentia, licet sit quid idem realiter et actu cum attributis, virtualiter tamen ab eis distinguitur, proindeque præbet intellectui fundamentum, ut possit sine illis concipi. At cum existentia sit de conceptu essentiali Dei, non distinguitur virtualiter ab essentia, ac proinde si intellectus illam distingueret, sine ullo, vel levissimo fundamento distingueret.

*Objic.* 2. Tres divinæ Personæ faciunt compositionem realiter. Ergo Deus est realiter compositus ex natura, et personalitatibus.

*Resp*

*Resp. nego ant.* Nam personæ divinæ conferri possunt, vel cum essentia, vel inter se. *Si* 1. jam sunt una simplex entitas; non plura unita. *Si* 2. jam sunt plura, sed non unita; cum sic spectatæ sibi mutuo relative opponantur; ad veram tamen compositionem requiritur distinctorum unio.

*Prob. ant.* Ex D. Greg. Nazian. *Orat.* 23. dicente: *Trinitatem adorari in unitate, cujus admirabilis et divisio sit, et unio*. Ergo est unio.

*Resp. dist. cons.* Est unio, sumpta pro unitate essentiali, *conc.* pro distinctorum unione, *nego cons.* Itaque D. Gregor. Nazianz. sicut et alii Sancti Patres, per unionem intelligunt duntaxat perfectam unitatem essentialem, ut probent divinitatem communicari tribus personis, sine ulla sui divisione, aut diversitate: unde *Arianis* crebro exprobrabant quod, ipsius divinitatis divisione, pluralitatem Deorum inducerent.

*Inst.* Quod constat ex aliquo communi, et aliquo proprio vere compositum est. Atqui in personis divinis natura est communis, personalitas est propria. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Si illud commune, et proprium inter se distinguantur; *conc.* secus, *nego*. Porro natura divina a personis divinis non distinguitur, ut supra fuit probatum.

## CONCLUSIO III.

*Deus est ita simplex, ut omnem compositionem logicam ex genere et differentia excludat*. Est contra Gabriel. Biel, Greg. Ariminensem, Witasse, aliosque.

*Prob.* 1. *Ex SS. Patribus*, qui conceptis verbis compositionem ex genere et differentia a Deo excludunt. *Alienum est a ratione*, inquit Cyril. Alex. *Dialogo* 2. *de Trin. genus in Deo ullum nominare*. Et *Lib.* 3. *Thesauri contra Anomaeos*: *Videmus id omne, quod differentiam recipit, esse compositum, non simplex: quare cum simplex, minimeque compositus Deus omnium confessione sit, non potest ingenitum esse illius differentia*. Et Evagrius *apud Socratem*. *l.* 3. *cap.* 7. definiri Deum vetat, *quia*, inquit, *quae definiuntur, composita sunt*. Ergo.

*Prob.* 2. *ratione*. In omni composito ex genere et *dif-*

ferentia, genus se habet ut potentia perfectibilis et actuabilis a sua differentia. Atqui in Deo, ente purissimo et actualissimo, nihil est per modum potentiæ. Ergo Deus non est compositus ex genere et differentia.

## *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* Si quid obesset quo minus Deo inesset compositio ex genere et differentia, maxime quod imperfecti quidpiam argueret in Deo. Atqui falsum conseq. Ergo.

*Prob. min.* Compositio, quæ est in sola mente, nihil imperfecti arguit in Deo. Atqui compositio ex genere et differentia est in sola mente. Ergo.

*Resp. nego maj.* Nam omnis compositio arguit aliquid in Deo, quod se habeat per modum potentiae. Atqui omnis potentialitas repugnat enti perfectissimo. Ergo.

*Inst.* 1. Illa potentialitas est pure mentalis. Atqui potentialitas pure mentalis non repugnat Deo, cum nihil ponat in ipso. Ergo.

*Resp. nego min.* Nam illa quæ supponitur potentialitas, vel nullum haberet in Deo fundamentum, vel haberet. *Si* 1. frustra mens illam fingeret. *Si* 2. ergo in ipsa Dei natura esset potentialitas saltem fundamentaliter. Atqui hujusmodi potentialitas actui purissimo repugnat; efficit enim ut aliud ens purius excogitari possit, illud nimirum in quo non esset talis potentialitas. Ergo.

*Inst.* 2. Distinctio fundamentalis non officit Dei simplicitati. Ergo nec compositio fundamentalis.

*Resp. nego cons.* Disparitas est, quod distinctio fundamentalis nullam importet imperfectionem, cum nihil aliud arguat, quam summam Dei eminentiam ex una parte, et ex altera tenuitatem mentis humanæ, quæ omnia quæ Dei sunt, unico conceptu attingere non potest. E contrario compositio fundamentalis dicit actum et potentiam, quæ magna est imperfectio, puritati Dei maxime noxia.

*Inst.* 3. Ratio prioritatis, et posterioritatis virtualis non officit Dei æternitati, cum una persona sit prior alia. Ergo nec compositio rationis officit Dei simplicitati.

*Resp. dist. ant.* Ratio prioritatis et posterioritatis, originis, *conc.* durationis, *nego ant. et cons.* Porro nulla est

est in Deo prioritas durationis; cum ex Symbolo Athanasiano, *in Trinitate nihil sit prius, aut posterius*; sed est tantum prioritas et posterioritas secundum processionis originem, quæ non officit æternitati divinæ. E contrario compositio, etiam rationis, aliquam imperfectionem semper invehit secum, ex eo quod unum extremorum habeat rationem potentiæ, ac proinde rationem entis perfectibilis, alterum vero rationem actus perfectivi; et ipsum totum ab utroque dependere concipiatur; quod Dei simplicitati maxime officit.

Q. *Utrum Deus possit in aliorum compositionem venire?*

*Not.* Duplex a Theologis cum D. Thoma statuitur compositio; una dicitur, *ex his*, altera, *cum his*. Prior est ea, quæ fit ex partibus proprie dictis, quarum nimirum una se habet per modum potentiæ, altera per modum actus informantis; sic homo componitur ex corpore et anima. Posterior est ea, quæ fit ex duobus, quæ ita conjunguntur, ut unumquodque remaneat actus; ejusmodi est compositio ex numeris. His explicatis.

R. 1. *Deus potest venire in aliorum compositionem, quae dicitur*, cum his:

*Prob.* Compositio, *cum his*, fit cum plura ad constituendum compositum ita conjunguntur, ut unumquodque eorum remaneat actus. Atqui Deus potest venire in ejusmodi compositionem, nam re ipsa Verbum divinum sic componitur in Incarnatione, in qua solius termini rationem habet. Ergo.

R. 2. *Deus in aliorum compositionem quae dicitur* ex his, *non potest venire*. Est de fide. 1. *Contra Priscillianistas*, damnatos in Concil. Tolet. sub S. Leone, quod dicerent Deum esse animam mundi. 2. *Contra Almaricum*, qui in Conc. Later. IV. insanus dictus est, quod assereret Deum esse causam formalem hujus mundi. 3. *Contra Davidem de Linando*, qui stulte simul et impie docuit, Deum esse materiam primam.

*Prob.* Compositio, *ex his*, fit ex duobus, quorum unum est materia, alterum forma. Atqui ea compositio repugnat Deo; nam, 1. *Deus non potest habere rationem materiae*, quia esset in potentia ad formam. Atqui actus purissimus non potest habere rationem potentiæ. 2. *Non potest habere rationem formae*, quia forma in-

informans dependet a materia tamquam a subjecto. 3. *Non potest habere rationem partis propriae dictae*; nam pars est minor toto, et est propter totum, quae omnia dicunt essentialiter imperfectionem. Ergo.

*Objic.* Verbum divinum in Incarnatione venit in compositionem Christi. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Venit in compositionem, *cum his*, *conc.* in compositionem, *ex his*, *nego ant.* Itaque Verbum divinum assumendo naturam humanam, ex ipsa et natura divina non fecit compositum, sed humanitatem tantummodo terminavit, ac ultimo in existendo complevit; complere autem dicit magnam perfectionem.

*Subs.* Atqui venit in compositionem, *ex his*. Ergo.

*Prob.* Persona Verbi in Incarnatione recepta est in natura humana tamquam in subjecto, quod informavit, ac perfecit. Ergo persona Verbi venit in compositionem, *ex his*.

*Resp. nego ant.* Nam actus informans, simul cum subjecto, componit unicam naturam. Atqui in Christo sunt duae naturae. Ergo.

*Prob. ant.* Ex Symbolo Athanas. *Sicut anima et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus.* Atqui anima est forma informans carnem. Ergo Verbum divinum est forma informans hominem.

*Resp. nego cons.* In hoc enim solummodo stat comparatio, quod sicut anima et caro substantialiter uniuntur, ita Deus et homo substantialiter uniuntur in unitatem personae; sed non in hoc stat, quod Deus et homo componant unicam naturam, sicut caro et anima unicum hominem; de fide enim est in Christo duas esse naturas, licet sit unica persona.

*Inst.* Persona Verbi habet rationem partis. Ergo sicut anima et caro componunt unicam naturam, ita Deus et homo.

*Resp. dist. ant.* Habet rationem partis improprie dictae, *conc.* proprie dictae, *nego ant.* Pars proprie dicta est ea, quae perficit et perficitur; pars vero improprie dicta est ea, quae perficit, sed non perficitur.

QUÆ-

## QUAESTIO II.

### *De infinitate et perfectione Dei.*

*Not.* 1. Quae ad infinitatem et perfectionem Dei spectant, simul conjungimus, quia ejusdem sunt omnino argumenti, ex quo colligitur omnimoda Dei pulchritudo.

*Not.* 2. Infinitum dicitur, quod nullos habet terminos; et triplex est, nempe infinitum quoad *molem* et *quantitatem*, quod proprium est corporibus; infinitum quoad *virtutem*, quod spectat omnipotentiam, de qua infra; et infinitum quoad *essentiam*, de quo quaerimus.

1. Utrum Deus sit quoad essentiam et simpliciter, id est, in omni genere perfectionis, infinitus?

2. Utrum et quomodo Deus contineat omnium rerum perfectiones?

## ARTICULUS I.

### *Utrum Deus sit quoad essentiam infinitus?*

## CONCLUSIO.

*Deus est quoad essentiam infinitus.* Est de fide contra Socinianos, et Vorstium Calvinistam.

*Prob.* 1. Ex Script. et Patribus. Ille est simpliciter et quoad essentiam infinitus, in quo est plenitudo totius esse. Atqui in Deo est plenitudo totius esse. Ergo.

*Prob. min.* 1. Ex Script. Psal. 144. dicitur: *Magnus Dominus . . . et magnitudinis ejus non est finis.* Et Baruch. 3. *Magnus est, et non habet finem.* Ergo.

*Prob. min.* 2. Ex Patribus. D. Dionys. *l. de Div. nom. c.* 57. *Deus non quovis modo est ens*, inquit, *sed simpliciter et infinitum totum in se esse pariter complexus et anticipans.* D. Joan. Damasc. *L.* 4. *de fide c.* 12. *Videtur*, ait, *inter Dei nomina primas tenere, qui est, totum enim in seipso comprehendens, habet ipsum esse, velut quoddam essentiae pelagus, infinitum et interminatum.* Ergo.

*Prob.* 2. Duplici ratione. Deus est ens a se. Ergo nullum habet terminum suae perfectionis; nihil enim

a

a seipso limitatur, sed à libera volutate, vel impotentia suæ causæ; Deus autem nullam sui esse agnoscit causam. 2. Ille est quoad essentiam infinitus, qui totus est in actu. Atqui Deus totus est in actu. Ergo. *Major est certa*; ille enim, cui nihil deest, est in omni genere et quoad essentiam infinitus; sed illi, qui totus est in actu, nihil deest; si enim aliquid deesset, esset in potentia ad illud, quod deesset. Ergo. *Min. constat*, quia Deus est actus purissimus. Ergo.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. *cum Socinianis*. In iis Scripturæ locis, quæ Deum ut infinitum exhibent, est exaggeratio et metaphora. Ergo ex iis non potest probari Deum esse infinitum secundum essentiam.

*Resp. nego ant. quoad primam partem*. Licet enim fateamur metaphoricam esse locutionem, qua Scripturæ de Deo loquentes ipsi magnitudinem, et extensionem tribuunt, negamus prorsus aliquam esse exaggerationem in illis imaginibus, sub quibus infinita essentiæ divinæ perfectio ostenditur; quia ultra veritatis fines metaphora non progreditur.

*Objic.* 2. Corpus infinitum omnem occupat locum, a quo omnia alia corpora excludit. Ergo, si Deus esset ens infinitum, excluderet omnia alia.

*Resp. nego cons.* Disparitas est, quod sit de essentia corporis infiniti, ut omnibus omnino locis coexistat cum impenetrabilitate, ac proinde non compatiatur alia secum corpora in loco; at vero infinito secundum essentiam non est essentiale, ut excludat omnes res a se distinctas; sed sufficit, ut omnes earum perfectiones, vel *formaliter*, vel *eminenter* contineat.

*Objic.* 3. Datur aliquid Deo perfectius. Ergo non est in omni genere perfectionum infinitus.

*Prob. ant.* Aggregatum ex Deo et creaturis melius est, et perfectius Deo seorsim et solitarie spectato. Ergo.

*Resp. nego ant. Quia*, ut ait D. Thom. *quod est optimum simpliciter, nullo addito potest fieri melius*. 1. 2. *q.* 39. *a* 3. *ad* 2.

*Prob. ant.* Perfectiones creaturarum additæ Dei perfectionibus, faciunt majorem perfectionum numerum. Ergo

Ergo aggregatum ex Deo, et creaturis melius est Deo seorsim spectato.

*Prob. ant.* Perfectiones creaturarum numerice distinguuntur a Dei perfectionibus; nam sapientia creaturæ non est sapientia Dei. Ergo si illæ perfectiones addantur Dei perfectionibus, faciunt majorem numerum.

*Resp. nego cons.* Perfectiones enim creaturæ, vel *formaliter*, vel *eminenter* continentur in Dei perfectionibus. Ergo non faciunt majorem numerum.

## ARTICULUS II.

### *Utrum et quomodo Deus contineat omnium creaturarum perfectiones.*

*Not* 1. Perfectiones triplicis generis a Theologis vulgo distinguuntur, nempe *simpliciter simplices*, *simplices*, et *secundum quid*.

Perfectio *simpliciter simplex* definitur: *ea quae melior est ipsa, quam non ipsa;* id est, quam melius est habere, quam non habere. Ad hanc requiritur, 1. Ut nihil imperfectionis admixtum habeat. 2. Ut non sit incompossibilis cum alia majori, vel æquali; tales sunt, sapientia, bonitas, etc.

Perfectio *simplex* est ea, quae, licet nullam imperfectionem secum ferat, tamen incompossibilis est cum alia æquali perfectione; talis est *paternitas* in Deo, quæ incompossibilis est cum *filiatione*, ex quo sequitur melius non esse illam habere, quam non habere.

Perfectio *secundum quid*, est ea, quæ in suo conceptu formali aliquam includit imperfectionem; ut esse corpus, plantam, etc. hæc semper incompossibilis est cum majori perfectione.

*Not.* 2. Aliquid in alio potest contineri tripliciter. Scilicet. 1. *Formaliter*, quod in alio continetur secundum propriam formam, seu naturam, sic rationalitas est in homine. 2. *Eminenter*, quod nobiliori modo continetur in alio, quam in subjecto, in quo reperitur, secundum propriam suam formam. 3. *Virtualiter*, quod in alio est tamquam in causa, sic planta continetur in semine. His positis, sit.

CON-

## CONCLUSIO I.

*Omnes creaturarum perfectiones*, *tum* simpliciter simplices, *tum* simplices, *continentur in Deo* formaliter.

*Prob.* 1. *p.* Quæ in Deo prædicantur in abstracto; et secundum propriam rationem, sunt in Deo *formaliter*. Atqui perfectiones creaturarum *simpliciter simplices* prædicantur de Deo in abstracto, et secundum propriam formam, juxta illud Job. 12. *Apud ipsum est fortitudo et sapientia*. Et illud *Prov.* 8. *Meum est consilium*, *et aequitas*, *mea est prudentia*, *mea est fortitudo*. Ergo sunt in Deo *formaliter*, et quoad propriam rationem et substantiam. *Absit enim* ( ait D. Aug. *L.* 15. *de Trinit. c.* 5. ) *ut Spiritus secundum substantiam dicatur Deus*, *et bonus secundum qualitatem*; *sed utrumque secundum substantiam*. Ergo.

*Dices*. Sapientia, bonitas, etc. creaturarum sunt finitæ et imperfectæ. Ergo Deus illas non continet *formaliter*.

*Resp. dist. ant.* Sunt imperfectæ ratione subjecti in sua natura finiti; *conc.* ratione sui, *nego ant.* Illæ enim virtutes ex se possunt esse infinitæ. Unde in subjecto finito sunt finitæ, in subjecto infinito sunt infinitæ.

*Prob.* 2. *p.* Illa, quæ constituunt tres SS. Trinitatis Personas, sunt in Deo *formaliter*. Atqui perfectiones *simplices*, nimirum relationes divinæ, constituunt tres SS. Trinitatis Personas. Ergo.

## CONCLUSIO II.

*Creaturarum perfectiones*, secundum quid, *non sunt in Deo* formaliter, *sed* eminenter.

*Prob.* 1. *p.* Quod in suo conceptu dicit aliquid imperfectum, non continetur *formaliter* in Deo, cum sit ens, quo perfectius cogitari non potest. Atqui perfectiones, *secundum quid*, dicunt aliquid imperfectum, imo excludunt majorem perfectionem, v. g. esse corpus, dicit habere partes extra in ordine ad locum, quod est imperfectum, imo excludit subjectum, quod sit mere spirituale. Ergo perfectio, *secundum quid*, non continetur *formaliter* in Deo. Hinc Conc. Lateran. IV. damna-

vit impietatem *Almarici*, qui inter cætera, docebat quamlibet creaturam vere ac proprie de Deo prædicari, ita ut Deus vere esset Leo, lapis, ostium, etc.

*Prob.* 2. *p.* Contineri *eminenter* in aliquo, est contineri nobiliori modo, quam in subjecto, in quo reperitur secundum propriam suam formam. Atqui perfectiones *secundum quid*, in Deo continentur nobiliori modo quam in subjecto, in quo reperiuntur secundum propriam suam formam; nam *si magnitudinem quaeris, major est*, (ait D. Aug. *Serm.* 384. *de verb. Apost.*) *si pulchritudinem, pulchrior; si dulcedinem, dulcior;* etc. Ratio est quia hae perfectiones in Deo sunt ab omni prorsus imperfectione defæcatæ. Ergo in eo continentur *eminenter*.

## QUAESTIO III.

### *De Immutabilitate Dei.*

*Not.* 1. Immutabile dicitur, quod mutari non potest, seu, quod non potest se habere aliter, quam est. Porro duplex est mutatio, nimirum *realis*, seu intrinseca; *impropria*, seu extrinseca.

Mutatio *realis* et *intrinseca* est ea, quæ fit per receptionem, aut amissionem alicujus positivæ perfectionis. Mutatio *impropria* et *extrinseca* est ea, quæ fit per novam denominationem extrinsecam absque receptione, vel amissione ullius qualitatis positivæ. Hic solum agitur de mutatione *reali*, quæ dicitur mutatio simpliciter et sine addito.

*Not.* 2. *Stoici*, ut testatur Origen. *l.* 3. *contra Celsum*, senserunt Deum esse corpus mutabile. *Sociniani* docent, Deum esse mutabilem, non quidem in sua substantia, sed in suis decretis. His notatis.

## CONCLUSIO.

*Deus est omnino immutabilis.* Est de fide.

*Prob.* 1. *Ex Script. et Concilis. Num.* 23. dicitur: *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur.* Et Malach. 3. *Ego Dominus et non mutor.* Hinc in Conc. Nicæno I. definitum est, *Eos*

qui

*qui dicunt, vel mutabilem Dei filium, anathematiza. Catholica et Apostolica Ecclesia*; et in Conc. Later. IV definitum est, quod Deus sit *immutabilis*. Ergo.

*Prob.* 2. *Ratione*. Sextuplex potest cogitari mutatio, quarum; 1. *Substantiae*; cum res oritur, aut interit, 2. *Temporis*, cum res transit de tempore in tempus. 3. *Loci* cum res transit de loco in locum, 4. *Quantitatis*, cum res mole crescit, vel minuitur, 5. *Qualitatis*, sive proprie, sive improprie dictæ, id est perfectionis, cum res acquirit, vel deperdit aliquam perfectionem. 6. *Actionis*, cum agens modo hoc, modo alio intelligit, aut vult. Atqui nulla harum mutationum reperitur in Deo. Ergo.

*Prob. min.* 1. Non reperitur *mutatio substantiae*; Deus enim ut aeternus, ita est immortalis, Psal. 191. *Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient*. 2. Non est *mutatio temporis*; quia Deus, utpote æternus, præsens est omnibus temporibus; Deut. 32. *Vivo ego in aeternum*. 3. Non est *mutatio loci*, quia est immensus; Jerem. 23. *Cœlum et terram impleo*. 4. Non est *mutatio quantitatis*, quia Deus corporis est expers. 5. Non est *mutatio perfectionis*, quia, ut ait D. Aug. in Psal. 30. *Non habet, quo perficiatur, perfectus; non habet unde deficiat, aeternus*. 6. Non est *mutatio operationis*, sive illa sit intellectus, sive voluntatis; quia quaecumque Deus cognoscit et vult, ab æterno cognoscit et vult; alioquin conciperetur in Deo potentia agendi distincta ab ipsa actione, ac proinde esset compositus ex actu et potentia, nec esset actus purissimus. Ergo.

## *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Deus dicitur *sapientia aeterna*. Atqui ex Sap. 7. *Omnibus mobilibus mobilior est sapientia*. Ergo Deus est mutabilis.

*Resp. dist. min.* Sapientia omnibus mobilibus est mobilior, *active* et *extrinsece*, quatenus motum cunctis creaturis tribuit, *conc.* *passive* et *intrinsece*, quasi hæc motum in se reciperet, *nego min.* Ideo divina illa sapientia dicitur mobilis, quatenus motrix est et movens, non quatenus mota et agitata.

*Subs.* Atqui Deus movetur *passive* et *intrinsece*. Ergo.

*Prob.*

*Prob. ant.* Qui transit de loco in locum, movetur *passive*, et *intrinsece*. Atqui Deus transit de loco in locum. Ergo.

*Prob. min.* Deus, Genes. 11. ait: *Venite, descendamus*. Ergo.

*Resp. dist. cons.* Transit de loco in locum, metaphorice, quia ita agit, quasi moveatur *conc.* vere, *subdist.* specie humana assumpta, *conc.* juxta propriam naturam, *nego*. Porro, *Genes.* 11: Sermo est de Deo sub specie humana apparente.

*Inst.* 1. Deus de non creante factus est creans. Ergo mutatus est *passive*, et *intrinsece*.

*Resp. dist. ant.* De non creante factus est creans, per actum, quem semper habuit, *conc.* per actum, qui Deo de novo advenit, *nego ant. et cons.* Itaque per creationem, et similes actiones, nulla nova entitas Deo advenit, sed nova denominatio et relatio ad creaturas; nec enim vult quidquam in tempore, quod non velit ab æterno, licet non pro æterno, sed pro tempore respondente virtuali æternitatis instanti, quo revera illud creat.

*Inst.* 2. Non potest Deo advenire nova denominatio positiva, quin adveniat nova entitas distincta. Atqui per creationem advenit Deo nova denominatio positiva Creatoris, Domini, etc. Ergo advenit nova entitas.

*Resp. dist. maj.* Si illa denominatio sit absoluta, qualis est denominatio sapientis, boni, *conc.* si illa denominatio sit relativa, qualis est denominatio Creatoris, *nego maj.* Illa enim denominatio nihil intrinsecum Deo contulit, quod antea non haberet, sed tantum aliquid extrinsecum, relationem nimirum actualem ad res creatas, quam acquisivit in tempore.

*Objic.* 2. In Deo sunt varii motus iræ, vindictæ, pœnitentiæ, etc. Ergo Deus mutatur.

*Resp. dist. ant.* In Deo sunt varii motus iræ, pœnitentiæ etc. metaphorice, et quoad effectum, *conc.* proprie et quoad affectum, *nego ant.* Itaque ira, vindicta, pœnitentia, etc. tribuuntur Deo in Scriptura, non quoad affectum, quasi in se illos passionum motus sentiat; sed quoad effectum, quia tranquillus et immotus, illos producit effectus, qui in hominibus ex commotionibus illarum passionum oriuntur. Unde D. Anselm. c. 10. *Proslog.* Deum alloquens, ait: *Misericors es, non quia tu*

*tu sentis affectum, sed quia nos sentimus effectum.*

*Objic.* 3. Deus amat Petrum justum, quem odio habet peccatorem. Ergo mutatur.

*Resp. dist. ant.* Amat justum, quem peccantem odio habet, per unum et eumdem actum, *conc.* per diversum actum, *nego.* Deus itaque per unum et eumdem actum voluntatis suæ æternum, amat hominem pro tempore, quo justus est, et odit pro tempore quo est peccator; mutatio vero status justitiæ et peccati est in homine.

*Objic.* 4. Ex D. Ambr. *Deus novit mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum.* Ergo Deus mutatur.

*Resp. dist. cons.* Deus mutatur *extrinsece*, quatenus eodem modo se gerit, ac si mutaret sententiam, *conc. intrinsece*, quasi novum volendi actum reciperet, *nego cons.* Itaque, sive Deus puniat, sive condonet, punit, et condonat per unum et eumdem actum, tendentem in objecta diversa, et ideo tota mutatio est in homine.

*Inst.* 1. Qui est intrinsece liber, potest mutare sententiam intrinsece. Atqui Deus est intrinsece liber. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Qui est liber intrinsece, libertate imperfecta *conc.* libertate perfecta, *nego maj.* Porro libertas Dei est perfectissima, et sic Deus unico actu, utpote infinito, potest velle et nolle, amare et odisse.

*Inst.* 2. Qui est intrinsece liber, potest carere illo actu, quem libere habet. Atqui Deus est intrinsece liber. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Potest carere actu libero *connotative* sumpto, *conc.* entitative *nego maj.* Actus Dei liber entitative spectatus, est ipse Deus; sed *connotative* spectatus, est actionis Dei immanentis terminatio ad creaturas, vel ad hanc potius, quam ad aliam creaturam. Potuit ergo Deus illa determinatione, quæ extrinseca est, carere, sed ipso actu entitativo carere non potest, ut evidens est.

## QUAESTIO IV.

### *De Dei Incomprehensibilitate.*

*Not.* 1. Comprehensio dupliciter sumi potest: 1° *Late,*

*te*; pro consecutione alicujus rei, quo sensu Apost. 1. *Cor.* 9. dixit: *Sic currite, ut comprehendatis*. Quo etiam sensu Beati dicuntur *comprehensores*, quia æternam beatitudinem sunt consecuti. 2. *Stricte*, pro perfecta, et adæquata cognitione alicujus rei, cujus nihil prorsus lateat cognoscentem.

*Not.* 2 *Eunomiani*, qui et *Anomaei*, assuerunt divinam essentiam, nedum a Beatis, sed etiam a viatoribus comprehendi; ut testatur D. *Epiph.* hæresi 76. contra quos sit.

## CONCLUSIO.

*Deus a nullo intellectu creato comprehendi potest*. Est de fide.

*Prob.* 1. *ex Script. et Patribus*. Ille est incomprehensibilis quem Scriptura et Patres incomprehensibilem vocant; quem contendunt perfecte, etiam a Beatis, penetrari non posse. Atqui id Scriptura et Patres docent. Ergo. *Prob. min.* 1. ex Jerem. 32. *Magnus consilio et incomprehensibilis cogitatu*. Eccli. 43. *Ne laboretis*, *non enim comprehendetis*. 2. Ex D. Aug. *Serm.* 38. *de verbis Domini*, dicente: *Attingere aliquantulum mente Deum magna beatitudo est*; *comprehendere autem omnino impossibile*. Et D. Gregor. Magn. in haec verba Job. *Excelsior cœlo est*, ait: *excelsior itaque cœlo est*, *quia ipsi quoque electi spiritus visionem tantae celsitudinis perfecte non penetrant*. Ergo.

*Prob.* 2. Ex Concil. Lateran. IV. quod cap. firmiter. *Credimus*, inquit, *quod Deus sit . . . incomprehensibilis et ineffabilis*, *etc.* et Concil. Basileensi *sess.* 22. hanc *Augustini de Roma* prop. damnante: *Anima Christi videt Deum tam clare et intense*, *quantum clare et intense Deus videt seipsum*.. Ergo.

*Prob.* 3. *Ratione*. Comprehendere Deum, est essentiam divinam cognoscere, quantum cognoscibilis est, ipsamque omni ex parte exhaurire. Atqui essentia divina ab intellectu creato non potest cognosci quantum cognoscibilis est, neque ex omni parte exhauriri. Ergo.

*Prob. min.* Quod est infinite cognoscibile, non potest cognosci, quantum cognoscibile est, neque ex omni parte exhauriri, nisi per cognitionem infinitam. Atqui nulli

li intellectui creato competere potest cognitio infinita: Ergo.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* Qui vident Deum, ut est in se, Deum comprehendunt. Atqui Beati vident Deum, ut est in se. Ergo.

*Prob. maj.* Qui vident totum Deum, comprehendunt Deum. Atqui qui vident Deum, ut est in se, vident Deum totum. Ergo qui vident Deum, ut est in se, Deum comprehendunt.

*Resp. dist. maj.* Qui vident Deum totum et totaliter, Deum comprehendunt, *conc.* qui vident Deum totum, sed non totaliter, *nego maj.* Atqui qui vident Deum, ut est in se, vident Deum totum et non totaliter, *conc.* vident Deum totum et totaliter, *nego min.* Porro ad comprehensionem Dei, non sufficit, ut totus videatur; sed insuper requiritur, ut videatur totaliter, id est, tam perfecte, ac videri potest et exigit, ita ut cognitio, in genere cognitionis, tantæ sit perfectionis, quantæ est objectum, in genere rei cognoscibilis. Cum ergo Deus sit infinitus, non potest ulla cognitio ei respondere, nisi infinita quoque ea sit. Atqui creata mens non est capax cognitionis infinitæ. Ergo non potest Deum comprehendere.

*Inst.* 1. Quod est simplicissimum, non potest videri totum, quin simul videatur totaliter. Atqui Deus est simplicissimus. Ergo.

*Resp. neg. maj* Quia ut videatur totaliter, necesse est, ut videatur omni modo, quo videri potest, et exigit. Atqui Deus potest, et exigit videri modo infinito, cujus non est capax intellectus creatus. Ergo non potest videri totaliter.

*Inst.* 2. Ut aliqua res comprehendatur, non necesse est, ut videatur modo perfectissimo, quo cognosci potest; alias Angelus ne muscam quidem comprehenderet; cum eadem musca a Deo longe perfectiori modo videatur, quam ab Angelo. Ergo licet mens creata longe imperfectiori modo Deum cognoscat, quam Deus ipse se cognoscit, nihilominus potest Deum comprehendere.

*Resp. nego cons.* Quamvis enim ad comprehensionem

rei,

rei, non sit necesse, ut videatur modo perfectissimo, quo ab ente superiori potest videri, tamen requiritur, ut videatur modo perfectissimo, quo res illa *exigit* videri. Atqui Deus infinitus, non vero musca finita, exigit videri cognitione infinita. Ergo mens creata potest comprehendere muscam, non vero Deum.

*Objic.* 2. Deus comprehendit hominem. Ergo homo comprehendit Deum.

*Prob. conseq.* Ex Apost. 1. *Cor.* 13. v. 12. dicente: *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum*, nempe a Deo. Atqui cognitus est a Deo cognitione comprehensiva. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Tunc cognoscam sicut cognitus sum, ita ut particula *sicut*, significet cognitionem Dei immediatam et intuitivam, quam opponit cognitioni, quam de Deo habemus per creaturas, *conc.* ita ut particula, *sicut*, æqualitatem perfectionis inter cognitionem Dei et nostram significet, *nego*. Itaque hoc unum vult Apostolus, nos in æterna beatitudine visuros Deum immediate sicut est, non vero per creaturas, quasi per speculum. Responsio colligitur ex versu præcedenti: *Videmus nunc per speculum, in aenigmate*, inquit, *tunc autem facie ad faciem*.

*Inst.* D. Aug. *Epist.* 122. ait: *Illud comprehendi, quod ita videtur, ut nihil ejus lateat videntem*. Atqui nihil Dei latet beatos. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Ut nihil ejus lateat videntem tum quoad rem visam, tum quod omnem amplitudinem ejus cognoscibilitatis *conc.* quoad rem visam duntaxat, *nego*. Porro licet Beati videant Deum totum, tamen eorum cognitio, cum sit finita, non adæquat totam cognoscibilitatem Dei, qui modo infinito exigit videri. Unde D. August. addit: *Aut cujus fines circumspici possunt*. Porro, cum Deus sit infinitus, non habet fines, qui circumspici possint.

## QUÆSTIO V.

### *De Ineffabilitate Dei.*

*Not.* De fide est Deum esse ineffabilem, prout definitum est in Concil. Lateran. IV. *cap.* firmiter, *de summa*

*ma Trinit* , verum controvertitur , quo sensu Deus dicatur ineffabilis . Circa quod .

## CONCLUSIO I.

*Deus est ineffabilis , hoc sensu , quod a viatoribus , nullo nomine perfecte , et ut est in se , possit exprimi .*

*Prob.* In hac vita Deum perfecte , et ut in se est , non cognoscimus . Ergo Deum nullo nomine perfecte , et ut est in se , exprimere possumus . Hinc D. Basil. *Epist.* 80. ait : *Natura divina , ut in se ipsa est , nullis nominibus , quaecumque excogitari possunt , exprimitur* · Et D. Aug. in Psal. 85. *Quid quaeris , ut ascendat in linguam , quod in cor non ascendit ?*

Dixi , *a viatoribus* : quia in futura vita Beati possunt nominare Deum , sicuti est , quemadmodum eum cognoscunt , sicuti est . De quibus *Zach. ult. v.* 9. dicitur : *In illa die erit Dominus unus , et nomen ejus unum .*

## CONCLUSIO II.

*Deus non est ineffabilis hoc sensu , quod a viatoribus nullo nomine , etiam imperfecte , possit exprimi .*

*Prob.* Quia nomina sunt signa , non tantum rerum , sed etiam conceptuum . Atqui Deum , saltem obscure et imperfecte possumus cognoscere : Ergo et nominare . Sic in Scriptura plura sunt Dei nomina . Jerem. 32. *Fortissime , magne , et potens , et Dominus exercituum nomen tibi* . Et Exodi 3. Moysi quaerenti : *Si dixerunt mihi : quod est nomen ejus ? quid dicam eis ? dixit Deus . . . sic dices filiis Israel , qui est , misit me , etc* quod nomen est maxime proprium Dei , quia ostendit *existentiam* esse Dei essentiam , quod nulli alii convenit .

Q. 1. *An nomina Dei sint synonima , eamdem rem eadem ratione significantia ?*

R. *negative* . Quia varia nomina , quæ diversis conceptibus ejusdem rei respondent , non sunt synonima . Atqui varia Dei nomina diversis de Deo conceptibus respondent . Ergo . Sic justitia et misericordia Dei diversis conceptibus exprimuntur , licet eamdem rem omnino simplicem significent .

Q. 2. *An nomina de Deo et creaturis dicantur univoce ?*

R.

R. *negative*. Quia nullum nomen convenit Deo, et creaturis secundum eamdem rationem; sapientia, v. g. quæ in nobis qualitas est, in Deo est substantia.

## QUÆSTIO VI.

### *De Invisibilitate Dei.*

*Not.* Duplex Dei visio distinguitur; *abstractiva*, nimirum sic dicta, quia abstrahit ab objecti præsentia; et *intuitiva*, sic dicta, quia similis est cognitioni, quam habemus de rebus, quas in se ipsis, ac propriis oculis nostris intuemur.

Cognitio *abstractiva* est ea, qua Deum, per medium ab eo distinctum, nempe per creaturas cognoscimus. De hac sufficienter diximus Dissertatione prima.

Cognitio, seu visio *intuitiva*, est ea, qua Deum ut in se est, seu essentiam Dei, cognoscimus; de hac duo habemus solvenda. 1. Utrum essentia Dei videri possit ab oculo corporeo? 2. Utrum videri possit ab intellectu creato per solas naturae vires?

## ARTICULUS I.

*Utrum essentia Dei videri possit ab oculo corporeo?*

*Not. Antropomorphitae*, quibus olim fuit persuasum Deum esse corporeum, consequenter docuerunt, ipsum oculis corporis videri posse: contra quos sit.

## CONCLUSIO.

*Deus a nemine unquam, aut visus est, aut videri poterit oculis corporeis*. Est de fide.

*Prob.* 1. Ex Script. 1. ad Tit. 1. *Regi saeculorum immortali, et invisibili*. Et Cap. 6. *Rex Regum qui . . . lucem inhabitat inaccessibilem . . quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest*. Atqui illi textus non possunt intelligi de visione per mentem, *quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*, 1. *Joan.* 3. Ergo debent intelligi de visione Dei per oculos corporeos.

*Prob.* 2. *ex Patrib.* Origenes, *contra Celsum*, qui

 hanc

hanc opinionem falso exprobat Christianis, ait: *False nobis imponit Celsus dicens, nos sperare oculis corporis Deum esse visuros ec.*

S. Cyrill. Jerosol. Cathec. 9. *Carneis quidem oculis cerni Deus non potest*, inquit, *nam incorporeum sub corporeos oculos cadere nequit*.

D. Aug *Epist.* 92. *ad Italicam viduam*: *Hoc autem*, ait, *oculus videre corporis*, *neque nunc potest*, *neque tunc*, in cœlo, *poterit*. Ergo.

*Prob.* 3. *ratione*. Nulla facultas vitalis potest ferri extra limites objecti sui adaequati, v. g. auris non potest percipere nisi sonum, qui est ejus objectum connaturale adaequatum. Atqui Deus est extra objectum adaequatum oculi corporalis; nam objectum adaequatum oculi est coloratum sensibile, quale non est Deus, qui est purus Spiritus. Ergo oculus corporeus non potest, etiam *de potentia Dei absoluta*, elevari ad intuitivam Dei visionem.

Dixi, *etiam de potentia Dei absoluta*, quia Deus non potest facere quod implicat. Atqui implicat oculum corporeum vitaliter agentem ferri extra limites sui objecti adaequati; alias mutaretur essentialiter. Ergo.

*Solvuntur Objectiones*.

*Objic.* 1. Jacob ait, Gen. 32. *Vidi Deum facie ad faciem*. Ergo oculo corporeo vidit Deum intuitive.

*Resp. neg. cons.* Jacob vidit Deum sub specie Angeli, qui assumpto corpore ei apparuit, vocatusque est *Deus* repraesentative, non realiter; ita interpretatur Oseas, *cap.* 12. *v.* 3. dicens: *Et in fortitudine sua directus est*, Jacob, *cum Angelo*.

*Inst.* 1. Deus, *Num.* 12. de Moyse ait: *Ore ad os loquor ei*: *et palam*, *et non per aenigmata*, *et figuras Dominum videt*. Ergo.

*Resp. nego conseq.* Ex textu sequitur tantum, quod Moyses viderit Deum in persona Ministri sui, nempe Angeli Deum repraesentantis, ad differentiam Prophetarum, quibus apparebat tantum in somniis; ait enim Deus: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini*, *in visione apparebo ei*; *vel per somnium loquar ad illum*: *At non talis Moyses* . . . *ore enim ad os loquor ei*, *etc.*

*Inst.*

*Inst.* 2. Job 19. ait: *In carne mea videbo Deum meum.* Ergo.

*Resp. nego conseq.* Cum D. Aug. qui *L.* 22. *de Civitate Dei*, *c.* 29. observat Job dixisse, se post resurrectionem visurum Deum, *in carne*, id est, resumpto corpore, *non per carnem*, sed per mentem.

*Prob. cons.* Job addit: *Quem visurus sum ego ipse et oculi mei conspecturi sunt.* Ergo.

*Resp. dist. cons.* Deus in carne assumpta, potest videri oculis corporeis, *conc.* Deus in se, id est in essentia divina, *nego*. Porro Job loquitur de Deo redemptore: *Scio*, inquit, *quod redemptor meus vivit*. At Christus redemptor potest, quantum ad humanitatem, videri oculis corporeis.

*Inst.* 3. Job c. 42. ait: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te*. Atqui ibi loquitur de Deo in se, non de Christo redemptore. Ergo.

*Resp. dist.* Nunc oculus meus videt te, secundum providentiam, de cujus effectibus multa audierat Job, et quos tunc proprius inspexerat, et proprio experimento quasi ad oculos viderat, cum a tot miseriis tandem sanus evasit, *conc.* secundum essentiam divinam, *nego*. Haec est genuina illius textus interpretatio.

*Inst.* 4. Lucae 3. dicitur: *Videbit omnis caro salutare Dei.* Ergo.

*Resp. dist.* Salutare Dei, id est, Christum Salvatorem, *conc.* id est, Dei essentiam, *nego*. Ita D. *Aug.* Serm. 277.

*Objic.* 2. D. Aug. variis locis probat oculos corporis, post resurrectionem glorificati, substantiam divinam visuros. Ergo.

*Prob. ant.* D. Aug. *l.* 22. *de civit. Dei*, *c.* 29. ait: *Longe itaque alterius erunt potentiae, oculi beatorum, si per eos videbitur incorporea illa natura, quae non continetur loco, sed ubique tota est* etc. Ergo videtur agnoscere, fieri posse, ut beati post resurrectionem visuri sint essentiam divinam.

*Resp. dist. cons.* Videtur hoc agnoscere ex sententia aliorum, et *hypothetice*, *conc.* ex propria sententia et *absolute*, *nego*. Itaque quoties D. Aug. ex propria sententia locutus est, constanter docuit Deum oculis corporis videri non posse. Sed cum locutus est ex sententia ali-

aliquorum Philosophorum, qui putabant, beatos post resurrectionem per oculos corporis factos spirituales, Deum in se visuros, semper locutus est *hypothetice*, ut patet ex textu in objectione; sicut ergo circa eorum opinionem nihil negavit, ita etiam nihil affirmavit, nec in eam unquam propendit: *Sicut aliqui*, ait Epist. 147. c. 20. *qui eos, qui ad vitam aeternam resurgent, etiam per corpus Deum visuros putant, quoniam talem sperant spiritualis corporis qualitatem, ut etiam ipsa, quae caro fuerat, spiritus fiat. Quod si ita est . .... id quod in illa Epistola* 92. (ad *Italicam* citata in nostris probat.) *mea dixi de istis nostrae carnis oculis, quia neque possunt, neque tunc poterunt Deum videre, etiam sic verum est: non enim dictum est, nisi de oculis corporalibus, quod tunc non erunt, si corpus ipsum spiritus erit; ac per hoc corporei oculi nunquam Deum videbunt, quia cùm videbitur, spiritus eum, non corpus videbit*. Ubi etiam loquitur hypothetice, *si ita est*.

*Objic.* 3. Visus est potentia cognoscitiva; Deus vero objectum cognoscibile. Atqui potentia cognoscitiva potest extendi ad quodlibet objectum cognoscibile. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Est potentia cognoscitiva, particularis, et ad objectum corporeum determinata, *conc.* universalis, *nego*. Nam est determinata ad objectum coloratum, et consequenter corporeum. Deus autem non est corpus.

*Objic.* 4. Ideo asseritur Deum videri non posse oculis corporeis, quia oculi cum illo nullam proportionem habent. Atqui haec ratio nulla est. Ergo.

*Prob. min.* Deus per absolutam suam potentiam, potest elevare quamlibet creaturam ad producendos effectus, cum quibus nullam habet proportionem: sic utitur igne corporeo ad comburendas animas, aqua in baptismo ad producendam gratiam, etc. Ergo licet oculi corporei nullam cum essentia divina proportionem habeant, nihilominus possunt elevari ad videndum Deum intuitive.

*Resp dist. ant.* Deus potest elevare quamlibet creaturam, vitali modo non operantem, *conc.* vitali modo operantem, *nego*. Ratio disparitatis est, quia creaturae, quae non agunt *vitaliter*, non sunt causae principales, sed tantum instrumentales effectuum, ad quos producendos a Deo assumuntur. In hujusmodi autem causis in-

instrumentalibus Deus proportionem aliquam cum effectu producendo non supponit. Sed contra creaturæ, quae agunt modo vitali, sunt essentialiter causæ principales effectuum, quos operantur. Atqui causæ principales sese ipsas movere debent ad suos effectus. Ergo aliquam saltem inchoatam, cum illis proportionem habere debent. Quod dici nequit de oculis corporis respectu Dei.

## ARTICULUS II.

*Utrum Essentia divina videri possit ab intellectu creato per solas naturae vires?*

*Not. Anomaei* IV. sæculo, se tantam Dei notitiam propriis naturæ viribus habere jactitabant, quantam sui ipsorum; imo tantam, quantam Deus ipse sui haberet; quam hæresim, a Patribus illius sæculi damnatam, renovarunt *Beguardi* et *Beguinae*, damnati in Concilio generali Viennensi. Contra quos sit.

## CONCLUSIO.

*Deus ab intellecto creato per solas naturae vires non potest videri intuitive*. Est de fide.

*Prob.* 1. Ex Script. Isaiae 64. *Oculus*, mentis, *non vidit, Deus, absque te*, (dante et elevante) *quae praeparasti expectantibus te*. Psalm. 83. *Gratiam et gloriam dabit Dominus*. Et Rom. 6. *Gratia Dei, vita aeterna*. Hi textus clarissime rem demonstrant; nam si vita æterna est donum, et gratia Dei; ergo non potest acquiri per solas naturæ vires.

*Prob.* 2. *ex Patrib.* Origenes, *l.* 1. *de principiis*: *Mens nostra*, inquit, *ipsum per se, id est*, per suas vires naturales, *Deum sicut est, non potest intueri*.

D. Ambr. *in c.* 1. *Lucae*, ait: *In potestate nostra non est eum videre, sed in potestate illius est apparere*.

D. Aug. *Non est ab anima, sed supra animam, quod eam facit beate vivere l.* 19. *de civit. Dei*, *c.* 25.

*Prob.* 3. ex Conc. Vienn. in quo hic *Beguardorum* articulus fuit damnatus: *Quaelibet intellectualis natura, in se ipsa naturaliter est beata; et anima non indiget lu-*

mine gloriae ipsam elevante ad Deum videndum. Ergo.

*Prob.* 4. Visio intuitiva est actus supernaturalis. Atqui intellectus humanus per solas naturæ vires non potest elicere actum supernaturalem, ut contra Pelagianos fuit definitum. Ergo intellectus humanus non potest per solas naturæ vires elicere visionem Dei intuitivam.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* Intellectus humanus per solas naturae vires potest consequi suum finem. Atqui visio Dei intuitiva est finis hominis. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Potest naturaliter consequi suum finem naturalem, *conc.* supernaturalem, *nego*. Porro visio intuitiva est finis hominis supernaturalis.

*Inst.* 1. Quod homo naturaliter appetit, est finis hominis naturalis. Atqui homo naturaliter appetit visionem beatificam. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Est finis naturalis, quoad propensionem, *conc.* quoad consecutionem, *nego maj.* Nam *quamvis homo naturaliter inclinetur in finem ultimum* (inquit Boetius *l. de Trinit. q. ult.*) *non potest tamen naturaliter illum consequi, sed solum per gratiam: et hoc est propter eminentiam illius finis.*

*Inst.* 2. Intellectus humanus potest naturaliter consequi, quod est intra latitudinem sui objecti specificativi. Atqui Deus intuitive videndus, est intra latitudinem objecti intellectus specificativi. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Quod est intra latitudinem objecti specificativi, sibi proportionati, *conc.* sibi non proportionati, *nego maj.* Porro licet Deus clare videndus, sit intra latitudinem objecti specificativi intellectus, quatenus est potentia visiva, tamen, cum sit ordinis supernaturalis, ipsi non est proportionatus, nec potest illum intuitive videre, nisi aliquo supernaturali auxilio roboretur: *Deus clare visus*, ait D. Thom., *non est extra facultatem intellectus velut extraneum quid, sed velut excedens l. contra gentes c.* 54.

CA-

## CAPUT II.

### *De Attributis Dei* positivis.

*Not*. Agemus hic. 1. De visibilitate Dei. 2. De ejus æternitate. 3. De ejus immensitate. 4. De ejus bonitate. 5. De ejus intellectu et scientia. 6. De ejus voluntate, sequentibus quæstionibus.

## QUÆSTIO I.

### *De visibilitate Dei*.

Agemus 1. De possibilitate. 2. De existentia. 3. De principiis effectivis. 4. De objecto. 5. De æqualitate, et inaequalitate, visionis Dei intuitivæ.

## ARTICULUS I.

### *De Possibilitate intuitivae Dei Visionis*.

*Not*. Recentiores Graeci, quorum antesignanus fuit *Gregor. Palamas*, docebant, teste Radulpho Archiepiscopo Armachano; *l. 4. de quaest. Armen. c.1*. Dei naturam a beatis non videri, sed aliquam duntaxat lucem ab illa distinctam, et profluentem. Contra quos sit.

## CONCLUSIO IV.

*Intellectus creatus, supernaturali roboratus auxilio, Dei naturam videre potest*. Est de fide, definita in Conc. Florent. in decreto unionis.

*Prob*. 1. Ex Script. Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. 1. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum et in aenigmate, tunc autem*, in Patria, *facie ad faciem*. 1. Joan. 3. *Scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*. Atqui videre Deum facie ad faciem, videre eum sicuti est, est videre Deum intuitive. Ergo intellectus creatus videre potest naturam divinam, non per solas naturæ vires, ut probavimus; ergo per quoddam Dei auxilium supernaturale. *Prob*.

*Prob.* 2. *ex Patribus*, inter quos duos, vel tres proferemus. D. Iren. *l.* 4. *contra haeres. c.* 20. sic ait; *Participatio Dei est videre Deum .... homines igitur videbunt Deum, et vivent per visionem, immortales facti, et pertingentes usque ad Deum*. Clem. Alex. *L.* 5. *Strom.* sic loquitur: *Perspicuum est, nullum unquam vitae suae tempore posse clare Deum comprehendere*, (seu intueri); *qui autem sunt mundo corde, Deum videbunt, postquam extremam perfectionem attigerint*. D. Bernar. *Serm.* 4. *in fest. omnium Sanctor*. *In hoc erit vita aeterna*, inquit, *ut cognoscamus Deum sicuti est, id est, non modo sicut inest, nobis videlicet, aut caeteris creaturis, sed sicut est in semetipso*. Ergo.

*Prob.* 3. *Ratione*: Qua, si non potest demonstrari nostræ propositionis veritas, potest saltem suaderi sic: Homini possibilis esse debet consecutio beatitudinis ad quam factus est, et ab ipso Deo tamquam ad finem ultimum destinatus. Atqui beatitudo hominis in clara et intuitiva Dei visione consistit, saltem praesuppositive et causaliter, juxta illud Joan. 17. *Haec est autem vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum etc.* Ergo homini possibilis esse debet intuitiva Dei visio. Quia tamen hæc beatitudo non est homini naturalis, sed supernaturalis, ideo non, nisi auxilio supernaturali corroboratus, potest illam consequi.

*Solvuntur Objectiones*.

*Objic.* 1. Deus in Scripturis dicitur *invisibilis*; dicitur *habitare lucem inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest*. Ergo nequidem supernaturaliter potest Deus intuitive videri.

*Resp. dist. ant.* Dicitur invisibilis, oculo corporeo, *conc.* menti humanæ, *subdist.* naturæ viribus, *conc.* gratiæ beneficio, *iterum dist.* comprehensive, seu modo infinito, *conc.* intuitive, *subdist.* in hac vita, saltem de lege ordinaria, *conc.* in altera vita, *nego ant. et conseq.* Responsio patet ex supra dictis.

*Inst.* 1. Christus Joan. 6 ait: *Nom quia patrem vidit quisquam, nisi is, qui est a Deo, hic vidit Patrem*. Ergo nemo Deum potest videre intuitive.

*Resp. dist. textum*. Non vidit Patrem quisquam homi-

minum , *conc.* quisquam Angelorum , *nego* . Loquitur ibi Christus de hominibus , quibus porta Cœli clausa fuit usque ad ejus in Cœlos Ascensionem ; unde utit .r verbo *vidit* , in præterito ·

*Subs*. Atqui Angeli non vident Deum intuitive. Ergo.

*Prob*. Qui Deum desiderant prospicere , ipsum non vident . Atqui ex 1. Petri 1. *In quem* , Deum , *desiderant Angeli prospicere* . Ergo .

*Resp. dist. maj*. Qui desiderant Deum videre , desiderio excludente possessionis fastidium , *nego maj*. desiderio excludente possessionem objecti , *conc*. et sic ad min. *Desiderant sine labore* , ait Greg. Magnus , L. 18. Moral. c. 28. *quia desiderium satietas comitatur*; *et satiatur sine fastidio* , *quia satietas ex desiderio semper accenditur* .

*Objic*. 2. Multi Sancti Patres , quorum testimonia referre non sinunt institutæ brevitatis limites , asserunt Dei naturam non posse intuitive videri , neque a beatis, neque etiam ab Angelis . Ergo .

*Resp. nego ant*. Patres enim numquam claræ Dei visionis negarunt possibilitatem , quam et alibi dilucide astruunt , et in iis ipsis locis , qui nobis objiciuntur , per non æquivocas expressiones innuunt . Sed unice rejiciunt possibilitatem visionis Dei comprehensivæ , contra , quos impugnabant , Anomaeos , qui , ut ait D. Chrysost. Hom. 2. contra Anom. *stulte* , *non minus quam impie jactitabant* , *se ita Deum noscere* , *ac Deus se ipsum novit* . Apposite ergo ad controversiam , quam versabant , exponi debent hæc verba , *videri* , *non videri* , quæ pro varia eorum significatione de Deo dici possunt , ut observat D. Epiph. *haeres*. 70. *n*. 8. et illustrat hac similitudine : *Veluti* , inquit , *si quis per angustum foramen coelum aspicit et dicat* , *video coelum* , *non utique mentiatur* , *videt enim revera coelum* . *Quod si quis acute ei dicat* , *non vidisti Coelum* , *neque iste mentietur* . . . *quippe non vidit illius exporrectionem* , *neque latitudinem* , *utrumque ergo vere dicitur* , *et quod Deus videndus aliquando sit*; intuitive nimirum , et ut in se est , *et quod videri non possit* : nempe comprehensive , et juxta totam suam amplitudinem , ita ut exhauriatur .

*Inst*. 2. Saltem negari non potest , quin D. Chrysost. intuitivam Dei visionem Angelis ac Beatis negaverit , ut docet

decet Vasquez, in 1. D. Thom. disp. 37. Ergo.

*Resp.* **nego** *ant.* Neque in hac parte audiendus est Vasquez, qui solus D. Chrysostomum; quem omnes vindicant, accusat.

*Prob. ant.* D. Chrysost. *Hom.* 14. *in Joan.* ait: *Id quod est Deus, non modo Prophetae non viderunt, sed neque Angeli.* Atqui, qui negat Angelos et Beatos videre *id quod est Deus*, et substantiam Dei, prorsus ipsis denegat visionem intuitivam. Ergo.

*Resp. dist. min.* Prorsus ipsis denegat visionem intuitivam adaequatam et comprehensivam, *conc.* ipsis denegat quamcumque intuitivam visionem, etiam inadaequatam **nego**. Porro de sola visione Dei comprehensiva hic locutus est D. Chrysost. ut ipse declarat inferius his verbis: *Num omnes in ignorantia vivimus? absit. Sed nemo ita cognovit Patrem, ut Filius . . . qui certam notionem visumque et comprehensionem habet, qualem Filium de Patre habere par est. Sicut enim novit me Pater, inquit, et ego cognosco Patrem . . . hinc*, ex hoc nempe textu, *collige certam Filii de Patre comprehensionem.*

*Inst.* 2. D. Chrysost. quinque Homiliis, *de incomprehensibili Dei natura contra Anomaeos*, totus est, ut probet Dei naturam nullo modo videri posse. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Probat Dei naturam nullo modo videri posse comprehensive, *conc.* intuitive **nego**. Constat autem D. Chrysost. loqui de sola Dei cognitione comprehensiva contra *Anomaeos*, *qui*, ut ait Homil. 1. *se ita Deum nosse, quemadmodum Deus se ipse novit, asserunt*. Quos sic alloquitur Homil. *Non te obruis, qui eo amentiae prorupisti, ut quem glorificare duntaxat debes et adorare, hunc . . . contendas penitus comprehendere.* Et postquam dixit, Hom. 1. *Ipse, Deus; solus est incomprehensibilis.* Et Hom. 4. *Statuerim . . . omni virtuti creatae Deum esse incomprehensibilem. explicare.* Concludit eadem Hom. sic: *Deum incomprehensibilem esse omnium creaturarum generi, late ex his, quae proposuimus, patet.* Constat ergo S. Doctorem, vocabula *videndi*, ac *comprehendendi*, tamquam synonima usurpare.

*Objic.* 3. Facultas finita non potest videre objectum infinitum. Atqui mens creata est finita, et Deus infinitus. Ergo. *Resp.*

*Resp. dist. maj.* Non potest videre objectum infinitum, modo infinito comprehensivo, *conc.* modo finito, *subdist.* per solas naturæ vires, *conc.* per auxilium quoddam supernaturale, *nego maj.* et sic ad conseq. Responsio patet ex dictis.

*Inst.* Inter potentiam et objectum debet esse proportio. Atqui inter mentem creatam, et Deum infinitum nulla est proportio. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Debet esse proportio *habitudinis*, in eo posita, quod res aliqua contineatur intra objectum alicujus potentiæ, *conc.* proportio *entitatis*, quæ est similitudo in natura, *nego*. Porro cum Deus contineatur intra verum, quod est objectum intellectus, merito intellectus dicitur habere cum eo proportionem habitudinis licet non habeat proportionem entitatis. Illa autem proportio habitudinis sufficit cum supernaturali Deo auxilio ad Deum intuitive videndum: alias nequidem abstractive possemus Deum videre.

*Subsumes*. Atqui inter mentem creatam, et Deum nulla est proportio habitudinis. Ergo.

*Prob.* Inter potentiam naturalem et objectum supernaturale nulla est proportio habitudinis. Atqui mens creata, est potentia naturalis, et Deus est objectum supernaturale. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Nulla est proportio habitudinis completa, *conc.* inchoata, *nego*. Equidem proportio habitudinis inter mentem creatam, et Deum est tantum inchoata et incompleta, ideoque indiget lumine gloriæ, quo compleatur, elevetur, et reddatur proxime potens ad Deum intuitive videndum.

## ARTICULUS II.

### *De Existentia intuitivae Dei visionis.*

*Not.* Duo hic habemus discutienda; 1. Utrum aliquibus in hac vita degentibus concessa fuerit intuitiva Dei visio? 2. Utrum animæ Justorum ea nunc donentur in Cœlis?

§. I.

## §. I.

### *Utrum aliquibus in hac vita concessa fuerit intuitiva Dei visio?*

*Not.* Quæstio est de puro homine; de Christo enim nulli dubium est, quin visione Dei fruitus fuerit. Unde sit:

## CONCLUSIO.

*Nemini unquam in terris concessa fuit intuitiva Dei visio*. Est probabilior.

*Prob.* 1. *ex Script.* Exod. 33. Moysi a Deo postulanti, ut suam ipsi gloriam ostenderet respondit Deus; *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo et vivet.* En lex generalis de non videndo Deo in hac vita, nullum, nè Moysen quidem excipit. Atqui ubi lex neminem excipit, nec nos debemus excipere. Ergo. Joann. 6. dicitur: *Omnis qui audivit a Patre, et didicit, venit ad me; non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est a Deo, hic vidit Patrem*. Ubi ab illa prop. negativa excipit solum Christum. Atqui unius exceptio firmat regulam quoad omnes alios. Ergo.

*Prob.* 2. *ex Patrib.* Greg. Magn. L. 18. Moral. c. 28. de Moyse disserens, ait: *Videri potuit Deus per circumscriptas imagines, et videri non potuit per circumscriptum lumen aeternitatis*. D. Bernard. *Serm* 31. *in Cantica* dicit: *Nec sapiens, nec Sanctus, nec Propheta illum videre sicuti est, potest; potuit in hoc mortali corpore*. Ergo.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Deus Exodi 33. dixit Moysi; *Ostendam tibi omne bonum*. Atqui per *omne bonum*, intellexit divinam naturam. Ergo Moyses, dum adhuc viveret, obtinuit visionem intuitivam Dei.

*Resp. nego min.* Nam infra addit Deus: *faciem autem meam videre non poteris*. Ergo Deus per *omne bonum*, intelligit duntaxat, vel mirabilia quæ Deus se per Moysem

sem operaturum promiserat, ut Israelem a captivitate Ægyptiaca liberaret; vel intelligit faciem illius Angeli; qui Moysen ore ad os alloquebatur, quam, prae splendore ex ea emicante, videre non poterat.

*Inst.* 1. Num. 12. Deus de Moyse ait: *Ore enim ad os loquor ei, et palam, et non per aenigmata et figuras Dominum videt.* Ergo intuitive Deum videbat.

*Resp. dist. conseq.* Intuitive videbat Deum in forma aliena, *conc.* in propria natura, *nego*: Deus ergo non in propria natura, sed in illa praestanti forma corporea assumpta Moysi apparuit, vel potius Angelus, qui typum Dei gerebat, ut asserit S. Stephanus, *Act.* 7. dicens: *Apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammae rubi . . . dicens: Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, etc.*

*Inst.* 2. D. Ambr. l. 4. Hexameron, cap. 2. ait: *Neque in specie, neque per aenigma, sed clara atque perspicua praesentiae divinae dignatione donatus est Moyses.* Ergo.

*Resp. dist. ant.* Donatus est clara praesentiæ divinæ dignatione, in forma aliena, *conc.* in propria natura, *nego*. Quod sit hic Ambrosii sensus, probant hæc ejus verba, in caput 11. Lucæ: *Patrem et Filium, etc. ea specie videri, quam voluntas elegerit, non natura formaverit, ut et illud verum sit, quod Deum nemo vidit unquam.*

*Inst.* 3. D. Aug. *l.* 12. *de Genes. ad litteram, cap.* 27. dicit: *Nisi desideratam Dei claritatem Moyses videre meruisset, non in lib. numer. diceret Deus: ore ad os loquar ad illum in specie, et non per aenigmata.* Ergo visionem hanc intuitivam Moysi tribuit.

*Resp. dist. conseq.* Tribuit inquirendo, *conc.* definiendo, *nego*. Licet enim illic propensior in hanc partem S. Doctor fuerit, nihil tamen definivit in illo opere, *in quo*, ut ait l. 2. retract. 24. *plura quaesita, quam inventa sunt, et eorum, quae inventa sunt, pauciora firmata*. etc. Ergo vera opinio D. Aug. repetenda est ex aliis, quæ posterius scripsit, operibus; nempe, *tract.* 3. *in Joan.* ait: *Moyses vidit nubem, Angelum, vidit ignem; omnis illa creatura est: typum Domini sui gerebat, non ipsius Domini praesentiam exhibebat . . . loquebatur ergo cum Moyse Angelus . . . non erant illa substantia*

*Dei.*

Dei. Et Epist. 147. dicit: *Ipse ergo*, Deus, *erat in ea specie, qua apparere voluerat, non autem ipse apparebat in natura propria, quam Moyses videre cupiebat: ea enim promittitur Sanctis in alia vita: unde quod responsum est Moysi:* non videbit me homo et vivet; *verum est, quia nemo potest faciem Dei videre, ac vivere.*

*Objic.* 2. D. Paulus 2. *Cor.* 12. de se ipso dicit: *Scio hominem in Christo ante annos 14. sive in corpore, nescio, sive extra corpus, nescio, Deus scit raptum hujusmodi ad tertium Cœlum; et scio hujusmodi hominem ... quoniam raptus est in Paradisum, et audivit arcana verba, quae non licet homini loqui.* Atqui nomine *Cœli*, *Paradisi*, *arcanorum verborum*, nihil aliud potest intelligi, quam intuitiva Dei visio. Ergo.

*Resp. nego min.* Nam raptus iste contigit antequam scripsisset Epistolam ad Timoth. et antequam D. Joann. scripsisset Evangelium; at uterque dicit quod, *nemo vidit Deum unquam*: propositio est generalis, Paulus non se excipit. Ergo in Epist. ad *Cor.* loquitur de revelatione sibi facta in extasi, seu in raptu mirabili, quem, Deo sic volente, passus fuerat, quod suadent tum ista verba sequentia, *ne magnitudo revelationum extollat me*; tum verbum, *audivi*, quo utitur, et quod non ad intuitivam cognitionem, sed ad revelationem pertinet, prout Apost. ipse insinuat verbis immediate antecedentibus, dicens: *Veniam ad visiones, et revelationes Domini. Scio hominem etc.*

*Inst.* D. Thom. 2. 2. *q.* 175. *a.* 3. de D. Paulo dicit: *Convenientius dicitur, quod Deum per essentiam vidit.* Ergo.

*Resp. nego conseq.* Equidem in ea fuit opinione *D. Thom.* cum aliquibus aliis Patribus, quam ideo citra errorem defendi posse judicamus: sed aliam, ut probabiliorem amplectimur, quippe quae sit et S. Scripturae conformior, et plurimorum e veteribus firmata consensu.

§. II.

## §. II.

### *Utrum animae Justorum visione intuitiva nunc fruantur in Coelis.*

*Not.* Circa hanc quaestionem duo fuerunt errores.

*Primus error* fuit eorum, qui docuerunt Justos, post generalem resurrectionem, per mille annos cum Christo in terris regnaturos, antequam ad visionem Dei in Coelos reciperentur; hi ideo dicti sunt *Kyliastae* græce, et *Millenarii* latine. Porro Millenariorum duplex fuit genus. 1. fuit eorum, qui, primo Ecclesiæ sæculo, cum infami *Cerintho* docuerunt, Sanctos illud mille annorum spatium in ventris ac libidinis voluptatibus explendis traducturos. 2. fuit eorum, quorum aliqui docuerunt, Sanctos per illud spatium voluptatibus corporeis quidem, sed consuetis ac licitis, alii vero solis animae spiritualibus deliciis fruituros. Hujus erroris auctor II. sæculo fuit *Papias* Jerapolitanus Episcopus *vir* equidem *mediocri admodum ingenio praeditus*, ait Eusebius, *l.* 3. c. 39. Sed cum fuisset quondam Joannis Evangelistæ auditor, ut memorant DD. Irenaeus l. 5. c. 33. et Hieron. *de viris illust.* c. 39. et esset fama et sanctitate conspicuus, plurimos viros clarissimos in suam opinionem adduxit; inter quos fuere Justinus, Irenaeus, Nepos Aegyptius præsul, Lactantius, Severus Sulpitius, et aliquando Augustinus, ut ipsemet candide fatetur, *l.* 22. *de Civitate Dei cap.* 7. qui tamen non fuerunt hæretici, quia veritas, quam impugnabant, nondum erat ab Ecclesia definita.

*Secundus error*, fuit eorum, qui, licet rejecerint terrenum mille annorum regnum, tamen existimarunt neminem ante judicii generalis diem ad visionem Dei introducendum fore. Ita Novatianus, Vigilantius, et nonnulli Græci, ut patet ex *Conc. Florent. sess.* 1. In hanc sententiam plus æquo inclinasse videtur Joan. XXII.

In Vigilantii errorem abiere Lutherus, *praelectione in Genes.* Calvinus *l.* 3. *institut. c.* 25. et Sociniani, *in vindiciis Christianae Confessionis*, *cap.* 25. Contra hos omnes errores, sit:

CON-

## CONCLUSIO I.

*Fabulosa ac delira est* Millenariorum *de regno Christi in terris sententia* . Prop. est de fide .

*Prob.* 1.Argumentis ex Scriptura deductis 1.si vera esset *Millenariorum* opinio , regnum Christi esset terrenum, illudque certo quodam tempore , nimirum mille annorum circumscriptum . Atqui ex Script. regnum Christi nec est terrenum , Joan. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo* ; nec certo quodam tempore circumscriptum , Lucæ 1. *Regni ejus non erit finis* , quem locum Conc. Constantinopol. I. inseruit symbolo contra Apollinaristas,qui Millenariorum sententiam amplexi fuerant . Ergo .

2. Millenarii ex Philastrio Brixiensi , L. de hæres. c. 12. tom. 4. Bibliot. PP. dicunt: *Cum venerit Christus de Coelo, mille anni illi erunt iterum nobis carnaliter ad vivendum, generandum, et manducandum, sicut fit nunc in hoc saeculo quotidie*. Atqui nullas post resurrectionem in regno Dei fore corporeas voluptates docet Christus , Matth. 22. *In resurrectione neque nubent , neque nubentur* . Et Apost. Rom. 14. *Non est regnum Dei esca et potus* . Ergo .

*Prob.* 2. Ex Patribus , qui Millenariorum placita vocant , *portenta quaedam , quae commentus est Cerinthus. . . Deliram voluptatem , ridiculas fabulas* . Ita Cajus Eccles. Rom. Presb. *apud Euseb* Greg. Naz. *orat.* 52. Aug. *l.* 30. *de Civit Dei c.* 7.

*Confirm.* Iis omnibus momentis quibus sequentem propositionem probabimus , quibus hæresis Millenariorum funditus evertitur.

### *Solvuntur Objectiones* .

*Objic.* D. Joan. *in Apoc. c.* 20. annuntiat 1. quod Angelus *ligavit* diabolum *per annos mille . . . ut non seducat amplius gentes , donec consummentur mille anni* . 2. Quod , *qui non adoraverunt bestiam . . . vixerunt et regnaverunt cum Christo mille annis . . . haec est resurrectio prima. Beatus et sanctus , qui habet partem in resurrectione prima , in his secunda mors non habet potestatem ; sed erunt Sacerdotes Dei et Christi , et regnabunt cum* illo

*illo mille annis*. 3. Prædicit judicium generale et resurrectionem, quae secunda est, *et dedit mare mortuos, qui in eo erant, et mors et infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant: et judicatum est de singulis secundum opera ipsorum*. 4. Dicit, *et infernus*, id est, damnati; sumit enim continens pro contento; *et mors*, id est, diabolus, qui est causa mortis, *missi sunt in stagnum ignis*. *Haec est mors secunda*. Ex his sic argumentantur: in textu allato singula Millenariorum capita continentur. Ergo.

*Resp. nego ant.* Nam, juxta Millenarios, regnum Christi futurum non erit, nisi post generalem corporum resurrectionem. At D. Joannes loquitur de regno mille annorum, qui præcedent adventum Antichristi, qui regnabit tribus annis cum dimidio ante corporum resurrectionem: *et cum consummati fuerint mille anni*, inquit, *solvetur satanas de carcere suo, et exibit, et seducet gentes*. Ergo D. Joan non favet Millenariis, quin potius eorum fabulam funditus subvertit.

*Inst.* 1. Juxta D. Joan. erit duplex resurrectio: *Prima* erit propria Justorum, qui regnabunt per mille annos cum Christo. *Secunda*, quæ consequetur illud intervallum, erit impiorum, qui resurgent ad iudicium, post quod Justi in Cœlum ascendent æterna felicitate donandi; impii vero mittentur in infernum ad æterna supplicia. Ergo.

*Resp. nego ant.* Nam sicut D. Joan. duplicem resurrectionem, ita et duplicem mortem annuntiat. *Prima resurrectio* est animarum, quæ in Ecclesia a peccati morte ad vitam gratiæ resurgunt, juxta illud Christi, Joan. 5. *Qui verbum Dei audit, transit a morte ad vitam*, et regnat cum Christo, quare, *Ecclesia et nunc, est regnum Christi, regnumque Coelorum*: ait D. Aug. L. 20. de Civ. Dei, c. 9. *Secunda resurrectio*, est corporum, quæ simul cum animabus in die judicii resurgent ad perfectam et consummatam gloriam. Hoc dilucide exponit D. August. cit. c. 6. *Sunt resurrectiones duae*, inquit, *una prima*, *quae nunc est*, *et animarum est*, *quae venire non permittit in mortem secundam*. *Alia secunda*, *quae nunc non est*, *sed in saeculi fine futura est*, *nec animarum*, *sed corporum est*, *quae per ultimum ju-*

*dicium alios immittet in secundum mortem, alios in eam vitam quae non habet mortem*,

*Prima mors* ex opposito est privatio gratiæ pro vivis, & solius animæ damnatio pro defunctis reprobis. *Secunda mors* est damnatio animæ et corporis, post carnis resurrectionem rursus unitorum, ait D. *Aug. cap.* 9.

*Inst.* 2. Quod D. *Joan.* docet de regno Christi, non potest intelligi de tempore præsentis Ecclesiæ. Ergo.

*Prob. ant.* Juxta D. *Joan.* 1. Toto tempore illius regni, draco ligabitur. Atqui quotidie hominibus insidiatur. 2. Tempus illius regni ad mille annos restringitur. Atqui Ecclesia ab annis pluribus durat. 3. Animae decollatorum, propter testimonium Jesu, pertinebunt ad illud regnum. Atqui non sunt amplius de Ecclesia. Ergo.

*Resp. ad* 1. *dist. maj.* Draco est ligatus, quatenus, per mortem Christi, ejus vires depressæ sunt, et extenuatæ, *conc.* hoc significavit Christus. *Joan* 12. dicens: *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*. Quatenus insidias hominibus struere amplius non potest, *nego*. Adhuc enim *latrare potest*, *sollicitare potest*, ait D. Aug. serm. 197. de temp. *mordere omnino non potest, nisi volentem*.

*Resp. ad* 2. *dist. maj.* Tempus illius regni restringitur ad mille annos, sumptos indefinite, pro toto illo tempore, quod a morte Christi ad diem usque judicii, vel (ut alii volunt) ad adventum Antichristi intercedit, *conc.* sumptos definite, *nego*. Itaque, *mille annos pro annis omnibus hujus saeculi posuit*, ait Aug. loco cit. *ut perfecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo*, quæ per millenarium numerum solet explicari in Scriptura; v. g. Jerem. 32. *Ego Dominus faciens misericordiam in millibus his, qui diligunt praecepta mea*; id est in omnibus.

*Resp. ad* 3. *nego min* Cum D. Aug. ibidem: *Neque enim*, ait, *priorum animae mortuorum separantur ab Ecclesia, quae nunc est regnum Christi*... *regnant cum illo*, per gloriam essentialem, *dum isti mille anni, primæ resurrectionis, decurrunt*.

*Objic.* 2. Christus, *Matth.* 5. dicit: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Atqui non saturabuntur, nisi in terrestri regno mille annorum. Ergo.

*Resp.*

*Resp. nego min.* Neque enim Christus loquitur de saturitate ventris, et voluptatum corporis, ut fabulabantur Millenarii; sed de coelesti pane et saturitate gloriæ Dei, juxta illud, *satiabor, cum apparuerit gloria tua.*

*Subsumes.* Atqui Christus loquitur de saturitate voluptatum corporis. Ergo.

*Prob.* Christus, Matth. 26. dicit: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Ergo.

*Resp. nego conseq.* Nam in illo textu, *vinum*, vel sumitur proprie, vel metaphorice; si *proprie*, per *regnum* intelligi debet tempus, quod subsecutum est ejus resurrectionem, quo tempore cum discipulis suis manducavit et bibit in signum suae verae resurrectionis, juxta illud D. Petri, Act. 19 *Manducavimus et bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis.* Illud autem tempus esse regnum Christi, declarat ipse Christus, Matth. ult. *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra*, quam tunc exercere incoepit. *Si metaphorice*, per *vinum*, intelliguntur spirituales beatitudinis aeternae deliciae, quas cum suis aliquando erat communicaturus, juxta illud Lucae 22. *Ego dispono vobis . . . ut edatis et bibatis super mensam in regno meo, et sedeatis super thronos, etc.*

## CONCLUSIO II.

***Animae Justorum, quibus nihil superest expiandum, statim post mortem ad claram Dei visionem in Cœlum admittuntur.*** **Est de fide.**

***Prob.*** **1. Ex Script. 2. Cor. 5. *Scimus, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, aeternam in Cœlis. Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quae in Cœlo est, superindui cupientes.* Ex quo sic argumentor: Apostolus per *domum habitationis hujus*, intelligit corpus mortale, per *domum aeternam*, intelligit visionem Dei intuitivam. Atqui domum illam æternam docet nos habituros post dissolutionem domus *habitationis hujus*, et quidem statim, alioquin in hoc frustra ingemisceremus, visionem illam superindui cupientes, si usque ad diem judicii, illa visio esset differenda. Ergo.**

***Con-***

*Confirmatur*, ex verbis sequentibus: *Scientes*, inquit, *quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino: (per fidem enim ambulamus, et non per speciem) audemus autem, et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, et praesentes esse ad Dominum, et ut jam non per fidem ambulemus, sed per speciem*. Unde sic arguo: Apostolus distinguit statum eorum, qui adhuc sunt in corpore, a statu eorum qui peregrinantur a corpore, in hoc, quod primi Deum duntaxat per fidem videant, secundi vero præsentes sint ad Dominum, quem vident per speciem, seu intuitive. Atqui homo statim a morte peregrinatur a corpore. Ergo, si nihil ipsi expiandum superest, statim fruitur intuitiva Dei visione.

*Prob.* 2. *Ex Patribus*. D. Clem. Rom. Epist. 1. ad Cor. *Petrus*, inquit, *martyr effectus, discessit ad debitum gloriae locum . . . Paulus patientiae praemium obtinuit . . . his viris, qui divinam vitam duxerunt, aggregata est ingens electorum multitudo* ... Atqui locus gloriæ, et virtutis præmium nihil aliud sunt, quam visio Dei intuitiva. Ergo jam eam possident. Clem Alex. *l*.5.*Strom* scribit: *Clarum est, neminem unquam vitae tempore posse Deum evidenter comprehendere; qui autem sunt mundo corde, Deum videbunt, postquam ad extremum finem pervenerint*; quid clarius? D. Cyprian. Exhort. ad Martyrium: *Quanta securitas*, inquit . . . *claudere in momento oculos, quibus homines videbantur et mundus, et aperire eosdem statim, ut Deus videatur, et Christus . . . sine damno temporis merces, Judice Deo, redditur*. Ergo *statim, sine damno temporis*, Justi visione beatifica donabuntur.

*Prob.* 3. Conc. Florent. *sess.* 25. *in definitione fidei*, definivit his verbis: *Definimus illorum animas, qui, post baptisma receptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illos etiam quae, post peccati contractam maculam, sunt purgatae, in Coelum mox recipi, et intueri clare Deum unum et trinum, sicuti est*. Huic definitioni Latini pariter et Graeci subscripsere. Ergo.

*Prob.* 4. *ratione*. Deus, cujus *miserationes super omnia opera ejus*, promptior est ad remunerandum, quam ad puniendum. Atqui animæ impiorum statim deducuntur ad inferos, Job 21. *in puncto ad inferna de-*

*descendunt*. Ergo animæ Justorum, quibus nihil superest luendum, statim ad claram Dei visionem admittuntur.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Joan. *Apoc.* 7. dicit se vidisse, *subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei*. Atqui animæ, quæ sunt subtus altare, non sunt in Cœlis. Ergo.

*Resp. nego min.* Nam quidquid intellexerit nomine *altaris*, certum est, animas illas in Cœlo esse, et beata Dei visione frui. Nam infra dicitur: *illis*, animabus, *datae sunt, singulae Stolae albae*. Atqui per Stolas albas intelligitur æterna felicitas. Ergo.

*Inst.* 1. Illæ animæ non fruentur æterna felicitate, quibus gloriam postulantibus responsum est, ut mundi finem expectarent. Atqui animabus Martyrum gloriam postulantibus responsum est, *ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum et fratres eorum, qui interficiendi sunt, sicut illi*. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Postulantibus gloriam animæ, *conc.* gloriam corporis, *nego maj.* Atqui illæ animæ postulant gloriam corporis, *conc.* gloriam animæ, *nego min.* Itaque animæ illæ, jam una stola, hoc est, animæ felicitate donatæ, gloriam corporis postulant, quæ dicitur non esse ante mundi finem concedenda.

*Inst.* 2. Apost. *Hebr.* 11. de Justis veteris Testamenti dicit: *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Ergo non accipient æternam beatitudinem, nisi cum omnibus Justis.

*Resp. dist. cons.* Non accipient beatitudinem completam, corporis scilicet et animæ, *conc.* incompletam animæ, *nego conseq.* Hanc enim acceperunt post Christi adventum, quando ascendens in Cœlum, *captivam duxit captivitatem*, *Ephes.* 4. in quo Deus aliquid melius providit pro nobis, quibus statim a morte, si nihil expiandum supersit, patet aditus in Cœlum.

*Subs.* Atqui in ultimo duntaxat judicio patebit nobis aditus in Cœlum. Ergo.

*Prob.*

*Prob.* In ultimo duntaxat judicio Electis dicet Christus, Matth. 25. *Possidete paratum vobis regnum*. Ergo.

*Resp. dist. conseq.* In ultimo duntaxat judicio, nobis, cum corporibus resumptis, patebit aditus in Cœlum, *conc.* sine corporibus, *nego*. Ibi enim Christus loquitur de beatitudine completa, tum corporis, tum animae, qua Electi post ultimum judicium, donabuntur.

*Objic.* 2. *Matth.* 20. Pater familias non solvit denarium diurnum, nisi ad vesperam. Atqui per *denarium* intelligitur æterna felicitas, et per *vesperam* intelligitur finis mundi. Ergo.

*Resp. dist. min.* Per denarium intelligitur æterna felicitas completa *conc.* incompleta solius animæ, *subdist.* « et tunc per vesperam intelligitur finis vitæ, *conc.* « mundi finis, *nego*. Atque ita interpretatur S. Aug. *Serm.* 87. *de verbis Domini*, ubi felicitatem completam vocat, *felicitatem resurrectionis*. » Quod si nomine *de-* « *narii* velis intelligi felicitatem animæ; tunc nomine » vesperæ intelligas oportet finem vitæ cum *Hieronymo*, aliisque.

*Objic.* 3. SS. Patres Justorum felicitatem ad ultimum usque judicii diem pretrahunt. Ergo.

» *Prob. ant.* recitando textus SS. Patrum, qui visi « sunt justorum beatitudinem ad diem judicii distulisse:

1. D. Ambr. dicit: *Solvitur corpore anima, et post vitae hujus finem, adhuc tamen futuri judicii ambiguo suspenditur*. *L. de Cain.* c. 2. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Anima futuri judicii ambiguo suspenditur, eo quod hujus judicii diem ignoret, et nesciat quandonam corpus resumptura sit, *conc.* eo quod æterna felicitate non gaudeat, *nego*. Sic intelligendum esse D. Ambrosium, probatur quod dicit *Epist.* 15. ad Thessalonicenses de eorum Episcopo defuncto: *Est jam*, inquit, *superiorum incola, possessor aeternae illius Jerusalem, quae in Cœlo est*. Et Orat. de Valentiniano ait: *Vita jam fruitur aeterna*.

2. D. Chrysost. *Hom.* 36. in 1. ad *Cor. Anima*, inquit . . . *absque carne non accipiet bona illa ineffabilia, sicut neque punietur*. Ergo censet animam minime beari ante carnis resurrectionem.

*Resp. nego conseq.* Sensus enim D. Doctoris est, animam solam non esse beatificandam, sed etiam corpus cum

cum utrumque salutem operatum fuerit; idque asserit tanquam medium ad probandam resurrectionem, de qua totus est ille Sermo D. Chrysostomi, qui, *Hom.* 3. ad *Philipp.* ait: *Justi, sive in hoc, sive in futuro saeculo fuerint, cum Rege sunt, illic tamen magis, et proprius, non per accessum et fidem, sed facie ad faciem.*

3. D. Hilarius, in *Psal.* 138. in hæc verba, *si descendero in infernum, adest, Humanae ista lex necessitatis est, ut consepultis corporibus, ad inferos animae descendant.* Ergo non statim ascendunt in Cœlum.

*Respondent multi*, D. Hilarium locutum fuisse de Sanctis veteris Testamenti, qua missa responsione, magis ad mentem D. Hilarii.

*Resp. dist. ant.* Descendant ad inferos, transeunter, *conc.* ut ibi remaneant ad diem usque judicii, *nego ant.* Itaque D. Hilarius cum Tertulliano, *l. de anima*, c. 55. existimavit omnium defunctorum animas ad inferos descendere, ad imitationem Christi, qui, ut ait, hanc *descensionem ad consummationem veri hominis, non recusavit*, sed sicut Christus Cœlum statim ascendit, ita et animæ plene purgatæ.

4. D. Aug. *Serm.* 299 docet omnes Sanctos post resurrectionem sabbatismum acturos in terra cum Christo, antequam in Cœlum admittentur, *et sabbatizabunt Sancti, et Justi Dei*. Ergo.

*Resp.* Fateor D. Aug. initio Sacerdotii, in opinione Millenariorum fuisse versatum, ut ipsemet fatetur, *l.* 2. *de Civit. Dei*, c. 9. Verum paulo post istam opinionem exuit, et constanter exinde docuit, animas statim a morte, clara Dei visione potiri; nam in Psal. 119. ait: *Ibi*, in cœlesti Jerusalem, *omnes Justi et Sancti sunt, qui fruuntur verbo Dei, sine lectione, sine litteris. Quod enim nobis per paginas scriptum est, per faciem Dei illi cernunt.*

*Inst.* D. Aug. *l.* 1. *retract.* quem sub finem vitæ scripsit *cap.* 14. recognoscens librum de *utilitate credendi*, hæc sua mortuis verba, *Sunt jam in ipsa possessione*, ita emendat. *Quinam sint illi beatissimi, qui jam sunt in illa possessione, quo ducit haec via, magna quaestio est; et Angeli quidem sancti quod ibi sint, nulla magna questio est. Sed de sanctis hominibus jam defunctis, utrum ipsi saltem dscendi sint jam in illa possessione* con-

*consistere? merito quaeritur*. Ergo negat animas jam beatitudine gaudere.

*Resp. dist. conseq.* Negat animas jam beatitudine gaudere, quoad certum perfectionis gradum, *conc.* quoad substantiam, *nego*. Itaque pro certo D. Aug. statuit animas Justorum videre jam Deum, sed quæstionem movet duntaxat, utrum non minus perfecte jam videant, quam post resurrectionem visuræ sint; addit enim: *Utrum ad contemplandum cordis oculis veritatem, sicut dictum est, facie ad faciem, nihil ex hoc, (quod adhuc expectant redemptionem corporis sui) minus habeant, non hic locus est disputando inquirere*. Quod *l.* 12. *de Genes. ad litter. c.* 35. solvit his verbis: *Minime dubitandum est, hominis mentem post mortem, carne deposita . . . non sic videre posse incommutabilem substantiam, ut sancti Angeli vident, sive alia latentiore causa, sive ideo, quia inest ei naturalis quidam appetitus corporis administrandi, quo appetitu retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in illud summum Cœlum, quamdiu non subest corpus, cujus administratione appetitus ille conquiescat*. Non dubitavit ergo de concessione visionis beatificæ, sed de illius visionis qualitate, num futura sit perfectior post resurrectionem, sive intensive et quoad gradus, sive quod probabilius est, extensive propter gaudium, quod in ipsum corpus refundatur.

5. S. Bernardus Serm. 2 de Sanctis, docet Sanctos nunc esse *sub altari et non supra*, ex quo concludit, *adhuc ergo signatum est super eos lumen vultus dominici, et licet non plenum, habent tamen laetitiam multam in corde suo, donec veniat dies illa, qua implebit eos laetitia cum vultu suo*. Ergo existimavit animas Justorum nondum frui Dei visione.

*Resp. dist. conseq.* Nondum frui Dei visione perfecta et completa, *conc.*, imperfecta et incompleta, *nego*. Itaque in ea fuit sententia, animas a corpore separatas, propter suum in corpora pondus, non tam esse expeditas ad Dei visionem, et consequenter minus intensive ipsas Deum videre, quam ubi naturalis ad corpus appetitus post resurrectionem, expletus fuerit: *Adeo viget in eis desiderium hoc naturale*, ait: Serm. 3. de Sanctis, *ut necdum tota eorum affectio libere pergat in Deum*.

*Inst.* 1. Idem Serm. 4. ait; *Quonam igitur modo super*

*super altare dixerim exaltandos eos, qui nunc sub altari quiescunt?* Respondet, *visione utique et contemplatione.* Ergo nondum vident Deum.

*Resp. dist. conseq.* Nondum vident æque perfecte et intense, ac videbunt resumptis corporibus, *conc.* nondum vident absolute, *nego*. Ait enim, *Serm.* 2. de S. Victore: *Jam Cœlos ingressus . . . vere nunc revelata facie speculatur gloriam Dei . . . beata visio, qua in eamdem imaginem trasformatur a claritate in claritatem, tamquam a Domini spiritu*.

*Inst.* 2. Serm. 3. de Sanctis, ait: *In illam beatissimam (Dei) domum, nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis*. Atqui, qui non sunt in domo Dei, nondum vident Deum. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Non intrabunt sine nobis in domum Dei, cum completa animæ et corporis felicitate, *conc.* cum felicitate incompleta animæ, *nego maj* Sese explicat S. Doctor in eodem sermone, dicens: *Acceperunt jam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus; donec vestiamur et nos . . . stola enim prima ipsa est, quam diximus, felicitas et requies animarum, secunda vero immortalitas et gloria corporum*.

*Objic.* 3. In Can. Missæ, Ecclesia generatim pro omnibus defunctis Deum precatur, ut *ipsis, et omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis, et pacis indulgeat*. Ergo supponit ipsos nondum frui visione beatifica.

*Resp. dist. ant.* Pro omnibus, qui habent aliquid luendum, *conc.* pro omnibus, etiamsi plene sint purgati, *nego*. Est ergo sensus Ecclesiæ et fidelium orare pro animabus Purgatorii, quæ cum obierint in charitate, dicuntur dormire in somno pacis, et in Christo quiescere.

*Inst.* Ecclesia sic orat pro defunctis: *Libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni, et de profundo lacu, libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum, etc.* Ergo supponit eas animas nondum judicatas esse, earumque sortem adhuc in suspensione esse.

*Resp. nego. conseq* Ecclesia enim sic orat, quia repræsentat illas animas, quasi tunc migrarent e corpore, et in periculo essent subeundi judicii; *quia commemorat*,

*rat*, *et repraesentat diem depositionis*, *seu obitus*, ait Bellarm. *l.* 2. *de Purgatorio*, *c.* 5. quemadmodum in festo Nativitatis repraesentat Christum nascentem, et in adventu quasi jamjam nasciturum, dicens: *Rorate Cœli desuper*, *et nubes pluant Justum etc.*

*Obji.* 4. Joan. XXII. S. P. definivit Sanctos, non nisi post extremi judicii diem, esse Deum visuros. Ergo.

*Resp. nego ant.* Licet enim Joan. XXII. tanquam doctor privatus, docuerit animas Sanctorum non esse visuras Deum intuitive ante generalis judicii diem, nihil tamen super ea re definiit, quod multis momentis potest probari.

1. Quia Galliarum Episcopi, a rege in castrum Vincennarum coacti, declarant Joan XXII. nihil unquam in ea de re publico diplomate definiisse: illius testimonii authenticum instrumentum servatur apud PP. Dominicanos Parisienses.

2. Quia idipsum Joan. XXII. testatur, revocando suam priorem opinionem sub hac forma, *Apud Raynald. ad an.* 1336. *n.* 57. *Fatemur et credimus*, *quod animae purgatae*, *separatae a corporibus*, *sunt in Cœlo et cum Christo*, *in consortio Angelorum congregatae*, *et vident Deum*, *et divinam essentiam facie ad faciem*, *clare*, *in quantum status*, *et conditio animae separatae patitur*. *Si vero alia*, *vel aliter circa materiam hujusmodi per nos dicta praedicata*, *seu scripta fuerunt*... *illa diximus*, *praedicavimus*, *seu scripsimus recitando*, *et conferendo*, *et non determinando*, *nec etiam tenendo*... *illa habemus et haberi volumus pro non dictis*, *praedicatis*, *et scriptis*, *et ea revocamus expresse*... *et ea submittimus Ecclesiae determinationi*, *et Successorum nostrorum*. Hæc verba continentur in diplomate dato Avenione an. 1334. tertio Nonas Decembris, Pontificatus an. 19. et ultimo. Cum autem propter ejus mortem illud diploma non fuisset Bulla Pontificia munitum, ideo ejus successor Benedictus XII. ut omnes sinistræ famæ prædecessoris sui maculas abstergeret, illud promulgavit anno sequenti, *in Extravag.* quæ incipit: *Benedictus Deus*.

Momenta alia quæ opponuntur, probant quidem Joan. XXII. plus æquo in eam inclinasse sententiam, quæ Sanctis visionem intuitivam denegat ante corporum resurrectionem; sed nullum probat illam sententiam ab

eo

eo aliqua Constitutione fuisse definitam.

## ARTICULUS III.

### *De Principiis effectivis Visionis Dei intuitivae.*

» *Not.* 1. De iis, quæ efficiunt, ut Beati intuitive » Deum videant, multa operose quærunt Scholastici. Nos » certa ab incertis secernentes primum, quod omnes fa- « tentur, statuimus; deinde inter dubias opiniones, quod » notis probabilius videatur, aperiemus.

« *Not.* 2. Cum mens humana naturaliter Deum vide- » re nequeat, ut alibi probavimus, et definitum est » in Concilio Viennensi contra *Beguardos*, sequitur re- » quiri auxilium supernaturale ad eliciendam visionem » Dei intuitivam. Hoc supernaturale Dei auxilium ap- « pellari solet *lumen gloriae*; dicitur *lumen*, quia Deum « menti manifestat; dicitur *gloriae*, quia in illo lu- » mine, et visione sita est Beatorum gloria. Sit

## CONCLUSIO.

*Lumen gloriae juxta viam Dei ordinariam necessarium est cuilibet intellectui creato ad Deum intuitive videndum.*

*Prob.* 1. Ex Script. Psal. 35. *Apud te est fons vitae et in lumine tuo videbimus lumen*. Atqui visio Dei intuitiva designatur per illa verba, ut colligitur ex versu præcedenti, *inebriabuntur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis eos*. Ergo.

*Prob.* 2. *ratione* Omnis facultas, quæ solis naturæ viribus est insufficiens, et non proportionata ad aliquem actum eliciendum, indiget ad id corroborari et elevari. Atqui, intellectus creatus est insufficiens, et non proportionatus ad intuitivam Dei visionem eliciendam, quia intuitiva Dei visio est ordinis supernaturalis. Ergo indiget ad id per aliquod auxilium supernaturale elevari. Atqui illud auxilium est lumen gloriæ. Ergo.

Dixi *Juxta viam Dei ordinariam*: quia lumen gloriæ non est ita necessarium, quin per uberiorem quemdam et supernaturalem Dei concursum, intellectus elevari possit ad videndum intuitive Deum, absque illo lumine intrinseco, sive permanente, sive transeunte. *Ratio*

est,

est, quia Deus, cum omnem causae secundae efficientis virtutem contineat, potest per se supplere omnem causae efficientis influxum non vitalem, sic potest producere calorem sine igne. Atqui influxus luminis gloriae non est vitalis, cum sit intellectui extrinsecus. Ergo. *Nec dicas*, principium internum actionis vitalis, nullo Dei concursu posse suppleri. Nam lumen gloriae non est principium actionis vitalis: sed est a principio, seu causa extrinseca, nempe a Deo.

## *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Lumen gloriæ non est necessarium ad visionem Dei eliciendam. Ergo.

*Prob. ant.* Si lumen gloriae sit necessarium, tunc vel est necessarium ex parte essentiæ divinæ, vel ex parte intellectus creati. Atqui neutrum dici potest. Ergo.

*Resp. nego min.* Nam necessarium est ex parte intellectus creati, qui cum ex se sit insufficiens ad claram Dei visionem, debet elevari et compleri per aliquid ipsi superadditum; illud autem est lumen gloriæ. Ergo.

*Inst.* 1. Omnis facultas per se, et sine ullo addito potest attingere suum objectum. Atqui Deus, utpote summe cognoscibilis, est objectum intellectus creati. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Potest per se, et sine addito attingere suum objectum, sibi proportionatum, *conc.* sibi improportionatum, *nego*. Porro Deus intuitive videndus est objectum intellectus supernaturale. Ergo non potest illud solis naturæ viribus attingere.

*Subs.* Atqui lumen gloriæ nequit intellectum Deo proportionatum reddere. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Nequit reddere intellectum Deo proportionatum, proportione entitatis, *conc.*, proportione habitudinis, *nego ant.* Jam responsione explicavimus.

*Objic.* 2. Si lumen gloriæ sit principium effectivum visionis beatificæ, intellectus erit tantum causa instrumentalis illius visionis. Absurdum consequens. Ergo.

*Resp. nego seq. maj.* Nam tum intellectus, tum lumen gloriæ, sunt principia effectiva visionis Dei, nec unum recipit suam agendi virtutem ab alio, quippe illa duo conjuncta efficiunt unicum visionis beatificæ principium.

*Prob.*

*Prob. seq. maj.* Quod agit duntaxat per potentiam obedientialem habet rationem causae instrumentalis, ut aqua in baptismo. Atqui si requiritur lumen gloriae, intellectus aget duntaxat per potentiam obedientialem. Ergo.

*Resp. nego min.* Intellectus enim elicit visionem per virtutem sibi propriam et innatam, elevatam tamen per lumen gloriae; sine quo non posset actionem supernaturalem elicere, ex quo patet, quod non agit per virtutem mere obedientialem.

» Q. 1. Utrum lumen gloriae sit *actuale* an *habituale?*

« R. Verisimilius est esse *habituale*, cum in aeternum duraturum sit in beatis. Quod non impedit, quin a Deo suppleri possit per actuale, et transiens auxilium.

« Q. 2. Lumen gloriae estne habitus a charitate distinctus?

» R. Haec quaestio pendet ab alia in Scholis agitata, utrum scilicet *beatitudo formalis* sita sit in *amore*, an *in visione* Dei. *Scotistae*, qui putant *beatitudinem formalem* sitam esse in *amore* Dei, volunt nullum alium habitum necessarium esse ad videndum Deum praeter charitatem, quae augetur in Patria; et concursum Dei extraordinarium, et actualem. Qui *beatitudinem formalem* constituunt in *visione* Dei, docent lumen gloriae esse habitum a charitate distinctum, quo intellectus elevatur ad videndum Deum, quem facultate naturali videre non poterat; charitas enim est in voluntate, visio in intellectu. Nos hanc opinionem verisimiliorem esse existimamus. Utrum hic habitus sive qualitas sit *realiter* ab anima distincta, an ipsius animae supernaturalis modificatio, seu dispositio, rursus controvertitur. *Thomistae* pugnant pro priori sententia; nos posteriorem judicamus esse verisimiliorem.

» Q. 3. Requiruntur ne *species impressa*, et *expressa* ad cognoscendum intuitive Deum, ut fit in aliorum objectorum cognitione?

» R. 1. Non requiritur *species impressa*, sive similitudo Dei menti impressa, qua mens moveatur ad ipsum cognoscendum, cum enim Deus sit menti beatorum

» prae-

« praesentissimus, non indiget vicaria sui specie, ut men-
« tem moveat ad sui cognitionem. 2. Neque requiritur
» *species expressa*, sive idea ab ipsa mente formata,
« per quam Deum sibi repraesentat. Species enim illa
» expressa est aliquid finitum; nulla autem finita res
« Deum, ut in se est, repraesentare potest. Quod si Au-
» gust. *lib* 9. *de Trinit. cap.* 11. ait: *cum Deum novi-*
« *mus fit aliqua Dei similitudo illa cognitio*, intelligen-
« dus est de *cognitione abstractiva*, quae habetur in
« via; non vero de *cognitione intuitiva*, qualis obtine-
» tur in Patria.

## ARTICULUS IV.

### *De Objecto intuitivae Dei visionis.*

*Not.* Duplex est objectum intuitivae Dei visionis, nempe *Primarium*, quod primo, per se, et immediate videtur, et in quo caetera videntur; talis est Deus. *Secundarium*, quod in alio videtur, nec confert beatitudinem, nisi accidentaliter; ejusmodi sunt creaturae Dei. De utroque objecto disseremus duobus paragraphis, quibus addemus tertium, nempe de modo, quo creaturae videntur in Deo.

### §. I.

### *De primario visionis intuitivae Objecto.*

*Certum est* 1. Quod Beati vident Deum et omnia Dei attributa, quae sunt in Deo formaliter, sive sint absoluta, sive relativa, tam ea, quae dicunt ordinem unius personae divinae ad aliam, quam ea, quae dicunt ordinem ad creaturas, licet haec ultima non videant, nisi secundum primarias suas, et generales rationes. Nam Beati vident Deum ut est in se. Atqui non possunt videre Deum ut est in se, quin videant omnia, quae sunt in Deo. Ergo. *Dixi*, attributa, quae dicunt ordinem ad creaturas, non videri, *nisi secundum primarias et generales rationes*, non vero quoad secundarias et speciales, hoc est, secundum respectus omnes, quos attributa dicunt ad creaturas. Nam, visa omnipotentia Dei, videtur generatim ejus objectum nem-

pe

pe ens possibile, sed non videntur singula entia, ad quae extendi potest Dei omnipotentia. Similiter, visa Dei scientia, non videntur omnia divinae scientiae arcana et consilia; haec enim sunt libera in Deo, et ab eo pro arbitrio absconduntur, aut revelantur Beatis.

*Certum est* 2. Quod Beati videant clare omnia fidei mysteria, quorum fidem in terris habuerunt. Nam ex Apost. 1. *Cor.* 13. in Cœlis videmus *facie ad faciem*, quae hic in terris videmus *per speculum et in aenigmate*. Atqui omnia mysteria fidei hic videmus per speculum, et in aenigmate. Ergo. Unde D. Aug. *l.* 20. *de civit. Dei c.* 21. ait: *hic creditis, ibi videbitis*.

Restat ergo breviter videndum, utrum intuitive videri possit essentia divina sine attributis, et una persona sine alia. Affirmant *Scotistae*; negant omnes alii Theologi cum D. Thom. 2. *q.* 2. *a.* 8. *ad.* 3. cum quibus sit:

## CONCLUSIO.

*Essentia Dei etiam de potentia absoluta non potest videri sine attributis, nec una persona sine alia.*

*Prob.* 1. Ex Script. Joan. 14. *Philippe, qui videt me, videt et Patrem*, inquit Christus, *quomodo tu dicis, ostende nobis Patrem? non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est?* Ex quo sic argumentor: Christus docet, quod qui videt Filium, videt etiam Patrem, eo quod sint idem in essentia. Atqui omnia attributa, tum absoluta, tum relativa, sunt idem cum essentia; Deus enim est simplicissimus. Ergo non potest unum ex illis videri sine alio. Quare D. Aug. in *Psal.* 85. post relata illa Joannis verba ait: *Videtis quia in visione Patris, et Filii visio est; et in visione Filii, et Patris visio est. Ideo consequenter subjecit et dixit*: nescitis quia ego in Patre, et Pater in me est. *Id est, et me viso, videtur et Filius: Patris, et Filii separari non potest visio. Ubi non unius separatur natura et substantia, visio separari non potest*. Ergo.

*Prob.* 2. *ratione*: Ens maxime simplex non potest videri intuitive, non visis iis, quae sunt de ipsius entitate et natura; hoc enim implicat. Atqui Deus est ens maxime simplex. Ergo non potest videri, non visis iis,

quae

quae sunt de ejus entitate, et natura. Atqui omnia ejus attributa, omnesque SS. Trinitatis personae sunt de ejus entitate. Ergo non potest videri intuitive, quin simul videantur omnia attributa, omnesque SS. Trinitatis personae.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Quod ab alio *virtualiter* distinguitur, potest sine illo videri. Atqui essentia divina *virtualiter* distinguitur ab attributis, et personis. Ergo.

*Prob. maj.* Quod *virtualiter* distinguitur ab alio, potest absque eo terminare actum intellectus. Ergo quod ab alio *virtualiter* distinguitur, potest absque eo videri.

*Resp. dist. ant.* Potest terminare actum intellectus abstrahentis, *conc.* intuitive videntis, *nego ant.* Ratio est, quia visio intuitiva terminatur ad Deum, ut in se est, non ut per mentem una perfectio abstrahitur ab alia: Atqui Deus, utpote simplicissimus non potest videri ut in se est, quin videatur totus, ac proinde, si quid ejus non videretur, neque ejus videretur quidquam, quia totus ipse est, quidquid est illius. Ergo.

*Inst.* 1. Distinctio virtualis sufficit, ut communicetur Filio essentia, non communicata paternitate. Ergo sufficere potest, ut essentia videri possit, non visa paternitate.

*Resp. dist. ant.* Non communicata paternitate *immediate*, *conc. mediate*, *nego ant.* Equidem, cum Pater non communicet naturam divinam Filio secundum omnem modum, quo se habet, id est, ut *formaliter* subsistentem paternitate, inde est, quod ipsi non communicet paternitatem *immediate*. Verum cum personae, ob unitatem naturæ, in qua identificantur, sint in se invicem, sequitur, quod dum *immediate* communicatur essentia, personae *mediate* saltem sibi invicem communicentur; ex quo patet, objectionem nobis favere potius, quam obesse, cum ostendat non posse per visionem attingi essentiam, quin persona attingatur.

*Objic.* 2. Una persona divina potest intuitive videri absque alia. Ergo.

*Prob. ant.* Ea possunt intuitive videri sine se invicem, quæ a se invicem *realiter* distinguuntur. Atqui personæ divina

vinæ a se invicem *realiter* distinguuntur. Ergo.

*Resp. nego maj.* Si non identificentur cum alio quod videtur, *conc.* si identificentur, *nego maj.* Porro personæ divinæ, licet *realiter* a se invicem distinctæ, tamen identificantur cum essentia divina, ac proinde una persona non potest videri sicuti est, id est, prout est quid unum cum essentia, quin pariter videantur aliæ personæ, quæ similiter sunt quid unum cum essentia.

*Subsumes.* Atqui ad visionem intuitivam non requiritur, ut omnia, quæ sunt in objecto videantur. Ergo.

*Prob. subs.* Qui videt aliquem a longe venientem, videt illum sub ratione viventis, sed non discernit, an sit homo, vel brutum. Atqui illa visio est intuitiva. Ergo.

*Resp. dist. min.* Illa visio est intuitiva imperfecte *conc.* perfecte, *nego min.* Porro, licet ad visionem intuitivam imperfectam, qualis est visio corporea, non requiratur, ut omnia, quæ sunt in objecto, videantur, id tamen requiritur in cognitione intuitiva perfecta, qualis est visio beatifica. *Ratio disparitatis* est; quia oculus corporeus attingit res tantum sub ratione colorati et lucidi, non cognoscendo illas secundum rationem specificam, aut individualem; intellectus vero creatus habet pro objecto omne verum, sub quo continentur omnia rei cognitae prædicata, tam constitutiva, quam modificativa; unde si ejus cognitio sit intuitiva, necessario se extendit ad omne, quod pertinet ad naturam objecti, et modum essendi illius.

## §. II.

### *De Secundario visionis beatificae Objecto.*

*Not.* Secundarium visionis beatificæ objectum sunt creaturæ, de quibus quærenius 1. Utrum Beati videant omnes creaturas in aliqua temporis differentia existentes? 2. Utrum videant omnes creaturas possibiles?

### CONCLUSIO I.

*Beati non vident omnes res in aliqua temporis differentia existentes; vident tamen aliquas.*

*Prob.* 1. *p.* Quia Beati ea omnia non vident, quae cognoscere ad ipsos nihil attinet. Atqui multa sunt, quae cognoscere ad ipsos nihil attinet. Ergo. Sic non vident ultimi judicii diem, dicente Christo *Matth.* 24. *v.* 36. *De die autem illo, vel hora nemo scit .... neque Angeli coelorum*; nec vident secreta cordis, nisi ad eos dirigantur.

*Prob.* 2. *p.* Quia Beati videbunt omnes res, ad quas naturalem habent appetitum; nam beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Atqui non esset talis, si non viderent res omnes ad quas naturalem habent appetitum. Hinc 1. Beati vident rerum, quae sunt in universo, genera et species, et rationes earum. Ratio D. Thomae est, quia *naturale desiderium rationalis creaturae est ad sciendum illa omnia quae pertinent ad perfectionem intellectus*.

2. Vident omnia, quae ad illos spectant, sive ratione status, sive officii, sive dignitatis, peculiarisve alterius tituli, ut definit Conc. Senonense de decretis fidei cap. 13. *Beatis*, inquit, *pervium est divinitatis speculum, in quo quidquid eorum interest, elucescit.* Sic Angeli norunt, quae ad eos spectant, quos in custodiam acceperunt. SS. Pontifices, quae ad Ecclesiae totius regimen. *Dabo operam*, inquit D. Petrus, Epist. 2 cap. 1. *et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis*. Parentes vident, quae ad propriam familiam spectant; ita D. Ambros. *Orat. de obitu Theodos.* docet Theodosium in Coelo curam habiturum Honorii et Arcadii liberorum. Reges vident, quae ad regna, quae, dum viverent, administrarunt, pertinent; sic Elias post suam translationem cognovit, quae pertinebant ad regnum Israel, in quo prophetaverat, 2. *Paral. cap.* 21. *v.* 12.

3. Vident preces, quas viventes ad eos dirigunt, quia hoc spectat ad communionem, quam Christus instituit inter membra corporis sui, quod est Ecclesia, in Coelis regnans, in terris militans, et in purgatorio patiens; ita D. Thom. 2. 2. *q.* 83. *a* 4. *ad* 2. et omnes Theologi.

4. Denique Beati sese invicem, suosque parentes, amicos in patria cognoscunt. D. Cyprian. l. de mortalitate, ait: *Magnus illic*, in patria, *nos charorum numerus ex-* pe-

*pectat, parentum, fratrum, filiorum... ad horum conspectum, et complexum venire, quanta et illis et nobis in commune laetitia est.*

## CONCLUSIO II.

*Beati non vident omnia possibilia.*

*Prob.* Beati non possunt Deum comprehendere. Atqui si viderent omnia possibilia, Deum comprehenderent. Ergo.

*Prob. min.* Videre omnia possibilia est videre ea omnia ad quae se extendere potest Dei omnipotentia. Ergo.

*Dices*: Beati vident omnipotentiam Dei, ut est in se. Atqui non possunt eam sic videre, nisi omnia possibilia videant. Ergo.

*Resp. dist. min.* Nisi omnia possibilia videant confuse, *conc.* distincte et singillatim, *nego min.* Vident enim Beati omnipotentiam Dei in se, sed non vident singillatim omnes ereaturas, ad quas potest sese extendere, alias comprehenderetur, quod menti finitae est impossibile.

*Inst.* 1. Non major requiritur virtus ad videnda omnia possibilia, quam ad videndum Deum. Atqui Beati actu vident Deum. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Quam ad videndum Deum, infinite, *conc.* finite, *nego maj* At Deus, a Beatis videtur solum finite, neque aliter videri potest. Si tamen viderentur omnia possibilia, exhauriretur potentia infinita, quod mentis finitæ vires superat.

*Inst.* 2. Mens humana potest elevari ad videndum Deum, ut est ens infinitum. Ergo potest videre Deum modo infinito.

*Prob. ant.* Mens humana elevari potest ad videndum Deum, ut est ens supernaturale. Ergo etiam ut est ens infinitum.

*Resp. nego conseq.* Ratio disparitatis est, quia mens humana elevata ad Deum videndum, ut est ens supernaturale, non ascendit ad comprehensionem, quæ uni Deo propria est; at si elevaretur ad videndum Deum, ut est ens infinitum, eadem comprehensio, quæ est modus cognoscendi uni Deo proprius, menti creatæ communicaretur, quod est impossibile.

§. III.

## §. III.

### De modo quo creaturae videntur in Verbo divino.

*Not.* 1. Non est hic quæstio de creaturis spectatis secundum illud esse *eminentiale*, quod habent in Deo, quia sic spectatæ sunt Deus ipse, sicque eodem modo videntur, quo Deus ipse. Est ergo quæstio de creaturis spectatis secundum esse proprium et reale, quod habent in se ipsis, utrum in Verbo videantur.

*Not.* 2. Creaturas videri in Verbo, est eas in essentia divina videri. Unde dicuntur videri *in Verbo* per *appropriationem*, eo quod ea, quæ pertinent ad intellectum, attribuantur Verbo, sicut attribuuntur Spiritui Sancto ea, quæ ad voluntatem pertinent.

*Not.* 3. Creaturae duobus modis videri possunt in Verbo, 1. Causaliter, 2. Formaliter.

Creaturas videri *in Verbo causaliter*, est eas videri in se ipsis, visione quidem distincta a visione divinæ essentiæ, sed ab illa causata, ita ut essentiæ visio præsupponatur tanquam visionis creaturarum causa, saltem moralis. Hac visione, quæ *vespertina* dicitur, creaturæ videntur in se ipsis per revelationem, vel per species a Deo infusas.

Creaturas videri *in Verbo formaliter*, est illas videri eadem visione, qua videtur essentia divina, in qua repræsentantur tanquam in speculo. Ad hanc cognitionem duæ conditiones requiruntur; 1. est, ut eorum, quæ videntur, unum habeat connexionem cum altero; *defectu hujus conditionis*, cum per unam speciem et unam cognitionem Angelus equum et leonem videt, neque equus in leone, neque leo in equo dicitur videri *formaliter*, quia neuter cum altero connexionem habet; ad summum sese concomitanter habet utriusque cognitio; 2. ut unum ex objectis cognitis sit medium, seu ratio motiva alterius cognoscendi, sitque objectum primarium, prius in signo rationis cognitum, quam illud quod in ipso cognoscitur: *cujus conditionis defectu*, relatum non dicitur videri formaliter in suo correlativo, quamvis inter utrumque sit talis connexio, ut unum sine alio cognosci

gnosci non possit, et sic mere concomitanter non se habeant. His suppositis, sit.

## CONCLUSIO.

*Creaturae, sive mere possibiles, sive existentes in aliqua temporis differentia, a Beatis videntur in Verbo formaliter secundum suum esse proprium; item videntur in Verbo* causaliter, *id est, videntur in se ipsis, visione ab ipso in Dei visione causata.*

*Prob.* 1. *pars* 1. Ex Conc. Senonensi, dicente: *Pervium esse Beatis omniforme divinitatis speculum, in quo quidquid eorum interest, elucescit.* Ergo divina natura est medium, *in quo*, velut in speculo, eae creaturæ, quæ ad Beatos spectant, videntur. 2. Id Beati vident in Verbo formaliter, cujus Verbum est veluti speculum. Atqui Verbum est speculum rerum omnium, *in quo*, inquit D. Aug. l. 4. de Gen. ad litteram, c. 24. *sunt omnium, etiam quae temporaliter facta sunt, aeternae rationes, tanquam in eo per quod facta sunt omnia.* Ergo Beati vident res omnes, quas vident in Verbo, formaliter.

*Prob.* 2. *utraque pars*. Ex D. Aug. *ibid.* c. 28. ubi duplicem in Beatis distinguit creaturarum cognitionem; unam, qua creaturæ videntur in Verbo formaliter, quam appellat *matutinam*, quia clarior est; alteram, qua creaturæ, virtute visionis beatificæ, videntur in se ipsis, quam appellat *vespertinam*, quia obscurior est: *Multum quippe interest*, inquit, *inter cognitionem rei cujusque in Verbo Dei, et cognitionem in natura ejus, ut illud merito ad diem pertineat, hoc ad vesperam, in comparatione enim lucis illius, quae in Verbo Dei conspicitur, omnis cognitio, qua creaturam quamlibet in se ipsa novimus, non immerito, nox dici potest.* Ergo ex D. Aug. Beati vident creaturas, 1. in Verbo *formaliter*, 2. in Verbo *causaliter*, seu in seipsis visione a Dei cognitione causata.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Quod distincte et formaliter non est in Verbo, non potest formaliter in eo videri. Atqui creaturæ non

non sunt in Verbo formaliter, et distincte. Ergo.

*Resp. nego maj.* Nam ut aliquid videatur formaliter in Verbo, non requiritur, ut in eo sit formaliter; sed sufficit, ut cum Verbo habeat connexionem talem, ut Verbum sit ratio formalis et motiva illud cognoscendi. Atqui creaturæ talem habent connexionem cum Verbo, tum ratione causæ exemplaris, quippe sunt factæ ad normam idearum, quas de eis Verbum habuit ab æterno; tum ratione causæ efficientis, quippe per Verbum omnia facta sunt. Ergo.

*Subs.* Atqui creaturæ non habent necessariam connexionem cum Verbo. Ergo Verbum non potest esse ratio formalis motiva illas cognoscendi.

*Resp. dist. ant.* Non habent necessariam connexionem absolute, *conc.* hypothetice, *nego*. Ex hypothesi enim quod creaturæ possibiles sint, vel existentes, necessariam habent connexionem cum Verbo divino, in quo, tanquam in objecto prius cognito, videntur formaliter.

*Inst.* 2. Si Beati viderent creaturas in Verbo, ea visio non esset intuitiva. Ergo.

*Prob. ant.* Illa visio non est intuitiva, per quam res videtur in alio. Atqui visio creaturarum in Verbo esset in alio. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Illa visio non est intuitiva, per quam res videtur in alio, si illud aliud perfecte rem non repræsentet, *conc.* si perfecte eam repræsentet, *nego maj.* At Verbum, quod est perfecta imago Patris, est etiam perfecta imago rerum omnium, tum possibilium, tum existentium.

*Objic.* 2. Si Beati viderent in Verbo aliquas creaturas possibiles, aut existentes in aliqua temporis differentia, viderent omnes, tam possibiles, quam existentes. Atqui falsum ex dictis consequens. Ergo.

*Prob. sequela maj.* Ideo Beati vident in Verbo aliquas creaturas possibiles et existentes, quod repræsentantur in Verbo tanquam in speculo. Atqui omnes, tum possibiles, tum existentes, æqualiter in Verbo repræsentantur. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Ideo . . . . quod repræsentantur in Verbo tanquam in speculo voluntario, *conc.* in speculo necessario, *nego*. Porro essentia divina est speculum voluntarium respectu Beatorum, et consequenter Beati

eas solas creaturas in ea vident, quas Deus illis pro beneplacito vult manifestare, eorum intellectum per specialem concursum adjuvando ad harum, non ad aliarum cognitionem.

## ARTICULUS V.

*De Æqualitate et inaequalitate visionis Dei intuitivae.*

*Not.* Duo hic quæruntur, 1. utrum Beati fruantur Dei visione in gradu æquali, vel inæquali? 2. quænam sit causa illius inæqualitatis? Primum pertinet ad fidem. Secundum ad Scholas.

*Circa* 1. Jovinianus, IV. sæculo, juxta Stoicorum placita, docuit tam æqualia esse peccata, quam recte factorum merita; et consequenter omnes Beatos æquali Dei visione fruituros, quem errorem renovarunt sæculo XVI. Pseudo-reformati.

*Circa* 2., conveniunt omnes Theologi, Justorum merita esse causam moralem inaequalitatis visionis beatificæ; sed controvertitur, utrum lumen gloriæ sit causa totalis et adaequata illius inæqualitatis; negat *Scotus*, qui hanc inaequalitatem repetit partim ex lumine gloriæ, partim ex majori vel minori intellectus perspicacia; affirmant omnes alii.

## CONCLUSIO I.

*Inaequalis est visio beatifica.*

*Prob.* 1. Ex Script. Joan. 14. dicitur: *In domo Patris mei mansiones multae sunt.* Et 1. Cor. 15. *Alia claritas solis, alia claritas lunae, alia claritas stellarum; stella enim a stella differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum.* Ex quibus sic arguo: Mansiones in domo Patris, et claritas stellarum sunt inæquales. Atqui, juxta SS. Patres claritas illa et mansiones significant visionem beatificam. Ergo inaequalis est visio beatifica.

*Prob. min.* Ex Tertull. in *Scorpiaco*, c. 6. dicente, *Quomodo multae mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum? Quomodo stella a stella distabit in gloria, nisi de diversitate radiorum?* Ex D. Aug. Tract.

67. in Joann. *Multae mansiones*, inquit, *diversas meritorum in una vita aeterna significant dignitates . . . tamquam stellae Sancti diversas mansiones , diversas claritates , tanquam in Coelo, sortiuntur in regno* . Et ex D. Greg. Magno, l. 35. Moral. cap. 4. *Apud Patrem mansiones multae sunt*, inquit, *quia in illa beatitudinis vita non dispari , unusquisque juxta dispar meritum , locum disparem percipit* . Ergo .

*Prob*. 2. In Conc. Florent. sess. 25. dicitur , Beatos visuros Deum *sicuti est ; pro meritorum tamen diversitate , alium alio perfectius* . Et in Conc. Trid. *Si quis dixerit hominis justificati bona opera : . . . non vere mereri . . . gloriae augmentum , anathema sit* . Ergo .

*Prob*. 3. *ratione Theologica* . Debet esse eadem ratio mercedis pro diversitate meritorum, quae supplicii pro diversitate criminum . Atqui pro diversitate criminum varia decernuntur supplicia . Apost. 18. *Quantum glorificaverit se , et in deliciis fuit , tantum illi date tormentorum* . Ergo .

## *Solvuntur Objectiones* .

**Objic. 1.** *Matth*. 20. Unus denarius retribuitur omnibus , qui in vinea patris familias , qui Deum adumbravit , operati sunt , licet alii plus , alii minus laboraverint . Ergo aequalis omnibus decernitur visio beatifica .

*Resp. dist. conseq.* Visio beatifica erit aequalis quoad substantiam , *conc*. quoad gradum et intensionem , *nego* . Ita cum aliis Patribus interpretatur D. Aug. *Serm*. 5. *de verbis Domini c*. 4. *Ille denarius* , inquit , *vita aeterna est , et in vita aeterna omnes aequales erunt . Quamvis enim meritorum diversitate fulgebunt , alius magis , alius minus , quod tamen ad vitam aeternam pertinet , aequalis erit omnibus: non enim alii brevius , alteri longius , quod pariter aternum est* .

*Subs*. Atqui visio beatifica erit aequalis quoad gradum et intensionem . Ergo .

*Prob. ant.* Quod est maxime simplex , non potest inaequaliter videri . Atqui Deus est maxime simplex . Ergo .

*Prob. maj.* Quod non potest dividi non potest inaequaliter videri . Atqui quod est maxime simplex , non potest dividi . Ergo . Re-

*Resp. dist. maj.* Quod non potest dividi, neque ex parte objecti, neque ex parte intellectus, *conc.* quod non potest dividi ex parte objecti, potest vero dividi ex parte intellectus, *nego maj.* Atqui ens simplex non potest dividi ex parte objecti, *conc.* ex parte intellectu, *nego min.* Itaque Deus, licet maxime simplex, est tamen infinitus; ac propter talem infinitatem præbet intellectui fundamentum, ut perfectius et perfectius in infinitum intelligatur.

*Subs.* Atqui Deus non potest dividi ex parte intellectur. Ergo.

*Prob.* Quod videtur sicuti est, non potest dividi ex parte intellectus. Atqui Deus a Beatis videtur sicuti e.t: Ergo.

*Resp dist. maj.* Non potest dividi ex parte intellectus, si particula, *sicuti;* determinet modum visionis, tum ex parte rei visae, tum ex parte videntis; *conc.* si determinet modum visionis solum ex parte rei visae, *nego maj.* Ex D. Thom. *q.* 12. *a* 6. *ad* 1. *adverbium*, sicuti, *determinat modum visionis ex parte rei visae, ut sit sensus, videbimus eum ita esse, sicuti est, quia ipsum esse ejus videbimus, quod est ejus essentia. Non autem determinat modum visionis ex parte videntis ut sit sensus quod, ita erit perfectus modus videndi, sicut est in Deo perfectus modus essendi.*

*Subs.* Atqui particula, *sicut*, determinat modum visionis ex parte videntis. Ergo.

*Prob.* Si particula, *sicut*, non determinaret modum visionis ex parte videntis, beatitudo non esset status omnium bonorum aggregatione perfectus; falsum conseq. Ergo.

*Probatur sequela maj.* Qui est in eo statu, in quo potest aliquid desiderare, non est in statu omnium bonorum aggregatione perfecto. Atqui si adverbium, *sicut*, non determinaret modum visionis ex parte videntis, Beatus posset aliquid desiderare. Ergo.

*Prob. min.* Minus Beatus majorem alterius felicitatem desideraret. Ergo.

*Resp. nego ant.* Equidem *unusquisque juxta dispar meritum, locum disparem percipit*, ait Greg. Magn. *L.* 4. *moral. c.* 31. *sed ejusdem disparitatis damna non sentit, quia tantum sibi, quantum perceperit, sufficit.* Unde

de omnes plene sunt saturati, nec aliorum perfectiorem statum ambiunt.

## CONCLUSIO II.

*Inaequalitas visionis intuitivae ab inaequalitate luminis gloriae, tanquam a causa* Physica totali, *repetitur, non vero a majori, vel minori perspicacia intellectus.*

*Prob* Ex D. Thom. 1. *p. q.* 12. *Quia facultas videndi Deum non competit intellectui creato secundum suam naturam, sed per lumen gloriae, quod intellectum in quadam Deiformitate constituit.* Ergo, *intellectus plus participans de lumine gloriae, perfectius Deum videbit; plus autem participabit de lumine gloriae, qui plus habet de charitate.* Hinc sacra facultas Parisiensis, praeeunte Guilielmo Parisiensi, damnavit hanc prop. *Cujus meliora fuerint naturalia, necessario major erit gratia et gloria.* Ergo.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* Intellectus concurrit ad visionem beatificam. Ergo intellectus magis perspicax ad eam magis concurrit.

*Resp dist. ant.* Concurrit, per vires supernaturales a Deo per lumen gloriae acceptas, *conc.* per vires naturales, *nego ant.*

*Inst.* 1. Intellectus ad visionem concurrit ut potentia vitalis. Ergo concurrit per vires naturales.

*Resp. dist. ant.* Concurrit ut potentia vitalis, elevata, et supernaturalis, *conc.* naturalis, *nego ant.* Agit ergo in quantum elevatur per lumen gloriæ, et consequenter tota visionis inaequalitas *physice* fluit ab inaequalitate luminis gloriae, intellectus magis, vel minus elevantis.

*Inst.* 2. Duo intellectus, aequali habitu fidei instructi, possunt elicere actum fidei magis vel minus intensum pro majori, vel minori eorum perspicacia. Ergo a pari, duo intellectus aequali lumine gloriæ instructi possunt elicere visionem magis vel minus intensam pro majori, vel minori eorum perspicacitate.

*Resp. transeat ant. nego conseq.* Disparitas est inter habi-

habitum fidei, et lumen gloriae, quod, posito lumine gloriae, intellectus necessario visionem beatificam eliciat, sed contra usus habitus fidei est liber, et ideo quod cum aequali habitu fidei unus intensiorem actum fidei eliciat, quam alter, hoc non provenit ex eo quod supra divinam motionem eredere possit, sed quod bene utatur habitu, quem alter otiosum ex parte relinquere potest.

Dixit, *transeat ant.* Quia quamvis intellectus perspicacitas possit aliquid conferre, ut res revelata perfectius apprehendatur, tamen quantum ad assensum magis aut minus intensum, in quo consistit *formalis* ratio actus fidei, perspicacitas intellectus nihil potest; hoc solum repetitur ab intensiori, vel remissiori habitu fidei.

## QUÆSTIO II.

### *De Dei Aeternitate*.

*Not.* Æternum dicitur, quod initio et fine caret. Unde *Æternitas* recte definitur a Boetio: *Interminabilis vitae tota simul et perfecta possessio*.

Dicitur 1. *possessio*, ut designetur ejus firmitas, et quieta stabilitas; illud enim possidere censemur quod firmiter, stabiliter, et quiete habemus.

Dicitur 2. *tota simul*, ut excludatur omnis in duratione successio, quia aeternitas unicum est instans indivisibile, quod eminenter omnes temporis, praeteriti, et futuri continet differentias.

Dicitur 3. *perfecta*, ut excludatur, tum dependentia ab alio, tum mutabilitas. Licet enim momenti praesentis duratio sit tota simul, partibus successivis carens, tamen est imperfecta, utpote dependens a Deo; et statim evanescens.

Dicitur 4. *interminabilis vitae*, id est, quae nec initium habuerit, nec finem habitura sit, imo nec habere possit.

Igitur æternitas differt, 1. *A tempore*, quod tempus sit duratio rei successivae puta motus, et consequenter admittat prius et posterius. E contrario aeternitas est tota simul. 2 *Ab aevo*, quod aevum sit duratio rei, non successivae quidem, sed permanentis, et quae tota simul exi-

existit, nec habitura est finem, licet initium habuerit: talis est Angelorum duratio: unde *tempus*, est mensura corporum; *aevum*, est mensura spirituum. His notatis sit.

## CONCLUSIO.

*Deus est aeternus*. Prop. est de fide, definita in Conc. Lateran IV. cap. *firmiter*, de summa Trinit.

*Prob.* 1 Ex Script. *Deuter.* 31. Deus de se ipso dicit: *Vivo ego in aeternum*. Psal. 9. *Dominus in aeternum permanet*. Et Daniel. 6. *Ipse est Deus vivens, et aeternus in saecula*. Quam aeternitatem, uno ore, SS. Patres asserunt cum Tertull. *contra Hermog.* c. 4. dicente: *Quis alius Dei census, quam aeternitas? Quis alius aeternitatis status, quam semper fuisse et futurum esse, ex praerogativa nullius initii et nullius finis?* Ergo.

*Prob.* 2. *ratione Theologica*. Quidquid est immutabile, illud est aeternum; aeternitas enim nihil aliud est, quam duratio prorsus immutabilis. Atqui, ex dictis supra, Deus est omnino immutabilis. Ergo aeternus.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* Ille non est aeternus aeternitate proprie dicta, cujus duratio successionem importat. Atqui existentiae Dei duratio successionem importat. Ergo.

*Prob. min.* Illius duratio, in qua reperitur tempus praesens, praeteritum et futurum, successionem importat. Atqui in duratione Dei reperitur praeteritum, praesens, et futurum. Ergo.

*Resp. dist. maj.* In qua reperitur tempus praesens, praeteritum, et futurum formaliter, *conc.* eminenter, *nego maj.* Atqui in duratione Dei reperitur praeteritum, praesens, et futurum, eminenter, *conc.* formaliter, *nego min.* Itaque nulla in duratione Dei reperitur successio, et consequenter nulla temporis differentia *formaliter*; sed reperitur differentia temporis *eminenter*, quatenus Deus sua aeternitate complectitur omnia tempora, utpote respondens omnibus motibus, qui in diversis temporis partibus fiunt. Ita docet D. Aug. *Tract.* 99. *in Joan.*

*Inst.* 1. Quod rei successivae coextenditur, est vere suc-

successivum. Atqui aeternitas coextenditur temporum spatiis, quae vere successiva sunt. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Quod rei successivae coextenditur proprie et *formaliter*, est vere successivum, *conc.* improprie duntaxat et *eminenter*, *nego*: Porro aeternitas coextenditur temporum spatiis *eminenter*, non *formaliter*. Inter utrumque autem hoc discrimen est, quod res coextensa *formaliter* sit mutabilis sicut res successiva, cui coextenditur, res vero coextensa *eminenter* sit immutabilis.

*Inst.* 2. Si aeternitas non sit successiva; in eodem instanti durationis duo contradictoria erunt simul vera, v. g. quod Petrus instanti durationis ambulet, et non ambulet; absurdum conseq. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Si non sit successiva neque *formaliter*, neque *connotative*, *conc.* si non sit successiva *formaliter*, sit tamen successiva *connotative*, *nego maj.* Atqui aeternitas, licet non sit formaliter successiva, est tamen talis extrinsece et connotative, quatenus nimirum rerum omnium tempora, quae successiva sunt, ipsi correspondent. Unde assimilari solet mundi centro, circa quod immutabiliter stans, coelorum orbes rotato decursu volvuntur.

Q. *An aeternitas sit ita propria Deo, ut nullae creaturae communicari possit?*

*Resp. affirm.* Nam quidquid necessario habere debet initium, non potest esse aeternum. Atqui omnis creatura habet necessario suae existentiae initium, cum sit necessario facta ex nihilo, quod praecessit. Ergo. Hac ratione utuntur unanimiter Sancti Patres, ut ostendant Verbum non esse creaturam, eo quod sit aeternum: sic D. Athanas. *Orat.* 2. *contra Arianos* argumentatur: *Res creatae aeternae esse non possunt, quia ex non extantibus sunt, et non erant, antequam fierent.*

I

## QUÆSTIO III.

### *De Immensitate Dei.*

*Not.* Immensitas differt ab ubiquitate, tanquam actus primus ab actu secundo. Nam *Immensitas*, est illimitata substantiae divinae diffusio, per quam apta est coexi-

existere omnibus rebus et locis. *Ubiquitas* vero, est actualis Dei existentia in omnibus rebus et locis.

*Not.* 2. Triplici modo res aliqua potest esse in loco; 1. Per *potentiam*, quando scilicet virtus ejus in aliquo loco operatur, etiamsi ejus substantia non sit ibidem; sic sol est in visceribus terrae. 2. Per *praesentiam*, quando videt quae fiunt in loco. 3. Per *substantiam*, quando substantia ejus locum implet.

*Not.* 3. Triplici iterum modo res potest esse in loco, per substantiam: nempe, 1. *Circumscriptive*, quando res per diversas sui partes respondet totidem loci partibus, ita ut ulterius non extendatur. 2. *Definitive*, quando res tota est in toto loco, et tota in qualibet parte loci, ita ut existentia locati non excedat locum. 3. *Repletive*, quando res tota est in loco, et tota in qualibet parte loci, nec a loco definitur, sed est ubique.

*Prior* modus existendi in loco convenit corporibus, *secundus* spiritibus finitis, et *tertius* soli Deo, qui solus sic replet omnia loca, ut non terminetur loco, sed sit etiam extra omnem locum.

*Not.* 4. Hic investigandum habemus, 1. Utrum Deus sit immensus? 2. Utrum sit ubique? Ideo.

## CONCLUSIO I.

*Deus est immensus.* Est de fide.

*Prob.* Tum ex Script. *Baruch.* 3. ubi dicitur: *Excelsus, et immensus.* Tum ex Conc. Lateran. IV. c. 1. *Firmiter credimus . . . quod unus solus est verus Deus, aeternus, et immensus.* Tum ex symbolo D. Athanas. *Immensus Pater*, etc.

*Ratio est*, quia Deus omnes perfectiones simpliciter simplices in se continet formaliter. Atqui immensitas est perfectio simpliciter simplex; cum melius sit nullum habere terminum, quam habere; nam habere terminum imperfectionem sonat. Ergo.

## CONCLUSIO II.

*Deus est ubique, seu existit in omnibus rebus et locis tum per potentiam, tum per praesentiam, tum per substantiam*

*santiam*. Propositio est de fide quoad omnes partes.

*Prob.* 1. *p.* Ille est ubique per potentiam, qui operatur in quocumque loco. Atqui Deus operatur in quocumque loco. Nam ex Apost. 1. Cor. 12. *Deus omnia operatur in omnibus*. Et Act. 27. *Non longe est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, movemur, et sumus*. Ergo.

*Prob.* 2. *p.* Ille est ubique per praesentiam, cujus cognitioni omnia nuda sunt et aperta: Atqui ex Apost. Hebr. 4. *Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus*: Unde D. Aug. Serm. 46. de verb. Dom. ait: *Procedis? Videris. Lucerna extincta est? Videris. Cubile ingrederis? Videris. In corde versaris? Videris*. Ergo.

*Prob.* 3. *p.* Contra Socinianos, et Vorstium Calvinistam, qui admittunt quidem praesentiam Dei in rebus quoad virtutem et operationem, sed negant quoad essentiam.

1. Ex Script. Jerem. 23. *Si occultabitur vir in absconditis, et ego non videbo eum, dicit Dominus; numquid non Coelum et terram ego impleo?* Psal. 138. *Quo ibo a spiritu tuo et quo a facie tua fugiam? si ascendero in Coelum, tu illic es, si descendero in infernum, ades*. Ex quibus sic arguo: illi textus eodem modo loquuntur de praesentia Dei in terra et in inferis, ac de ejus praesentia in Coelo. Atqui ex ipsis adversariis, Deus est in Coelo praesens per substantiam. et hanc substantialem praesentiam colligunt ex his textibus. Ergo est quoque praesens in terra et in inferno per substantiam, quam substantialem praesentiam debent colligere ex iisdem testimoniis.

2. *ex SS Patribus*. Pro omnibus sint D. Aug. Epist. 57. *Est Deus per cuncta diffusus: ipse quippe ait per Prophetam: Coelum et terram impleo... substantialiter Deus est ubique diffusus*. Et D. Bernard Hom. 3. de Adventu. *Æqualiter ubique totus est per suam substantiam*.

3. Deus est ubique per operationem, ut ipsi fatentur Sociniani. Ergo est ubique per substantiam. Nam in Deo operatio entitative sumpta, idem est cum illius substantia: *Idem est esse Dei et potestas ejus*; ait Anselm. L. de Incarnat. c. 4. *sicut itaque potestas Dei est semper et ubique, ita quidquid est Deus, ubique et semper est*. Ergo. *Sol-*

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Scriptura indicat Deum esse in Coelo. Ps. 113. *Deus autem noster in Coelo.* Ergo non est ubique.

*Resp. dist. ant.* Indicat Deum esse in Coelo, quod in eo sit peculiari modo, *conc.* quo non sit alibi, *nego.* Dicitur itaque esse in Coelo, *quod locus ille*, inquit S. Damas. *magis particeps sit operationis ipsius uberioris et gratiae, ideo Coelum ipsius est thronus.*

*Inst.* 1. Atqui Deus ita dicitur esse in Coelo, ut significetur, eum non esse in terra. Ergo.

*Prob. ant.* Eodem Psal. dicitur: *Coelum coeli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* Ergo.

*Resp. dist. ant.* Coelum coeli Domino, quoad peculiarem modum manifestandae suae gloriae, *conc.* quasi unicum sit ejus domicilium, *nego.* Est eadem responsio. Praeterea potest dici cum *Athanas.* L. 1. contra Sabellium hunc textum metaphorice sumi debere, atque David sic locutum fuisse, ut supremam Dei majestatem, et hominum humilem statum exprimeret.

*Inst.* 2. Scriptura id tanquam proprium Justis assignat, quod in ipsis sit Deus: *Qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.* 1. Joan. 4. Ergo.

*Resp. dist ant.* Quod in ipsis sit, per inhabitantem gratiam, *conc.* per substantiam duntaxat, *nego ant.* Ita D. Aug. Epist. 38. *Fatendum est*, inquit, *ubique esse Deum per divinitatis praesentiam, sed non ubique per inhabitationis gratiam.*

*Inst.* 3. Horrendum est dicere, Deum esse in daemonibus, in locis foetidissimis. Ergo non est ubique.

*Resp. nego ant.* Nam purus spiritus incapax est, quod sordibus locorum, ubi est, inquinetur, nec magis iis inquinatur Deus, quam sol, dum easdem foeditates radiis suis perlustrat; et anima, dum est in corpore corrupto et leproso, etc.

*Objic.* 2. Qui est ubique, non est capax motus localis. Atqui Deus movetur localiter, Genes. 11. *Descendit autem Dominus, ut videret civitatem* etc. Ergo.

*Resp. nego min.* Ad prop. *dist.* Deus dicitur descendere, metaphorice, *conc.* proprie, *nego.* His itaque figuris utitur Scriptura, ut se captui nostro accommodet

De-

*Descendere dicitur Deus*, inquit D. Aug. Serm. 70. tempore, *quando curam humanae fragilitatis habere dignatur*.

*Objic.* 3. Si Deus est ubique, est extensus. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Est extensus virtualiter, *conc.* formaliter, *nego*. Extensio *formalis*, est spatiosa magnitudo; haec convenit solis corporibus. Extensio *virtualis*, est aptitudo, qua Deus potest, et exigit esse praesens in omnibus rebus, et locis; haec maxime convenit Deo, qui est immensus.

*Objic.* 4. Scriptura et SS. Patres passim innuunt, Deum non esse in rebus, nisi per suam actionem, Act. 17. *Non longe est ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, movemur*, etc. Joan. Damasc. L. 1 orthod. fidei, cap. 16 *Ibi locus Dei esse asseritur, ubi perspicua ejus operatio existit*. Ergo.

*Resp. nego ant.* Nam duntaxat praesentiam Dei substantialem ex ejus operatione colligunt: operatio enim Dei ab ejus substantia non distinguitur.

*Inst.* Atqui Scriptura, et Patres existentiam Dei in rebus ex ejus operatione non colligunt. Ergo.

*Prob. ant.* Ex actione solis in visceribus terrae non potest colligi, quod iis in locis sit substantialiter praesens: Ergo neque ex eo quod Deus operetur ubique, colligi potest, eum esse ubique substantialiter praesentem.

*Resp. nego conseq.* Disparitas est, quod sol, dum operatur in visceribus terrae, agit per virtutem a se ipso distinctam; ac proinde mirum non est, quod ex ejus operatione non recte colligatur ejus substantialis praesentia. Sed contra Dei virtus non distinguitur actu ab ipsa Dei substantia, proindeque fieri non potest, ut alicubi operetur, quin ibi sit substantialiter praesens.

Q. *An Deus sit ita immensus, ut sit extra mundum, nempe, ut sit ultra ambitum cœlorum?*

*Not.* Duplici modo potest Deus intelligi esse extra mundum, positive scilicet, et negative. *Positive* quidem, si illic sit tanquam in spatio reali, cui coexistat. *Negative* autem, si illic existat, sed non extra se, nec cum ulla ad locum coexistantia, et connotatione.

« *Not.* 2. Spatia extra Mundum non existere, sed esse » *feriantis ingenii figmenta* putavit Augustinus *lib.* 11.

 » *de*

*Not.* 2 Bonum aliud est per essentiam , aliud per participationem .

*Bonum per essentiam* , est ens , quod habet bonitatem vi essentiæ suæ solius , et independenter ab omni alio .

*Bonum per participationem* , est ens , quod habet bonitatem dependenter ab alio , a quo participatur .

## CONCLUSIO I.

*Deus est bonus bonitate absoluta , relativa , et morali.* Est de fide .

*Prob* 1. *p.* Ille est bonus bonitate absoluta , qui est summe perfectus . Atqui Deus est summe perfectus ; est enim ens , quo nihil melius ac perfectius excogitari potest . Ergo .

*Prob.* 2 *p.* Ille est bonus bonitate relativa , qui est summe conveniens creaturis , ab eisque appetibilis . Atqui Deus creaturis est summe conveniens , et appetibilis ; cum omnes earum perfectiones sint participationes divini illius esse , quod eis reipsa communicatur . Ergo.

*Prob.* 3. *p.* Bonitas moralis , est perfecta sanctitas . Atqui Deus est perfecte sanctus , neque enim a bono deficere potest , *qui universa propter semetipsum* , qui est finis summe bonus , *operatus est* . Prov. 16. Ergo . Hinc scriptum est Rom. 9. *Non est iniquitas apud Deum* . *Qui sanctus est in omnibus operibus suis* . Psal. 144.

## CONCLUSIO II.

*Deus triplici illa bonitate bonus est per essentiam* . Est de fide

*Prob* Ille bonus est per essentiam , qui est bonus per se , et independenter a quocumque alio . Atqui Deus sic bonus est , tum bonitate absoluta , tum relativa , tum morali ; quare dixit Christus , Lucæ 18. *Nemo bonus , nisi solus Deus* ; nempe per essentiam , et independenter , cum tamen creaturæ sint bonæ per participationem . Ergo . Hinc D. Aug. *Epist.* 52. ait : *Nullius participatione bonus est , quoniam bonum qua bonum est , ipse sibi est* .

CON-

## CONCLUSIO III.

*Deus in quocumque genere boni, est summe bonus.* Est de fide.

*Prob.* Qui est bonus bonitate infinita, quæ Deus ipse est, est summe bonus. Atqui Deus est bonus bonitate infinita, quæ Deus ipse est; quo sensu dixit Christus, Matth. 19. *Quid me interrogas de bono? unus est bonus Deus. Quia*, ut ait D. Aug. L. 1. de Trin. c. 2., *est summum bonum, quod a purgatissimis mentibus cernitur*. Ergo.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Qui est summe bonus, debet se summe diffundere, cum bonum sit sui diffusivum. Atqui Deus se summe non diffundit. Ergo non est summe bonus.

*Resp. dist min.* Non se summe diffundit ad *intra*, *nego*; ad *extra*, *subdist.* propter conditionem creaturae, *conc.* propter defectum bonitatis infinitæ ex parte Dei, *nego*. Summa itaque bonitas non potest, nisi Personæ Divinæ, summe communicari, quomodo ad *intra* communicatur Spiritui Sancto in ejus productione.

*Objic.* 2. Si Deus esset in quocumque genere bonus, nullum esset malum, etiam extra Deum; falsum conseq. Ergo.

*Prob. maj.* Summum in aliquo genere, quodcumque contrarium, tum a subjecto in quo est, tum ab aliis extra ipsum positis, excludit; v. g. si calor existeret infinitus, non posset cum eo subsistere minimum frigus. Ergo si Deus sit summum in quocumque genere bonum, debet excludere omne malum, tum a se, tum quocumque alio ente.

*Resp. dist. ant.* Si illud summum agat necessario, ut agit ignis *conc* si agat libere, ut Deus agit ad *extra*, *nego ant.* Ideoque, licet Deus sit infinite bonus, cum agat libere, mala esse et fieri permittit, quia *melius judicavit de malis bene facere, quam mala nulla esse permittere*, ait D. Aug. *Enchiridii*, *cap.* 26.

*Inst.* Vitiosum est, peccatum permittere, cum possumus illud impedire. Atqui Deus quodcumque malum

potest

potest impedire. Ergo illi vitiosum est illud permittere.

*Resp. dist. maj.* Cum possumus, et tenemur illud impedire, *conc.* cum possumus, nec tamen tenemur illud impedire, *nego maj.* et sic distincta minore, *nego conseq.* Itaque Deus, utpote causa universalis, non tenetur impedire singula hominum peccata, imo non debet illa impedire, ne violet leges providentiæ suæ, secundum quas reliquit homini liberum arbitrium, quo, per gratiam, quam nemini denegat, corroboratus, potest homo et singula vitare peccata, et æternam mereri gloriam.

## QUÆSTIO V.

*De Intellectu et Scientia Dei.*

*Not.* Hanc quæstionem in sex Articulos partiemur, quorum 1. Erit de existentiâ, proprietatibus, et divisione scientiæ Dei. 2. De scientia simplicis intelligentiæ. 3. De scientia visionis. 4. De scientia conditionata, seu conditionatorum; in quo de causalitate scientiæ Dei, et de ideis divinis.

### ARTICULUS I.

*De Existentia, Proprietatibus, et Divisione Scientiae Dei.*

### CONCLUSIO.

*Est in Deo scientia, et quidem perfectissima, sumpta pro cognitione cujuscumque rei certa et evidente.*

*Prob.* 1. Ex *Script.* Esther. 14. *Domine, qui habes omnium scientiam.* Et Coloss. 2. *In quo sunt omnes thesauri sapientiae, et scientiae Dei.* Ergo.

*Prob.* 2. *ratione Theologica.* Scientia est perfectio *simpliciter simplex*, cum sit melior ipsa, quam non ipsa. Atqui omnes perfectiones *simpliciter simplices* sunt formaliter in Deo. Ergo.

*Objic.* Scientia est accidens. Atqui nullum est accidens in Deo. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Scientia, quæ est in creaturis, *conc.*

qua

quæ est in Deo, *nego maj.* Nam in Deo scientia non distinguitur ab essentia: *Non aliud est in Deo esse, aliud intelligere*, inquit D. Aug Epist. 102.

*Inst.* 1. Scientia proprie dicta, est discursiva. Atqui cognitio discursiva repugnat Deo, cum maximam involvat imperfectionem. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Scientia spectata in homine est discursiva, *conc.* spectata in se ipsa, *nego maj.* Tantum itaque abest, ut discursus pertineat ad essentiam scientiæ, quin potius sit ejus defectus, et imperfectio. Porro cum aliqua creaturæ perfectio tribuitur Deo, oportet ab illa excludi omnem modum imperfectum, secundum quem competit creaturæ.

*Inst.* 2. Deus cognoscit minus notum per notius, conclusiones per principia. Ergo ejus scientia est discursiva.

*Resp. neg. ant.* Nam Deus uno et simplicissimo actu omnia simul pervadit, et penetrat. Unde ejus scientia est simplicissima, eminenter continens omnes intellectus creati virtutes, scilicet intelligentiam, sapientiam, scientiam, prudentiam, et artem; *Unde simplex Dei cognitio omnibus nominari potest*, inquit D. Thom 1. p. q. 14. art. 1. ad 2.

Q. 1. *Quot, et quaenam sunt scientiae Dei proprietates?*

R. Præter substantialitatem ac simplicitatem, de quibus jam egimus, sunt tres, scilicet, *infinitas*, *aeternitas*, et *immutabilitas*

1. Scientia Dei est *infinita*; tum *extensive*, quia omnia cognoscit. Psal 138 *Domine, tu cognovisti omnia, novissima et antiqua*; tum *extensive*, quia ejus cognitio est certissima, evidentissima, et omnium comprehensiva, Eccli. 25. *Oculi Domini multo plus lucidiores sunt sole, .. ... hominum corda intuentes in absconditas partes.*

2. Scientia Dei est *aeterna*; quia numquam habuit initium, et nunquam finem habitura est. Unde sapientia divina de se ipsa ait, Prov. 8. *Ab aeterno ordinata sum.*

3. Scientia Dei est *immutabilis*. Nam Deus est immutabilis. Atqui scientia Dei non est quid realiter et entitative distinctum a Deo, ut fides docet Ergo Ita docet D. Aug. L. 3. *Confess* c. 13 *Sicut omnino tu es*, inquit

inquit, *tu solus solus, qui es incommutabiliter, et vis incommutabiliter*.

Q. 2 *Quotuplex sit in Deo scientia?*

R. Licet a parte rei unica sit, et quidem simplicissima in Deo scientia, tamen propter multiplicem ordinem, quem habet ad varia objecta, ad quæ se extendit, variaque media, sub quibus illa diversa objecta considerat, multiplex a Theologis cum fundamento assignatur scientiæ Dei divisio.

1. *Dividitur* in necessariam, seu naturalem, et liberam seu contingentem. *Necessaria* dicitur, quæ terminatur ad ea, quæ aliter non possunt se habere: hujusmodi sunt Deus, et res possibiles. Hæc antecedit omne decretum divinæ voluntatis. *Libera* dicitur, quæ terminatur ad res contingentes, nempe ad creaturas, vel præteritas, vel existentes, vel aliquando futuras. Hæc supponit liberum Dei decretum.

2. *Dividitur* in speculativam, et practicam. *Speculativa*, est ea quæ in objecti sui contemplatione quiescit; talis est scientia, qua Deus res mere possibiles cognoscit. *Practica*, est ea, qua Deus res creatas producit.

3. *Dividitur* in scientiam approbationis, et improbationis. *Scientia approbationis*, est ea, qua Deus cognoscit ea, quæ illi placent. *Scientia improbationis*, est ea, qua Deus cognoscit ea, quæ illi displicent. Hæc divisio prodest ad intelligenda quædam Scripturae loca, in quibus Deus dicitur nescire peccatores, et peccata. Sic Matth. 25. Deus dicit fatuis virginibus: *Nescio vos*. Et Habacuc. 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum*. Neque enim sensus est, quod Deus peccata non cognoscat, sed quod non cognoscat *scientia approbationis*.

4. *Dividitur* in scientiam simplicis intelligentiæ, et scientiam visionis.

Scientia *simplicis intelligentiae*, est ea, qua Deus cognoscit res mere possibiles, seu res consideratas secundum ipsarum essentiam, abstrahendo ab omni earum futura existentia. Hæc antecedit omne Dei decretum.

Scientia *visionis*, est ea, qua Deus cognoscit res vel existentes, vel aliquando futuras, sive sit Deus, sive aliquid extra Deum. Hæc pro rebus extra Deum supponit decretum Dei absolutum; atque pro varia temporum differentia, sortitur varia nomina, nimirum, ut

est

est futurorum cognitio, dicitur *praescientia*; ut præteritorum, *memoria*; ut præsentium, *visio*.

« Hanc postremam Scientiæ Dei divisionem non esse *adaequatam* docuit Ludovicus Molina lib. *de Conc.* « q. 23. art. 4 sed inter scientiam visionis, et simplicis intelligentiæ *medium* quamdam agnoscendam esse » *scientiam* statuit, qua prævidentur a Deo res, quæ non » sunt futuræ, nec mere possibiles; sed futuræ essent, « sine efficaci Dei decreto, si aliqua conditio poneretur, « ut ex. gr. Tyriorum conversio, si apud ipsos Christus » miracula patrâsset. In hanc *Molinae* doctrinam de » *scientia media*, quam alii vocant *sub conditione futurorum*, totis viribus insurrexerunt *Thomistae*, et *Augustiniani*; nisi quod posteriores isti concedunt eam agnosci posse de actibus naturalibus; et de supernaturalibus Angelorum, et hominum in statu naturæ innocentis, non vero de actibus supernaturalibus in statu naturæ corruptæ. Nos de hac controversia dicemus « in articulo IV.

## ARTICULUS II.

### *De Scientia simplicis Intelligentiae.*

*Not.* 1. Quæritur hic. 1. Utrum Deus cognoscat res possibiles, non tantum secundum esse eminens, quod habent in Deo, sed etiam secundum esse proprium et formale, quod haberent in seipsis extra Deum, si producerentur. 2. In quo medio Deus creaturas possibiles cognoscat.

*Not.* 2. Per *medium cognitionis* intelligitur id, in quo tanquam in ratione prius cognita, Deus certissime et perspicacissime ea novit, quæ per suam scientiam attingit.

*Not.* 3 Essentia divina duobus modi spectari potest 1. Prout est causa creaturas possibiles continens. 2. Prout est species intelligibilis, quæ illas repræsentat.

## CONCLUSIO I.

*Deus certissime cognoscit omnes creaturas possibiles.* Est de fide.

*Prob.* Eccli. 23. *Domino Deo, antequam crearentur, omnia*

*omnia sunt agnita: sic et post perfectum respicit omnia.* Rom. 4. *Vocat ea, quae non sunt, tanquam ea, quae sunt*. Atqui entia ante sui creationem, et ea, quæ non sunt, sunt tantum possibilia. Ergo Deus certissime cognoscit possibilia. *Ratio est*, quia Deus perfecte comprehendit suam omnipotentiam. Ergo perfecte cognoscit ea omnia, ad quæ potest sese extendere. Atqui se extendit ad omnia possibilia. Ergo.

*Prob.* 2. Tum ex unanimi testimonio SS. Patrum, qui omniscientiam in Deo omnes fatentur, et probant. Tum ex ipsa natura Dei. Nam Dei nomine intelligitur ens perfectissimum quo nihil melius esse, aut cogitari potest. Ergo necesse est, eum omnium habere scientiam, cum hæc sic præcipua perfectio.

## CONCLUSIO II.

*Deus creaturas possibiles videt quidem in sua essentia tanquam in causa earum effectrice; non vero in se ipsis.*

*Prob.* 1 *p.* Ex D. Aug. *l.* 5. *de Genes. ad Litt.* qui ad hæc Joan. verba: *Quod factum est in ipso vita erat*, ait: *In qua vita vidit omnia, quando fecit, non propter se ipsum videns, sed in se ipso*. Ergo.

*Prob* 2. *ratione Theologica*. Deus comprehendit suam essentiam. Atqui comprehendere essentiam divinam, est eam cognoscere, tum secundum id, quod est in se, tum secundum id, ad quod potest se extendere. Ergo « cognoscit suam essentiam tum secundum id, quod est « in se, tum secundum id, ad quod se potest extendere. Atqui qui divinam essentiam sic cognoscit, in ea videt res possibiles, tanquam in causa earum effectrice. Ergo.

*Prob.* 2. *p.* Juxta S. Augustinum Lib. 11. de Civit. Dei cap. 7. *Cognitio creaturae in seipsa decoloratior est, quam cum in Dei sapientia cognoscitur*. Atqui absurdum est, Deo cognitionem tribuere, quæ decoloratior, adeoque imperfecta est. Ergo. Quinimo quod Deus alia a se non cognoscat, nisi in seipso, ita certum esse judicavit hic S. Doctor, ut opinionem contrariam appellaverit sacrilegam: *Non enim*, inquit Lib. 83. Quæst. q. 46. *extra se quidquam positum intuebatur... nam hoc opinari sacrilegum est*. S. Augustino consentit S. Ambrosius,

sius; qui Tract. in Symb. c. 1. ita ait: *Licet omnia caelestia, et terrestria, ac minima quaeque prospiciat Deus: nihil tamen extra intelligere, sed singula in se intueri dicitur.*

Confirmatur auctoritate, et ratione Doctoris Angelici, quia 1. p. q. 14. art. 5. hanc quaestionem ex professo ventilat, et ita resolvit; Libro autem 1. contra Gentes cap. 48. hanc assignat rationem: *Operatio intellectualis speciem, et nobilitatem habet secundum id, quod est per se, et primo intellectum, cum hoc sit ejus objectum. Si igitur Deus aliud a se intelligeret, quasi per se, et primo intellectum, ejus operatio intellectualis speciem, et nobilitatem haberet secundum id, quod est aliud ab ipso: hoc autem est impossibile, cum sua Operatio sit ejus essentia.* Ergo.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic. cont.* 1. *p.* Repugnat Deum habere *medium cognitionis*. Ergo non cognoscit possibilia in se ipso, seu in sua essentia.

*Resp. dist. ant.* Medium cognitionis per illationem, *conc.* nam tale medium dicit pluralitatem actuum, et imperfectionem importat, unde repugnat Deo. Medium cognitionis, per simplicem intelligentiam, *nego ant.* nam in tali medio, tanquam prius cognito, aliud noscitur per eundem cognitionis actum, quod, cum nullam importet imperfectionem, potest Deo convenire.

*Subs.* Atqui non datur medium cognitionis per simplicem intelligentiam. Ergo.

*Prob.* Medium cognitionis debet prius cognosci quam res cognita. Atqui medium cognitionis per simplicem intelligentiam non prius cognoscitur quam res cognita. Ergo non est verum *medium*.

*Resp. dist. maj.* Debet cognosci prius ratione, *conc.* Tempore, *nego*, et sic ad minorem . . . Cognoscere rem prius tempore, est illam cognoscere in instanti, quo alia nondum cognoscitur, qui modus cognitionis, cum sit imperfectus, Deo repugnat. Cognoscere prius ratione, est unum esse rationem cognoscendi aliud per eundem cognitionis actum, ita ut unum per se, directe, et immediate concipiatur cognosci, aliud vero me-

mediate, indirecte, et per aliud: sicque Deus suam essentiam prius cognoscit, quam res possibiles.

*Objic. cont.* 2. *p.* Ad perfectionem Dei pertinet, res cognoscere omni eo modo, quo cognoscibiles sunt. Atqui res possibiles sunt cognoscibiles, nedum in divina essentia, sed etiam immediate in seipsis. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Omni eo modo, quo cognoscibiles sunt, semota tamen omni imperfectione *conc.* Secus. *neg.* Nihil igitur in re cognita esse potest, quod Dei cognitionem fugiat; id enim ad perfectam comprehensionem exigitur. Non autem oportet, ut Deus rem cognoscat omni modo, quo absolute cognoscibilis est; quia alias deberet etiam cognoscere per discursum, aut per abstactionem. Jam vere cognoscere res possibiles immediate in seipsis, imperfectionem arguit: nam juxta S. Augustinum hæc cognitio esset *decoloratior*.

*Objic.* 2. Cognoscere res immediate in seipsis nullam affert Deo imperfectionem; imo majorem dicit perfectionem, quam cognoscere eas mediate, et in alio. Ergo.

*Prob. ant.* D. Thomas 1. p. q. 23. art. 10 ad 4. dicit: *Quod cognoscere aliquid per aliud tantum, est imperfectae cognitionis, si illud sit cognoscibile per se.* Ergo.

*Resp.* admittendo verba S. *Thomae* in sensu explicando, et *neg. conseq.* S. Thomas loquitur in hypothesi quod objectum sit cognoscibile per se clarius, quam in alio. At vero omnes res possibiles, et creatæ multo clarius, et perfectius repræsentantur in essentia divina, quam in seipsis. Nam *in comparatione lucis illius*, inquit S. Augustinus Lib. 4 de Genesi ad Liter. cap. 23. *quae in verbo Dei conspicitur, omnis cognitio, qua creaturam quamlibet in se ipsa novimus, non immerito nox dici potest*. Et S. Thomas l. c. art. 6. docet: *Deus non solum cognoscit, res esse in se ipso, sed per id, quod in seipso continet res, cognoscit eas in propria natura, et tanto perfectius, quanto perfectius est unumquodque in ipso*.

## ARTICULUS III.

### *De Scientia visionis*.

*Not.* Cum scientia visionis attingat præsentia, præterita,

rita, et futura, majoris claritatis causa hunc articulum in duas Sectiones distribuemus. In prima, quæremus, utrum Deus videat omnia præsentia, et præterita, et quo in medio? In secunda, utrum videat futura, et in quo medio?

## SECTIO I.

*Utrum Deus videat praesentia, et praeterita, et quo in medio?*

## CONCLUSIO I.

*Deus se ipsum videt; et quidem comprehensive*. Prop. est de fide.

*Prob.* 1. *p.* Ex Script. 1. Cor. 2. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei . . . quae Dei sunt nemo cognovit, nisi Spiritus Dei*. Ergo.

*Prob.* 2. *p. ratione*. D. Thom. art. 7. *Illud comprehenditur, quod tantum cognoscitur, quantum est cognoscibile*. Atqui Deus se ipsum tantum cognoscit quantum est cognoscibilis, seu infinitum cognoscit cognitione infinita. Ergo.

*Dices*: Ex D. Aug. *L.* 12 *de civit. c.* 18. *Quidquid scientia comprehenditur, scientis comprehensione finitur*. Atqui Deus, utpote infinitus, nullo modo potest finiri. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Finitur negative, *conc.* positive, *nego*. Deus itaque se sua comprehensione finit negative, quatenus cognitio ejus adaequat totam sui cognoscibilitatem; non vero se finit positive, quasi per suam intellectionem, aliquem sibi terminum præscribat.

## CONCLUSIO II.

*Deus omnia praesensia, et praeterita, occultas etiam cordium cogitationes, certissime, distincte, et sigillatim cognoscit*. Est de fide.

*Prob.* 1. Ex Script. Job. 28. *Ipse fines mundi intuetur, et omnia, quae sub Cœlo sunt, respicit*. Et cap. 31. *Nonne ipse considerat vias meas, et eunctos gressus meos ipse dinumerat?* Et Eccli. 23. *Omnis homo, qui*

trans-

*transgreditur lectum suum . . . dicens quis me videt ? tenebrae circumdant me . . . quem vereor ? delictorum meorum non memorabitur Altissimus . Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius : et non cognovit, quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum . . . et hominum corda intuentes in absconditas partes .* Ergo .

*Prob* 2. *ratione* . Dei scientia est infinita . Ergo cognoscit omne cognoscibile . Atqui omnia præsentia , et præterita , sive sint bona, sive sint mala , occultæ etiam cordis cogitationes , sunt cognoscibilia . Ergo .

*Dices* 1. Deus non cognoscit mala . Ergo .

*Resp. nego ant.* Mala enim, vel sunt naturæ, ut monstra ; et *monstra scit antequam fiant* : vel sunt pœnæ ; et eorum est auctor , Isai. 45. *Ego Dominus creans malum* , ac proinde ea cognoscit : vel sunt culpæ et ea cognoscit , Psal. 68. *Deus , tu scis insipientiam meam , et delicta mea a te non sunt abscondita* . Ergo videt omnia mala .

*Prob. ant.* Deus non cognoscit , nisi illa , quorum est causa efficiens , et exemplaris . Atqui non est causa efficiens , aut exemplaris peccatorum . Ergo .

*Resp. nego maj.* Nam Deus videt omnia , etiam mala , non quidem in ipsis , sed in forma illis opposita , *sicut per lucem cognoscuntur tenebrae* , ait D. Thom.

*Dices* 2. Deus non cognoscit secreta cordis . Ergo .

*Prob. ant.* Deus, *Genes.* 18. ait : *Descendam, et videbo utrum clamorem , qui venit ad me , opere compleverint , vel an non , ut ita sciam* . Ergo ante illud de Sodomorum sceleribus experimentum illa ignorabat .

*Resp. nego conseq.* Sic enim locutus est Deus , non quod clamorem Sodomorum ignoraret ; dicit enim ibidem : *Clamor Sodomorum multiplicatus est* ; sed ut modo loquendi humano sese accommodaret . Id enim perfecte scire dicimur , quod proprio experimento comprobamus .

Q. *Quo in medio Deus videat omnia praesentia , et praeterita ?*

R. 1. Deus se ipsum videt per suam essentiam absque ullo medio ; ratio est quia nihil prius est essentia divina . Ergo nihil potest esse prius cognitum , in quo ipsa videatur .

R 2.

R. 2. Deus videt omnia præsentia, et præterita, in sua essentia, tanquam in specie intelligibili; quia in ea, tanquam in speculo, repræsentatur realis eorum existentia.

R. 3. Deus videt peccata in forma, quæ illis est opposita; nam ex D. Thom. art. 10. *Sic est cognoscibiliter unumquodque, secundum quod est: unde cum hoc sit esse mali, quod est privatio boni, per hoc ipsum quod Deus cognoscit bona, cognoscit etiam mala, sicut per lucem cognoscuntur tenebrae.*

## SECTIO II.

*Utrum Deus videat omnia futura, et quo in medio?*

*Not.* 1 Futurum duplex est, *necessarium*, scilicet, quod a causa necessaria pendet; et *contingens*, quod pendet a causa libera.

*Not.* 2 Futurum contingens aliud est a solo Deo, ut gratia danda; aliud ab homine solo, ut peccatum; aliud a Deo et ab homine, ut quælibet actio, sive sit naturalis, sive sit supernaturalis ordinis.

*Not.* 3. Futura contingenti libera alia sunt *absoluta*, quæ, licet sint a causa libera, absolute tamen et independenter a quavis conditione habitura sunt existentiam in certa temporis differentia. Alia sunt *conditionata*, quorum futura existentia pendet ab aliqua conditione aliquando ponenda, vel nunquam ponenda. Hic autem de solis futuris necessariis, et liberis absolutis agimus; de liberis conditionatis articulo sequenti acturi.

*Not.* 4. Certum est, Deum cognoscere distincte, et certissime omnia futura necessaria, et alia a se uno pendentia, ut fides docet. Sap. 8. *Signa et monstra scit, antequam fiant, eventus temporum et saeculorum.*

*Not.* 5. Certum est, etiam Deum videre omnia futura necessaria in sua essentia, prout ad illorum futuram productionem determinata est per decretum efficax, quod de eorum productione, in tempore facienda, latum est ab æterno . . . De solis ergo futuris absolutis liberis potest esse controversia, quam dirimemus duobus paragraphis.

§. I.

## §. I.

### *An Deus cognoscat omnia futura libera absoluta?*

*Not.* Sociniani certam futurorum contingentium liberorum notitiam Deo inesse inficiantur; docentque ea conjecturis duntaxat verisimilibus esse Deo perspecta. Ita Socinus, *praelect. cap.* 11. Contra quos sit:

### CONCLUSIO.

*Deus omnia et singula futura contingentia libera absoluta certissime cognoscit.* Prop. est de fide.

*Prob.* 1. Ex Script. *Daniel.* 13. sic Susanna Deum alloquitur: *Deus aeterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia, antequam fiant, tu scis, quoniam falsum testimonium tulerunt contra me.* Psal. 138. *Intellexisti cogitationes meas de longe . . et omnes vias meas praevidisti.* Ergo. Hinc D. Aug. *L.* 5. *de civit. c.* 9. ait: *Confiteri esse Deum, et negare praescium futurorum, apertissima insania est.* Ergo.

*Prob.* 2. Deus de liberis hominum actionibus futuris multa prædixit, quæ ad amussim, ut prædicta erant, evenerunt, v. g. infidelitatem Judaeorum, negationem Petri, proditionem Judæ, conversionem Gentium, etc. Ergo certissime ea noverat Deus. Ita concludit Tertull. *L.* 2. *contra Marcion. c.* 5. dicens: *Praescientiam Dei tantos habere testes, quantos fecit Prophetas.*

*Prob.* 3. Si omnes creaturarum liberas actiones Deus non cognosceret ab æterno, sed duntaxat quando fiunt, sequeretur Deum singulis momentis infinitas propemodum res de novo cognoscere. Atqui id evidenter repugnat infinitati, et immutabilitati scientiæ divinæ. Ergo omnes istas actiones ab æterno cognoscit. Ergo.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Deus cum dubitatione prædicit futura libera. Ergo non certo illa novit.

*Prob. ant.* Deus, cum prædicit futura contingentia, sæpe utitur particulis *forte*, *forsitan*, Jerem. 26. *Noli subtra-*

*trahere verbum*, *si* forte *audiant*, *et convertantur*. Lucæ 20. *Mittam Filium meum dilectum*, forsitan *cum hunc viderint*, *verebuntur* Atqui illæ particulæ dubitationem, et incertitudinem loquentis aperte præ se ferunt. Ergo.

*Resp. dist. min.* Particulae, *forte*, *forsitan*, præ se ferunt dubitationem hominis loquentis, *conc.* Dei loquentis, *nego min.* In Deo enim particula *forte*, significat, *utique*, quæ particula est vox affirmantis: sic usurpatur, *Prov* 24. ubi dicitur: *Cum ceciderit inimicus tuus*, *ne gaudeas*, *ne forte videat Dominus*, *et displiceat ei*. Certum est autem quod Dominus videat.

*Objic.* 2. D. Aug. *L.* 2. *ad Simplic. q.* 2. videtur negare, quod Deus habeat praescientiam futurorum. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Videtur negare, quod Deus habeat futurorum praescientiam, quoad nomen, *conc.* quoad rem, *nego*. Non itaque negat praescientiam D. Augustinus, quod Deus futura contingentia non cognoscat, sed quod illa, quae futura sunt in se, non sint futura et absentia respectu Dei, qui illa videt tanquam praesentia, et aeque perfecte ac si actu existerent: *Quid est praescientia*, inquit, *nisi scientia futurorum? Quid autem futurum est Deo*, *qui omnia praetergreditur tempora? Si enim scientia Dei res ipsas habet*, *non sunt ei futurae*, *sed praesentes*, *et per hoc jam non praescientia*, *sed scientia dici potest*.

*Objic.* 3. Præscientia futurorum stare non potest cum libertate hominis. Ergo.

*Resp. nego ant.* Nam praescientia est simplex et speculativus Dei intuitus, quo videt omnia futura, relinquens ea suae naturali conditioni, ut scilicet eveniant necessario, vel contingenter, juxta causarum suarum varietatem; sicut visio nostra non immutat rerum visarum naturam, nec in illas influit.

*Prob. ant* Quod Deus praevidit, necessario eveniet, alioquin falli posset praescientia divina. Ergo praescientia libertatem hominis penitus evertit.

*Resp. dist. ant.* Eveniet necessario, necessitate hypothetica et consequente, *conc.* necessitate absoluta et antecedente, *nego*. Duplex itaque est necessitas, antecedens nimirum seu absoluta, et consequens, seu hypothetica.

tica. *Necessitas antecedens*, est ea, quae praecedit liberam creatae voluntatis determinationem, oriturque á causa, quae voluntatem ita determinat ad agendum, ut potestatem ad oppositum non relinquat. *Necessitas consequens*, est ea, quae sequitur liberam creatae voluntatis determinationem; sic ex hypothesi quod loquor, non possum non loqui, quia actum cum non actu componere simul non possum. Porro quod Deus praescivit futurum, necessario futurum est necessitate consequente liberam voluntatis determinationem, quam Deus liberam futuram esse cognovit, non autem necessitate antecedente. Unde addit D. Aug. l. 3. de lib. arbitr. c. 4. *Sicut tu memoria tua non cogis facta esse, quae praeterierunt, sic Deus praescientia sua non cogit facienda, quae futura sunt*. Et proinde non officit libertati.

*Subs*. Atqui quod Deus praevidit, necessario eveniet, necessitate etiam antecedente. Ergo nulla allata distinctio.

*Prob. ant*. Praescientia Dei, quae est ab aeterno, longe antecedit actiones nostras, quae sunt in tempore. Ergo si Deus illas praevideat, necessario futurae sunt, necessitate etiam antecedente.

*Resp. dist. ant*. Praescientia Dei antecedit actiones nostras, ut libere ponendas, *conc*. ut necessario a nobis eliciendas, *nego ant*. Deus non solum praescit actiones nostras ut futuras, sed etiam ut libere futuras; praescit enim eas ut meritorias, vel ut demeritorias: ad meritum autem, vel demeritum requiritur libertas.

*Inst*. 1. Si praescientia Dei non imponat necessitatem antecedentem rebus praevisis illae res possunt, non evenire. Atqui repugnat res a Deo praevisas non evenire; tunc enim falleretur Dei praescientia. Ergo.

*Resp. dist. maj*. Res illæ possunt non evenire, nulla facta hypothesi, *conc*. facta hypothesi, quod eventuræ sint infallibiliter, *nego*. Sicut enim homo ambulans, nulla facta hypothesi, potest non ambulare, sed facta hypothesi quod actu ambulet, non potest non ambulare; ita nulla facta hypothesi, seu antecedenter ad futuram divinæ voluntatis determinationem, res a Deo prævisæ possunt non evenire; sed facta hypothesi quod infallibiliter futurae sint, seu consequenter ad futuram divinae voluntatis liberam determinationem, non possunt

non evenire; alioquin essent infallibiliter futurae; et non essent; quod repugnat.

*Inst.* 2. Posito possibili in actu, nihil sequitur absurdi. Atqui si res a Deo praevisae non evenirent, sequeretur maximum absurdum, nimirum praescientiam Dei posse falli. Ergo non est possibile, ut res a Deo praevisae non eveniant.

*Resp. dist. maj.* Nihil sequitur absurdi, si nulla hypothesis praecesserit, *conc.* si aliqua praecesserit hypothesis, *nego*. Res illustratur exemplo; si nulla praecesserit hypothesis, nihil sequitur absurdi, si homo, qui potest sedere, sedeat: sed si praecesserit hypothesis, quod actu ambulet, non potest pro illo instanti sedere. Ergo a pari, si nulla praecesserit hypothesis, nihil sequitur absurdi, si actio hominis eveniat, vel non eveniat; sed si ponatur hypothesis, quod infallibiliter futura sit, et sic praevideatur a Deo, non potest non evenire; haec enim pugnant.

*Objic.* 4. Si Deus bonus esset, et praescius futuri, et avertendi mali potens, non pateretur hominem labi de obsequio legis in mortem. Atqui tamen hoc patitur. Ergo. Ita objicit Marcion, apud Tertull. l. 2. contra ipsum, cap. 5.

*Resp. nego seq. maj.* Deus enim (ut Tertull. respondet) liberum et sui arbitrii instituit hominem, qua perfectione abutitur homo, dum peccat; eam vero homini, propter talem abusum, adimere non debet Deus; qui est provisor generalis, et qui etiam peccata hominum in manifestationem suae justitiae convertit.

## §. II.

### *In quo medio Deus videat futura libera absoluta.*

*Not.* 1. Perdifficilis sane multis visa est praesens controversia; ita, ut maluerint hac in re suam fateri ignorantiam, quam temere quidquam pronuntiare: ita sane fecerunt ex antiquioribus Theologis *Gregorius* Ariminensis, *Ochamus*, *Gabriel Biel*, aliique; quorum exemplum novissime secutus est Vir eximiae eruditionis Petrus Collet in suis Instit. Theolog.

*Not.* 2. Gravior hujus Quaestionis paulo adcuratius ven-

ventilandae necessitas tunc oriri coepit , ubi in Scholis Catholicis agitatae sunt cum majore animorum contentione celebres controversiae de *efficacia Gratiae* , quibusdam pro efficacia *intrinseca* gratiae decertantibus, quibusdam vero majores vires libero arbitrio tribuentibus . Quod si enim ad omne opus bonum eliciendum egeamus motione Dei ab *intrinseco* efficaci ; sequitur , opera nostra bona , ut futura, nonnisi in decreto efficaci Dei, tanquam in medio divinae cognitioni proprio , praevideri posse ; nam , quia praescientia Dei debet esse infallibilis , etiam infallibile medium exigit. Si e contrario voluntas hominis sola motione Dei *versatili* ad agendum indigeat , ita ut seipsam primo determinet , et ipsam Dei motionem suo assensu efficacem reddat ; infertur , quod Deus futuros actus liberos in decreto suae voluntatis praevidere non possit : aliud proinde medium indagandum esset , in quo Deus futura libera absoluta cognoscat .

*Not.* 3. In assignando divinae cognitionis medio illi praesertim summopere variant , qui *Molinae* adhaerent et gratiam ab *intrinseco* efficacem rejiciunt. Nam imprimis *Molina* contendit , futura libera absoluta a Deo cognosci in *supercomprehensione* humanae voluntatis ; in quantum nempe Deus eam ipsam non solum perfectissime comprehendit , sed etiam infinite excedit . *Suaresius* cum multis aliis asseclis statuit , a Deo cognosci futura libera absoluta in suo decreto : non quidem praesente , seu Actu jam existente , sed futuro , et ponendo in sequenti signo rationis. *Recentiores Theologi* plures alii pro medio divinae cognitionis circa futura libera absoluta statuunt veritatem objectivam , quam habere dicunt illa ante decretum Dei , unde censent , futura a Deo immediate in seipsis attingi . Atque hae sunt praecipuae eorum sententiae , qui *intrinsecam* gratiae efficaciam non admittunt , pluresque Doctrinae suae sectatores nacti sunt.

*Not.* 4 Longe magis in determinando divinae cognitionis medio conveniunt , qui gratiam ab *intrinseco* , seu ex natura sua efficacem propugnant; quales sunt , qui SS. *Augustini*, et *Thomae* ductum sequuntur: nam omnes aeque « tuentur, futura libera ordinis supernaturalis in hoc statu « naturae lapsae a Deo non cognosci nisi in decretis effi- « cacibus suae divinae voluntatis , licet inter se discre- « pent circa actus ordinis supernaturalis *in statu inno-* cen-

« *centiae* respectu Adami ; et respectu Angelorum. Tho-
« mistæ enim cum actus ordinis supernaturalis in quo-
« cumque statu a gratia intrinsecus efficaci pendere do-
« ceant, medium cognitionis divinae respectu quorum-
« cumque actuum statuunt esse decreta. Di efficacia;
« Augustiniani vero volunt actus ordinis supernaturalis
« in statu innocentiae respectu Adami, et Angelorum
« non videri in decretis efficacibus, quia juxta ipsos non
» pendebant a gratia intrinsecus efficaci, sed tantum suf-
« ficienti.

« *Not.* 5. In præsenti controversia, sermo instituitur
« de solis futuris liberis *ordinis supernaturalis*, in statu
» naturae lapsae, seu post peccatum Adami.

## CONCLUSIO I.

*Deus futura libera absoluta non cognoscit in super-comprehensione voluntatis creatae, uti praetendit* Molina.

*Prob.* 1. ratione *S. Thomae*, quam 1. p. q. 14. art. 13. in hunc modum proponit: *Causa contingens se habet ad opposita, et sic contingens non subditur per certitudinem alicui cognitioni; unde quicumque cognoscit effectum contingentem in sua causa tantum, non habet de eo nisi conjecturalem cognitionem*. Ex quibus sic argumentari licet: Deus cognoscit futura libera absoluta certo, et infallibiliter. Atqui si ea cognosceret tantum in *supercomprehensione* voluntatis creatæ, non cognosceret illa certo, et infallibiliter, cum causa contingens se habeat ad opposita. Ergo.

*Confirmatur*, seu potius magis explicatur. Si medium divinæ cognitionis circa futura libera absoluta foret *supercomprehensio* humanæ voluntatis, tunc Deus futura illa omnino non cognosceret. Atqui hoc non potest admitti. Ergo. *Sequela maj. Prob.* Deus in *supercomprehensione* humanæ voluntatis id omnino non potest cognoscere, quod omnino in ea non est. Atqui in voluntate humana, ante ipsius determinationem, omnino non est determinatio ad hoc magis, quam ad istud futurum, sed vera potius, et omnimoda ad utrumque indifferentia. Ergo.

CON-

## CONCLUSIO II.

*Deus futura libera absoluta neque videt in decreto suo ut futuro, neque in eorum veritate sive formali, sive objectiva.*

*Prob.* 1. *pars*. Decretum Dei utpote æternum non potest concipi cum fundamento in re, seu *virtualiter* futurum; quia æternitas cum sit tota simul, et indivisibilis non novit præteritum, et futurum. Ergo.

*Confirmatur*. Dato gratis, decretum Dei posse concipi ut futurum; ut Deus in illo, ut futuro, futura cognosceret, deberet dari medium, in quo hoc decretum, ut futurum, præsentaretur. Atqui ante decretum divinum non est medium, quod illud repræsentet ut futurum; quia ante decretum, Deus concipitur velut indifferens ad decretum ponendum, vel non ponendum, cum decretum sit id, quo Deus sesë determinat ad agendum, vel non agendum. Ergo.

*Prob.* 2. *pars*. 1. *de veritate formali*. Quod pendet ab alio, suamque veritatem mutuatur ab eo; non potest esse medium ad illud aliud cognoscendum: medium namque deducens ad alterins cognitionem debet prius, quam illud aliud cognosci. Atqui *veritas formalis* propositionis de futuro pendet a futura ejusdem eventus existentia; neque eventus ideo futurus est, quia propositio illum enuntians vera est; sed ideo vera est propositio, quia, cum enuntiatur, vere futurus est aliquando ille eventus. Ergo. 2. *de veritate objectiva*. Vel enim *objectiva veritas* hujus propositionis: *Antichristus peccabit*, futura est ex natura rei, vel consequenter ad aliquam causam, sive hæc sit voluntatis humanæ determinatio, sive sit concursus Dei, sive quid extrinsecum. Atqui neutrum potest dici. *Non primum*: alias enim Antichristus necessario, et non libere peccaret. *Neque secundum*: nam alias veritas illa non cognosceretur in semetipsa, sed in aliquo priori, unde pendet. Id porro quod in alio priori cognosci indiget, non potest esse medium cognitionis; bene vero illud prius, sine quo cognosci non potest. Ergo.

*Confirmatur* 2. *pars*. Auctoritate SS. *Augustini*, et *Thomae*; uterque enim pluribus in locis aperte docet,

ante

ante decretum Dei nihil esse determinate futurum: proinde nec dari ullam veritatem rei futuram, seu formalem, seu objectivam, cum veritas sit proprietas cujuslibet entis. Sic *Augustinus* Tract. 68. in *Joan* dicit: *Deus facit futura, ea praedestinando*. Et S. Thomas 1. p. q. 16. a. 7. objicit sibi tertio loco famosum hoc principium adversariorum: *Id quod est verum in praesenti, semper fuit verum, esse futurum*. Sic autem respondet: *Ad tertium dicendum, quod illud, quod nunc est, ex eo futurum fuit, antequam esset, quia in causa sua erat, ut fieret; unde sublata caussa non esset futurum, illud fieri: sola autem causa prima est aeterna. Unde ex hoc non sequitur, quod ea, quae sunt, semper fuerit verum, esse futura; nisi quatenus in caussa sempiterna fuit, ut essent futurà, quae quidem caussa solus Deus est*: Deus autem non est caussa rerum nisi per suam voluntatem. Ergo.

*Objic.* 4. Propositio, quæ ita pronuntiat rem, prout reapse aliquando erit, est determinate vera, utpote objecto suo conformis. Atqui hæc propositio: *Antichristus peccabit*, ita pronuntiat rem, prout reapse aliquando erit. Ergo est determinate vera. *Major* est certa. *Minor* negari non potest; de fide enim constat, *Antichristum* esse peccaturum. Ergo.

*Resp.* 1. *neg. min.* Ut enim vera sit propositio ista: *Antichristus peccabit*, necessum est, ut hæc quoque vera sit: *Antichristus aliquando existet*; hæc autem ante omne decretum Dei vera esse nequit; sed a veritate, ac falsitate abstrahit, eo quod utraque ex aequo sortiri valeat ex liberrima voluntate Dei, qui pro illo signo omne decretum antecedente concipitur indifferens ad dandam, vel non dandam existentiam *Antichristo*, qui, nisi existat, certe non peccabit. *Ad prob min. dist. ant* De fide constat, *Antichristum* esse peccaturum, vi decreti nimirum tam existentiam ejus, quam permissionem peccati ipsius ordinantis, *conc. ant.* Vi dispositionis ante decretum Dei factæ, *neg ant.* et *cons.* Huic distinctioni innituntur allatæ rationes nostrae sententiae, ejusque adminiculo cætera Argumenta facile dispellentur.

*Resp.* 2. *dist. min.* Enuntiat rem, prout erit, et hoc mere per accidens, quia Deus aeque libere permittere potest, et non permittere pro illo signo peccatum

*An-*

*Antichristi*, *conc. min.* Enuntiat certo, et infallibiliter, prout ad divinam scientiam requiritur, *nego min.* et *cons.* Quod si medium divinae cognitionis esset veritas formalis, vel objectiva rerum futurarum, Deus res illas futuras, ut tales aut tantum fallibiliter, aut omnino non cognosceret, uti concl. 1. prob. 1. et 2. dictum est.

*Objic.* 2. Lex propositionum contradictoriarum est, quod una sit determinate vera, et altera determinate falsa, cum impossibile sit, idem simul esse, et non esse. Atqui hae propositiones: *Antichristus peccabit*, *Antichristus non peccabit*, ante quodlibet decretum Dei sunt propositiones vere contradictoriæ. Ergo.

*Resp. nego maj.* Lex enim contradictoriarum propositionum plus non exigit, quam quod ambae nequeant simul esse veræ, et simul falsæ: ad hoc autem sufficit, quod alterutra indeterminate vera sit, aut falsa. Adde, quod si veritas determinata esset; et ipsarum rerum futurarum contingentium, et propositionum, quae de illis fiunt, oriretur ex vi, et natura ipsius contradictionis, jam veritas illa, huic innixa principio: *Impossibile est idem esse*, *et non esse*, esset omnino necessaria: proinde *Antichristus* necessario existeret, et necessario peccaret.

## CONCLUSIO III.

*Deus futura absoluta libera hominis lapsi in nullo alio medio cognoscit, quam in decretis efficacibus suae divinae voluntatis.*

*Prob.* 1. *ex S. Scriptura*. Deus in decretis efficacibus suæ voluntatis divinæ omnia cognoscit, quæ ipse facturus est, dicente Apostolo ad Ephesios cap. 1. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suae*. Atqui futura libera absoluta Ordinis supernaturalis in statu naturæ lapsae, de quibus solis, uti supra dictum est, quæstio præsens procedit, sunt opera Dei. Ergo. *Min. prob.* ex variis S. Scripturæ locis; sic Ezechielis cap. 36. legitur: *Faciam, ut in praeceptis meis ambuletis*. Isaias cap. 26. v. 12. ait: *Omnia opera nostra operatus es in nobis*. Apostolus aperte hoc confirmat, dum ad Philippenses cap. 2. v. 13. ita scribit: *Deus est*, *qui*

*qui operatur in nobis velle*, *et perficere*. Ergo.

*Prob.* 2. *ex S. Augustino*. S Doctor sexcentis in locis docet, quod Deus in decretis suæ voluntatis cognoscat ea, quæ ipse facturus est. Atqui Actus liberi futuri Ordinis supernaturalis in præsenti statu juxta eumdem S. Patrem a Deo in nobis fiunt. Ergo. Utraque propositio manifestis *S. Augustini* testimoniis ostenditur; et imprimis *Major* ex lib. de Prædest. Ss. cap. 10. ubi hæc leguntur: *Praedestinatione Deus ea praescivit*, *quae fuerat ipse facturus*: *Unde Isaiae cap.* 15. *dictum est*: *fecit*, *quae ventura sunt*. Dein paucis interjectis ita pergit: *Quando promisit Deus Abrahae fidem gentium* . . *non de nostrae voluntatis potestate*, *sed de sua praedestinatione promisit*. *Promisit enim*, *quod ipse facturus fuerat*, *non quod homines*; *quia etsi faciant homines*, *quae pertinent ad Deum colendum*, *ipse facit*, *ut illi faciant*, *quae praecipit*: *non illi faciunt*, *ut ipse faciat*, *quod promisit*. *Minor* autem propositio et verbis jam allatis continetur, et centies a S. Doctore repetitur, quia bona opera appellat: *Dona Dei*, *beneficia Dei*, *opera*, *et facta Dei*. Ergo.

*Prob.* 3. *ex S. Thoma*, qui ut alia prætermittamus, ita loquitur quæst. 2. de verit. art. 12: *Deus cognoscit res*, *in quantum est caussa earum*; *sed Deus non tantum est caussa necessariorum*, *sed etiam contingentium*; *ergo tam necessaria*, *quam contingentia cognoscit*. Ex quo ita ratiocinari licet: Deus cognoscit res, in quantum est caussa earum. Sed non est caussa actionum supernaturalium hominis lapsi, nisi, per decretum divinæ voluntatis. Ergo non cognoscit eas, nisi in decreto divinæ voluntatis suæ.

*Prob.* 4. *ratione Theologica*. Decretum divinæ voluntatis efficax habet omnes conditiones necessarias ad congruum medium divinæ cognitionis circa absoluta futura constituendum. Ergo in decreto hoc, tanquam in medio, cognoscit futura libera absoluta. *Ant. prob.* Medium divinæ cognitionis debet esse æternum, efficax, et infallibile; *aeternum*: quia Deus non incipit in tempore cognoscere, quæ prius nesciebat; *efficax*, et *infallibile*, nam alias in eo non cognosceret certo, et infallibiliter res futuras. Decretum autem divinum est æternum, utpote actus divinæ voluntatis; est etiam efficax et infallibile,

bile, cum divinæ voluntati nemo possit resistere. Ergo

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Deus futura absoluta libera cognoscit in sua essentia, tanquam in specie intelligibili. Ergo non in decretis efficacibus.

*Prob. ant.* Ut Deus hoc modo futura cognoscat, sufficit, quod in essentia divina reperiatur ratio speciei rerum futurarum intelligibilis. Atqui hæc ratio speciei intelligibilis in divina essentia reperitur. Ergo. *Min. prob.* ex *S. Thoma*, qui hic q. 14.art. 11. dicit: *Cum enim, Deus, sciat alia per essentiam suam, in quantum est similitudo rerum, vel ut principium activum earum, necesse est, quod essentia sua sit principium sufficiens cognoscendi omnia, quae per ipsum fiunt, non solum in universali, sed etiam in particulari*. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Deus cognoscit futura absoluta libera in sua essentia tamquam in specie intelligibili, supposito decreto divinæ voluntatis suæ, *conc. ant.* secus *neg. ant. et cons.* Licet divina essentia in representando sit infinita, illud tamen per modum speciei intelligibilis repraesentare nequit, ut futurum, quod nullo modo est futurum. Futura autem libera absoluta ante decretum Dei nullo modo sunt futura: quia ante determinationem caussae primae nulla caussa secunda determinata est, cum alias foret caussa prima, nec amplius ex omni parte subjiceretur divinae Omnipotentiae: *S. Thomas* loquitur ibi in hypothesi decreti divini: ante hoc enim essentia divina repræsentat res, non ut futuras, sed ut mere possibiles.

*Objic.* 2 Si Deus futura libera absoluta in suis decretis efficacibus cognosceret, Scientia Dei nihil haberet admiratione dignum, cum post sua decreta id Deus videat, quod videt et caecus. Atqui Scientia Dei est summe mirabilis. Nam in Psalmo 138. legitur: *Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, et non potero ad eam*. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Scientia Dei nihil haberet admiratione dignum, prout mere speculativa est, *conc maj.* Prout practica est, adjunctum habens voluntatis divinae decretum, *nego maj.* Prout enim Scientia Dei practice

con-

consideratur, exclamandum est cum Apostolo ad Rom. XI. v. 33. *O altitudo divitiarum sapientiae, et scientiae Dei! quam investigabiles sunt viae ejus, et quam incomprehensibilia sunt judicia ejus*. Unde verba citati Psalmi hunc faciunt sensum: *Scientia tua, qua me formasti, et omnia disposuisti, adeo est mirabilis: ut sit supra me, et captum meum longe superet*. De eadem Scientia Dei practice spectata, seu prout est effectrix *S. Augustinus* loquitur, dum in Psalmum 49. n. 18. ita commentatur: *Non audemus dicere, quomodo novit Deus? Ne forte hoc a me, Fratres, expectetis, ut explicem vobis, quomodo cognoscat Deus. Hoc solum dico; non sic cognoscit, ut homo: non sic cognoscit, ut Angelus. Et quomodo cognoscit? Dicere non audeo: quoniam et scire non possum*.

*Inst.* In causa universali, et remota effectus certo cognosci non potest. Atqui decretum divinum est causa ad summum universalis, et remota futurorum liberorum, Ergo.

*Resp. dist. maj.* In causa universali, et remota, quae est efficaciae finitae, et impediri potest, certo non potest cognosci effectus, *conc. maj.* In causa universali, et remota, quae est efficaciae infinitae, et impediri non potest, *nego maj.* Talis autem causa universalis, et remota est decretum Dei, *cujus*, Isaiae cap. 46. v. 10. dicitur, *omne consilium stabit, et omnis voluntas fiet*.

## ARTICULUS IV.

### *De Scientia Conditionatorum.*

*Not.* Duobus articulis quaeremus, 1. Utrum Deus certo videat contingentia libera sub conditione futura? 2. Quo in medio, seu motivo, illa videat?

## ARTICULUS I.

### *Utrum Deus certo videat futura libera conditionata?*

## CONCLUSIO.

*Futura libera conditionata Deus certo novit, etiam ea* que-

*quorum non est ponenda conditio*.

*Prob*. 1. *ex Scriptura*. 1. Reg. 23. cum David in urbem Ceilam fugisset, et Saul ad urbem obsidendam, Davidemque capiendum accederet, David de duobus Dominum interrogat, dicens: *Si tradent me viri Ceilae in manus ejus*, Saul? *et si descendet Saul?* . . . *et ait Dominus*, *descendet* ... *tradent*. Ista interrogatio est de futuro, et quidem sub conditione non ponenda, si nempe ibi maneret David, et tamen respondit Dominus, *descendet*, *tradent*. Ergo hoc certo futurum noverat. 2. Matth. 11. *Vae tibi*, *Corozain*, *vae tibi*, *Bethsaida*, *quia si in Tyro et Sydone factae essent virtutes*, *quae factae sunt in vobis*, *olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent*. Compertum ergo id erat Christo, et quidem certo et infallibiliter: alioqui nullus exitisset justae exprobrationi locus. Ergo.

*Prob*. 2. *ratione*. Quidquid est determinate verum, scitur a Deo. Atqui futura conditionato sunt determinate vera; tum quia possunt fieri de iis contradictoriae propositiones, quarum necesse est alteram esse determinate veram, alteram determinate falsam; tum quia propositio absoluta de futuro conditionata, v. g. *Petrus positus in tali occasione peccabit*, est vera. Ergo et haec prop. conditionalis vera est; *Si Petrus poneretur in tali occasione*, *peccaret*. Imo conditionalis ista prius vera est, quam illa absoluta. Haec autem ratio procedit ex hypothesi decreti divini de futura existentia, vel non futura existentia harum rerum.

## ARTICULUS II.

### *Quo in medio*, *seu motivo*, *Deus videat libera sub conditione futura*.

*Not*. 1. Si quæ sit Scholæ controversia, in qua omnia præjudicia necessario sint deponenda, hæc certa est, quam aggredimur, quæ licet tota sit Scholastica, origo tamen fuit omnium Congregationum *de auxiliis*, quae tanto aestu coram SS. Pontificibus Clem. VIII. et Paulo V. inter PP. *Dominicanos* ex una parte, et PP. *Societatis* ex altera, fuerunt agitatae, in quibus nihil publice fuit definitum, sed utraque opinio liberæ Scholasti-

sticorum voluntati fuit permissa, graviterque prohibitum fuit, ne quis alterutram ulla *Pelagianismi*, et *Semipelagianismi*, aut *Calvinismi* censura notaret.

*Not.* 2. Totus hujusce controversiæ cardo in eo consistit, utrum Scientia conditionatorum futurorum sit posterior decreto absoluto Dei prædefinientis et prædeterminantis illius Scientiae objectum; affirmant Thomistae, negant alii; sed ut comperta fiat utraque sententia, exponendus est ordo decretorum Dei, qui in utroque systemate statuitur.

*Not.* 3. In systemate *Thomistarum*, hic fingitur decretorum Dei ordo:

1. Deus per Scientiam simplicis intelligentiae cognoscit omnia, quæ potest efficere.

2. Deus voluntate, saltem generali et antecedente, vult omnium salutem, eisque sufficientia Gratiæ auxilia vult subministrare, quibus possint salvari.

3. Decreto suo absoluto, ac præcedente omnem conditionatorum Scientiam, statuit aliquibus hominibus auxilia Gratiae ex sese efficacia concedere; aliis vero non concedere, nisi ea, quae licet sufficientia, non sunt tamen efficacia.

4. Absoluto, et efficaci decreto Deus alios efficaciter ad gloriam et gratiam ex sese efficacem prædestinat, alios vero, saltem negative, reprobat.

5. Per Scientiam visionis Deus cognoscit quidquid facturus est, tum absolute, tum sub aliqua conditione ponenda; nam si conditio nunquam sit ponenda, illius futuri cognitio pertinet ad Scientiam simplicis intelligentiae.

*Not.* 4. In systemate Scientiae conditionatorum, quae postea dicta est *Scientia Media*, Dei decretorum ordo sequens fingitur.

1. Deus, per Scientiam simplicis intelligentiae, videt omnia quae efficere potest; et ex iis omnibus produxit Angelos et homines, quos ad finem supernaturalem destinavit.

2. Praevidit, et permisit lapsum Angelorum et hominis.

3. Redemptorem destinavit hominibus omnibus, eosque antecedenter ad praevisionem meritorum sincera voluntate decrevit salvare, si vellent obedire mandatis;

atque

atque eis praeparavit generalia saltem Gratiae sufficientis auxilia, quibus ad salutem aeternam pervenire possent, si vellent.

4. Per Scientiam conditionatorum Deus videt, quidquid homo facturus esset, si in his, vel illis circumstantiis collocaretur; si haec, vel illa Gratiae auxilia ipsi conferientur. Dein decernit hominem ponere in talibus circumstantiis, in quibus si Gratia congruam accipiat, ei consensum praestabit.

5. Inter multa Gratiae auxilia, quibus homo vel consensurus, vel non consensurus praevidetur, illa Deus ex mera benignitate absoluto decreto conferre statuit, quibus homo reipsa est consensurus, quae certe Gratia est speciale donum in ratione beneficii, cum datur talis, et tunc, quando praevidetur profutura.

6. Per Scientiam visionis, certo et infallibiliter cognoscit Deus, quidquid homo, Gratia praemunitus, simul cum illa in tempore operaturus est.

*Not.* 5. Juxta systema Thomistarum, certitudo divinae Scientiae repetitur ex decretis Dei absolutis, quibus antecedenter ad praevisionem humani consensus, decernit ac determinat, quid homo facturus sit; ac proinde haec decreta conditionalem actuum liberorum *futuritionem* antecedunt, prioritate, non tantum temporis; sed et causalitate. E contrario in systemate *Scientiae Mediae*, decreta Dei absoluta sequuntur, non vero antecedunt Scientiam conditionatorum. Unde;

Scientia Media definitur: *Cognitio certa et infallibilis actuum liberorum, sub conditione futurorum, independens ab omni decreto Dei absoluto, eoque anteriori.*

*Not.* 6 Quando Deus quidquam decernit futurum absolute, et sine conditione, uti *volo Petrum a peccato resipiscere*; decretum ipsius dicitur absolutum. Quando vero decernit aliquid sub conditione, uti *volo Adamum cum posteris suis immortales, si a fructu vetito abstineant*; decretum ipsius *conditionatum* appellatur. Decretum hoc conditionatum iterum dupliciter intelligi potest, nempe ut vel sit *subjective* conditionatum, uti *vellem subire duellum, nisi mortem timerem*; vel *objective* conditionatum, et *subjective* absolutum, uti si judex decernat: *Volo Titium e carcere dimittere, si de innocentia ipsius constiterit*. Decreta conditionata *subjective*,

cum

cum sint merae velleitates, in Deo admittendae non sunt: nascuntur enim ex quadam animi suspensione, et timiditate, quae maximam argueret imperfectionem. Quaestio igitur movetur de decretis *subjective* quidem absolutis, *objective* autem conditionatis: hujusmodi est mox allatum Judicis decretum.

*Not.* 7. Futura libera conditionata in diversas classes possunt tribui; et 1. quidem dantur futura libera conditionata, quorum conditio infallibiliter connexa est cum objecto; uti *si Deus dederit Petro gratiam efficacem convertetur*. Ad id genus futura cognoscenda non esse opus aliquo decreto quisque facile intelliget: Deus enim per Scientiam simplicis intelligentiae perspicit, eam esse Gratiae suae efficaciam, ut quamcumque cordis duritiam emolliat. 2. Dantur futura conditionata, quorum conditio cum objecto tantum probabiliter conjuncta est, uti *si Petrus non audiet vocem Ancillae, non pejerabit*. 3. Dantur futura conditionata, quorum conditio cum objecto nullatenus est conjuncta, uti cum Elisaeus L. 4. Reg. c.13 dixit Joas Regi Israel: *Si percussisses terram quinquies, aut sexies, sive septies percussisses Syriam usque ad consumptionem*. Et de hoc d plici genere futurorum procedit controversia; an ad hoc, ut Deus hujusmodi futura certo, et infallibiliter cognoscat, necessaria sint decreta *subjective*, seu ex parte **Dei** absoluta, et *objective*, seu ex parte objecti *conditionata*.

## CONCLUSIO I.

***Deus futura libera conditionata, quorum conditio non est adimplenda, non cognoscit, nisi in decretis* subjective *absolutis, et* objective *conditionatis*.**

*Prob.* 1. Extant in sacris Scripturis plures Dei promissiones conditionatae, quarum conditio non fuit postmodum impleta; id genus autem promissiones totidem sunt decreta, de quibus sermo est: nisi dicere quis velit Deum falsum. 2. Deus revelavit Elisaeo consumptionem Syriae si Joas aliquoties terram percusserit. Cum igitur nulla sit connexio inter conditionem, et eventum, etiam nulla hujus futuri conditionati ratio sufficiens afferri poterit, nisi decretum Dei. 3. Futura libera absoluta nec sunt talia, nec cognoscuntur a Deo, nisi in ejus decreto; porro etiam futura libera conditionata ex parte Dei, seu

sub-

subjective, absoluta sunt: eodem proinde medio, ac illa cognoscuntur a Deo. Ergo.

*Objic*. 1. Decreta *subjective* absoluta, et *objective* conditionata nova sunt; neque enim in sacris literis, neque in SS. Patribus, neque in Theologis antiquis inveniuntur. 2. Sicut nova, sic etiam plane inutilia esse videntur; nam conditiones involvunt, quae nunquam ponentur. 3. Contradictionem involvunt; Deus enim vellet v. g. Tyriorum conversionem sub conditione praedicationis et miraculorum Christi, et eodem tempore nollet; quia conditionem denegat. Ergo.

*Resp. ad* 1. Falsum esse, quod decreta illa sint nova; nam imprimis continentur in S. Scripturis, in quibus leguntur pacta, et promissiones Dei de futuris liberis conditionatis. Deinde afferuntur a SS. Patribus, ac nominatim a S. *Augustino*, qui docet centies, quodlibet futurum fieri a Deo per praedestinationem. Demum propugnantur a Theologis pluribus, inter quos solus P. *Henriquez* plus quam viginti enumerat, atque ex ipsis etiam *Molinistis* citantur a *Goneto* horum decretorum assertores, quos nominare non vacat.

Ad 2. Fatemur equidem ignotas nobis in tantum esse hujusmodi decretorum utilitates, in quantum nihil certi nobis de illis constat. Nihilominus valde probabiliter dici potest, decreta ista esse summe utilia; quia ex una parte Dei bonitatem, et libertatem hominum, ex parte altera eorumdem malitiam satis aperte manifestant.

Ad 3 Dicitur, ex regulis Dialectices compertum haberi, nullam esse contradictionem, ubi adest diversum objectum. Jam vero duae voluntates in Deo, antecedens scilicet, et consequens habent diversum objectum, cum prior res in se, posterior res in suis circumstantiis respiciat. Idem dicendum est de decretis divinis; conditionata siquidem, quae suum effectum sortiri non debent, ad voluntatem Dei antecedentem; absoluta ad consequentem pertinent. Porro haec decreta, de quibus in praesenti agitur, extendunt se ad omnia illa futura conditionata, quae infinita Dei cognitio attingit: neque enim Deus ea aliter, ac in suis decretis, cognoscere potest.

CON-

## CONCLUSIO II.

*Deus per Scientiam Mediam nulla cognoscit futura libera, sive absolute, sive conditionate futura sint.*

*Prob.* 1. Demonstratum est *art.* 3 Deum futura libe-
« ra absoluta novisse in suis decretis efficacibus, et *art.*
» 4. demonstratum est Deum novisse futura libera con-
» ditionata in decretis *subjective* absolutis, et *objective*
« conditionatis. Ergo.

» 2 Doctrina *Scientiae Mediae*, quam *Ludovicus*
» *Molina* excogitavit, nova est, fatente ipso Molina in
« opere suo inscripto: *Concordia* q 23. a. 4. disp. 1.
« Atqui omnis novitas doctrinae eliminanda est a Scho-
« lis Theologicis, dicente Tertulliano *lib.* de Praescript.
« *cap.* 3. *Id verum, quod prius traditum, id falsum,*
« *quod posterius immissum*. Ergo.

« 3. Ipse *Molina* in sua *Concordia* q. 23. art. 4. et
« 5. disp. fatetur S. Augustinum ipsi esse contrarium.
» Ergo si sequeremur Molinae doctrinam, nobis quoque
» S. Augustinus esset contrarius. Atqui satius est habe-
» re contrarium Molinam, quam S. Augustinum, in hi-
« sce praesertim materiis tot, tantisque titulis commen-
« datissimum. Ergo.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Scientia Media non est contraria Doctrinae S. Augustini. Ergo nec nova est, nec rejicienda.

*Prob. ant.* Quando S. Doctor asserit, quod Deus futura prævideat, ea praedestinando, non loquitur de futuris conditionatis, sed de futuris absolutis. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Non loquitur de futuris conditionatis ubique, *conc. ant.* nullibi de iis loquitur, *neg. ant.* Nam omittendo alia loca, S Augustinus lib. de Don Persev. cap. 9. loquitur de conversione Tyriorum, et Sydoniorum, quae facta fuisset, si Christi miracula vidissent: haec autem conversio non erat futura absolute, sed conditionate. Dein S. Aug. ea ponit principia, ex quibus clare sequitur, nullam cujuscumque rei futurae praescientiam ante decretum in Deo dari: quia constanter docet, futura praesciri per praedestinationem.

Objic.

*Objic.* 2. Famosum illud argumentum ex facto Christi, quo Matth. XI. Corozaitarum, et Bethsaitarum pervicaciam exprobavit, dicens: *Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida, quia si in Tyro, et Sydone factae fuissent virtutes, quae factae sunt in vobis; olim in cinere, et cilicio poenitentiam egissent.* Atqui stante decreto efficaci objurgatio ista non fuisset justa, potuissent enim Judaei illi excipere contra eam jure merito: quia nempe non acceperant Gratiam efficacem. Ergo.

*Resp. neg. min.* Justissima enim fuerat illa objurgatio; quia Christus praescivit, Gratiam illam, quae in illis Judaeis propter majorem obdurationem fuit inefficax, in Tyriis, et Sydoniis futuram fuisse efficacem, utpote qui minus obdurati erant. *Non erant*, inquit S. Augustinus lib. de dono Persev. cap. 14. *Sic excaecati, nec sic induratum cor Tyriorum, et Sydoniorum: quoniam credidissent, si, qualia viderunt isti, signa vidissent.* Unde etiam Christus prioribus verbis subjunxit haec: *Verumtamen dico vobis; Tyro, et Sydoni remissius erit in die judicii, quam vobis* (1).

Q. *Utrum Scientia Dei sit causa rerum?*

*Not.* Scientia dupliciter potest dici causa rerum; nempe vel directive, vel effective. *Directive* dicitur causa rerum, quatenus ex una parte proponit modum, quo res fieri debeat, aut possit: ex alia parte ad hunc finem potentias executrices dirigit. *Effective* dicitur Scientia causa rerum, in quantum ipsa exterius efficit, quod interius concipit. His explicatis

*Resp.* Scientia in Deo est causa rerum non directiva solum, sed etiam effectiva. *Directiva* quidem; sic enim se habet Scientia in Deo respectu creaturarum, sicut Scientia artis in Artifice respectu Artefacti, prout D. Thomas observat. Scientia autem artis est causa saltem directiva Artefacti. *Effectiva* vero est; quia Deus est agens intellectivum; agens porro intellectivum, ut tale, operatur effective per intellectum. Hinc Psalmo 103. dicitur de Deo: *Qui fecit Cœlos in intellectu.*

Q. 2. *An ergo ideo res existunt, aut futurae sunt, quia Deus illas cognoscit, et non ideo eas cognoscit,*



» (1) *Aliae objectiones discutientur in Tractatu de » Gratia, cum qua haec controversia omnino colligatur.*

*quia existunt, aut futurae sunt?*

R. Cum Augustino, qui lib. 15. de Trinit. c. 13. *Universas*, inquit, *creaturas spirituales, et corporeas, non quia sunt, ideo novit Deus; sed ideo sunt, quia novit*. Et S. Gregorius M. lib. 20. Moral. cap. 23. docet: *Quae sunt ab aeternitate ejus, non ideo videntur, quia sunt; sed ideo sunt, quia videntur.*

Q. 4. *An dentur Ideae Divinae?*

*Not.* Idea graece, latine Forma dicitur. Hinc definiri solet idea: *Forma in mente existens, ad quam respiciens Artifex operatur*. Duplex distinguitur Ideae officium; et primum quidem in eo consistit, quod sit exemplar, ad cujus normam sit ideatum. Alterum in eo ponitur, quod sit ratio cognoscendi ideatum; nam per Ideam in mente cognoscimus ideatum in re. His positis, dico dari ideas divinas. Qui enim nec casu, nec caeco modo agit, sed ex intentione, agit secundum formam mente præceptam: Deus autem nec casu, nec caeco modo agit, uti ex se patet. Ergo.

## QUÆSTIO IV.

### *De Voluntate Dei.*

*Not.* Ut cum methodo procedamus, hanc quæstionem in quatuor articulos partiemur, quorum, 1. erit de Existentia et *Quidditate*; 2. de Divisione; 3. de Proprietatibus; 4. de Objecto divinæ voluntatis.

## ARTICULUS I.

### *De Existentia et* Quidditate *divinae voluntatis.*

## CONCLUSIO I.

*In Deo est vol untas proprie dicta.*

*Prob.* 1. *ex Scriptura*. Matth. 6. *Fiat voluntas tua*: Unde Synodus VI. adversus Monothelitas definiit, duplicem esse in Christo voluntatem, divinam nimirum et humanam.

*Prob.* 2. *Ratione*. Omnis perfectio simpliciter simplex, est in Deo. Atqui talis est voluntas. Ergo*.

CON-

## CONCLUSIO II.

*Voluntas Dei est ipsamet essentia divina, concepta per modum facultatis appetitivae rationalis.*

*Prob.* 1. *p.* Quia quæcumque in Deo sunt, non distinguuntur ab essentia *realiter*, sed tantum *virtualiter*. Ergo voluntas divina est ipsamet essentia divina.

*Prob.* 2. *p.* Conceptum de divina voluntate formamus, secundum conceptum, quem formare solemus de voluntate creata, removendo tamen ab illa imperfectiones, quæ in voluntate creata deprehenduntur. Atqui voluntas creata est facultas appetitiva rationalis. Ergo.

*Objic.* Deus est actus purissimus. Ergo nihil in eo potest concipi per modum potentiæ.

*Resp. dist. conseq.* Nihil in Deo potest concipi per modum potentiæ distinctæ ab ipsa Dei essentia, *conc.* indistinctæ ab essentia, *nego conseq.* Licet ergo voluntas divina concipiatur per modum potentiæ, nihilominus est actu semper volens, utpote indistincta ab essentia.

## ARTICULUS II.

### *De Divisione divinae voluntatis.*

*Not.* Licet voluntas Dei a parte rei sit unica et simplicissima, quia Deus unico actu, a natura indistincto, vult quæcumque vult: tamen propter varia objecta, ad quæ fertur, et multiplices ad illa objecta respectus, secundum nostrum concipiendi modum, multipliciter dividitur.

1. *Voluntas Dei* dividitur *in voluntatem beneplaciti, et voluntatem signi.*

*Voluntas beneplaciti*, est ipsa volitio Dei, qua aliquid vult, vel non vult, de qua Apost. *Rom.* 12. ait: *Ut probetis; quae sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta.* Talis est voluntas dandi gloriam.

*Voluntas signi*, est signum quoddam externum declarans Dei volitionem, de qua Christus. *Matth.* 12. ait: *Qui facit voluntatem Patris mei*, id est, mandata, prohibitiones, etc. servat, *ipse intrabit in regnum cælorum.* Ubi mandata Dei dicuntur voluntas Dei; quia iis

signi-

significatur Deum velle fieri, quod lege sua sanxit.

Itaque voluntas signi semper significat aliquam voluntatem beneplaciti, sed non semper significat eam, quæ prima fronte intellectui humano occurrit; sic quando Deus praecepit Abraham, ut immolaret filium suum, volebat quidem ejus obedientiam probare; sed non volebat revera Isaac immolari. Sic quando permittit peccatum, vult quidem, ut homo non agat coacte, sed non vult, ut peccatum perpetret, quod alio signo prohibet; etc. Inter voluntatem beneplaciti, et signi est hoc discrimen, quod voluntas beneplaciti sit proprie dicta voluntas Dei intrinseca; voluntas vero signi sit metaphorica, Deoque extrinseca, eo fere modo, quo testamentum, quod est signum ultimæ hominis voluntatis, vocatur ultima hominis voluntas. Porro quintuplex numeratur voluntas signi, quæ hoc versu comprehendi solet: *Praecipit*, *aut prohibet*, *permittit*, *consulit*, *implet.*

Hæc enim omnia a nobis, ut totidem signa voluntatis, spectantur. Nam volumus fieri, quod præcipimus, non fieri vero, quod vetamus; indirecte velle censemur, quod permittimus, cum possumus impedire; volumus, et optamus ea, quæ consulimus; et tandem id vere volumus, quod facimus, sponte scilicet, et non inviti.

2. *Voluntas beneplaciti* dividitur in *antecedentem*; et *consequentem*.

*Voluntas antecedens*, est ea, qua Deus aliquid vult secundum se spectatum, abstrahendo a circumstantiis, quæ illi adjungi possunt. Hac voluntate Deus vult omnes homines salvos fieri, quia hoc in se bonum est.

*Voluntas consequens*, est ea, qua Deus aliquid vult simpliciter et absolute, spectatis omnibus circumstantiis particularibus. Hac voluntate Deus vult hominem in pœnitentia finali morientem damnari. Hanc divisionem tradit S. Damasc. *Hoc itidem noscere oportet*, inquit, *Deum primaria et antecedente voluntate velle omnes salvos fieri . . . quia bonus est . . . peccantes vero puniri vult, quia justus est. Itaque prima illa voluntas, antecedens dicitur, et beneplacitum, cujus ipse causa sit. Secunda autem consequens voluntas et permissio, ex nostra causa ortum habens*: *l.* 2. *de fide orthod c.* 29.

3. *Voluntas beneplaciti*, dividitur in *absolutam* et *conditionatam*.

Vo-

*Voluntas absoluta*, est illa, quae a nulla conditione pendet, et est semper efficax; talis est voluntas de mundo condendo.

*Voluntas conditionata*, est ea, quæ ex aliqua conditione pendet; unde non est semper efficax, quia non semper ponitur conditio requisita, qualis est voluntas, qua Deus statuerat Ninive infra 40. dies subvertere, nisi resipisceret, *Jonae* 3.

## ARTICULUS III.

### *De Proprietatibus Divinae voluntatis*.

*Not.* Quatuor sunt divinæ voluntatis proprietates, nimirum, *Causalitas*, *Efficacia*, *Libertas*, et *Omnipotentia*, de quibus in sequentibus Paragraphis.

### §. I.

### *De Causalitate Divinae voluntatis*.

### CONCLUSIO.

*Voluntas Dei est causa rerum imperans*.

*Prob.* 1. Ex Scriptura Psal. 113 *Omnia quaecumque voluit, fecit*. Et Ephes. 1. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suae*. Ergo.

*Prob.* 2. Duplex tantum est modus agendi, scilicet per naturam, et voluntatem. Atqui Deus non agit per naturam. Ergo. *Prob. min.* Agens per naturam ad certum ac determinatum finem, certosque effectus est determinatum. Atqui Deus non est sic determinatus; nam *omnia quaecumque voluit fecit*. Ergo non est agens naturale; ac proinde per liberam voluntatem est causa rerum.

*Dices* 1. D. Thom. *q.* 19. *a.* 4. *ad* 3. docet Deum operari per naturam. Ergo non agit per voluntatem.

*Resp. dist. ant.* Docet Deum operari per naturam identice, *conc.* formaliter, *nego*. Id itaque docet D. Thom. ex eo quod intelligere et velle Dei, identificentur essentiae. Porro *ibid.* dicit, *Deum agere per voluntatem, non per necessitatem naturae*.

*Di-*

*Dices* 2. Et dictis supra, Deus est causa rerum per scientiam. Ergo non per voluntatem.

*Resp. nego conseq.* Deus enim agit per intellectum, et voluntatem quatenus, *intellectus est causa dirigens, qua concipitur forma operis, et voluntas est causa imperans; quia forma, ut est in intellectu tantum, non determinatur ad hoc, quod sit, vel non sit in effectu*, sic D. Thom.

*Dices* 3. Si Deus est causa rerum, rebus volitis necessitatem imponit; falsum conseq. Ergo.

*Resp. dist. seq. maj.* Imponit necessitatem rebus volitis, quibus aptavit causas necessarias, *conc.* quibus aptavit causas contingentes, defectibiles, id est, quæ non debent eodem modo semper operari, *nego seq. maj.* Porro Deus quibusdam effectibus aptavit causas contingentes defectibiles; tales sunt actiones humanae, quæ pendent ab hominum voluntatibus, quæ sunt contingentes ac defectibiles, ad quas licet concurrat Deus, tamen illis non imponit necessitatem; quia concursus Dei non tollit liberam voluntatis creatæ determinationem.

## §. II.

### *De Efficacia divinae voluntatis.*

*Not.* Quæritur hic, utrum voluntas Dei semper impleatur, ita ut effectum semper obtineat, quem intendit.

### CONCLUSIO I.

*Voluntas signi non semper impletur.*

*Prob.* Quia consilia et præcepta Dei sunt signa divinæ voluntatis. Atqui non tantum consilia, sed et præcepta Dei non semper implentur, cum multi contemnant ejus consilia, et mandatis non obediant, Prov. 1. *Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis.* Ergo.

### CONCLUSIO II.

*Voluntas Dei antecedens, et conditionata, cujus nem-*

pe

*pe conditio non a solo Deo, sed a libera etiam creatae voluntatis cooperatione pendet, non semper impletur.*

*Prob.* 1. Deus voluntate antecedente vult omnes salvos fieri, et damnari neminem: *Omnes homines vult salvos fieri*, 1. *ad Tim.* 2. et *Nolo mortem peccatoris*, *Ezechiel.* 18. Atqui non omnes homines salvantur, quia conditionem, quæ a Deo simul et libera humanæ voluntatis cooperatione pendet, homines ex sua parte non implent. Ergo.

*Prob.* 2. Ex infinitis Scripturæ testimoniis, quibus declaratur, Deum aliquid velle, quod tamen defectu hominis Deo reluctantis non fit. Ezech. 24. *Mundare te volui, et non es mundata a sordibus tuis*. Matth. 23. *Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti?* Unde D. Aug. *l. de Catech. rudibus* c. 26. ait: *Deus vult homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, et non resistant misericordiae Creatoris sui*. Ergo.

## CONCLUSIO III.

*Voluntas Dei consequens et absoluta, tum circa objectum a solo Deo pendens, tum circa liberas hominis actiones, semper impletur, nec illi unquam resistitur.*

*Prob.* 1. *p.* Ex Script. Psal. 113. *Omnia quaecumque voluit, fecit*. Esther 13. *Domine Deus Rex omnipotens ... non est, qui possit tuae resistere voluntati, si decreverit salvare Israel*. Atqui in his locis agitur de externis operibus omnipotentiæ divinæ. Ergo circa illa Dei voluntas semper impletur.

*Prob.* 2. *p.* Ex Script. Isaiae 46. *Consilium meum stabit: et omnis voluntas mea fiet*. Rom. 9. *Voluntati ejus quis resistit?* Atqui in his locis agitur de liberis hominis actionibus. Ergo circa illas consequens et absoluta voluntas Dei semper impletur.

Hinc D. Aug. Enchiridii c. 69. dicit: *Neque veraciter ob aliud vocatur Omnipotens, nisi quoniam, quidquid vult, potest, nec voluntate cujuspiam creaturae, voluntatis Omnipotentis impeditur effectus*.

*Dices*: Non potest conciliari humana libertas cum absoluta Dei voluntate circa liberas nostras actiones. Ergo.

*Resp. nego ant.* Quia voluntas Dei absoluta circa liberas hominis actiones supponit liberam hominis determina-

minationem in suo decreto efficaci prævisam; qua præsupposita, Deus, pro suo beneplacito, absolute decernit hanc actionem; quare vocatur, *voluntas consequens*.

*Inst.* Necesse est, ut homo faciat, quod Deus absolute vult ut faciat. Ergo cum absoluta Dei voluntate non potest conciliari humana libertas.

*Resp. dist. ant.* Necesse est *necessitate consequente*, liberam hominis determinationem a Deo ab æterno prævisam, *conc.* necessitate antecedente, *nego ant.* Porro cùm *necessitas consequens* supponat liberi arbitrii exercitium, non nocet libertati.

## §. III.

### *De Libertate divinae voluntatis.*

*Not.* Hic non est quæstio de libertate actuum Dei ad intra, quales sunt amor sui; generatio Verbi etc. Certum est enim ista omnia esse necessaria. *Tota ergo difficultas est*, an Deus sit liber, quando agit circa creaturas, et in quo consistat talis libertas; itaque sit.

### CONCLUSIO I.

*Deus vere et proprie liber est circa creaturas.* Prop. est de fide.

*Prob.* 1. *Ex Script.* Psal. 113. *Omnia quaecumque voluit, fecit.* Et Psal. 93. *Deus ultionum libere egit.* Ergo.

*Prob.* 2. *Ratione Theologica.* Libertas in se spectata, est perfectio simpliciter simplex, omnis expers defectus et imperfectionis. Atqui omne genus perfectionum est in Deo, qui est perfectissimus. Ergo.

*Objic.* 1 Ille non est liber, qui non potest peccare. Atqui Deus peccare non potest. Ergo.

*Resp. nego maj.* Peccandi enim facultas ad libertatis naturam non pertinet, sed est ejus defectus, ex imperfectione creaturæ proveniens.

*Objic.* 2. Deus non potest non ponere suam volitionem. Ergo vult necessario, quæcumque vult.

*Resp. dist. ant.* Si ille actus sumatur entitative, *conc.* si sumatur secundum suam terminationem ad creaturas, *nego*

*nego ant.* Haec solutio manifesta fiet in conclusione sequenti, ad quam remittimus caeteras objectiones.

## CONCLUSIO II.

*Libertas divinae voluntatis posita est in entitate divinae voluntatis, quatenus pro nutu intrinsece connotat objecta extra se posita.*

*Prob.* Ad libertatem Dei duo requiruntur. 1. Ut sit perfectio quaedam Deo intrinseca. 2 Ut dicat indifferentiam activam. Atqui in nostra sententia haec duo facile intelliguntur convenire libertati Dei; *Primum* quidem, nam actus liber est ipsa divina voluntas, quae est perfectio Deo intrinseca: *Secundum* quoque, nam ille actus voluntatis divinae ita connotat creaturas, ad quas terminatur, ut potuerit illas non connotare, proindeque dicit indifferentiam. Ergo.

*Objic.* 1 Deus non potest libere tendere in objectum per actum entitative necessarium. Ergo actus Dei liber non est idem cum actu Dei necessario.

*Prob. ant.* Idem non potest esse necessarium simul et liberum. Atqui actus divinae voluntatis est necessarius. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Sub eodem respectu, *conc.* sub diverso, *nego maj.* Porro actus divinae voluntatis est necessarius quoad entitatem; liber vero quoad terminationem ad creaturas.

*Objic.* 2. Si Deus hoc, vel illud connotare possit, non est immutabilis; falsum consequens. Ergo et antecedens.

*Resp. dist. seq. maj.* Non est immutabilis *terminative*, *conc.* *entitative*, *nego*. Porro mutatio terminativa immutabilitati non nocet: res enim ipsa eadem semper manet.

## §. IV.

### *De Omnipotentia divinae voluntatis.*

***Not.*** Per omnipotentiam intelligitur *vis*, seu *potestas infinita producendi omnia possibilia*, id est, omnia, quae non repugnant, aut in se, aut respectu Dei: sic Deus non potest facere, ut quod factum est, non sit fa-

factum, quia hoc repugnat in se; item non potest mentiri, quia hoc repugnat respectu Dei.

## CONCLUSIO.

*Deus est omnipotens*. Est de fide.

*Prob* Ex Script. Job. 42 *Scio, quia omnia potes*. Eccl. 1 *Deus est altissimus creator omnipotens*. Matth. 14 Christus dicit: *Pater, omnia tibi possibilia sunt*. Ratio est, quia Deus est infinitus. Ergo habet infinitam virtutem. Atqui infinita virtus idem est, ac omnipotentia. Ergo.

*Objic.* 1. Deus ex quolibet non potest facere quodlibet; nam non potest facere, ut lapis videat. Ergo.

*Resp. nego ant.* Nam Matth. 3. *Potens est Deus de lapidibus illis suscitare filios Abraham*. Ad prob. *dist.* Non potest facere, ut lapis videat in sensu composito naturae lapideae, *conc.* quia sic esset animal et non esset, quod repugnat. In sensu diviso, *nego*. Potest enim Deus mutare lapidem in animal vivens, et tunc erit capax actionis vitalis immanentis, qualis est visio.

*Objic.* 2. Deus non potest facere alia ab iis, quae vult facere, et actu facit. Ergo.

*Resp. dist. ant.* De potentia ordinaria, *conc.* de potentia absoluta, *nego ant.* Potentia ordinaria spectatur cum decreto, vi cujus non potest facere, quae non facit, cum nihil possit fieri sine decreto. Potentia absoluta spectatur seorsim a decreto per quam potest alia facere quam quae facit.

*Inst.* Deus, *Gen.* 19 sic alloquitur Loth: *Non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc*. Ergo non potest omnia facere.

*Resp. dist. conseq.* Non potest potentia ordinaria, *conc.* potentia absoluta, *nego*. Deus potentia absoluta potest, quidquid non implicat contradictionem, sed potentia ordinaria, non potest, nisi quae statuit; porro Deus statuerat non opitulari Loth, nisi post illius egressum a Sodomis.

AR-

## ARTICULUS IV.

### *De Objecto divinae voluntatis.*

*Not.* Hic investigandum habemus, 1. Quodnam sit objectum, divinæ voluntatis? 2. Quomodo Deus velit, et amet seipsum, et creaturas? 3. An velit mala? 4. An velit omnium salutem?

### §. I.

#### *Quodnam sit Objectum divinae voluntatis?*

*Not.* Objectum divinae voluntatis est id omne, quod habet rationem boni; illud autem objectum aliud est *primarium*, et *motivum*, ad quod divina voluntas principaliter fertur, et propter quod divina voluntas principaliter fertur, et propter quod fertur ad coetera. Aliud est *secundarium* et *terminativum*, ad quod secundario fertur, et in ordine ad aliud.

### CONCLUSIO.

*Objectum primarium et motivum divinae voluntatis est ipsemet Deus; objectum vero secundarium et terminativum sunt omnes creaturae, tum in aliqua temporis differentia existentes, tum mere possibiles.*

*Prob.* 1. *p.* Prov. 16 *Universa propter semetipsum operatus est Dominus*. Ergo.

*Prob.* 2. *p.* Quia voluntas Dei, cum sit infinita, fertur in illud omne, quod habet bonitatem. Atqui omnes creaturæ in aliqua temporis differentia existentes habent aliquam bonitatem actualem; et possibiles bonitatem possibilem. Ergo sunt objectum divinæ voluntatis, et divini amoris. Atqui non sunt objectum primarium et motivum; nam Deus illas amat propter semetipsum. Ergo sunt secundarium et terminativum. Hinc D. Thom. *L.* 3. *contra gentes*, *c* 84. ait: *Deus vult ... ea, quae sunt, vel possunt esse bona*.

§. II.

## §. II.

*Quomodo Deus amat seipsum, et creaturas?*

*Not.* Duplex distinguitur amor, nimirum, *amor complacentiae*, qui est inefficax et necessarius; et *amor benevolentiae*, qui est efficax et liber.

### CONCLUSIO I.

*Deus seipsum amat necessario amore complacentiae.*

*Prob.* Summum bonum clare et intuitive visum necessario amatur. Sed Deus suam summam bonitatem videt clare et intuitive, imo comprehensive. Ergo semetipsum amat necessario, non quidem *amore benevolentiae*, quia nihil suae perfectioni addit per suum amorem. Ergo *amore complacentiae*, quo sibi complacet in propria sua bonitate, seu perfectione infinita.

### CONCLUSIO II.

*Deus amat creaturas possibiles* amore complacentiae *et inefficaci*; *creaturas vero, in aliqua temporis differentia existentes amat* amore benevolentiae *et efficaci*.

*Prob.* 1. *p.* Ille amat creaturas *amore simplicis complacentiae*, qui sibi complacendo in earum possibilitate, nihil statuit circa earum existentiam. Atqui sic se habet Deus circa creaturas mere possibiles. Ergo illas amat *amore simplicis complacentiae*, et quidem eadem necessitate, qua amat suam omnipotentiam, in qua tamquam in causa continentur.

*Prob.* 2. *p.* Illas creaturas Deus amat *amore benevolentiae*, quibus libere vult, et confert aliquod bonum. Atqui Deus creaturis in aliqua temporis differentia existentibus vult, et confert aliquod bonum, cum velit eas esse et conservari, quod potuisset non prædefinire. Ergo.

*Objic. contra* 1. *p.* Possibilia sunt pure nihil. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Possibilia sunt pure nihil, in se, *conc.* in potentia Dei, in qua continentur, et a qua non distinguuntur, *nego maj.* Ideo quando Deus amat posi-

sibilia; amat suam potentiam, in qua sibi complacere concipitur

*Inst.* Amare, est velle, et conferre bonum amato. Sed Deus nullum vult, nec confert bonum possibilibus. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Amare amore benevolentiae, *conc.* amore simplicis complacentiae, *nego maj.* ad hunc enim amorem sufficit approbatio quaedam, et complacentia in objecti amati bonitate, qualiscumque sit.

## §. III.

### *An Deus velit mala?*

*Not.* 1. Triplex est mali genus, nimirum naturae, poenae, et culpæ.

*Not.* 2. Aliquis duplici modo potest aliquid velle; nempe, 1. *directe* et *per se*, quando illud vult ratione ipsius; 2. *indirecte* et *per accidens*, quando illud vult ratione alterius, in quod directe fertur.

### CONCLUSIO I.

*Neque mala naturae, neque mala pœnae Deus vult per se et directe, sed per accidens et indirecte.*

*Prob.* 1. *p.* Deus non vult directe, et per se, nisi quod habet rationem boni. Atqui mala naturæ, et pœnæ, qua talia, nullam habent rationem boni; cum mala naturae sint defectus naturae, et mala pœnae ex peccato originem trahant. Ergo.

*Prob.* 2. *p.* Ut Deus dicatur indirecte, et per accidens velle mala naturae et pœnae, satis est, quod per se et directe velit aliquid positivum, cum quo ista mala conjuncta sunt. Atqui Deus vult directe et per se aliquid positivum, cum quo mala naturae et pœnae sunt conjuncta: sic v. g. vult servari naturæ ordinem, quocum aliqui naturæ defectus conjunguntur; item vult justitiam suam servari, quod sine irrogatione pœnæ non potest fieri. Ergo. Hinc Scriptura dicit: *Si erit malum in civitate, quod non fecerit Dominus*, *Amos* 3. *v.* 6.; et, *Bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas a Deo sunt. Eccl.* 11. Qui textus non possunt intelligi, nisi de malis naturae et pœnae.

CON-

## CONCLUSIO II.

*Deus nulla ratione vult mala culpae, licet illa permittat* Propositio est de fide.

*Prob.* 1. *Ex Script.* Psal. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es* Et Jac. 1. *Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur, Deus enim intentator malorum est.* Ergo.

*Prob.* 2 *Ecclesiae definition.* Concil. Trident. *sess.* 6. *can.* 6. sic definit: *Si quis dixerit non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera ita, ut bona, Deum operari, non permissive solum .. anathema sit.* Ergo.

*Prob.* 3. *ratione*: Si Deus vellet peccatum directe et per se; vel appeteret malum, quatenus malum, vel appeteret malum, sub ratione boni .. Atqui neutrum dici potest; *non primum*, quia ut sic non est appetibile, *non secundum*, quia Deo res apparent tales, quales sunt. Ergo.

Dixi in Prop. *Licet ea permittat*: quia, ut ait D. Aug, *non est aliquid, nisi Omnipotens velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo*; in Enchiridio, c. 95.

*Nec dicas*, Deum male agere permittendo peccatum, quod potest impedire.

*Resp.* Enim cum D. Aug. *Deum facere bene, etiam sinendo fieri, quaecunque fiunt male: non enim hoc, nisi justo judicio sinit. et profecto bonum est, quod justum est;* ibidem c. 96.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. *Act.* 4. dicitur, quod Herodes, Pilatus, et populus Israel; *Convenerunt adversus puerum tuum Jesum, facere, quae manus tua, et consilium tuum decreverunt fieri*, Ergo.

*Resp.* nego ant. Ex textu sequitur equidem, quod Deus voluerit redemptorem hominum per mortem Christi; sed non sequitur, quod voluerit peccatum, quod Judaei interficiendo Christum patrarunt., quorum propensam ad malum voluntatem, potius ad Deicidium ferri permisit, ob finem et rationes, quas divina providentia sibi præscripsit. *Inst.*

*Inst.* 1. Qui vult absolute effectum, censetur velle illius causam. Atqui Deus voluit absolute redemptionem hominum per mortem Christi. Ergo censetur voluisse Deicidium.

*Resp. dist. maj.* Censetur velle illius causam, quando illius causa unica potest esse, *conc.* quando illius causa potest esse multiplex, *nego maj.* Porro redemptio hominum poterat per alias causas evenire, nempe per mortem Christi vi amoris causatam, vel alio quocumque modo.

*Objic.* 2. Roman. 9. Deus Pharaoni dicit: *In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam.* Ergo, inquit *Calvinus*, Deus excitavit Pharaonem ad peccandum, ad hoc ut illum puniret.

*Not.* Apostolus citat Scripturam. *Exod.* 9. ubi loco istius vocis, *excitavi te*, legitur, *posui te*, nempe super thronum; in Hebraeo legitur, *stare feci te*; in 70. *et propter hoc conservatus es*. Hoc notato.

*Resp. nego conseq.* Sensus enim hujus textus est, quod Deus exaltaverit Pharaonem, prævidens futurum eum impium et puniendum; unde textus non est intelligendus de mandato, sed de permissione peccatorum.

*Subs.* Atqui Scriptura intelligenda est de mandato peccatorum; dicitur enim Exod. 9: *Induravitque Dominus cor Pharaonis*. Atqui indurare cor hominis, est velle, ut homo peccet. Ergo.

*Resp. nego subsumpt.* Ad argumentum *dist. min.* indurare positive, *conc* negative, *nego min.*; nam, ut ait Aug. *Epist.* 105. *non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*, subtrahendo nempe gratiam specialem, et uberiorem ob peccata præterita, qua subtracta, homo frequentius cadit, nec resurgit.

*Objic.* 3. Psalm. 104. dicitur; *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus*. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Deus convertit AEgyptios in odium Israelitarum *occasionaliter*, *conc.* *positive*, *nego ant.* Ex eo enim quod Deus Israelitas multiplicaverit in AEgypto, inde AEgyptii sumpserunt occasionem illos odio habendi.

§. IV.

## §. IV.

### *An Deus velit omnium salutem, et an Christus mortuus sit pro salute omnium?*

*Not.* 1. Cum quaeritur, *utrum Deus velit omnes salvos fieri?* non est quaestio, 1. Utrum in statu naturae innocentis Deus voluntate beneplaciti antecedente, voluerit omnium salutem? neque 2. Utrum etiam in statu naturae lapsae Deus id velit voluntate signi, aut voluntate simplicis complacentiae, otiosae, et sterilis? Id enim fatentur omnes haeretici; sed

*Quaestio est*, Utrum Deus antequam, secundum nostrum concipiendi modum, praeviderit merita aut peccata hominum, omnes salvos fieri velit voluntate sincera et activa, conditionata tamen, scilicet, modo in gratia moriantur? Et talis instituitur quaestio, ne fidelibus noceat error Novatorum aliter opinantium, imo cuicumque bonae spei pateat janua, ac de Dei bonitate utiliter cogitando sive desperationis, sive praesumptionis scopuli caute ab omnibus evitenter. Ob eamdem causam;

*Not.* 2. Cum quaeritur, *utrum Christus sit mortuus pro omnibus?* Quaestio non est, Utrum Christus, moriendo, sufficiens pretium pro omnibus obtulerit? Id enim fatentur omnes; sed quaestio est, utrum Christus, voluntate, non quidem absoluta et consequente, sed conditionata et antecedente, voluerit omnibus et singulis hominibus ad salutem prodesse sanguinem suum, illumque in hunc finem Deo Patri obtulerit? . . . Negant *Calvinus* in Epist. 1. *Joan.* c. 1. et *Jansenius*, *L.* 3. *de Grat.* c. 21. cum hac differentia, quod *Calvinus* doceat, nullis reprobis ullam gratiam ex meritis Christi concedi; at *Jansenius* fateatur multis etiam reprobis propter merita mortis Christi conferri fidem et justificationem, in qua tamen perseverare nequeant. Sit igitur.

### CONCLUSIO I.

*De fide est, Deum sincera benevolentiae voluntate, abstrahendo a praedestinatis, velle alios fideles salvos fieri.*

*Prob.* 1. Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium*

*lium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.* Ex quo sic arguo: De fide est, Deum vere et sincere velle, ut omnes, qui credunt in Christum, habeant vitam æternam. Atqui non omnes, qui credunt in Christum, sunt prædestinati. Ergo. 2. Fuit in Deo vera et sincera voluntas salvandi Apostolos, juxta illud *Joan.* 6: *Haec est autem voluntas ejus, qui misit me*, Patris, *ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.* Atqui tamen Judas, qui erat unus ex eis, non erat prædestinatus. *Quos dedisti mihi* (inquit Christus, *Joan* 17.) *custodivi; et nemo ex eis periit, nisi filius perditionis.* Ergo de fide est Deum velle sincere salvare alios, qui non sunt prædestinati.

*Dicunt Janseniani*, Judam non fuisse unum ex eis, quos Deus Christo dederat, ut vitam æternam haberent; sed

*Contra est* interpretatio D. Aug. qui Tract. 106. in *Joan* c. 17. in hæc verba: *Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo.* ait: *Quanquam et haec omnia de futuris omnibus fidelibus dici potuerunt . . . sed ut de his solis quos tunc habebat, discipulis; haec loqui intelligatur, illud magis urget, quod paulo post adjunxit: cum essem cum eis*, servabam eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, custodivi, et nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur, *Judam significans, qui tradidit eum: ex isto quippe duodenario numero Apostolorum solus periit.*

## CONCLUSIO II.

*Deum velle sincere salutem omnium omnino hominum, nullo excepto, si non est expresse de fide, certe est fidei proximum et catholicum, cui nihil deest, ut sit expresse de fide, praeter expressam et publicam Ecclesiae definitionem.*

*Prob.* Illa propositio est catholica, et saltem fidei proxima, cui tum Scriptura, tum SS. Patrum traditio, tum universae Scholae consensus suffragatur. Atqui talis est nostra propositio. Ergo.

*Prob. min.* 1. Ex Script. 2. ad Timoth. 2. *Deus*

 *vult*

*vult omnes homines salvos fieri*, *et ad agnitionem veritatis venire*. Atqui hanc Dei voluntatem extendi ad omnes, et singulos homines, probant: tum votum Apostoli, monentis, ut fiant *orationes pro omnibus hominibus*, *pro regibus*, *et omnibus*, *qui in sublimitate sunt*, licet fuerint pagani, et in paganismo obierint; quia *bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo*, *qui omnes homines vult salvos fieri*: tum ratio, quam illius voluntatis Dei reddit, quia nimirum, *unus Deus*, *unus mediator Dei et hominum*, *homo Christus Jesus*, *qui dedit redemptionem semet ipsum pro omnibus*. Ergo. Alia Scripturae testimonia brevitatis causa omittimus.

*Prob.* 2. Ex Patribus, inter quos sufficiat unus August. quem ad suas partes trahere nituntur Janseniani: *L. de Spiritu et litt. c.* 33. quærit, si bona voluntas, qua creditur, sit donum Dei, quare non detur omnibus; cum *omnes homines velit salvos fieri*, etc. Respondet; *Vult autem Deus omnes homines salvos fieri*, *et in agnitionem veritatis venire*: *non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium*, *quo vel bene*, *vel male utentes*, *justissime judicentur*; *quod cum fit*, *infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt*, *cum ejus Evangelium non credunt*: *nec ideo tamen eam vincunt*, *verum seipsos fraudant magno et summo bono*, *malisque pœnalibus implicant*, *experturi in suppliciis potestatem ejus*, *cujus in donis misericordiam contempserunt*. Ibi loquitur de iis, qui, non credentes, faciunt contra voluntatem Dei, cui per liberum arbitrium et resistunt, et justam sibi damnationem acquirunt. Ergo.

*Prob.* 3. De Consensu Scholasticorum, inter quos, duos refero: Magistrum nempe Sententiarum, qui in collectaneis in Epist. Pauli, quærit: *Si Deus*, *qui omnipotens dicitur*, *omnes homines vult salvos fieri*, *cur non impletur haec ejus voluntas?* Respondet: *In hac locutione sensus et conditio latet*; *unde Petrus ait*: *omnis Scriptura indiget interpretatione*. *Vult ergo Deus omnes salvos fieri*, *si accedant ad eum*: *non enim sic vult*, *ut nolentes salventur*, *sed vult eos salvari*, *si et ipsi velint*. En voluntas Dei conditionata clare et nitide expressa, conditione se tenente ex parte creaturæ. Ergo Deus, quantum est ex se, vult omnes et singulos salvos fieri..

D. Thom. *q.* 13. *art.* 9. *ad* 1. dicit textum Aposto-

li,

li, *Deus vult omnes salvos fieri;* intelligi *de voluntate antecedente, non de consequente*. Et in cap. 12. Epist. ad Hebraeos, ait: *Vult omnes salvos fieri; et ideo gratia Dei nulli deest; sed omnibus, quantum in se est, se communicat*. En voluntas beneplaciti antecedens, actuosa, clarissime expressa, pro omnibus, nullo excepto. Ergo.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Hæc Apost. verba: *Deus vult omnes salvos fieri*, possunt intelligi de voluntate signi. Ergo Deus non sincere, et voluntate beneplaciti, vult omnes salvos fieri.

*Resp. nego ant* Nam illa voluntas est beneplaciti, vi cujus Deus destinavit omnibus redemptorem, eisque præparavit media, quibus salvari possent, ita ut sola sua culpa non salventur. Atqui Deus, vi voluntatis salvandi omnes, *proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*, omnibusque et singulis præparavit media salutis æternæ consequeudæ sufficientia; gratias nempe vere sufficientes, quibus saluti suæ consulere possent, ut fuse probabimus in Tractatu *de Grat.* Unde Oecumenius, in cap. 2. epist. ad Tim. ait: *Si ergo Deus vult, quare non fit, quod vult? non fit, quia illi nolunt*.

*Objic.* 2. D. Aug. generalem Dei voluntatem omnes et singulos homines salvandi damnat in Pelagianis et Semi-Pelagianis. Ergo.

*Resp. dist. ant* Voluntatem Dei generalem damnat, in sensu perverso Pelagianorum, *conc.* absolute et in se, *nego*. Est enim propositio vera et catholica.

Itaque Pelagiani et Semi-Pelagiani docebant, 1. Deum velle omnes homines salvos fieri, si ipsi velint, solis nempe liberi arbitrii viribus; quod tanquam falsum reprobat D. Aug. sed nusquam negavit Deum velle omnes homines salvos fieri, si ipsi velint per gratiam suam: *Verum est omnino*, ait, l. 1. Retract. c. 10 *omnes hoc posse, si velint, sed praeparatur voluntas a Domino*.

2 Docebant Deum velle indifferenter, seu aequaliter omnium hominum salutem, ita ut nulla sit Dei specialis voluntas erga electos. Quod recte damnavit D. Aug. ex

ex hoc Apostoli 1 ad Tim 4. *Speramus in Deum vivum, qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium.*

*Subs.* Atqui D. Aug. generalem Dei Voluntatem salvandi omnes et singulos damnavit absolute, et in se. Ergo.

*Prob. subs.* D. Aug. Enchiridii c. 103 ista verba Apost *Vult omnes salvos fieri*, exponit 1 Per distributionem accommodam negativam hoc sensu: *quod nullus salvus fiat nisi quem* (Deus salvum fieri) *velit* 2. Per distributionem accommodam affir. autem, de generibus singulorum, non de singulis generum, hoc sensu, quod *Deus quosdam homines ex omnibus nationibus et conditionibus salvari velit*. 3. Exponit de voluntate causali, ita ut dicatur, *quod omnes homines Deus vult salvos fieri, quoniam nos facit velle*, et quantum possumus, procurare. Atqui omnes illæ expositiones omnino sunt alienæ ab illa voluntate generali, quæ omnes et singulos complectatur. Ergo illam voluntatem in Deo non agnoscit D. Doctor.

*Resp. dist min.* Sunt alienæ a generali Dei voluntate salvandi omnes, quam non excludunt, *conc.* quam excludunt, *nego min.* et *cons.*

Itaque D. August. agens hic contra Pelagianos, qui docebant voluntatem Dei absolutam frustrari posse ab hominibus; apposite ad eorum mentem, istam sententiam: *Deus vult omnes salvos fieri* (ex suppositione quod intelligatur de voluntate absoluta et efficaci ex parte Dei) exponit non de singulis generum, sed de generibus singulorum, ita ut Deus quosdam homines ex omnibus nationibus et conditionibus; absolute velit salvari, quæ voluntas efficax salvandi electos, non excludit voluntatem sinceram, licet inæqualem, salvandi omnes omnino homines, nullo excepto; tum quia eam aliis in locis admittit; tum quia hic de illa Apost. sententia, ait: *Quocunque alio modo intelligi potest, dum tamen credere non cogamur, aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri*, voluntate scilicet efficaci, *factumque non esse*. « Atque hæc dicta sint pro expositione » *distributionis accommodae sufficiant*. Quod vero D. « Doctor aliquando textum Apostoli intellexerit de *di-* » *stributione accommoda negante*, et de voluntate cau-

» sali;

« sali; præ oculis habendum est, S. Doctorem in suis
» scriptis præsertim insectatum esse Pelagianos, qui cum
» errarent dicentes, hominem non indigere divina gra-
» tia ad salutem consequendam, atque hoc Apostoli lo-
» co abuterentur, S Doctor eum locum interpretando
« de *distributione accommoda negante*, et de voluntate
« causali, ex ipso textu eos revincebat. Cæterum una
» interpretatio non excludit aliam, maxime cum hæc est
« litteralis. »

*Inst.* 1. Illa voluntas Dei, si non sit efficax, est simplex velleitas. Atqui velleitas est Deo indigna. Ergo.

*Resp. nego maj.* Nam illa voluntas, licet non sit efficax, est tamen sincera, ex qua in homines defluunt media sufficientia, ut salutem æternam possint consequi; ita ut per Deum non stet, quod effectus, dependens ab hominis arbitrio, non ponatur.

*Objic.* 3. D. Thom. q. 19. a. 6. ad 1. asserit, quod voluntas illa antecedens, *magis potest dici velleitas, quam absoluta voluntas*. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Potest dici velleitas, comparate ad voluntatem absolutam et consequentem, quæ semper impletur, *conc* absolute et in se, quasi esset in Deo mera circa salutem reproborum complacentia, *nego ant.* Sese explicat D Thom. hic et lib. contra Gentes cap. 159. *Deus quantum est in se*, inquit, *paratus est omnibus gratiam dare; vult enim omnes homines salvos fieri*. Ergo ex D. Thom. illa voluntas non est otiosa et sterilis. Ergo non est simplex velleitas; sed est sincera licet non efficax.

*Objic.* 4. Saltem Deus non vult vere et sincere salvos fieri infantes, qui prius in utero materno extinguuntur, quam possit ipsis applicari baptismus. Ergo.

*Resp. nego ant.* Cum D. Aug. L. 4. *contra Julian. cap.* 8. qui exponens sententiam Apostoli: *Omnes homines vult salvos fieri*, dicit: *Numquid parvuli, homines non sunt, ut non pertineant ad id, quod dictum est, omnes homines?* Porro ut hæc generalis voluntas Dei erga illos infantes admittatur, sufficit, quod pro illis remedium salutis instituerit; et paratus sit, quantum est ex se, illud ipsis procurare, nisi obstaret naturalis causarum secundarum ordo, qui mortem infantis postulat; unde non stat penes Dei antecedentem voluntatem

tatem quominus salventur dicti infantes, sed penes causas secundas, quarum ordinem perturbare tanquam generalis provisor, nec vult, nec tenetur, ut docet D. Thom. in 4. dist. 6 a. 1 ad 1. : sed de hoc argumento fusius in Tract. de Gratia.

## CONCLUSIO III.

*Christus non est mortuus pro salute duntaxat praedestinatorum; sed mortuus est etiam sincera voluntate pro omnibus saltem fidelibus.*

*Prob.* 1. Ex summis Pontificibus, Innoc. X. et Alex. VII qui, Constitutione ab universa Ecclesia recepta, hanc prop Jansenii, *Semi-Pelagianum est, dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse*, damnarunt tanquam *falsam, temerariam, scandalosam*; *et intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat praedestinatorum mortuus sit;* damnarunt tanquam *impiam, blasphemam, contumeliosam, divinae pietati derogantem, et haereticam*; Ergo hæc ejus contradictoria, *Christus non est mortuus pro solorum praedestinatorum salute*, est dogma fidei, innixum et illis Apostoli verbis Ephes 5. *Christus dilexit Ecclesiam; et tradidit semetipsum pro ea.*

*Prob.* 2. Ex Symbolo Nicaeno, ubi de Christo dicitur: *Qui propter nos homines, et propter nostram salutem, descendit de Cœlis ... homo factus est ... passus est*, etc. ex quo sic arguo: De fide est, Christum mortuum esse pro omnibus, qui exprimuntur his vocibus: *Propter nos: proper nostram salutem*. Atqui his vocibus saltem omnes omnino fideles exprimuntur. Ergo de fide est, Christum mortuum esse pro omnium saltem fidelium æterna salute. *Prob. min.* Quia omnes omnino fideles tenentur credere fide divina omnia in isto Symbolo contenta. Ergo eadem fide tenentur credere Christum pro æterna sua salute mortuum esse.

## CONCLUSIO IV.

*Christus pro omnibus omnino hominibus, nullo excepto, mortuus est; ita ut nemo impune desperare queat.*

Hæc propositio, si non est expresse de fide, certo est fidei

fidei proxima et catholica, cui nihil deest, ut sit expresse de fide, præter expressam et publicam Ecclesiae definitionem.

*Prob.* 1. Ex Script. 2. *Cor.* 5. Apostolus ait: *Charitas Christi urget nos, aestimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: et pro omnibus mortuus est Christus.* Juxta hoc testimonium, pro omnibus illis mortuus est Christus, qui mortui sunt in Adamo. Atqui omnes et singuli (excepta sola M. V.) mortui sunt in Adamo. Ergo. Unde S. Aug. Julianum negantem peccatum originale, sic *l.* 6. *c.* 4. insectatur: *Probavit Apostolus omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est unus, impingo, inculco, infercio recusanti: accipe, salubre est; nolo moriaris, unus pro omnibus mortuus est.* Ergo.

*Prob.* 2. Ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 2. et 3. de Justif. *Hunc (Christum) proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris; non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi. Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.* Ergo non solum pro electis, sed et pro omnibus hominibus mortuus est.

*Prob.* 3. Ex D. Aug. *enarratione in Psal.* 96. haec verba referens: *Judicabit orbem terrarum in aequitate*; ait: *Non partem, quia non partem emit: Totum judicare habet, quia pro toto pretium dedit.* Igitur pro iis omnibus mortuus est, quos judicaturus est. Atqui omnes et singulos, nullo excepto, judicaturus est. Ergo.

*Prob.* 4. Ex Scholae Theologis. Magister, in collect. in Epist. D. Pauli, docet: *Unus est mediator Dei et hominum . . . qui dedit redemptionem semetipsum, in hoc indicatur omnes velle salvare: dedit, dico, pro omnibus, nullum excepit, qui velit.* Sic et alii. Ergo.

## *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Christus *Matth.* 20 dicit se venisse *dare animam suam redemptionem pro multis.* Ergo non pro omnibus.

*Resp. nego conseq.* Nam, ut vidimus ex D. Aug., ista

sta vox, *multis*, supponit pro *omnibus*, *quia*, inquit, *ipsi omnes*, *non pauci*, *sed multi sunt.* Unde Apost. Rom. 5. voces illas, *multi*, et *omnes*, promiscue usurpat ad unum et idem significandum : *Sicut per unius delictum*, inquit, *in omnes homines in condemnationem; sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita et per unius obeditionem justi constituentur multi*. Hic *multi* et *omnes* idem evidenter significant.

*Inst* 1 Christus, *Joan.* 10 testatur se mortuum esse pro solis electis, *animam meam pono pro ovibus meis*. Ergo.

*Resp. dist ant.* Testatur se mortuum esse pro solis electis, quoad efficacem meritorum Christi applicationem, et assecutionem vitæ æternæ, *conc.* quantum ad sufficientem mortis Christi oblationem pro omnium salute, *nego ant.* Dicit enim Christus se animam ponere pro ovibus suis, sed sine exclusione aliorum, quos sufficienter redemit per suam mortem, quam omnibus prodesse Christus intendit; *qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*. 1. Tim 2.

*Inst.* 2. Oratio Christi semper effectum obtinuit, Joan 11. *Ego autem sciebam, quia semper me audis*. Atqui non omnes salvantur. Ergo Christus non oravit pro salute reproborum.

*Resp. dist. maj* Oratio Christi absoluta, *conc.* conditionata, *nego maj.* Itaque oratio, qua Christus absolute rogavit Patrem, ut electis vitam æternam, et media efficacia ad eam obtinendam concederet, suum obtinuit effectum; ea vero, qua rogavit Patrem, ut ipsis etiam reprobis vitam æternam daret, si vellent recte uti mediis salutis vere sufficientibus, quae in ipsos, virtute passionis suae, defluxerunt, non habuit suum effectum, defectu conditionis, culpa eorum, non impletæ.

*Objic.* 2. D. Aug. Epist. 169 ad Evodium ait, *Non perit unus ex iis, pro quibus mortuus est Christus*. Ergo mortuus est pro solis praedestinatis.

*Resp. dist. ant.* Non perit unus ex iis, pro quibus Christus mortuus est, voluntate absoluta, et efficaci, *conc.* voluntate conditionata, antecedente, et generali,

rali, *nego ant.* Ibi porro D. Aug. loquitur de voluntate Christi efficaci.

*Objic.* 3. D. Anselmus, ait: *Christus pro solis electis mortuus est*. Ergo.

*Resp dist. ant* Pro solis electis mortuus est, efficaciter, *conc.* sufficienter, *nego*. Suam mentem declarat D. Doctor *in cap.* 2. *Epist. ad Tim·* dicens: *Mediator Deus, quem Deus inter se et homines posuit, mortem pro omnibus sustinuit, ut omnes a morte redimeret*. Sic intelligendi sunt omnes alii Patres, qui nobis objiciuntur.

*Objic.* 4. Christus certus erat de decreto Dei immutabili damnandi omnes reprobos. Ergo non potuit sincere mortem suam offerre pro illorum salute.

*Resp. dist. conseq.* Non potuit offerre mortem suam pro illorum salute, post prævisionem demeritorum, *conc.* ante illam prævisionem, *nego conseq.* In illo enim instanti priori rationis, Deus habuit voluntatem sinceram omnes salvandi, et in hunc finem Christus suam Patri obtulit mortem.

*Inst.* Ergo sincera Dei voluntas vincitur a creatura; absurdum consequens. Ergo.

*Resp. nego illatum*. Nam per illam voluntatem conditionatam et inefficacem salutis reproborum Deus vult absolute observationem suorum mandatorum, etsi non observentur, vult, ut peccatores puniantur, unde ejus sincera voluntas numquam vincitur, ut docet D. Aug. *lib. de Spiritu et litt. c.* 33.

## CAPUT III.

*De Attributis* positivis, *quae Deo in ordine ad creaturas spectato tribuuntur*.

*Not.* Hic agimus. 1. De justitia et misericordia Dei. 2. De ejus providentia.

QUÆ·

## QUÆSTIO I.

### *De Justitia et Misericordia Dei*.

*Not.* 1. Sociniani, ut dogma catholicum circa Christi satisfactionem facilius evertant, negant *ullam in Deo esse justitiam, quae peccata omnino punire jubeat, cui ipse renuntiare non possit*. Ita Socin. *praelect. cap.* 10.

*Not.* 2. Non est in Deo justitia *commutativa* stricte, quae consistit in aequalitate dati et accepti; quia, ut ait D. Thom. 1 p. q. 21. art. 1. *cum omnia nostra ex Deo sint, nec quisquam quidpiam dederit, pro quo sibi a Deo retribuatur, jure in ipso justitia commutativa non est*. Ideo sit.

## CONCLUSIO I.

*Est in Deo formaliter justitia distributiva in praemium bonorum et malorum vindictam*. Prop. est de fide.

*Prob.* 1. Psal. 10. *Justus Dominus, et justitias dilexit*. Ergo.

*Prob.* 2 Justitia distributiva est virtus, qua bonis praemium, et malis supplicium, pro ratione eorum meriti, vel demeriti, redduntur. Atqui Deus bonis quidem tribuit praemium, juxta illud Apost. 2. ad Tim. 4. *Reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex*. Malis vero supplicium decernit, juxta illud Psal. 5. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*. Ergo.

*Prob.* 3 Deus necessario odit peccatum. Ergo necessario, debet illud punire. Peccati enim odium nihil aliud est, quam constans voluntas illud puniendi.

*Dices* 1. Deus potest peccatum omnino impunitum dimittere. Ergo justitia vindicativa non est in Deo formaliter.

*Resp. neg. ant* Sanctitas enim, et justitia Dei exigunt, ne injuria illi per peccatum illata, impunita remaneat.

*Inst.* Deus poenas peccatoribus debitas relaxat, gratisque remittit. Ergo peccatum impunitum dimittit.

*Resp.*

*Resp. dist. ant.* Gratis relaxat et dimittit, per applicationem satisfactionum Jesu Christi, *conc.* sine tali applicatione, *neg. ant.* Equidem Deus nobis, pro beneplacito suo poenas pro peccatis debitas remittit; sed eas a Christo sponsore nostro ad strictos justitiæ apices repetit, ut videbimus in Tract. *de Incarnatione*. Hinc cum Apost *Rom.* 3. dicit: *Justificati gratis per gratiam ipsius*, addit: *per redemptionem, quae est in Christo Jesu* etc.

*Dices* 2. Justitia Dei vindicativa non fuit ab æterno in Deo. Ergo non est in ipsos formaliter.

*Resp dist.* non fuit in Deo ab æterno, terminative, *conc.* entitative, *nego ant.* Deus enim ab æterno est secundum essentiam justus et omnipotens, licet ab æterno neminem judicaverit, nec creaverit. Porro denominationes vindicis, creatoris etc. quæ desumuntur ab objectis, circa quæ terminatur potentia creatrix et vindex, non tribuuntur Deo ab æterno; sed ipsi adveniunt in tempore.

## CONCLUSIO II.

*Est in Deo misericordia*. Est de fide.

*Prob.* Ex Script. Psal. 144. *Miserator et misericors Dominus . . . patiens et multum misericors, miserationes ejus super omnia opera ejus*. Ratio est, quia misericordia est perfectio simplex. Ergo non est Deo deneganda.

*Dices* Misericordia est species tristitiae, ex D. Damasceno *l.* 2. *cap.* 14. quæ est maxima imperfectio: Ergo.

*Resp dist. ant.* Misericordia, ut est in nobis, est species tristitiae, *conc.* ut est in se, seu secundum suam propriam rationem, *nego maj.* Nam misericordia ex sua ratione exigit solum voluntatem subveniendi alienæ miseriæ, quæ voluntas est perfectio sine imperfectione. Hinc D. Thom. q. 11. art. 3. docet misericordiam esse in Deo *secundum effectum, non secundum passionis affectum . . . tristari ergo de miseria alterius non competit Deo, sed repellere miseriam alterius; hoc maxime ei competit*.

QUAE-

## QUÆSTIO II.

### *De Providentia Dei*.

*Not.* 1. Providentia definitur: *ratio ordinis rerum in finem*.

Dicitur 1. *Ratio ordinis*, id est, notitia practica, per quam Deus ab æterno novit media, quibus creatura possit ordinari in suum finem, cum voluntate conferendi ea media in tempore. Unde non versatur circa finem ultimum, sed tantum circa media, quæ ad eum tendunt.

Dicitur 2. *In finem*, non tantum in eum, qui cuilibet rei particularis est, verum etiam in eum, qui omnibus rebus generalis est, quique in gloriæ Dei manifestatione consistit.

*Not.* 2. Hic agimus 1. De existentia providentiae, 2. De ejusdem efficacia; duplici articulo.

## ARTICULUS I.

### *De Existentia Providentiae Divinae*.

## CONCLUSIO.

*Est in Deo providentia rerum omnium, etiam minutissimarum*. Est de fide contra Atheos, Marcionitas, et quosdam antiquos Philosophos, quia omnia casui fortuito, et astris adscribebant.

*Prob.* 1. Ex Script. Sap. 6. *Aequaliter cura est illi de omnibus*. Et cap. 8. *Attingit a fine ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter*. Et cap. 4. *Tua autem, Pater, providentia gubernat*. Matth. 29. *Unus passer non cadet super terram sine Patre vestro: vestri autem capilli capitis numerati sunt*. Atqui illi textus generaliter loquuntur, nihil excipiunt, imo et vilissima comprehendunt. Ergo omnes res etiam vilissimæ subjiciuntur divinæ providentiæ.

*Prob.* 2. Ex PP. D. Damascenus, l. 2. de fide orthodoxa: *Necesse est*, inquit, *eumdem esse et factorem et provisorem*. Nam, *quis operator negligit operis*

*ris sui curam* ait D. Ambr. *l.* 1 *de officiis c.* 9. Et Lactantius *l. de ira Dei*, *c.* 9. de Epicuro dicit: *Cum providentiam sustulit, etiam Deum negavit esse* . . . . *alterum enim sine altero, nec esse prorsus, nec intelligi potest*. Ergo.

*Prob.* 3. *Ratione*. Si nulla sit providentia, nulla quoque erit religio: *Si non praesidet divina providentia rebus humanis, nihil est de religione satagendum*, ait D. Aug. *de util credend* c. 6. Atqui tamen religio omnium animis a natura insita est. Ergo.

*Solvuntur Objectiones*.

*Objic.* 1. Si esset in Deo providentia omnium rerum, nihil casu et fortuito fieret. Atqui multa casu et fortuito fiunt. Ergo.

*Resp dist. min* Multa casu fiunt, respectu nostri, qui ignoramus causas multorum effectuum, et finem, ad quem ex intentione Dei diriguntur, *conc.* respectu Dei, *nego min* Nihil enim fit omnino, nisi Deus illud, vel voluerit, vel permiserit, et ad bonum finem dirigat.

*Inst.* Multa fiunt frustra in rerum natura. Ergo illa non subjacent divinæ providentiæ.

*Resp. dist. ant.* Multa fiunt frustra, respective ad causas particulares, quæ non raro deficiunt, *conc.* respective ad provisorem generalem, *nego ant.* Illa enim quæ frustra fieri videntur, ad decorem universi ordinantur, sicut *umbra in picturis*, ait D. Aug. L. de Genes. ad litter. c. 5. *quae non specie, sed ordine placent*.

*Objic* 2 Sapiens provisor removet malum ab eis, quorum curam gerit. Atqui Deus a rebus singulis malum non excludit, ut sunt mala naturae, et mala pœnæ. Ergo.

*Resp. dist maj.* Bonus provisor particularis, *conc.* *generalis*, *nego maj.* Provisoris enim generalis ratio non postulat, ut removeat omnia mala, imo par est, ut permittat, tum mala naturæ, quæ indirecte conducunt ad pulchritudinem universi; tum mala culpæ, ne destruat libertatem, sine qua non eluceret meritum bonorum.

*Inst.*

*Inst.* Bonus provisor generalis non permittit justos opprimi, et impios prosperari. Atqui tamen hoc permittit Deus. Ergo.

*Resp. nego maj.* Nam in hoc et malis providet Deus et bonis; malis quidem, ut eos adducat ad poenitentiam, et ut virtutes morales, si quae sint in eis, remuneretur: bonis vero, ut expientur in hac vita peccata eorum; ut virtus eorum probetur, exerceatur, et perficiatur; ut praesentem vitam contemnentes Deum ardentius quaerant; ut eorum merces augeatur, etc.

*Objic.* 3. Apost. 1 *Cor.* 9 ait: *Numquid de bobus cura est Deo?* Ergo Deus non habet curam brutorum.

*Resp. dist. conseq.* Non habet curam de brutis tam specialem, quam de hominibus, *conc.* nullam prorsus de illis curam habet, *nego*. Nam, *Matth.* 6. legitur: *Respice volatilia coeli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: et Pater vester coelestis pascit illa.* Vult ergo Apostolus solummodo Deum non providere bobus propter ipsos, sed in hominum gratiam et commodum.

*Inst.* D. Hieron. in cap. 1. Habacuc ait: *Absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula, quot nascantur culices, quotque moriantur.* Ergo si non novit illa vilissima, nec etiam eorum curam habet.

*Resp. dist. conseq.* Si non novit ullo modo, *conc.* si non novit successive, *nego*. Itaque D. Hieron. excludit duntaxat a Deo cognitionem, quae cum successione habetur, quae cum sit imperfecta, merito tanquam indigna removetur a Deo. Est hic verus D. Hieronymi sensus, qui, in vita D. Pauli Eremitae, ait, *Sine Dei nutu nec folium arboris defluere.*

*Objic.* 4. Si Deus omnibus provideat, actus creaturae etiam liberae, a Deo provisi, erunt necessarii. Ergo divina Providentia non potest stare cum hominis libertate.

*Resp. nego ant.* Cum enim divina Providentia *disponat omnia suaviter*, res necessarias necessario, res vero liberas libero modo regit et gubernat.

AR-

## ARTICULUS II.

### *De Efficacia Divinae Providentiae.*

*Not.* 1. Quaeritur hic, utrum Providentia divina finem suum semper assequatur? circa quod:

*Not.* 2. Duplex distingui potest finis, nempe *specialis*, qui est rei cujuscumque proprius, ut, respectu hominis, aeterna beatitudo; et *communis*, seu generalis, qui est Dei attributorum manifestatio.

## CONCLUSIO.

*Providentia Dei non semper assequitur finem specialem rerum, quae ei subsunt: bene vero semper assequitur finem suum generalem.*

*Prob.* 1. *p.* Omnes homines ad aeternam beatitudinem, tanquam ad finem sibi proprium, a divina Providentia ordinantur. Atqui omnes homines ad eum finem non perveniunt; multi sunt enim reprobi. Ergo.

*Prob.* 2. *p.* Finis providentiae communis, ad quem Providentia divina res omnes ordinat, est manifestatio divinae bonitatis, aliorumque attributorum. Atqui Providentia divina hunc finem semper assequitur. Ergo.

*Prob. min.* Tria sunt divinae providentiae munera. 1. Praedefinire unicuique creaturae certum finem, v. g. homini beatitudinem aeternam. 2. Praparare certa media ad finem illum assequendum. 3 Sinere creaturam illis mediis pro arbitrio uti, quibus si utatur, aeterna gloria donatur, et sic Providentia assequitur, tum finem particularem, tum finem communem, qui est manifestatio divinae bonitatis in aeterna beatorum gloria: si vero illis non utatur, aeternum perit, et sic Providentia, licet excidat a fine particulari, assequitur tamen finem communem, qui est manifestatio justitiae divinae, in aeterna peccatoris impoenitenti dam-

damnatione. Ergo Providentia divina semper assequitur finem generalem. (1).

FINIS.

(1) « *Hic Tractatus concluditur ab Auctore,*
« *Operisque Correctoribus, duabus quaestionibus, una*
» *de* Praedestinatione, *altera de* Reprobatione. *Nos eas*
« *ad calcem Tractatus de Gratia rejiciemus, cum*
» *plura supponant in eo Tractatu, in III. Volumine*
» *prius cognoscenda. Ita quoque fiet, ut imminuta*
» *hujus II. Voluminis mole, aequentur inter se pensa*
» *ab adolescentibus singulis annis persolvenda.*

# TRACTATUS III.

## DE DEO TRINO.

*Not.* UT in augustissimo SS. Trinitatis mysterio tractando cum ordine procedamus, hunc tractatum in tres Dissertationes distribuemus. 1. erit de mysterio SS. Trinitatis in genere. 2. de Personis Divinis in particulari. 3. de modo, quo loquendum est de hoc mysterio.

### DISSERTATIO I.

*De Mysterio SS. Trinitatis in genere.*

*Not.* 1. Hujus dissertationis quinque erunt capita: 1 De existentia SS. Trinitatis. 2. De modo cognoscendi SS. Trinitatem. 3. De Processionibus divinis. 4. De Personalitatibus, et relationibus divinis. 5. De his, quae tribus Personis sunt communia.

### CAPUT I.

*De Existentia SS. Trinitatis.*

*Not.* Cum mysterium SS. Trinitatis in eo sit positum, ut una natura in tribus Personis realiter a se invicem distinctis subsistat, ideo, ut illus existentia cognoscatur, probari debet 1. Personarum Trinitas. 2. Earumdem consubstantialitas, seu unitas naturæ in tribus Personis.

### QUAESTIO I.

*De Trinitate Personarum in Deo.*

*Not.* 1. Personarum in Deo Trinitatem negarunt: 1. Judaei, qui contendebant illa Personarum Trinitate

 Deo-

Deorum pluralitatem invehi. 2. *Sabelliani*, qui Praxeæ, et Noeti hæresim circa hoc punctum refricantes, docuerunt unicam esse in Deo Personam pro diversis ejus officiis trinominem, qui ideo *Patripassiani* dicti sunt, quia Filius, qui, juxta illos, eadem est cum Patre Persona, passus et crucifixus est. 3. *Socinani*, qui negant, Spiritum Sanctum esse subsistentem Personam, asseruntque eum esse Dei virtutem tantum et efficaciam.

*Not.* 2. Licet non fiat tam aperta mentio Trinitatis Personarum in veteri testamento, quam in novo, sive quia periculum erat, ne, si pluralitas Personarum Judaeis aperte revelata fuisset, illi, utpote ad idololatriam propensissimi, plures esse Deos existimassent, sive quia Deus SS. Trinitatis manifestationem voluit Messiae reservari; tamen multis in locis satis aperte insinuatur pluralitas, simulque Trinitas Personarum Divinarum.

## CONCLUSIO I.

*Sunt in Deo tres Personae realiter a se invicem distinctae*. Est de fide contra Judaeos et Haereticos.

*Prob.* 1· *ex veteri Testamento*; et quidem ex iis locis, in quibus, ubi de Deo est sermo, pluralis numerus singulari jungitur, ut indicetur, unitas naturae, et Personarum Trinitas; ut Genes. 1. *Et vidit Deus quod esset bonum*, et ait: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*. Ubi in singulari ponuntur hæc verba: *Vidit Deus, et ait*, ut unitas essentiae manifestetur; et ista: *Faciamus*, ponuntur in plurali, ut Trinitas Personarum demonstretur; nam illa verba ad quasdam alias personas, a loquente distinctas, diriguntur: unde Theodoret. *Interrog.* 19. *in Genes.* ait: *Subjungens illud*, faciamus, *expressit numerum personarum*. *Similiter*, *cum iterum singulari numero dicit*, imaginem, *eamdem esse naturam ostendit*.

2· Genes. 3. dicit Deus, *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*. Atqui hic locus manifeste pluralitatem significat; nam si esset una tantum Persona Divina, sensus illorum verborum hic esset, *Ecce Adam*

*quasi unus ex me factus est*, quae locutio est inepta et ridicula.

3. Ex iis locis, in quibus nomen Dei, vel alicujus attributi divini, ter repetitur Psal. 66 *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, et metuant eum omnes fines terrae*. Ubi particula, *eum*, indicat unitatem naturae; et verbum, *Deus*, ter repetitum, significat Trinitatem Personarum, ut fatentur antiqui Rabbini apud Galatinum.

Alia plura possent afferri, ut illud. Isaiæ 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum*, quod Rabbi Jonathan, et Rabbi Simon, ut refert Galatinus *lib. 2. c. 20.* sic exponunt: *Sanctus, hic est Pater; Sanctus, hic est Filius; Sanctus, hic est Spiritus Sanctus*.

*Collige* ex dictis, mysterium SS. Trinitatis in Synagoga fuisse creditum, saltem a viris primariis, quales fuerunt Patriarchae, Prophetæ, et alii Doctores. Ergo.

*Prob.* 2. *ex novo Testamento*, et quidem ex iis locis, in quibus diserte numerantur tres Persones. 1. Matth. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. Ubi Christus dicens, *in nomine*, in singulari, significat, unam esse trium Personarum virtutem, et operationem, ac consequenter unam naturam; et cum distincte addit appellationem Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, aperte exprimit eorum a se invicem distinctionem.

2. 1. Joan. 5. v. 7. *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt*. Ergo realiter, et non nomine tantum, distinguuntur, alias non essent tres testes, sed unus tantum; quod sacro textui repugnat.

3. Joan. 14. v. 16. Christus ait: *Ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis*. In hoc testimonio expresse habetur trium Personarum distinctio nimirum Filii, qui rogat Patrem, Patris qui rogatur a Filio, et Spiritus Sancti qui mittitur a Patre: Unde D. Athanas. hunc locum contra Sabellianos sic urget: *Cum Christus de se loquitur, dicit ego: cum de Patre, dicit, ille: cum de Spiritu Sancto, subjungit alium: nonne igitur manifestae pertinaciae est negare tres?*

4.

4. Ex iis omnibus locis, in quibus docetur esse in Deo Filium ab aeterno Patre genitum, et Spiritum Sanctum a Patre et Filio procedentem; qui enim ab alio realiter producitur, ab eo realiter distinguitur. Atqui Filius realiter a Patre, et Spiritus Sanctus realiter a Patre et Filio producuntur, ut infra probabitur. Ergo.

*Prob.* 3. Ex perpetua traditione Ecclesiae; quae innotescit, non solum ex Symbolis Apostolorum, Nicaeno, et Athanasiano, in quo ultimo legitur: *Fides Catholica haec est, ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneremur;* etc. sed etiam ex unanimi SS. Patrum consensu dicentium cum D. Irenaeo, L. de Heres. c. 2. *Ecclesia per universum orbem usque ad fines terrae seminata . . . accipit eam fidem, quae est in unum Deum Patrem omnipotentem . . . et in unum Jesum Christum Filium Dei . . . et in Spiritum Sanctum.* Ergo.

*Solvuntur Objectiones Sabellianorum et Socinianorum.*

« *Objic.* 1. In eo *Genesis* loco: *Faciamus hominem* » *ad imaginem, et similitudinem nostram*, Deus vel « locutus est ad Angelos; vel locutus est more Prin» cipum, qui in suis edictis scribunt *volumus, jube*« *mus*, licet sint personae singulares; vel sunt verba » cohortantis se ad opus, more artificum: *Faciamus* « *statuam*. Ergo nihil ille textus conficit pro plurali« tate personarum.

« *Resp. neg. ant.* 1. Absurdum est opinari, Ange« los in creatione hominis Deum adjuvisse, nam le« gitur Malach. 2. 10. *Numquid non Deus unus crea*» *vit nos?* et Is. 46. 13. *Quis adjuvit Spiritum Do*« *mini?* 2. Mos iste Principum loquendi de se in nu« mero plurali non erat receptus tempore Moysis, qui « refert edicta magnorum Regum, ut *Abimelech*, » *Pharaonis* etc. in singulari numero. 3. Mos ille ar« tificum cohortantium se ad opus indignus est Deo, « in quo nulla est animi suspensio, ut indigeat hac » cohortatione. Ceterum, inquit Basilius homil. 9. in » Hexam. *Quis faber ferrarius, aut lignarius, aut* » *quis sutor solus inter artis instrumenta sedens, adju-*

» *vante*

» *vante ipsum nemine* , *dicat sibi : faciamus gladium*,
« *aut aratrum compingamus ?*

*Objic* 2. Deus in Script. dicitur solus , Deut. 32. *Vide quod ego sum solus* . Ergo est unica persona in Deo.

*Resp. dist. ant.* Dicitur *solus* per exclusionem Deorum aliorum , et pluralitatis naturarum in Deo vero , *conc* per exclusionem Personarum , *nego ant.* ; dicit enim Christus , Joan. 8. *Solus non sum* , *sed ego* , *et qui misit me Pater* .

*Inst* 1. Christus , Joan. 10 dicit : *Ego et Pater unum sumus* . Ergo Filius est quid unum cum Patre .

*Resp. dist. conseq.* Est quid unum substantive, *conc.* adjective et personaliter , *nego conseq.* Itaque , *unus* , substantive excludit pluralitatem Deorum , non vero pluralitatem Personarum in Deo ; hic autem , *unum* , sumitur substantive ; unde Tertull. *L.* 4. *contra Marcionem* quaerens : *Quomodo dictum est* , *Ego et Pater unum sumus ?* respondet , *Ad substantiae unitatem* , *non ad numeri singularitatem* .

*Objic.* 3. Greg. Nazianzenus , *orat.* 36. dicit : *Unam quoque Dei essentiam* , *et naturam* , *et appellationem esse ; tametsi per cognitiones quasdam distinctas nomina quoque simul distinguantur* . Ergo divinæ Personæ solis nominibus , et intellectus cogitatione sunt distinctae .

*Resp. nego conseq.* Hanc enim injuriam S. Nazianzenus longe a se proscribit , *eadem orat.* dicens : *Paris impietatis est* , *vel Sabellii more personas connectere* ; *vel Arii instar* , *naturas distinguere ac separare* . Ergo quando dicit unam personam , seorsim ab alia consideratam , cogitatione distingui , ita est intelligendus , quod vix mens nostra possit revera unam personam ab alia seorsim concipere et sejungere : nam a parte rei quælibet persona habet in se manentes alias personas per circuminsessionem ; et quantum ad essentiam , est idem cum ipsis , adeoque non potest ab illis realiter separari .

*Objic.* 4. Si in Deo essent tres Personæ , essent quoque tres Dii . Absurdum conseq. Ergo .

*Prob.* seq. *maj.* Personae se habent respectu divinitatis , sicut Petrus , Jacobus , Joannes respectu humanitatis .

nitatis. Atqui Petrus, Jacobus, et Joannes constituunt tres in individuo humanitates. Ergo.

*Prob. maj.* Ex D. Greg. Nysseno *Tract.* an tres Dii dicendi sint, *ad Abladium*, qui ut probet unum esse Deum, hoc affert exemplum: *Multi quidem homines singulares in natura hominis ostenduntur, ut Petrus, Jacobus, et Joannes; unus vero in his homo est.* Ergo personæ divinæ eodem modo se habent etc.

*Resp. dist. conseq.* Eodem modo, quoad aliqua, *conc.* quoad omnia, *nego con. eq.* Mancum enim et imperfectum est exemplum a D. Doctore allatum, et in hoc tantummodo valet, quod sicut Petrus, Jacobus et Joannes tres diversas constituunt personas; ita etiam Pater, Filius, et Spiritus Sanctus, tres constituunt distinctas Personas. Sed non valet in eo, quod eaedem tres personæ in divinis constituant tres naturas divinas, quemadmodum Petrus Jacobus et Joannes; qui ideo dicuntur *unus homo*, quia conveniunt in eadem natura specifica, cum e contrario ideo tres Personæ divinæ dicuntur *unus Deus*, quia conveniunt in eadem natura numerica et individuali.

*Objic.* 5. Trinitas Deorum est impossibilis. Ergo et Trinitas Personarum.

*Prob. conseq.* Ideo non possunt esse tres Dii, quia Dei natura, cum sit infinita, omnem perfectionem complectitur; et si Dii plures essent, unus alterius perfectionem a se excluderet. Atqui Persona divina pariter infinita est. Ergo.

*Resp. dist. min.* Persona divina infinita est, et habet aliquid cum aliis personis commune, nempe naturam, ratione cujus caeterarum perfectionem includit, *conc.* et nihil tale quid habet commune, *nego min.* Itaque, ideo non possunt esse tres Dii, quia nihil haberent commune, ratione cujus unus includeret perfectionem alterius; nam ad summum convenirent in natura specifica, per cujus unitatem non fit, ut inferiora mutuas perfectiones includant. At non ita est de Personis divinis; nam licet inter se distinguantur, quatenus *relative* opponuntur, non tamen distinguuntur ab essentia, unde omnis emanat perfectio, ac consequenter nulla est in una persona perfectio, quæ non sit in altera; unde D. Thom. 1. p. q 30. a. 4 ad. 4.

4. ait : *Tantus est Pater, quanta tota Trinitas*.

*Objic*. 6. Istud Scholæ axioma, *quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*. Atqui Personae divinæ sunt quid idem tertio, nimirum, naturæ divinæ: Ergo.

*Resp. dist. maj*. Sunt eadem inter se, sub eo respectu, sub quo sunt eadem uni tertio, *conc*. sunt eadem inter se, sub alio respectu, *nego maj*. Itaque Pater, Filius, et Spiritus Sanctus sunt quid idem in natura divina, proindeque non distinguuntur ratione naturæ divinæ; sed non sunt quid idem in personalitatibus divinis; et ideo, licet non distinguantur ratione naturæ divinæ, non sequitur, quod ab invicem non distinguantur ratione proprietatum personalium.

## CONCLUSIO II.

*Spiritus Sanctus vera est persona per se subsistens*. Est de fide contra Socinianos.

*Prob*. 1. Quia actiones personam viventem et per se subsistentem denotant juxta illud effatum: *actiones sunt suppositorum*. Atqui Scriptura sacra Spiritui Sancto proprias tribuit actiones, nempe docere, Joan. 14. *Paraclitus autem Spiritus Sanctus . . . docebit omnia*: venire, arguere, audire, loqui; accipere, *cum venerit ille arguet mundum de peccato . . . quaecumque audiet, loquetur . . . de meo accipiet*. Joan. 16. Ergo.

*Prob*. 2 Ex operationibus externis Patris, et Filii, rite infertur Patrem et Filium duas esse Personas distinctas, et per se subsistentes. Atqui Spiritus Sanctus eadem cum Patre et Filio operatur exterius; sic Matth. 28. baptismus conferendus praescribitur *in nomine*, id est, auctoritate, *Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. Sic 1. *Joan*. 5. dicitur, *tres sunt, qui testimonium dant in Cœlo, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus*: Ergo.

### *Solvuntur Objectiones*.

*Objiciunt Sociniani*, Ex actionibus, quas Scriptura Spiritui Sancto tribuit, non potest inferri ipsum esse

esse subsistentem Personam : Ergo.

*Prob. ant.* Scriptura sacra actiones tribuit iis rebus, quae non sunt verae personae ; sic Ap. post. 1. Cor. 13. de charitate ait : *Non aemulatur, non agit perperam, non quaerit quae sua sunt*. Atqui charitas est donum Dei, et accidens, non persona subsistens. Ergo.

*Resp. dist. maj* Scriptura sacra rebus, quae non sunt personae, tribuit actiones, quae solis personis tribui solent, ut *velle, deliberare, audire*, etc. *nego ant* Actiones, quae tum veris personis, tum rebus inanimatis tribui solent, *subdist.* ita ut virtus principalis agendi personis tribuatur, rebus vero inanimatis usu recepto tribuatur solummodo virtus agendi instrumentalis, *conc.* ita ut indifferenter rebus animatis, et inanimatis tribuatur virtus agendi principalis, *nego ant.* Quando enim Scriptura de charitate dicit ; *non aemulatur, non agit perperam, non quaerit*, etc. charitas non sumitur in abstracto, sed in concreto, pro homine charitate instructo, qui est agens principalis, charitas vero medium agendi.

*Inst.* 1. Inter res, quibus Scriptura tribuit actiones, non potest discerni quaenam sint personae subsistentes, vel quaenam sint res inanimatae. Ergo.

*Resp. neg. ant.* Res enim illae sunt inanimatae, quae saepissime a Scriptura ut mera accidentia designatur ; illae vero sunt personae subsistentes, quae ut tales a Scriptura constanter designantur, et quae a suis donis distinguuntur. Porro Spiritus Sanctus a Scriptura constanter designatur ut persona subsistens. Joan. 14. *Alium Paraclitum dabit vobis*. 1 Cor. 6. *Membra vestra templum sunt Spiritus Sancti*. Ac a suis donis distinguitur ; Rom 5. *Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. 1. Cor. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus*.

*Inst.* 2. Actiones personales tribuuntur Spiritui Sancto per figuram prosopopejae, qua res quae non est persona, inducitur loquens, quasi esset persona. Ergo ex illis actionibus non potest concludi, quod sit vera persona subsistens.

*Resp. nego ant.* Quis enim, nisi caecus sit, dicat haec verba, Act. 10. *dixit Spiritus ei* (Petro) :

Ecce

*Ecce viri tres quaerunt te . . . vide cum eis nihil dubitans quia ego misi illos* , de Spiritu Sancto dici figurate , cum pronomen , *ego* , aptissime demonstret personam , quae imperat , et mittit ?

*Prob ant.* Quando Scriptura de Spiritu Sancto ait: *Interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus* , figurate loquitur , neque enim vera Persona divina potest interpellare , gemitus fundere , etc. Ergo .

*Resp. nego cons.* Equidem eo loci Scriptura figurate de Spiritu Sancto loquitur , quatenus nos per suam gratiam facit gemere et orare , sicut oportet ; sed quis inde concludat Scripturam in omnibus aliis locis de Spiritu Sancto loqui figurate ? Idem certe praestaret ac qui diceret : cum Scriptura dicit Christum esse vitem, ostium , agnum , figurate loquitur ; ergo semper de Christo figurate loquitur : an hoc ratiocinium ferrent vel ipsi Sociniani ? Ergo ex subjecti materia , ex antecedentibus , et consequentibus , etc. aestimandum est an Scriptura figurate loquitur , vel non .

*Objic.* 2. Nomine Spiritus Sancti in hoc textu Matth. 28 *In Nomine Patris , et Filii , et Spiritus Sancti :* intelligitur Dei donum , nempe gratia sanctificans . Ergo ex eo non potest inferri Spiritum Sanctum esse Personam subsistentem .

*Resp. nego ant.* Nam , juxta textum , baptismus conferendus est *in Nomine* , id est , auctoritate *Spiritus Sancti* . Atqui absurdum plane est nomine et auctoritate alicujus doni et accidentis ministerium exercere . Ergo .

*Prob. ant.* In hoc textu Act. 2. *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto* , per Spiritum Sanctum intelligitur gratia Dei ; neque enim repleri quis potest Persona divina . Ergo .

*Resp. nego cons.* Non enim negamus , quin aliquando , raro tamen , nomine Spiritus Sancti intelligitur donum ejus ; sed dicimus Scripturam sacram communiter , nomine Spiritus Sancti , intelligere Personam divinam , quod , vel ex subjecta materia , vel ex antecedentibus et consequentibus colligi debet ; sicut in textu allato colligitur ex contextu , in quo manifeste distinguitur Spiritus Sanctus a suis donis , cum enim dictum est: *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto* , statim

tiam additur, *Et caeperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.*

## QUÆSTIO II.

### *De Divinarum Personarum Consubstantialitate.*

*Not.* 1. De Patris divinitate nullum unquam fuit dubium; verum *Abbas Joachim* docuit tres Personas sola collectione unum Deum esse, sicut multi homines dicuntur unus populus; ac proinde negavit Patrem secundum se, et seorsim ab aliis Personis, Deum esse. Damnatus fuit in Conc. Lateranensi IV. sub Innoc. III, ubi definitum est, quod *una quaedam summa res est . . . quae veraciter est Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus: tres simul personae, et sigillatim quaelibet earundem.* Cum itaque hic error fuerit extinctus statim, atque fuit damnatus, non est quod in eo confutando immoremur.

*Not.* 2. Ariani, *Saeculo IV.* negarunt Filium Dei esse verum Deum Patri consubstantialem, blasphemantes eum esse meram creaturam, ante omnia alia entia ex nihilo factam, per quam Deus, tanquam per instrumentum, omnia quae facta sunt, condidit. Hanc haeresim saeculo proxime elapso renovarunt *Sociniani*, eique addentes, docuerunt Verbum non prius extitisse, quam ex B. Virgine nasceretur.

*Not.* 3. *Macedoniani* eodem saeculo, negarunt Spiritum Sanctum esse verum Deum, Patri consubstantialem, quibus etiam accesserunt *Sociniani*. Agendum est ergo de Divinitate Filii, et Spiritus Sancti, distinctis Articulis.

## ARTICULUS I.

### *De Divinitate Verbi Dei.*

*Not.* Licet controversia de Verbi divinitate sit distincta ab ea, quae est de Christi divinitate, cum *Nestoriani*, qui Verbi divinitatem admittunt, negant Christum esse vere ac substantialiter Deum, quia moralem duntaxat, non vero physicam et hypostaticam agnoscunt

scunt Verbi Divini cum humanitate unionem ; tamen utramque hic attingemus , tum propter sui intimam connexionem : Christus enim nihil aliud est, quam *Verbum caro factum* ; tum maxime quia ex eo quod Christus sit substantialiter Deus , sequitur necessario , Verbum esse substantialiter Deum ; nec enim Christus potest esse substantialiter Deus , nisi illius humanitas substantialiter unita sit cum persona , quae vere et substantialiter sit Deus : unde indiscriminatim *Verbi* , *Filii Dei* , et *Christi* vocibus utemur . Itaque sit .

## CONCLUSIO.

*Filius Dei verus est Deus* , *Patrique consubstantialis* . Prop. est de fide , praecipuumque fidei et Christianae religionis fundamentum .

*Prob.* Joan. 1. dicitur : *In principio erat Verbum* , *et Verbum erat apud Deum* ; *et Deus erat Verbum* : *omnia per ipsum facta sunt*, etc. Hic Verbum clare et distincte appellatur *Deus* , et quidem ille Deus , *qui erat in principio* , id est ab aeterno ; *qui erat apud Deum*, id est , a Deo genitus ; *per quem omnia facta sunt* , id est , qui habuit supremam creandi potentiam; et tandem , qui assumpsit naturam humanam , *et Verbum caro factum est* . Nihil , ut patet , validius contra Socinianos . Ergo .

2. Matth. 14. cum Caiphas interrogasset Jesum: *Tu es Christus*, *Filius Dei benedicti ?* Respondit : *Ego sum* : perspicuum est autem Caipham , cæterosque Judaeos intellexisse de Filio naturali , alias Caiphas non dixisset , *Audistis blasphemiam*; nec Judaei clamassent, *Eum esse reum mortis* . Nam Judaei dicebant etiam se esse Filios Dei adoptivos , Joan. 3. *Unum Patrem habemus Deum* . Neque Christus de alio Filio Dei , quam de naturali est locutus , alioquin correxisset Judaeorum opinionem , ut ipsis occasionem ruinae auferret . Ergo .

3. Christus , *Joan.* 10. dixit , *Ego et Pater unum sumus*; id est , una natura divina : in hunc locum S. Aug. ait : *Quod dixit*, unum, *liberat te ab Ario ; quod dixit* , sumus , *liberat te à Sabellio* ; *si* , unum , *ergo non diversum ; si* , sumus , *ergo Pater et Filius duae* Per-

Personae divinae; quod intelligentes Judaei, voluerunt illum lapidare propter blasphemiam, quia inquiunt, *tu homo cum sis, facis te ipsum Deum*, nimirum natura et substantia, quam accusationem non diluit Christus, imo confirmavit, dicens: *Quem Pater misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi: Filius Dei sum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio: et si mihi non vultis credere, operibus credite; ut cognoscatis et credatis, quia Pater in me est, et ego in Patre*, per identitatem, scilicet, naturae, ac consubstantialitatem.

4. Philip. 2.: *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo: sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens*. Insignis est hic locus contra Socinianos, nam Christo duplex tribuitur forma, scilicet forma Dei, et forma servi, id est, hominis, quam accipiendo, semetipsum exinanivit. Ergo sicut per formam servi verus est homo, ita per formam Dei verus est Deus: sed majestatem divinam voluit occultare, vilem formam servi induens.

*Prob.* 2. Ex traditione Patrum, tum Graecorum, tum Latinorum, qui ante Concilium Nicaenum floruerunt; alios enim nobis dimittunt Sociniani.

*I. Saeculo*. S. Ignatius, Epist. ad Tarsenses, redarguens eos, qui de Christo dicebant, *quoniam nudus homo est*, ait: *Qualiter autem nudus homo audiret*: sede a dextris meis? *Qualiter autem diceret*, priusquam Abraham fieret, ego sum; et clarifica me claritate, quam habui, antequam mundus esset, a te?

Et D. Dionysius Areopagita, *l. de div. nominib. c.* 2. ait: *Sacrae Scripturae tradunt ipsummet Deum, se designando dixisse: Quid me interrogas de bono? Nemo bonus nisi solus Deus*. Porro Deus, qui sic se designavit, est Deus Filius: *Etenim*, addit D. Dionysius, *et Verbum ipsum, quod natura bonum est, ait*: Ego bonus sum. Matth. 20. Ergo.

*II. Saeculo*, S. Justinus in Apologia 2. pro Christianis, de Christo dicit: *Qui, quod Verbum et Primogenitus Dei sit, Deus etiam est*. Et in expositione fidei de recta confessione: *Unus ergo revera est*, inquit, *universitatis hujus Deus, qui in Patre, et Filio, et Spiritu Sancto cognoscitur; cum namque ex*

*sub-*

*substantia sua Pater Filium progenuerit, atque ex eadem Spiritum produxerit, qui unam eamdemque participant essentiam, una eademque dignantur divinitate*

Et Athenagoras, legatione pro Christianis: *Quis igitur non miretur*, inquit, *nos qui Deum Patrem praedicamus et Deum Filium, et Spiritum Sanctum, ita ut et unionis eorum vim, et ordinis distinctionem exponamus, impios et sine Deo vocari?* Ergo.

*III. Saeculo* S. Gregor. Thaumaturgus in prima expositione fidei: *Unus Deus*, inquit, *Pater Verbi viventis, sapientiae subsistentis . . . perfectus perfecti genitor, Pater Filii unigeniti; unus Dominus, solus ex solo: Deus ex Deo . . . Filius verus veri Patris, invisibilis ejus, qui est invisibilis . . . et sempiternus sempiterni*.

Et Dionysius Alexandrinus, *Epist.* contra Paulum Samosatensem, ait: *Unus est Christus, qui est in Patre, coaeternum Verbum, una ejus persona, Deus invisibilis, et visibilis factus. Deus apparuit in carne, natus ex muliere, qui erat ex Deo Patre genitus ex utero ante luciferum*. Ergo.

*IV. Saeculo*, Eusebius Pamphilius, Caesareae Episcopus, lib. 1 de Fide, adversus Sabellium, quaerit quis ille sit qui dicit: *Hic est Filius meus dilectus*? Respondet: *Utique Pater de Deo, qui videbatur ut homo*. Et l. 2. *Gentiles non sumus, quia non dicimus Deos. Judaei non sumus, quia et Christum Deum confitemur*. Ergo.

*Prob.* 3. Non solum ex Concilio Niceno I. quod in Symbolo definiit, Filium esse *Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri*, etc sed etiam ex omnibus Conciliis Oecumenicis, quæ illud secuta sunt, in quibus Symbolum Nicaenum fuit approbatum, et confirmatum; et fides Nicaena recepta. Ergo.

## *Solvuntur Objectiones ex Scriptura*.

» *Objic.* 1. Ex his verbis Genes. 1. *In principio « creavit Deus coelum, et terram*, non potest colligi « æternitas cœli, et terræ. Ergo neque ex verbis Joan.

« *In*

» *In principio erat Verbum* potest colligi Verbi divini-
» tas .

« *Resp. neg. cons. et parit.* Disparitas est 1. quod
» Moyses utitur verba *creavit* , quod cum significet
« transitum a non esse ad esse , non potest designare
» subjecti æternitatem, quæ requirit semper esse, 2. Jo-
» annes utitur verbo *erat* , et quidem quater repetit ,
« quod cum non designet tempus determinatum, deno-
» tat Verbum semper fuisse . Unde Ambrosius ad Gra-
» tianum : *Erat* , *erat* , *erat* , *erat* ; *ecce quater erat*
» *ubi impius invenit* , *quod non erat* ?

*Objic.* 2. Solus Pater est Deus . Ergo Filius non est Deus .

*Prob. ant.* Christus , Joan. 17. dicit Patri : *Haec est vita aeterna* , *ut cogoscant te* , *solum Deum verum*. Ergo solus Pater est Deus .

*Resp. dist. conseq.* Solus Pater est Deus , per exclusionem falsorum Deorum , *conc.* per exclusionem aliarum Personarum divinarum , *nego* . Hæc solutio petitur ex regula a D. Aug. tradita , *l.* 3. *cont. Maximin. c.* 13. nimirum , quando attributum uni personae tanquam soli tribuitur , ut cum dicitur *solus Deus* , *unus Deus* , *solus Pater* , etc. non excluduntur aliae Pesronae divinae , sed solum res , quæ sunt naturae diversae a natura divina ; sicut quando dicitur: *Nemo novit Patrem* , *nisi Filius* , *non excluditur Pater* , *quia inseparabiles sunt* , ait D. Aug. *sic etiamsi dictum esset* , *soli sapienti Patri* , *simul intelligi deberet et Filius* , *quia inseparabiles sunt* .

*Inst.* 1. Filius est Deus figurate , sicut Moyses , de quo Deus , *Exodi* 7. dicit : *Constitui te Deum Pharaonis* . Ergo solus Pater est Deus , per exclusionem Filii .

*Resp. nego ant.* Cum enim Scriptura , de aliqua creatura dicit , quod sit *Deus* , id non dicit simpliciter , sed cum addito , quomodo Moyses dicitur constitutus Deus Pharaonis ; illa porro additio destruit rationem veri Dei . At de Filio divino dicit absolute et sine addito , quod sit Deus : *Hic est verus Deus* , *et vita aeterna* , ait D. Joan. Epist. 1. cap. 5.

*Inst.* 2. Cum Judaei vellent lapidare Christum , quod

quod se Dei Filium appellasset, respondit ipse, se non alio sensu Deum esse, quam homines illi, qui in Scriptura vocantur Dij, Joan. 10: *Responderunt ei Judaei: de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, et quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum. Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi, dii estis? si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura; quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis: quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum.* Atqui illi sunt Dii figurate. Ergo.

*Resp. nego maj.* Christus enim argumentatur a minori ad majus sic: Si Judices propter auctoritatem, quam a Deo acceperunt, et justi propter sanctitatem participatam duntaxat et creatam, Dii appellantur, quanto magis Deus dici debet ille, *quem Pater sanctificavit*, nimirum sanctitate increata et personali; atque ut illos inducat ad credendam suam divinitatem, addit: *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi, si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, et credatis, quia Pater in me est, et ego in Patre*, propter identitatem naturae, et consubstantialitatem.

*Inst.* 3. Christus se negat Deum natura: dum *Lucae* 18. Principi eum vocanti bonum, dicit: *Quid me dicis bonum? nemo bonus, nisi solus Deus*. Ergo.

*Resp. nego ant.* Imo se Deum ostendit Christus; nempe excitat Principem, a quo nondum cognoscebatur Deus, ad suam divinitatem cognoscendam, ac si diceret: tu me agnoscis bonum; ergo et Deum agnosce: *Recte me appellabis bonum*, inquit D. Aug. *l. contra Maximin c.* 23 *si me noveris Deum: nemo enim bonus, nisi solus Deus*.

*Inst.* 4. Ille non est Deus natura, qui a Deo creatus est. Atqui sapientia, quae eadem res est cum Verbo, fuit a Deo creata: *ab initio et ante saecula creata sum*. Eccli. 24. Ergo.

*Resp. dist. min.* Sapientia creata fuit, creatione improprie dicta, conc. proprie dicta, *nego min.* Creatio improprie dicta idem est cum simplici productione, et generatione; creatio vero proprie dicta, est eductio rei ex nihilo: illa, non vero ista, convenit Dei sapien-
tia,

tiae, quae de se ipsa dicit, *Ab aeterno ordinata sum*, id est, ait D. Aug. lib. de Trinit. cap. 12. *ante omnia tempora et temporalia*; unde LXX verterunt, *ante saeculum fundavit me*; id est, aeterna sum.

*Objic.* 2. Christus de se ipso loquens, Joan. 14. *Pater*, inquit, *major me est*. Ergo Filius est minor Patre, et consequenter non est Deus natura, ut Pater.

*Resp. dist conseq.* Filius est minor Patre, quatenus homo, *conc.* quatenus Deus, *nego conseq.* cum itaque Christus natura divina et humana constet, ex attributis, quae illi, quatenus homo, non debet colligi, quod non sit Deus, juxta regulam a D. Aug. *l.* 1. *de Trinit* 11. traditam.

Juxta hanc regulam D. Augustinus multa loca Scripturae, quae ab Arianis olim, et hodie a Socinianis objiciuntur, solvit, dicens: *Secundum formam Dei aequalis est Patri et Filius et Spiritus Sanctus, quia neuter eorum creatura est; secundum autem formam servi minor est Patre, quia ipse dicit*: Pater major me est . . . *secundum formam Dei*, ipse et Pater unum sunt; *secundum formam servi*, non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit eum . . . *secundum formam Dei*, ipse est verus Deus, et vita aeterna; *secundum formam servi*, factus est obediens usque ad mortem . . . *secundum formam Dei*, omnia mea tua sunt, et tua mea; *secundum formam servi*, doctrina mea, non est mea, sed ejus qui misit me . . . . *Quomodo mea, quomodo non mea? nisi secundum formam Dei suam, secundum formam servi non suam*, etc. Sic infinita loca solvit D. Doctor.

*Objic.* 3. Verus Deus est omnipotens. Atqui Christus non est omnipotens, Joan. 5. *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. . . Non possum ego a me ipso facere quidquam*. Ergo.

*Resp. nego min.* Ad textum *dist.* Non potest Filius a se facere quidquam, quia omnipotentia ipsi a Patre per generationem communicata, est ipsi, et Patri communis, *conc.* ipse non habet aequalem potentiam cum Patre, *nego*. Nam *quaecumque Pater facit, haec eadem facit similiter*. Ad quae D. Aug. *l.* 2. *de Trinit.*

*tu. cap.* 1. tradens tertiam regulam ad explicandos S. Scripturae textus circa Trinitatem, ait: *Dixit similiter, ac per hoc inseparabilis et par est operatio Patri et Filio; sed a Patre est Filius*, ideo non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem . . *tenenda est haec regula, quia non minor est Filius, sed quod de Patre sit, intimatur: quibus verbis non inaequalitas, sed nativitas ejus ostenditur*. Quia ergo Filius naturam a Patre communicatam habet, ac proinde scientiam, potentiam, et alia attributa, de eo, etiam quatenus Deus est, recte dicit, quod nihil sciat, nihil velit, nihil possit a se ipso, sed a Patre, de quo sicut habet esse, ita et operari

*Inst.* Marci 13. Christus loquens de die judicii, ait: *De die autem illo vel hora nemo scit neque Angeli in coelo, neque Filius, nisi solus Pater*. Atqui particula exclusiva, *nisi Pater*, excludit quamlibet aliam personam, etiam personam Filii, a cognitione diei judicii. Ergo.

*Resp. nego min.* Nam particula, *nisi*, excludit solum eos, qui eamdem cum Patre non habent naturam, ut constat ex Matth. 11. *Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem novit quis, nisi Filius*. Quis porro dicat Filium Dei sese non cognoscere, cui D. Petrus dixit: *Domine, tu omnia nosti*? Quis cogitare audeat Deum Patrem se ipsum ignorare? Hoc ergo sensu Christus dicit se nescire diem judicii, quia illum non revelat, nec aperit nobis, ut docet D. Aug. *l.* 83. *quaestionum*, *quaest.* 60. dicens: *Quod dictum est, solum scire Patrem, sic dictum est, quia facit Filium scire; et quod dictum est, nescire Filium, sic dictum est, quia facit nescire homines, id est, non prodit eis, quod inutiliter scirent*.

*Solvuntur Objectiones ex Patribus*.

*Objic.* 1. D. Ignatius, Epist. ad Tarsenses de Filio dicit: *Non ipse est, qui super omnia Deus Pater, sed Filius ejus*. Ergo si non est super omnia Deus, non est verus Deus.

*Resp. dist. textum*. Filius non est super omnia Deus,

Deus, eo quod non sit fons totius divinitatis, sicut Pater, *conc.* eo quod non sit verus Deus, *nego*. Quod autem sic intelligi debeat S. Ignat. patet tum ex nostris probationibus; tum quia hic etiam probat quod Filius sit *Deus Verbum*, *et Filius unigenitus*, ex hoc textu, *In principio erat Verbum*.

*Objic.* 2. S. Justinus, dialogo cum Triphone, dicit, 1. Deum Patrem esse Filio *causam*, *ut sit*. 2. Filium *esse et dici Deum et Dominum alium praeter factorem omnium . . . supra quem alius Deus non est*. 3. Filium *administrum esse Dei*, universorum creatoris. 4. Christianos *in secundo loco habentes*, Filium Dei, *cum ratione venerari*. Atqui illa omnia pugnant contra Verbi divinitatem. Ergo.

*Resp. nego min.* Licet enim S. Justinus (sicut et lii PP. Antenicoeni) non adeo caute de Mysterio Trinitatis interdum locutus fuerit, eo quod nulli haeretici illud tunc impugnarent, nihil tamen scripsit contrarium huic mysterio, quod clare astruit in nostris probationibus; unde.

*Resp. ad* 1. Pater est causa Filio ut sit; causa improprie dicta, *conc.* proprie dicta, *nego*. Causa improprie dicta est ea, a qua aliquid accipit suum esse, quoquo modo illud accipiat, sive cum dependentia, sive sine dependentia. Causa proprie dicta est ea, a qua aliquid recipit suum esse cum dependentia. Primo, non secundo modo, Justinus causam sumpsit, ut astrueret Patrem esse principium Filii, seu Filium a Patre procedere; ut probaret contra Sabellianos, quos hic impugnat, Filium esse Personam a Patre distinctam.

*Resp. ad* 2. Justinus docet Filium *esse Deum alium a Patre*, ratione personalitatis, *conc.* ratione naturae, *nego*. Nam clare docet, quod tres SS. Trinitatis Personae *una eademque dignentur divinitate*.

*Resp. ad* 3. Docet Filium administrum esse Dei, improprie, *conc.* proprie, *neg.*. Ille est proprie minister, qui nec per se, nec proprio nomine agit. Ille vero est minister improprie, qui non agit, nisi ratione illius esse, quod habet ab alio. Hoc ergo improprio sensu Filius potest dici minister Patris, quod quaecumque Pater fecerit, haec et Filius similiter

acit

*facit*, per virtutem a Patre acceptam in sui generatione.

*Resp. ad* 4. Docet Christianos *secundo loco Filium habere ac venerari*, ratione originis, quia est secunda persona, *conc.* ratione dignitatis et naturae, *nego*. Nam Apologia 2. assignat Filio eumdem cultum, qui Patri exhibetur: *Filium*, inquit, *et Spiritum Sanctum colimus, et adoramus cum ratione et veritate venerantes*.

*Objic.* 3. Athenagoras *in Apologia* docet: Verbum non prodiisse à Patre, nisi in tempore, cum voluit mundum condere. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Docet Verbum prodiisse in tempore exterius, *conc.* interius, *nego*. Verbum ergo prodiit in tempore exterius, scilicet per universum hoc ab ipso et per ipsum conditum, sed secundum se non prodiit in tempore, cum sit æternum, ait hic Athenagoras.

*Objic.* 4. D. Irenæus, *l.* 3. *Adversus haeres. c.* 8. in hæc Psalmi verba: *Ipse mandavit, et creata sunt*, ait: *Cui ergo praecepit? Verbo scilicet, per quod cœli firmati sunt*. Atqui præceptum dependentiam arguit. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Pater præcepit Verbo improprie, *conc.* proprie, *nego maj.* Præcepit itaque improprie, hoc sensu, quod Pater voluit mundum fieri per Verbum, hoc est, voluntate Verbi a Patre accepta, et utrique communi. Porro illud præceptum non arguit dependentiam in Christo: *Ipse*, enim, *Christus*, ait D. Irenæus l. 4. c. 11. *cum Patre vivorum est Deus, qui et locutus est Moysi, qui et Patribus manifestatus est*.

*Objic.* 5. Clemens, l. 5 Strom., docet Verbum *esse sapientiam primo creatam*. Ergo.

*Resp. nego conseq.* Quia per verbum, *creatam*, intelligit *genitam*; est autem primogenita, quia prior est origine persona Spiritus Sancti.

*Objic.* 6. Origenes, l. 8. contra Celsum, dicit: *Non deesse quosdam, qui temere affirment, quod servator sit ille universorum Deus; nos certe hoc non facimus, qui credimus ipsi dicenti: Pater major me est*. Ergo non credidit Verbum esse verum Deum.

*Resp.* Licet dura sit doctrina Origenis, et tamquam Ariana a DD. Augustino, Hieronymo, et Epiphanio no-

notata, potest tamen rite exponi. Nam agit contra Noetianos, qui volebant Filium esse Deum Patrem, quem illius temporis scriptores his vocibus, *universorum Dominum*, significabant: unde, ut eos refelleret, asseruit Verbum non esse illum *universorum Deum*, sumendo Deum pro persona Patris. Quod sic debeat intelligi Origenes, patet, quia eodem libro respondens Celso objicienti, immerito Ethnicos a Christianis accusari, quod plures Deos colerent, cum et ipsi, Christum pro Deo haberent a Patre distincto, ait: *Nos unum Deum, Patrem et Filium colimus*; atque probat Patrem et Filium esse unum Deum ex his textibus: *Ego et Pater unum sumus: Pater in me est, et ego in Patre*. Id autem quod dixit, Filium, qua Deus est, esse minorem Patre, intelligendum est ratione originis, non ratione dignitatis, aut naturæ.

*Objic.* 7. Tertullianus, *contra Hermogenem c.* 3. docet, Filium non esse Patri coaeternum. Ergo non credidit eum esse proprie Deum.

*Prob. ant.* Tertull. ait: *Et Pater Deus est, et judex Deus est; non tamen ideo Pater et judex semper, quia Deus semper. Nam nec Pater potuit esse ante Filium, nec judex ante delictum; fuit autem tempus cum delictum et Filius non fuit, quod judicem et Patrem Dominum faceret*. Ergo non fuit ab æterno Pater, nec Filius ab æterno Filius.

*Resp. dist. conseq.* Pater non fuit ab æterno Pater paternitate essentiali, nec Filius adoptivus fuit ab æterno Filius, *conc.* Pater non fuit ab æterno Pater paternitate notionali, nec Filius naturalis, fuit ab æterno, *nego conseq.* Negat itaque Tertull. Deum ab æterno fuisse Patrem paternitate essentiali, quæ respicit productionem creaturarum, estque tribus Personis communis, non vero notionali paternitate, quæ est ad Filium naturalem, quem, *lib. contra Praxeam*, c. 5. dicit æternum: *Sermo ergo et in Patre semper, sicut dicit, Ego in Patre; et apud Deum semper, sicut scriptum est*, et sermo erat apud Deum; *et nunquam separatus a Patre, aut alius a Patre, quia: ego et Pater unum sumus*.

*Objic.* 8. Concil. Antiochenum, quod congregatum fuit contra Paulum Samosatenum, *an.* 265. definivit

Filium

Filium non esse *omousion* nempe consubstantialem Patri : Ergo.

*Resp. dist. ant.* Definivit Filium non esse consubstantialem Patri, ad sensum Pauli Samosateni, qui per hanc vocem intelligebat cum Sabellio, Filium esse eamdem Personam cum Patre, *conc* ad sensum catholicum, quem probavit Conc. Nicænum I. *nego ant.* Itaque *male omousion Samosatenus confessus est*, ait D. Hilarius l. de synodis, *quia per hanc unius essentiae nuncupationem, solitarium atque unicum esse Patrem et Filium praedicabat*.

*Inst.* Vox consubstantialis non reperitur in Scriptura. Ergo non debuit usurpari a Conc. Nicæno.

*Resp. dist. ant.* Non reperitur, quoad vocabulum, *conc.* quoad rem per illam significatam, *nego*. Nam vox, *consubstantialis*, quoad sensum continetur in hoc textu: *Ego et Pater unum sumus*. Itaque Conc. Nicænum, definiendo Filium esse consubstantialem Patri, dixit quidem nove, sed non dixit novum.

*Objic.* 9. Quando Filius Dei genitus est, vel erat; vel non erat; si erat, quare genitus est? si vero non erat, æternus non est. Atqui si non est genitus, non est; si non est æternus, non est Deus. Ergo.

*Resp.* Cum DD. Hilario et Aug. Filius Dei erat quando genitus est, non quasi prius extiterit, quam gigneretur, sed quia semper gignit Pater, et semper nascitur Filius; terminus enim actionis æternæ est æternus; est autem jam existens, sed existens vi generationis ipsius.

## ARTICULUS II.

### *De Divinitate Spiritus Sancti*.

### CONCLUSIO.

*Spiritus Sanctus est verus Deus, Patri Filioque consubstantialis*. Est de fide contra Macedonianos et Socinianos.

*Prob.* 1. Ex Scripturæ locis, in quibus Spiritus Sanctus vocatur Deus. *Act.* 5. D. Petrus sic Ananiam allo-

alloquitur: *Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, et fraudare de pretio agri? . . . non es mentitus hominibus, sed Deo.* Ubi Spiritus Sanctus dicitur simpliciter et absolute Deus, et opponitur creaturis; ex quo concludit S. Epiphan. haeresi 74. *Deus ergo de Deo est, et Deus Spiritus Sanctus, cui mentiti sunt.* Ergo.

2. Ex iis Scripturae locis, in quibus Spiritui Sancto tribuuntur perfectiones et operationes, quae soli Deo sunt propriae.

Immensitas, Sap. 1. *Spiritum Domini replevit orbem terrarum.*

Omniscientia, 1. Cor. 2. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei*, quem comprehendit.

Omnipotentia, Psalmo 32. *Verbo Domini cœli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

Operatio miraculorum, Matth. 12. *In Spiritu Dei ejicio daemones.*

Societas cum Patre et Filio in omnibus operibus ad extra, Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.*

*Prob.* 2. Ex traditione Patrum, 1. S. Justinus, Apologia secunda, ait: *Filium et Spiritum Sanctum, propheticum colimus et adoramus, et Deum solum adoramus.*

2. Clemens Alexandrin. *l.* 1. *Paedagogi. cap.* 6. sic loquitur: *Unus quidem est universorum Pater: unus est etiam Verbum universorum; et Spiritus Sanctus unus, qui et ipse est ubique.*

3. Tertull. l. adversus Praxeam, c. 13. *Duos Deos numquam ex ore nostro proferimus: non quasi non et Pater Deus, et Filius Deus, et Spiritus Sanctus Deus, et Deus unusquisque.* Et lib. de pudicitia profitetur, *Trinitatem unius divinitatis, Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum.*

4. Gregorius Thaumaturgus, 1. parte operum, in fidei confessione, dicit: *Non igitur creatum quod ac servum in Trinitate, neque superinductitium aliquid et adventitium, quasi prius non existens, posterius vero adveniens. Non ergo defuit unquam Filius Patri, neque Filio Spiritus, sed immutabilis et invariabilis, eadem semper manet Trinitas.* Ex quo sic arguo: Spi-

Spiritus Sanctus pertinet ad Trinitatem, in qua nihil creatum, nihil servum reperitur; non minus est æternus quam Pater et Filius; est immutabilis et invariabilis. Ergo verus Deus.

*Prob.* 3. Ex Conc. Constantinop. I. in quo haec veritas contra Macedonium fuit definita his verbis: *Credimus Spiritum Sanctum Dominum, et vivificantem cum Patre et Filio adorandum et conglorificandum, qui locutus est per Prophetas.* Ergo est Patri, et Filio consubstantialis. Porro hæc definitio confirmata est in subsequentibus Conciliis Oecumenicis.

***Solvuntur Objectiones.***

*Objic.* 1. Spiritus Sanctus est creatura. Ergo.

*Prob. ant.* Joan. 1. dicitur: *Omnia per ipsum*, Verbum, *facta sunt*. Ergo Spiritus Sanctus per Verbum factus est.

*Resp. dist. ant.* Omnia, quæ facta sunt, per Verbum facta sunt, *conc.* omnia, quæ sunt, *nego*. Atque ipse Pater per Verbum esset factus, quod aperte falsum est. Unde D. Joan. addit: *Et sine ipso factum est nihil, quod factum est.*

*Inst.* 1. Ille non est Deus, quem Scripturæ testantur gemere, postulare, contristari, imo et extingui. Atqui id de Spiritu Sancto testantur Scripturæ Rom. 8. *Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Ephes. 4. *Nolite contristari Spiritum Sanctum*. 1. Thessal. 5. *Spiritum nolite extinguere*. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Ille non est Deus, quem Scripturæ testantur gemere, postulare, etc. proprie, *conc.* metaphorice, *nego*. Porro Spiritui Sancto haec competunt solum metaphorice et improprie. 1. Quidem dicitur postulare pro nobis et gemere; quia nos sua gratia movet ad postulandum; et coram Deo gemendum: *Interpellat pro sanctis*, ait D. Aug. Epist. 106. *quia interpellare sanctos facit*. 2. Dicitur contristari, quia producit effectus similes, quos producit homo ab aliis contristatus: nempe improbat, quod male gerunt homines. 3. Dicitur extingui, non ratione sui, sed ratione gratiarum, quas in cordibus nostris diffundit, quas homo extinguit, vel non utendo, vel abutendo.

*Inst.*

*Inst.* 2. Christus, *Joan.* 16. de Spiritu Sancto dicit: *Non enim loquetur a semetipso, sed quaecumque audiet, loquetur*. Ergo non est Deus.

*Resp. dist. ant.* Quaecumque audiet, procedendo, loquetur; *conc.* discendo; *nego ant.* Spiritus Sanctus per suam processionem, accipiendo naturam divinam, recipit etiam omnium rerum cognitionem, quae cum ipsa identificantur: *Audire illi scire est*, inquit D. August. tract. 99 in Joan. *Scire vero esse; quia ergo non est a semetipso, sed ab alio, a quo procedit; a quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo igitur audientia*.

*Inst.* 3. Amos 4. Spiritus Sanctus dicitur creatus, *firmat tonitru et creat Spiritum*, juxta LXX. Ergo

*Resp. nego ant.* Quia Propheta per *Spiritum* intelligit *ventum*: quare Vulgata habet, *formans montes, et creans ventum*.

*Objic.* 2. D. Basilius in nullo suorum operum ausus est Spiritum Sanctum appellare Deum. Ergo non credebat Spiritum Sanctum esse Deum.

*Resp. nego ant.* Equidem fatendum est, S. Doctorem, prudenti oeconomia, aliquoties expressis verbis non dixisse Spiritum Sanctum esse Deum, ne haeretici inde occasionem sumerent Ecclesiam, cui praeerat, invadendi et pervertendi; in quo eum laudat Gregor. Nazianz. orat. 20. Sed tamen multis in locis eum distincte Deum dicit, v. g. l. 4. adversus Eunomium: *Quibus designatur in Scriptura*, inquit, *Pater et Filius esse Deus, eisdem designatur et Spiritus Sanctus Deus . . . ex quo patet Trinitatem esse consubstantialem*.

*Objic.* 3. Ille non est Deus, qui nec ingenitus, nec genitus est. Atqui talis est Spiritus Sanctus. Ergo.

*Resp. nego maj.* Nam inter genitum et ingenitum datur medium, nimirum, procedens alia via, quam per generationem, de qua processionis specie infra agemus.

*Objic.* 4. Qui mittitur, minor est eo, qui mittit. Atqui Spiritus Sanctus mittitur a Patre et Filio. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Qui mittitur, cum imperio et dependentia, *conc.* qui mittitur sine imperio et dependentia; ut accidit in *missionibus* divinis, de quibus infra, *nego maj.*

CA-

## CAPUT II.

### De Modo cognoscendi SS. Trinitatem.

*Not.* 1. Hic quaeritur, utrum mysterium SS. Trinitatis ratione naturali possit probari, sive supposita, sive non supposita illius revelatione.

*Not.* 2. Duobus modis aliquid probari potest. 1. *Positive*, per demonstrationem, vel *a priori*, vel *a posteriori* desumptam 2. *Negative*, solvendo argumenta, quæ veritatem aliquam impugnant.

*Certum est*, Mysterium SS. Trinitatis probari posse *negative*. Nam illud probatur negative, quod non probatur impossibile. Atqui mysterium Trinitatis, non probatur impossibile. Ergo. *Prob. min.* Aliquid non probatur impossibile, cum omnia solvuntur argumenta, quæ ejus oppugnant existentiam. Atqui omnia argumenta, quæ oppugnant mysterium Trinitatis solvi possunt, et jam a nobis soluta sunt, cap. præcedenti. Ergo. Restat igitur resolvendum, utrum possit demonstrari positive, ideo sit.

## CONCLUSIO I.

*Mysterium SS. Trinitatis sive non supposita, sive supposita illius revelatione, nulla ratione naturali demonstrari potest.* Est certissima contra Raymundum Lullum.

*Prob.* 1. *ex Script.* Illud mysterium ratione naturali demonstrari non potest, quod sola revelatione cognoscitur. Atqui mysterium Trinitatis sola revelatione cognoscitur. Matth. 11. *Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare.* Ergo.

*Prob.* 2. *ex Patribus.* S. Hilarius, L. 1. de Trin. ait: *Non potest homo sua intelligentia generationis Sacramentum posse consequi.* Et S. Ambr. L. 1. de fide cap. 10. *Impossibile est*, inquit, *generationis Verbi divini scire secretum, mens deficit, vox silet.* Porro illi Patres, et alii loquuntur supposita fide illius mysterii. Ergo

Prob. mn.

*Prob.* 3. *ratione*. Omnis demonstratio fit a priori, vel a posteriori. Atqui mysterium SS. Trinitatis non potest demonstrari, nec a priori, nec a posteriori. Ergo. *Non a priori*, sive per causam, quia hoc mysterium nullam sui habet causam. *Non a posteriori*, sive per effectus ad extra; illi enim effectus sunt a Deo præcise ut est unus in natura; prodeunt enim a virtute creativa, quæ, cum sit toti Trinitati communis, arguit unitatem naturæ, non distinctionem personarum. Ergo.

### *Solvuntur Objectiones*,

*Objic.* 1. Antiqui Philosophi Gentiles non obscure locuti sunt de mysterio SS. Trinitatis; tales sunt Plato, Aristoteles, Trismegistus, qui dixit: *Monas genuit Monadem, et in se suum reflexit ardorem*. Ergo illud mysterium, etiam non supposita revelatione, potest naturali ratione demonstrari.

*Resp. transeat. ant. nego conseq.* Nam si Philosophi Gentiles aliquam de hoc mysterio notitiam habuerunt, illam habuerunt, vel per revelationem ipsis immediate factam, ut de Sybillis tradunt DD. Aug. *L.* 8. *de Civit. Dei c.* 23 et Hieron. *L.* 1. *cont. Jovinian.* vel ex lectione librorum Moysis et Prophetarum.

Dixi: *transeat ant.* Quia D. Thom. *hic ad* 1. docet Paganos Philosophos nullam in Deo agnovisse productionem, et probat ex illo 1. Cor. 2. *Loquimur Dei sapientiam, quam nemo principum hujus saeculi*, id est, Philosophorum, *cognovit*. Et certe Trismegistus, quando dixit, *Monas Monadem genuit* etc. non ad generationem Filii, aut processionem Spiritus Sancti, illud referri debet, sed ad productionem mundi, quem Deus propter suum amorem produxit.

*Objic.* 2. Saltem supposita revelatione mysterium Trinitatis, potest naturaliter demonstrari. Ergo *Prob. ant.* variis demonstrationibus.

*Prima demonstratio:* De ratione boni infiniti est, ut se communicet modo infinito. Atqui non potest infinito modo se communicare, nisi suam naturam communicet. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Ut se communicet infinito modo sim-

sincathegorematico, qui in eo consistit, quod ejus bonitas sui communicatione exhauriri nequeat, *conc.* cathegorematico, qui in eo consistit, quod ejus bonitas actu tota simul et adaequate sese communicet, *nego maj.* Non videtur enim possibilis terminus, qui divinæ naturæ sit particeps, cum Deus aliter foret, a producente realiter distinctus, ab eoque dependens tanquam effectus a causa.

*Secunda demonstratio*: Omnis perfectio possibilis Deo est tribuenda. Atqui generare sibi simile, est maxima perfectio: Ergo, etc. Hinc Deus, Isa. ult., dicit: *Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non partam?* Ergo.

*Resp. dist. maj.* Omnis perfectio, quæ non involvit imperfectionem, *conc.* quæ imperfectionem involvit, *nego maj.* Porro Gentilis dicet generationem, magnam habere imperfectionem, tum generatim, tum in Deo: *Generatim*, quia spectat ad speciei conservationem, ac proinde supponit singula individua morti esse obnoxia: *In Deo*, quia generatio tendere debet in terminum, non persona solum, sed etiam natura a generante distinctum, sicque necessarium foret, ut alius a generante daretur Deus. Ergo nemo generationem ab imperfectione, nisi per revelationem, vindicare potest . . . locum Isaiae contemnet Ethnicus, et si illum admitteret, non rationi, sed auctoritati consensum præberet.

*Tertia demonstratio*: Certissimum est, 1. Deum esse intelligentem et volentem. 2. Omne intelligens et volens terminum utriusque actionis producere. 3. Producens et productum distingui realiter. 4. Hunc duplicem terminum debere esse substantiam in Deo, qui nihil accidentale potest in se admittere. 5. Hos terminos naturam divinam, et quidem individuam, participare, quia multiplex non potest esse natura divina, et quidquid in Deo est, necessario Deus est. Ergo.

*Resp.* Hanc probationem non esse demonstrationem. Nam mens humana, sibi relicta, cognoscere minime potest actionem intellectus et voluntatis in Deo esse productivam; qualis enim illius erit terminus? *An aliquod accidens?* at in Deo, utpote ente perfectissimo, nullum esse potest. *An substantia?* minime; alias cum juxta leges naturæ, omne productum substantia distingua-

gatur a producente, tot essent naturæ divinae, quot personae producentes et productae; ergo essent plures Dii, quod lumini naturali repugnat; ergo Gentilis concludet potius, Deum, intelligendo et volendo, nullum producere terminum substantialem et personalem, imo ostendet talem terminum non esse necessarium; quia fatentibus Theologis, Filius, et Spiritus Sanctus intelligunt et volunt, nec tamen producunt terminum.

## CONCLUSIO II.

*Supposita fide hujus mysterii, potest id rationibus naturalibus probabiliter suaderi, et variis exemplis, licet imperfectis illustrari.*

*Prob.* Exemplo mentis humanae, quae, licet realiter una, tribus tamen pollet facultatibus, scilicet intellectu, voluntate, memoria, quae relative distinguuntur: *Ecce ergo*, inquit D. Aug. l. 14. de Trinit. cap. 8. *mens meminit sui, intelligit se, diligit se: hoc si cernimus, cernimus Trinitatem, nondum quidem Deum*, (nam illa similitudo est valde imperfecta, maximeque distat a distinctione reali Personarum divinarum in unitate ejusdem naturae) *sed jam imaginem Dei*. Ergo.

## CAPUT III.

### De Processionibus Divinis.

*Not.* 1. Processio universim sumpta, est *origo*, seu *productio unius ab alio*. Alia est immanens, et ad *intra*, alia transiens, seu ad *extra*.

*Processio immanens*, est ea, cujus terminus manet intra suum principium; sic intellectio est actio immanens, quia ejus terminus, nempe verbum mentis, extra mentem non exit.

*Processio transiens*, est ea, cujus terminus extra suum principium exit, ut, in humanis, Filius a Patre productus.

*Processio immanens*, alia est physica, et tanquam a causa, alia metaphysica et tanquam a mero principio.

Pro-

*Processio immanens physica*, est ea, qua unum ab alio procedit actione quadam physica, quae includit mutationem, dependentiam, et diversitatem naturae in eo, quod ab alio procedit: talis est nostra intellectio, a qua verbum mentale, quod est accidens, procedit.

*Processio immanens metaphysica*, est ea, qua unum ab alio procedit, tanquam a mero principio, seclusa omni imperfectione mutationis, dependentiae, ac diversitatis naturae, remanentibus solum istis duobus respectibus; *a quo alius*, et, *qui ab alio*, inter principium, et id quod oritur a principio.

*Not.* 2. Praesens caput in sex quaestiones distribuemus: 1. Erit de existentia et numero processionum divinarum. 2 De earumdem principiis. 3. De discrimine processionis Filii a processione Spiritus Sancti, 4. De ratione hujus discriminis. 5 De cognitione, ex qua procedit Filius. 6. De personis, ex quibu procedit Spiritus Sanctus.

## QUÆSTIO I.

*De Existentia et numero Divinarum Processionum.*

### CONCLUSIO I.

*Datur in Deo vera processio metaphysica*. Est de fide.

*Prob.* 1. *Ex Scriptura*: processio est origo unius ab alio, tanquam a principio. Atqui in divinis admitti debet talis origo, dicit enim Christus de se ipso, Joan. 8. *Ego ex Deo processi*. Et de Spiritu Sancto; *Mittam vobis Spiritum veritatis, qui a Patre procedit*. Joan. 15. Ergo.

*Prob* 2. Ex traditione Patrum, dicentium cum D, Joan. Damasc. l. 1. orthod. fidei, c. 8.: *Nefas est dicere, Deum naturali fœcunditate caruisse; fœcunditas porro in eo posita est, ut quis ex seipso, id est, ex propria substantia, prolem natura similem sui edat.* Ergo

Hinc Concil. Nicaenum I. definivit Filium esse *Deum de Deo, lumen de lumine*; etc. et Constantinop. I. de-

tas, in sua notione, nullam importat imperfectionem.

*Subs.* Atqui persona producta est posterior tempore persona producente: Ergo,

*Prob.* Quod transit a non esse ad esse, est suo principio posterius tempore. Atqui quod producitur, transit a non esse ad esse; nam productio terminatur ad existentiam rei. Ergo.

*Resp. dist. min.* Quod producitur in tempore, *conc.* quod producitur ab aeterno, *nego min.* Quod enim sic producitur, ab aeterno habet esse; ergo non transit a non esse ad esse.

*Inst.* 3. Quod existit, frustra producitur. Ergo quod producitur, transit a non esse ad esse.

*Resp. dist. ant.* Quod existit frustra producitur, si existat antequam producitur, *conc.* si existat dum producitur, *nego ant.* Porro Filius Dei v. g. et est cum producitur, et producitur cum est; producitur enim ab aeterno: in aeternitate autem nec est prius, nec posterius.

*Objic.* 2. Si sit in Deo processio: erit in Deo mutatio interna; Pater quippe transit a statu non producentis ad statum producentis; falsum consequens; ergo et antecedens.

*Resp. nego maj.* Nam, sicut ait D. Aug *semper gignit Pater, et semper nascitur Filius.* Ergo producit Pater, et producitur Filius, absque ulla sui mutatione.

## CONCLUSIO II.

*Duae sunt in Deo processiones, nec plures, nec pauciores.* Est de fide.

*Prob.* 1. Tot sunt in Deo processiones, quot sunt Personae procedentes. Atqui fide constat, duas tantum esse Personas procedentes, scilicet Filium, et Spiritum Sanctum; Pater enim a nullo procedit: quare dicitur ingenitus, principium sine principio, origo et fons totius Divinitatis. Ergo.

*Prob.* 2. Tot sunt processiones, nec plures, nec pauciores, quot sunt in Deo modi operandi ad intra, quilibet enim modus operandi ad intra exhauritur productione unius personae infinitae. Atqui in Deo sunt

tantum

tantum duo modi operandi ad intra ; unus per intellectum, quo producitur Verbum Divinum ; et alter per voluntatem, quo producitur Spiritus Sanctus ; ergo in Deo duae tantum sunt processiones, nec plures, nec pauciores.

*Solvuntur Objectiones.*

***Objic.*** 1. Unica est in Deo processio. Ergo.

***Prob. ant.*** Quod infinitum est, unicum esse oportet. Atqui processio in Deo est infinita. Ergo

*Resp. dist. maj.* Unicum esse oportet in suo genere, *conc.* in omni genere, *nego maj.* Sic processio per intellectum est infinita in genere intellectionis, et sic unicum est Verbum ; similiter processio per voluntatem est infinita in genere volitionis, et sic est unicus Spiritus Sanctus ; sed nulla in Deo est processio infinita in omni genere intellectionis et volitionis simul, proindeque processio per intellectum non excludit processionem per voluntatem.

*Inst.* 1. Prima processio totam naturam Divinam communicat. Ergo excludit alteram processionem.

***Resp. dist. ant.*** Totam naturam communicat, sed non omni modo, quo communicari potest, *conc.* totam naturam communicat, et omni modo, quo communicari potest, *nego ant.* natura enim jam communicata Filio per intellectum, communicatur Spiritui Sancto per voluntatem.

*Objic.* 2. Sunt plus quam duae processiones in Deo. Ergo.

*Prob. ant.* Omnipotentia, et bonitas in Deo sunt principia productiva. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Sunt principia productiva, ad extra, *conc.* ad intra, *nego*. Porro hic agimus duntaxat de productionibus ad intra.

*Subs.* Atqui in Deo principia productiva ad intra, sunt plura, quam duo. Ergo.

*Prob* Filius potest producere alium Filium, et Spiritus Sanctus alium Spiritum Sanctum. Ergo.

*Prob. ant.* Filius, et Spiritus Sanctus eumdem intellectum, eamdemque voluntatem habent, ac Pater. Ergo.

Re-

*Resp. dist. ant.* Eumdem intellectum, eamdemque voluntatem habent, essentiales, *conc.* notionales, *nego*. Itaque intellectus et voluntas essentiales sunt intelligendi et volendi facultates, quae, sic praecise, sunt infoecundae. E contrario; intellectus et voluntas notionales, sunt intelligendi et volendi facultates, quatenus habent adjunctas relationes paternitatis, et spirationis activae, quæ, ut sic, sunt fœcundæ. Porro, nec Filius recipit a Patre intellectum notionalem, nec Spiritus Sanctus a Patre et Filio voluntatem notionalem.

*Inst.* 1. Nihil obstat, quominus Filius et Spiritus Sanctus recipiant intellectum et voluntatem notionalem. Ergo.

*Resp. nego ant.* Hoc enim obstat, quod illæ facultates sint exhaustæ per productionem Filii et Spiritus Sancti.

*Prob. ant.* Licet virtus spirandi in Patre sit exhausta per processionem Spiritus Sancti, nihilominus tamen communicatur Filio, qui simul cum Patre producit Spiritum Sanctum. Ergo licet vis intelligendi sit exhausta per generationem Filii, nihilominus potest alium generare Filium.

*Resp. nego ant.* Quod supponit falsum; nempe Patrem prius spirare, quam generare Filium, quod est falsum. Nam in instanti originis *priori* producit Filium, quam producat Spiritum Sanctum, et ideo Filius per sui productionem recipit voluntatem fœcundam, quæ in illo originis *priori* nondum est, secundum nostrum concipiendi modo, exhausta; at vis intelligendi est omnino exhausta per productionem Filii. Ergo, cum sit infinitus, alius Filius omnino est impossibilis.

Q. *Quaenam sunt divinarum processionum proprietates*.

R. Quinque numerantur.

1. Sunt *immanentes*, quia earum termini in suis principiis manent. *Pater in me est, et ego in Patre*, ait Christus, *Joan.* 10.

2. *Æternae*, quia Pater, ab aeterno, se cognoscendo, producit Verbum; et Pater et Filius, ab aeterno, sese amando, producunt Spiritum Sanctum.

3. *Substantiales*, quia eorum termini sunt persona-

les ac subsistentes; cum in Deo nihil accidentale esse possit.

4. *Necessariae*, quia Pater necessario se cognoscit, item Pater et Filius necessario se amant. Sed Pater, se cognoscendo producit Filium; Pater et Filius, se amando, producunt Spiritum Sanctum. Ergo necessario Pater producit Filium, et Pater cum Filio producunt necessario Spiritum Sanctum.

5. Sunt *Metaphysicae*, quia non sunt tanquam a causa proprie dicta, sed tanquam a mero principio, et important solum in suo conceptu originem unius personae ab alia, absque ulla imperfectione mutationis, dependentiae, et diversitatis naturae.

## QUÆSTIO II.

### *De Principiis divinarum processionum.*

*Not.* In omni productione triplex principium reperitur, nempe principium *quod*, et principium *quo* tum remotum, tum proximum.

Principium *quod*, est persona agens: unde effatum, *actiones sunt suppositorum*.

Principium *quo remotum*, est id, per quod persona *mediate* tantum operatur.

Principium *quo proximum*, est illud, per quod persona *immediate* operatur. His positis.

1 Certum est, principium *quod* divinarum processionum esse personam Patris respectu Filii, et personas Patris et Filii, respectu Spiritus Sancti.

2. Omnes fatentur, principium *quo remotum* divinarum processionum esse naturam divinam, in qua virtus processionum remote continetur: siquidem id quod proxime continetur in potentiis alicujus naturae, remote continetur in ipsa natura. Atqui ex dicendis virtus divinarum processionum proxime continetur in potentiis divinis, intellectu nimirum et voluntate. Ergo. Tota igitur difficultas est de principio *quo proximo*, circa quod triplex est opinio.

1. Est *Durandi*, docentis principium *quo proximum* processionum esse essentiam divinam; quæ, inquit, habet foecunditatem praecise ex sua infinitate; et non ex

ex hoc, quod est intelligens et volens.

2. *Opinio* est eorum, qui solas relationes originis assignant pro principio *quo proximo* divinarum processionum.

3. *Opinio* est communis aliorum, qui pro principio *quo proximo* processionum divinarum assignant intellectum et voluntatem notionales, qui intellectui et voluntati essentialibus superaddunt connotationem relationum *paternitatis* et *spirationis activae*; unde producere Verbum, est intelligere cum relatione *paternitatis*; et producere Spiritum Sanctum, est velle cum relatione *spirationis activae*.

## CONCLUSIO I.

*Principium*, quo proximum, *divinarum processionum non est essentia Divina*

*Prob.* 1. Opinio illa est temeraria, quia absque ullo, aut Scripturae, aut Traditionis, aut Rationis Theologicae fundamento, a communi Theologorum sententia recedat. Ergo.

*Prob.* 2. Illa sententia huic effato recepto in Scholis, ac in Conc. Lateranensi sub Innocentio III. confirmato, repugnat: *Essentia nec producit, nec producitur, nec generat, nec generatur*. Ergo.

*Prob.* 3. In illa sententia explicari non possunt. 1. Cur processio Filii sit prior origine, processio vero Spiritus Sancti posterior? . . 2. Cur illa sit generatio, haec non item; utraque enim aeque immediate ab essentia fluit, juxta Durandum? . . . 3. Cur Filius sit imago Patris, non vero Spiritus Sanctus? . . 4. Cur non plures, quam duae processiones? Cur non una tantum processio? Namque si processiones illae immediate ab essentia dimanant, quatenus propter suam infinitatem est foecunda, vel una processione infinita exhauritur, vel infinitis numero processionibus opus est, ut ejus infinitas exhauriatur. Ergo.

### *Solvuntur Objectiones*.

*Objic.* 1. SS. Patres, cum D. *Aug.* *Lib.* 15. *de Trinit. cap.* 20. asserunt, *Verbum Divinum esse Filium*

Divina natura. Ergo natura Divina est principium proximum *quo* processionum

*Resp. dist. ant.* Divinum Verbum esse Filium natura, et per nomen, *natura*, assignant medium generationis, *conc.* principium generationis, *nego*. Itaque hoc termino usi sunt Patres, ut demonstrarent, adversus Arianos processionem Filii non esse liberam sed naturalem et necessariam, nec proinde Verbum esse Filium adoptivum, sed naturalem.

*Subs.* Atqui SS. Patres per Verbum, *natura*, assignant principium generationis. Ergo.

*Prob.* Id, in quo genitum assimilatur generanti, est principium *quo proximum* generationis. Atqui natura est id, in quo genitum assimilatur generanti. Ergo.

*Resp. nego maj.* Nam id, in quo genitum assimilatur generanti, est quidem principium radicale et remotum generationis, sed non est principium proximum: natura enim non per se immediate, sed per potentias producit; sic vivens producit per potentiam generativam, a qua, vel ratione, vel etiam re, distinguitur.

*Prob. maj.* Quod est per se foecundum et communicabile pluribus personis, est principium proximum generationis. Atqui id, in quo genitum assimilatur generanti, est per se foecundum et communicabile pluribus personis. Ergo.

*Prob. min.* Quod est infinitum, est per se foecundum ac communicabile. Atqui natura est per se infinita. Ergo.

*Resp. nego maj.* Nam non est necesse, ut, quod est infinitum, sit foecundum per se; sed sufficit, quod sit foecundum per suas potentias necessarias, nempe intellectum et voluntatem. Deinde si natura esset foecunda sine ordine ad intellectum et voluntatem, non posset reddi ratio, cur sint tot numero, et non plures processiones.

*Inst.* 1. Homo non est foecundus per intellectionem et volitionem. Ergo nec Deus.

*Resp. nego consq.* Disparitas est quod intellectio et volitio humanæ sint imperfectæ, adeoque solum accidens habent pro termine; e contrario intellectio, et volitio Divinæ sunt perfectissimae, quæ, sicut ipsae sunt

sunt substantiae, ita nec possunt terminos producere nisi substantiales.

## CONCLUSIO II.

*Solae relationes originis non sunt principium quo proximum divinarum processionum.*

*Prob.* Quia principia processionum debent esse operativa. Atqui relationes solae non sunt operativae, cum supponant terminum operationis; relatio enim ex Logicis exurgit ex fundamento, et termino. Ergo.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Obj. c.* Sola relatio est in Deo principium *quo proximum* processionum. Ergo.

*Prob. ant.* Ex SS. Patribus, qui docent Patrem hypostasi generare Filium. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Pater generat Filium hypostasi, tanquam per principium *quod conc.* tanquam per principium *quo*, *nego*.

*Subs.* Atqui relatio Paternitatis est principium *quo proximum* generationis Filii. Ergo.

*Prob.* Illud a quo habet Pater, ut possit proxime generare, est principium *quo proximum* generationis in Patre. Atqui id habet a sola Paternitatis relatione. Ergo.

*Prob. min.* Ab eo habet Pater, ut possit proxime generare, quod non est caeteris Personis commune. Atqui sola relatio Paternitatis in Patre non est coeteris communis. Ergo.

*Resp. neg. min.* Nam intellectus notionalis, quatenus adjunctam habet relationem originis, est Patri singularis. Porro intellectus non generat, nisi quatenus notionalis est, et modificatur relatione originis, nimirum Paternitate.

*Inst.* Pater constituitur in esse Patris per relationem Paternitatis. Ergo per eamdem relationem generat.

*Prob. cons.* Quod dat esse, dat quoque operari. Atqui relatio Paternitatis dat esse Patri. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Quod dat esse, specificum, *conc.* individuale, *nego*. Porro relatio Paternitatis dat esse tantum

tantum individuale, id est, talem numero personam constituit.

## CONCLUSIO III.

*Principium*, proximum quo, *processionum divinarum*, *est intellectus et voluntas*, *prout connotant relationes Paternitatis et Spirationis activae*. Est probabilior.

*Prob.* 1. *pars.* Illa sententia est probabilior quae magis accedere videtur ad mentem, et loquendi modum, tum Scripturae, tum SS. Patrum. Atqui talis est nostra sententia. Ergo.

*Prob. min.* Eccli. 24. Sapientia de se ipsa dicit: *Ego ex ore Altissimi prodivi*. Atqui os Patris est intellectus, quo loquitur. Praeterea Filius dicitur Verbum. Joan. 1. *In principio erat Verbum*. Atqui Verbum pro immediato principio habet vim intellectivam. Ergo. Hinc D. Basil. *Hom.* 16 *in Joan.* quaerens, *cur* Filius *appellatur Verbum ac Sapientia?* Respondet, *Quoniam ex intellectu immediate atque indivisibiliter est*. Et S. Fulgentius, *lib.* 3. *ad Monimum cap.* 7. ait: *Cur mens cogitat, et cogitando Verbum intra se generat, de substantia generat Verbum*. Ergo.

Quod si Filius per intellectum immediate procedit, Spiritus Sanctus per voluntatem immediate procedit: unde in Scriptura vocatur charitas, Rom. 5. *Obsecro ergo vos fratres . . . per charitatem Sancti Spiritus*. Charitas autem ad voluntatem pertinet. Ergo.

*Prob.* 2. *pars.* Quia intellectus et voluntas, separata relatione, non sunt principium *quo proximum* processionum divinarum: alias sicut Pater generat, sic et Filius generaret, quia Filius intelligit, sicut Pater. Ergo postulant adjunctam relationem, a qua distinguuntur tamquam includens ab incluso.

*Confirmatur*: Quia in nostra sententia horum omnium probabilis redditur ratio;

1. *Cur processio Filii sit prior origine?* Quia nimirum actus voluntatis supponit actum intellectus: nihil quippe est volitum quin praecognitum.

2. *Cur Filii processio si generatio, non autem processio*

cessio Spiritus Sancti? Quia intellectus simile produ- cit, non autem voluntas.

3. *Cur Filius sit imago Patris, non autem Spiritus Sanctus?* Quia terminus intellectus, repraesentativus est sui principii, non vero terminus voluntatis.

4. *Cur non plures, quam duae processiones, item, cur non una tantum processio?* Quia sunt duae potentiae operativae, scilicet intellectus, et voluntas, non plures, nec pauciores.

*Objic.* Intelligere et velle communia sunt omnibus personis. Ergo vel omnes personae producunt, quod falsum est; vel intellectio, et volitio non sunt principium *quo proximum* processionum.

*Resp. dist. ant.* Intelligere et velle sunt omnibus personis communia, si sumuntur essentialiter, et sine relatione, *conc.* si sumuntur notionaliter, et cum relatione, *nego*. Itaque omnis potentia cognoscitiva et appetitiva aliud objectum habet, alium terminum; v. g. Intellectus habet pro objecto rem intelligibilem, et pro termino verbum mentis: quatenus est in Patre, Filio, et Spiritu Sancto, attingit omne intelligibile, sed non attingit terminum nisi in Patre, in quo solo relationem Paternitatis habet adjunctam, per quam fit, ut Pater producat: hinc est, quod in Filio et Spiritu Sancto nominetur tantum *intellectio*, in Patre vero nominetur etiam *dictio*.

## QUAESTIO III.

### *De Discrimine processionis Filii a processione Spiritus Sancti.*

*Not.* Generatio definitur: *Origo viventis a vivente, principio conjuncto, in similitudinem naturae, vi processionis formaliter.*

Dicitur 1. *Origo*, quae particula tenet locum generis; convenit enim omnibus productionibus.

Dicitur 2. *Viventis a vivente*, id est, geniti viventis a generante vitaliter agente: hujus conditionis defectu productio Evae ex Adami costa non fuit generatio; quippe Adamus non vitaliter, sed mere passive se habuit in illa productione.

Di-

*Et in Jesum Christum Filium ejus unicum*. Nicaenum I. *In Filium Dei unigenitum*. Athanasianum: *Spiritus Sanctus a Patre, et Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens*. Ergo . .

*Dices*: Hebr. 1. Verbum dicitur, *Filius primogenitus*. Ergo Spiritus Sanctus est alter Filius.

*Resp. dist. ant.* Est primogenitus negative, quod nullum priorem se habeat qui Filius sit, *conc.* positive, quod alter post ipsum fuerit genitus, *nego ant.* Sic de B. Virgine, Luc. 2 dicitur, *Peperit Filium suum primogenitum*; quod scilicet nullum priorem habuit, quamvis nec posteriorem.

## QUÆSTIO IV.

### *De Ratione discriminis processionis Filii a processione Spiritus Sancti.*

*Not.* Sancti Patres monent, evidentem rationem reddi non posse, cur Filii a Patre processsio dicatur generatio, potius quam Spiritus Sancti a Patre, et Filio processio: *Quid inter nasci et procedere intersit*, inquit D. Aug. L. 3. cont. Maxim. c. 14. *de illa excellentissima natura loquens explicare quis potest? . . . distinguere inter illam generationem, et hanc processionem, nescio, non valeo, non sufficio*. Tamen iidem Patres, contra Macedonianos agentes, conati sunt aliquam rationem reddere, quæ verisimilitudine niteretur, quorum vestigiis inhaerentes Theologi, varias hujusce discriminis rationes proferunt; praecipuas expendemus, et verisimiliorem probabimus.

1.*a Ratio* eorum est, qui dicunt Filium esse genitum, quia naturam foecundam a Patre accipit, per quam est perfecte similis Patri; at Spiritus Sanctus accipit naturam omnino sterilem.

Verum hæc ratio non satisfacit. *Primo*, quia non est de essentia Filii, ut Filii, quod sibi simile producat; alioqui Filius divinus alium Filium posset producere; istud siquidem potest Filium creatus. *Secundo*, quia ex illa opinione sequeretur, Spiritum Sanctum non esse tam perfecte Patri in natura similem, ac ei similis est Filius; imo et ipsum ... Verbum esset dissimile

Patri

Patri in natura. Nam, juxta hanc opinionem, similitudo in natura exigit, ut non solum essentia communicetur, sed etiam idem modus foecundatis. Atqui Filius non accipit a Patre naturam eo modo foecundam, quo Patris natura foecunda est. Pater enim foecundus est ad generandum et spirandum, Filius ad spirandum tantum. Ergo.

2.a *Ratio* est eorum, qui dicunt verbum esse genitum, quia procedit a Patre per intellectionem actualem quæ est ultima differentia naturæ divinæ, quamque vi processionis suæ primario recipit: non vero Spiritus Sanctus.

Verum inefficax est illa ratio: quia, ut supra probavimus, intellectio actualis non est ultima naturæ divinæ differentia.

3.a *Ratio* est eorum, qui dicunt; Verbum ideo esse genitum, quia procedit secundum naturam; et Spiritum Sanctum non esse genitum, quia procedit secundum voluntatem.

Verum nec ista ratio satisfacit, quia procedere secundum naturam, vel idem est ac procedere necessario et non libere; vel idem est ac procedere ex naturae divinæ foecunditate. Atqui hoc utrumque tam competit Spiritui Sancto, quam Filio. Ergo. His opinionibus rejectis sit.

## CONCLUSIO.

*Verisimilis ratio, cur Verbum dicatur, et sit genitum, potius quam Spiritus Sanctus, est, quia Verbum procedit per intellectum, qui, praecise quatenus est intellectus perfectissimus, vim habet producendi terminum similem in natura, et Spiritus Sanctus procedit per voluntatem, quae, sumpta praecise quatenus est voluntas perfectissima, parem vim non habet*. Ita D. Thom. 1. p. q. 27. art. 2.

*Prob.* 1. *pars*. 1. Ex SS. Patribus, qui passim docent Filium ideo esse genitum, quia est Verbum, id est, terminus ex intellectione per se assimilativa productus; tanquam imago producentis: *Eo Filius, quo Verbum*, inquit D. Aug. L. 7. de Trinit. c. 2. *et eo*

*Ver-*

*Verbum*, *quo Filius*, cujus rationem reddens. L. 9. de Trinit. c. 12. ait: *Quia mens notitiam suam gignit*, *cum se novit*: *et amorem suum non gignit*, *cum se amat*. Ergo.

*Prob.* 2. *ratione*. Ille vere ac proprie generatur, qui, ex vi processionis suæ, suo principio similis est in natura. Atqui Verbum Divinum, eo præcise, quod procedat per intellectum Patris perfectissimum, est simile Patri in natura. Ergo eo præcise Verbum generatur, quod procedat per intellectum Patris perfectissimum.

*Prob. min.* Omnis intellectus, ex propria sua virtute, tendit ad producendum terminum similem objecto cognito, et quidem tanto perfectiori similitudine, quanto intellectus Patris æterni est perfectissimus. Ergo debet producere terminum sibi similem similitudine perfectissima. Atqui similitudo perfectissima est similitudo in natura, seu identitas in natura. Ergo.

*Prob.* 2. *pars*. Spiritus Sanctus procedit per voluntatem, et est terminus amoris divini. Atqui terminus amoris non est suo principio similis in natura, vi processionis suæ formaliter. Ergo Spiritus Sanctus non est genitus.

*Prob. min.* Ut terminus amoris esset suo principio similis in natura, vi processionis suæ formaliter, necesse esset, ut actus voluntatis *per se*, et *ex natura sua*, tenderet ad reddendum objectum suum simile voluntati, a qua exoritur. Atqui actus voluntatis, *per se*, et *ex natura sua*, non tendit ad reddendum objectum similе voluntati: nam *per se* non est similitudo, sed tantum pondus aliquod, et impulsus in rem amatam. Ergo terminus amoris divini non est suo principio similis in natura vi processionis suæ formaliter. Est ergo similis in natura realiter tantum, materialiter, et identice: sic Eva fuit quidem Adamo similis in natura specifica, non tamen formaliter vi processionis ab Adamo, ideoque non fuit Adami Filia.

## *Solvuntur Objectiones.*

*Objie. cont.* 1. *p.* Intellectus noster non producit ter-

primunm objecto cognito similem in natura. Ergo nec intellectus divinus.

*Resp. nego conseq.* Disparitas est, quod intellectus noster sit imperfectus, et ideo exprimendo intra se imaginem objecti cogniti, producit solum imaginem accidentalem: at vero intellectus divinus, utpote perfectissimus, necessario producit substantialem Dei imaginem, proindeque Filium consubstantialem.

*Objic. cont. 2. p. 1.* Ille procedit per generationem, qui perfecte similis est suo principio. Atqui Spiritus Sanctus est perfecte similis suo principio. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Qui perfecte est similis, vi suae processionis, *conc.* aliunde, quam vi suae processionis, *nego maj.* Spiritus Sanctus equidem perfecte, et in natura, similis est Patri, et Filio; sed id solum habet ex eo, quod natura divina identificetur amori, per quem procedit.

*Subs.* Atqui est perfecte similis vi processionis suae. Ergo.

*Prob.* Spiritus Sanctus procedit, ut Deus. Ergo perfecte similis est Patri, et Filio vi processionis suae.

*Resp. nego ant.* Nam Spiritus Sanctus procedit tantum ut impulsus Patris, et Filii, qui licet a parte rei sit Deus propter sui cum divinitate identitatem; tamen sub ratione, qua est impulsus, non est Deus: sicut justitia, licet a parte rei sit misericordia, tamen sub ratione, qua est justitia, non est misericordia.

*Prob. ant.* Spiritus Sanctus non procedit, ut creatura. Ergo procedit ut Deus.

*Resp nego conseq.* Neque enim Spiritus Sanctus procedit ut creatura, neque ut Deus, sed procedit ut impulsus amoris; qui est Deus, non quia procedit per voluntatem, sed quia quidquid est in Deo, identificari debet cum natura divina.

*Prob. conseq.* Homo procedens ab homine, procedit ut homo. Ergo Deus procedens de Deo, procedit ut Deus

*Resp. dist. conseq.* Deus procedens de Deo procedit ut Deus, si ei communicetur natura per actum, qui habeat vim sibi assimilandi terminum, *conc.* secus, *nego* Porro disparitas est de homine genito, qui non recepit naturam tantummodo communicatam, sed pro-

du-

ductam; unde eo ipso generatio hominis est in similitudinem naturæ.

## QUÆSTIO V.

### *De Cognitione ex qua procedit Filius.*

*Not.* Cum Pater divinus cognoscat essentiam divinam, omnia attributa, tum absoluta, tum relativa, et omnes creaturas, tum possibiles, tum existentes in aliqua temporis differentia, *quaeritur*: an Verbum ex illorum omnium cognitione procedat?

## CONCLUSIO I.

*Verbum essentialiter et necessario procedit, non solum ex cognitione essentiae divinae, et attributorum absolutorum*, ut omnes fatentur, *sed etiam ex cognitione trium Personarum, et creaturarum possibilium*. Est Thomistarum et aliorum, contra Scotistas, et Vasquesium

*Prob.* Verbum divinum, utpote perfectissimum, necessario et essentialiter procedit ex cognitione essentiæ divinæ comprehensiva. Atqui cognitio comprehensiva essentiæ divinæ, est ipsamet cognitio attributorum divinorum, personarum divinarum, et creaturarum possibilium. Ergo.

*Prob. min.* Cognitio comprehensiva rei alicujus est cognitio omnium rerum, quæ cum illa re identificantur. Atqui attributa divina, personæ, et creaturæ possibiles cum natura divina identificantur. Ergo.

*Objic* 1. Cognitio, ex qua Verbum procedit, Verbo producto prior est: item productio Verbi prior est productione Spiritus Sancti. Ergo Verbum non potest produci ex cognitione sui ipsius, nec ex cognitione Spiritus Sancti.

*Resp. dist. ant* Prior est, prioritate originis, *conc.* prioritate temporis, *nego ant.* Cum ergo in quocumque instanti reali simul extiterint, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus, nulla est contradictio, quod Verbum producatur ex cognitione trium Personarum.

*Inst,* 1 Verbum est imago illius objecti ex cujus co-

*Pater in seipso , novit in Filio ; sed in seipso tamquam seipsum , in Filio tamquam Verbum suum , quod est de his omnibus , quae sunt in seipso .*

*Objic.* Quod est absolute necessarium , non potest procedere ex cognitione objecti contingentis . Atqui Verbum divinum est absolute necessarium ; creaturæ vero præteritæ , præsentes , et futuræ , sunt contingentes . Ergo .

*Resp. dist. ant.* Quod est absolute necessarium in repræsentando , *conc.* in essendo , *nego maj.* Atqui Verbum divinum est absolute necessarium , in essendo, *conc. min.* in repræsentando , *subdist.* in repræsentando objecto primario , nempe Deo et omnia , quæ cum eo identificantur , *conc.* in repræsentando objecto secundario , nempe creaturas, *nego min.* Cum enim creaturæ potuerint non esse , non repræsentantur necessario a Verbo divino , sed tantum concomitanter et hypothetice , et ideo ex earum cognitione procedit tantum concomitanter , et quasi consequenter .

*Inst.* Licet nulla foret creatura præterita , præsens , aut futura , Verbum semper idem esset Verbum . Ergo nullatenus ex earum cognitione procedit .

*Resp. dist. ant.* Esset semper idem Verbum quoad se , *conc.* quoad repræsentationem concomitantem , et quasi consequentem , *nego ant.* Si enim nullæ essent creaturæ , nullas utique Verbum repræsentaret .

## QUÆSTIO VI.

### *De Personis , ex quibus procedit Spiritus Sanctus.*

*Not.* 1. Spiritum Sanctum a Patre non procedere , Macedonii fuit error , qui in Concilio Constantinop. I. fuit damnatus , et brevi totaliter extinctus , utpote contrarius huic veritati expresse revelatæ , Joan. 13. *Cum venerit Paraclitus , quem ego mittam vobis , Spiritum veritatis qui a Patre procedit :* unde in dicto Concilio hæc particula , *qui a Patre procedit* , addita fuit symbolo Nicæno .

*Not.* 2. Spiritum Sanctum a Filio procedere primus negasse videtur Theodoretus *saeculo V.* qui in confutatione anathematismi IX. S. Cyrilli reprehendebat . quod

quod ẽpixisset Spiritum Sanctum proprium esse Filii Spiritum, ut inde probaret Christum, Spiritu Sancto, non virtute aliena fecisse miracula.

In hunc errorem abierunt Græci, praesertim post schisma Photii, *saeculo IX.* quorum error fuit damnatus, et oppositum fidei dogma definitum in variis Conciliis, etiam generalibus, in quibus ad unionem cum Ecclesia Romana redierunt; talia sunt Concilia, *Barense* sub Urbano *II. Lateran. IV. Lugdunense II.* sub Greg. X. *Florentinum*, sub Eugenio IV. in quo pax solemniter sancita est, atque definitum: *Quod Spiritus Sanctus ex Patre et Filio aeternaliter est, et ex utroque aeternaliter tamquam ab uno principio et unica spiratione procedit*. Cui definitioni omnes Græci subscripserunt, excepto uno *Marco Ephesino*, cujus opera, paulo post in pristinum errorem relapsi sunt, stipendium illud levitatis et blasphemiae consecuti, ut, Constantinopoli post annos 14. a Turcis expugnata, et ipsomet die Pentecostes capta, eorum imperium funditus extinctum sit. Itaque hic resolvendum. 1. An Spiritus Sanctus vere a Filio procedat? 2. An particula, *Filioque*, jure addita fuerit symbolo Nicaeno? 3. An Spiritus Sanctus realiter distingueretur a Filio, si non procederet ab illo?

## CONCLUSIO I.

***Spiritus Sanctus vere a Filio procedit*. Est de fide.**

*Prob.* 1. Triplici ex Scripturis argumento.

1. Desumitur ex iis locis, in quibus Spiritus Sanctus dicitur, Spiritus Patris, et Filii, Matth. 10. *Non vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Ad Galat. 4. *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra.* Ergo Spiritus Sanctus est Spiritus Patris, et Filii. Atqui nulla alia ratione dicitur Spiritus Patris, quam quod a Patre procedit. Ergo nec alia ratione dicitur Spiritus Filii, quam quod a Filio procedit, ut concludit D. Aug. *Tract.* 19 *in Joan. Cur ergo non credamus*, inquit, *quod etiam de Filio procedat Spiritus Sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus?* Ergo.

2. Desumitur ex iis locis, in quibus Spiritus Sanctus.

etus dicitur *mitti* a Filio, perinde ac a Patre, Joan. 16. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos*. At Spiritus Sanctus non potest mitti, nisi procedat ab eo, a quo mittitur: *Spiritus Sancti missio*, inquit S. Gregor. Hom. 26. in Evangel. *ipsa processio est, qua de Patre procedit, et Filio*. Ergo.

3. Desumitur ex iis locis, in quibus Spiritus dicitur a Filio accipere, Joan. 16. *Ille*, Spiritus Sanctus, *me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis*. Ex quo sic arguo: Persona, quæ recipit esse seu naturam ab alia, ab ipsa procedit. Atqui Spiritus Sanctus recipit esse a Filio; nam recipit aliquid, sed quidquid est in Deo, Deus est. Ergo. Ita S. Cyril. comment. 11. *Joan*. *Quoniam*, inquit, *consubstatiali est Filio Spiritus, procedit ab eo. . . . propterea*, inquit, *de meo accipiet*. Ergo.

*Prob*. 2. Ex Patribus Græcis; Latinos omnes confessos esse processionem Spiritus Sancti a Patre, et Filio fatentur Graeci schismatici.

S. Martialis, *Epist*. ad Burdigalenses: *Spiritus Domini*, ait, *non genitus, non factus, non creatus, sed procedens est a Patre, et Verbo*.

S. Athanasius in Symbolo ait: *Spiritus Sanctus a Patre, et Filio, non factus, neo creatus, nec genitus, sed procedens*.

S. Chrysost. Hom. 1. in Symbolum Apost. *Iste est Spiritus*, inquit, *procedens de Patre, et Filio, qui dividit propria dona singulis, prout vult*.

S. Cyrillus in Thesauro: *Cum igitur Spiritus Sanctus . . . procedat a Patre, et Filio; manifestum est, ex divina essentia ipsum esse* Ergo.

« *Prob*. 3. *ex Conciliis*. Hæc veritas de processione
» Spiritus S. non solum a Patre, sed etiam a Filio
» definita est in quinque Conciliis Orientalibus, Ephes.
« Chalced. Constant. II. III. , et IV. , et in tribus
« Occidentalibus Later. IV. Lugudun. III. et Florent.
» Ergo.

*Prob*. 4. *Ratione Theologica*. Omnia, quæ Patri, sunt, Pater unigenito Filio dedit, præter esse Patrem seu, una excepta relatione Paternitatis: *Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt*, ait Christus. Joan.

15. Atqui Pater habet virtutem spirandi Spiritum Sanctum, et eum reipsa spirat, ut fatentur ipsimet Græci. Ergo illam dedit Filio. Hoc argumento usi sunt Patres Florentini, imo et ipse Christus, exponens cur a se Spiritus Sanctus accipiat, seu procedat; *Omnia, inquit, quaecumque habet, mea sunt; propterea dixi, quia de meo accipiet.* Ergo.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Scriptura facit tantum mentionem processionis Spiritûs Sancti a Patre, Joan. 15. *Mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Ergo non procedit a Filio.

*Resp. dist. ant.* Facit tantum mentionem processione Spiritus Sancti a Patre expressam, *conc.* implicitam, *nego ant.* Processio enim Spiritus Sancti a Filio continetur in iis locis, in quibus Spiritus Sanctus dicitur mitti a Filio. accipere de Filio, esse Spiritum Filii; unde *nego conseq.* cujus falsitas aperte demonstratur ex traditione, quae non minus est verbum Dei, ac Scriptura sacra.

*Objic.* 2. Conc. Constantinop. I. Symbolo Nicæno addidit haec verba: *Qui a Patre procedit*, nulla facta mentione Filii. Ergo.

*Resp. nego conseq.* Ideo enim Concilium non adjecit particulam, *Filioque*, non quod Spiritus Sanctus non procederet a Filio, sed quia agebat tantum contra Macedonium, et Funomium, qui asserebant Spiritum Sanctum a solo Filio procedere, eumque creaturam esse; et ideo satis fuit Concilio definire Spiritum Sanctum procedere a Patre, non negando, sed supponendo procedere etiam a Filio.

*Objic* 3 In Concilio Ephesino lectus est liber Theodoreti contra anathematismum 9 S. Cyrilli, in quo, postquam dixit Spiritum procedere a Patre, addit: *Si vero tamquam ex Filio, aut per Filium extantiem habeat, hoc, ut impium, et blasphemum rejicimus.* Atqui tamen non fuit ea doctrina a Concilio reprobata. Ergo.

*Resp. dist. min.* Non fuit reprobata explicite, *conc.* implicite *nego min.* Nam in eo Concilio approbata est

Epi-

Epistola synodica S. Cyrilli ad Nestorium; in qua expresse profitetur, Spiritum Sanctum a Filio perinde procedere ac a Patre. Ergo sufficienter improbata censeri debuerant contraria Theodoreti scripta, quae, post approbationem doctrinae S. Cyrilli, referuntur. . . . Ideo autem Conc. Ephes. expresse non damnavit sententiam Theodoreti circa Spiritus Sancti processionem: quia de illo dogmate non agebatur contra Nestorium; sed tantum de unica Christi persona, et nomine *Deiparae*.

*Objic.* 4. S. Gregor. Nazianzenus, *Orat. ad Episcopos, qui ex Ægypto venerant*, sic ait: *Omnia, quae habet Pater, Filii sunt, praeter principium*. Ergo:

*Resp. dist. ant.* Praeter principium Filii, *conc.* praeter principium Spiritus Sancti, *nego ant.* sese explicat D. Doctor, cum addit: *Omnia, quae habet Filius, Spiritus sunt, excepta generatione*.

*Objic.* 5. D. Joan Damasc. *l.* 1. *de Fide Orth. c.* 11. ait: *Spiritum Sanctum tam ex Patre esse profitemur, quam Patris appellamus Spiritum: ex Filio autem Spiritum nominamus*. Ergo expresse docuit Spiritum Sanctum ex Filio non procedere.

*Resp. dist conseq.* Docuit Spiritum Sanctum non procedere ex Filio, tamquam ex primo principio a nullo procedente, *conc.* tamquam a secundo principio, *nego conseq.* Itaque D. Damascenus, sicut et ex Graecis plures, hac loquendi forma, *Ex Filio Spiritum non dicimus*, unice intendunt Filium non esse primum principium, seu principium sine principio, uti haec B. Dionysii verba, *Solus fons deitatis Pater est*, explicat Manuel Calecas Graecus, *qualem enim fontem magnus iste Pater* (*Dionysius*) *Deo Patri reddit, ante quem nihil cogitatur; talem Damascenus in Filio denegat . . . fontem ergo Sancti Spiritus et Filium a doctoribus dici supra monstratum est. Sed quoniam ante Filium quidem Pater cogitatur, ante Patrem autem nihil; ipseque ex Patre esse dicitur, atque ad ipsum refertur l. 2. contra Graecos, Tom.* 2. *Bibliothec. PP. pag.* 433.

*Inst.* Si D. Damascenus credidisset Spiritum Sanctum ex Filio procedere, usus fuisset particula *ex*; et

et non particula, *per*. Atqui usus est tantum particula, *per*. Ergo.

*Resp. nego maj.* Quia D. Damascenus sicut et alii Patres, per particulas *ex*, et *per*, idem significant, usu tamen receptum fuit apud ipsos, ut particula *ex*, uterentur ad designandum principium sine principio; te particula *per*, ad designandum principium ex principio.

*Objic.* 6. Solus Pater potest producere Spiritum Sanctum; alias foret impotens. Ergo Filius eum non producit.

*Resp. nego ant. et ejus probationem*: Non enim defectu potentiae Pater solus non potest producere Spiritum Sanctum, sed quia virtus spirativa est communis Patri, et Filio: nam omnia quae habet Pater, una excepta paternitate *formaliter*, Filio suo communicat. Atqui Pater habet spirationem activam. Ergo eam communicat Filio, qui proinde simul cum Patre producit Spiritum Sanctum.

*Subs.* Atqui virtus spirativa non potest esse communis duabus Personis. Ergo nulla solutio.

*Prob.* Proprietas notionalis non potest esse communis duabus Personis. Atqui spiratio activa est proprietas notionalis. Ergo.

*Resp. nego maj.* Equidem proprietates personales non possunt esse communes toti Trinitati, sed falsum est nullam duabus Personis convenire; siquidem amor, quo se mutuo amant Pater et Filius, est proprietas personalis, qua illae duae Personae spirant, et producunt Spiritum Sanctum. Atqui ille amor, cum sit mutuus, est in duabus Personis. Ergo.

*Objic.* 7. Si Spiritus Sanctus a Patre, Filioque procederet, essent duo principia Spiritus Sancti; falsum conseq. Ergo.

*Resp nego maj.* Concilia enim et Patres cognoscunt Spiritum Sanctum a Patre, et Filio procedere; negant tamen esse duo Spiritus Sancti principia: *Damnamus*, inquiunt PP. Lugdunenses, *et reprobamus omnes, qui temerario ausu asserunt, quod Spiritus Sanctus ex Patre et Filio, tamquam ex duobus principiis, non tamquam ab uno procedat*. Et D. Aug. lib. 5. de Trin. cap. 14. ait: *Fatendum est, Patrem et Filium prin-*

ci-

*cipium esse Spiritus Sancti, non duo principia.*

*Prob. maj.* Principium *quod* processionis est persona, a qua procedens suum esse recipit. Ergo, cum Pater, et Filius duae sint Personae, duo quoque sunt principia Spiritus Sancti.

*Resp. dist ant.* Est persona simul cum proprietate relativa, *conc.* sine proprietate relativa, *nego ant. et conseq.* Itaque ad multiplicitatem principiorum non sufficit multiplicitas suppositorum, sed praetera requiritur multiplicitas virtutis spirativae. Atqui in Patre, et Filio una eademque est virtus spirativa, cum in eis sit unica eademque voluntas. Ergo Pater, et Filius sunt unicum Spiritus Sancti principium, suntque unus spirator, sicut tres Personæ sunt unum creationis rerum principium, suntque unus Creator, quia in illis una eademque est omnipotentia.

*Inst.* 1. Spiratio activa est proprietas relativa. Atqui proprietas relativa non potest esse in duabus personis: personæ enim a se invicem distinguuntur per illas proprietates relativas. Ergo eadem spiratio activa non potest esse in Patre et Filio.

*Resp. dist. maj.* Spiratio est proprietas relativa, non personalis, *conc.* personalis, *neg. maj.* Atqui proprietas relativa personalis non potest esse in duabus personis, *conc.* non personalis, *nego min.* Porro spiratio activa non est proprietas personalis, cum non constituat Personam Patris, aut Filii, sed ipsis jam per paternitatem et filiationem constitutis, advenire a nobis intelligatur: et ideo potest esse in pluribus personis, et de facto est in Patre, et Filio.

*Inst.* 2. Pater, et Filius non sunt unus spirator, sed duo spiratores. Ergo sunt duo principia.

*Prob. ant* Ex D. Hilario, *l.* 1. *de Trin.* non remote a fine libri, dicente: *Spiritus Sanctus a Patre, et Filio auctoribus confitendus est.* Ergo Pater, et Filius sunt duo spiratores.

*Resp. nego conseq.* Sunt equidem duo spirantes, sed unus spirator; *spirans* enim est nomen adjectivum, quod multiplicatur secundum multiplicationem suppositorum; *spirator* vero, est nomen substantivum, quod non multiplicatur, nisi secundum multiplicationem formae significatae, nimirum, spirationis activae

quae

quae cum una sit, unus etiam est spirator: *Quod vero Hilarius dicit*, inquit D. Thom., *quod Spiritus Sanctus est a Patre et Filio auctoribus, exponendum est, quod ponitur substantivum pro adjectivo*.

## CONCLUSIO II.

*Particula*, Filioque, *jure, ac merito addita fuit Symbolo Nicaeno?*

*Prob.* Quia sic definierunt Patres Concilii Florentini: *Definimus explicationem illorum verborum*, Filioque, *veritatis declarandae gratia, et imminente tunc necessitate; licite et rationaliter Symbolo fuisse appositam*. Ratio est, quia Ecclesia jus habet novam particulam Symbolo addendi, quoties id necessarium judicaverit ad fidem catholicam, contra insurgentes haereses, clarius explanandam; sic Concil. Nicaenum I. Symbolo Apostolorum addidit vocem *consubstantialis*, adversus Arianos; sic Concil. Constantinop. I. addidit Symbolo Nicaeno voces, *qui ex Patre procedit*, adversus Macedonianos; sic eadem Ecclesia, contra Graecos schismaticos, eidem Symbolo Nicaeno Constantinop. addidit vocem, *Filioque*, quae vox, non tam *additio*, quam expositio, seu explicatio, dici debet, quia, ut contendebat Archiepisc. Rhodius in sess. 6. Concil. Florentini, particula, *Filioque*, in Symbolo jam continebatur implicite, in hac nimirum voce, *qui ex Patre*; non enim potest a Patre procedere, quin procedat etiam a Filio, qui eamdem cum Patre habet vim spirandi. Ergo.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objic.* 1. Concil. Ephesinum statuit, *alteram fidem nemini licere proferre, aut conscribere, aut componere, praeter definitam a SS. Patribus, qui in Nicaea cum Spiritu Sancto congregati fuerunt*. Sed qui Symbolo addit particulam, *Filioque*, alteram fidem profert: Ergo.

*Resp. nego min.* Nam ille solus *alteram fidem* profert, qui Symbolo addit aliquid fidei Nicaenae contrarium, non qui addit aliquid ipsi consonum, illamque

que exponens. Atqui particula, *Filioque*, non est contraria fidei Nicaenae, imo illius fidei est explicatio. Ergo.

*Inst.* Concilium Ephes. definivit B. M. V. esse Deiparam, nec tamen hanc vocem, *Deipara*, addidit Symbolo. Atqui non alia de causa hanc vocem non addidit Symbolo, nisi quia omnem additionem, etiam fidei ejusdem explicativam prohibuit. Ergo.

*Resp. nego min.* Vera enim ratio cur Conc. Ephesinum non inseruit Symbolo vocem, *Deipara*, est, quia sat expresse continetur in Symbolo, in quo definitur Christum esse, *Deum verum de Deo vero*, et eumdem esse, *natum ex Maria Virgine*. Porro si Deus est natus de Maria Virgine, Maria Virgo vere est Deipara.

*Inst.* Patres Synodi VII. generalis dicunt: *Nos eos, qui addunt quid* Fidei Nicaenae, *vel adimunt, de Ecclesia anathematizamus*. Ergo Symbolo Nicaeno nihil addere licet.

*Resp. dist. conseq.* Nihil addere licet, fidei Nicaenae contrarium, *conc.* fidei Nicænæ consonum et expositorium, *nego*. Quod hic sit verus Patrum illius Synodi sensus, inde patet, quod Symbolum Nicænum in illa Synodo lectum fuit cum additione particulae, *Filioque*, ut observat Cardinalis *Julianus*, Act. 5. Concilii Florentini.

*Objic.* 2. Cum Patres Concilii Aquisgranensis Symbolo Nicæno inseruissent particulam, *Filioque*, Leo III. hanc additionem improbavit. Ergo censuit non esse licitum illam particulam addere Symbolo.

*Resp dist. conseq.* Censuit non esse licitum, etc. ubi id nulla exigit necessitas, *conc.* ubi urgens exigit necessitas, *nego*. Porro tempore Leonis III. nondum ortum fuerat schisma Græcorum. Ergo non tunc erat necessitas Symbolo inserendi hanc vocem, *Filioque*.

*Inst.* Idem Pontifex Symbolum Nicæno - Constantinopol. describi jussit in tabula argentea absque additione, *Filioque*. Illudque reponi in altari, juxta corpus S. Pauli, ad perpetuam memoriam. Ergo censuit nihil umquam addendum fore huic Symbolo.

*Resp. nego conseq.* Id enim jussit Summus Pontifex ex prudenti oeconomia, ne scilicet illa additio daret Græ-

Græcis occasionem existimandi, hoc Symbolum a Latinis contemni; quæ oeconomia in hoc prudens erat, quod nulla tunc necessitas cogeret explicationem Symboli fieri, nondum exorto schismate; quo postea gliscente, Romanis Pontificibus non displicuit eam additionem fieri.

## CONCLUSIO III.

*Si Spiritus Sanctus a Filio non procederet, non distingueretur ab illo.*

*Not.* Licet Latini in Conc. Florentino, adversus Græcos, processionem Spiritus Sancti a Filio demonstraverint, hoc potissimum argumento, quod si a Filio non procederet, ab illo non distingueretur; nihilominus *Scotus*, cum nonnullis aliis, docet, Spiritum Sanctum, in ea etiam hypothesi, fore realiter a Filio distinctum. E contrario hoc negant Thomistæ, et alii Theologi communiter, cum quibus.

*Prob. nostra conclusio.* Ex Conciliis, et Patribus, qui distinctionem Personarum divinarum repetunt ex sola processione unius ab alia. Pro omnibus sint, 1. Concilium Toletanum I. quod, in confessione fidei: *Credimus Spiritum Sanctum esse paracletum, qui nec Pater, nec Filius sit, eo quod sit a Patre, Filioque procedens....* 2. S. Gregorius Nyssenus, qui, *l. ad Ablavium*, ait: *Distinguitur Spiritus a Filio, quod per ipsum est.* Et S. Aug. Tract. 39. in Joan: *Hoc solo numerum insinuant, quod ad invicem sunt*, hoc est, quod opponuntur relative. Ergo.

### Solvuntur Objectiones.

*Objic.* 1. D. Anselmus, *l. de Process. Spiritus Sancti c.* 2. docet, rationem distinctionis realis Filii a Spiritu Sancto in hoc consistere, quod Filius per viam intellectus, et Spiritus Sanctus per viam voluntatis procedat. Ergo, seclusa processione Spiritus Sancti a Filio, adhuc distingueretur ab illo; adhuc cum unus per intellectum, et alter per voluntatem procederet.

*Resp. dist. ant.* Ratio distinctionis Filii a Spiritu Sancto

Sancto, radicalis et remota, in hoc consistit, etc. *conc.* formalis et proxima, *nego ant.* Ratio enim illius distinctionis proxima et formalis, est sola oppositio relativa fundata in processione unius ab alio; ratio vero radicalis et remota illius distinctionis, est differentia originis unius ab origine alterius: *Sed ipsa differentia originis*, inquit D. Thom. 1. *p. q.* 36. *a.* 2. *ad* 7. *est*, *per quod Filius est solum a Patre*, *Spiritus Sanctus a Patre et Filio*, qui a Patre recipit voluntatem foecundam, per quem simul cum Patre producit Spiritum Sanctum.

*Objic.* 2. Si Spiritus Sanctus procederet a solo Filio, adhuc distingueretur a Patre. Ergo realiter distingueretur a Filio, etiamsi a solo Patre procederet.

*Resp. nego conseq.* Disparitas est, quod in prima hypothesi, Spiritus Sanctus adhuc mediate opponeretur Patri, a quo mediate adhuc procederet, nimirum per vim spirandi, Filio a Patre necessario communicatam; at in secunda hypothesi Spiritus Sanctus nec immediate, nec mediate procederet a Filio.

*Objic.* 3. Quamvis Spiritus Sanctus non procederet a Filio duae adhuc essent processiones, una per intellectum, alia per voluntatem. Ergo in illa hypothesi Spiritus Sanctus adhuc distingueretur a Filio.

*Resp. dist. ant.* Duae essent processiones, secundum rationem distinctae, *conc.* realiter distinctae, *nego ant.* Equidem in illa hypothesi, liceret duas rationes distinguere alteram generationis, alteram processionis, attamen una realiter processio foret, et una tantum Persona producta, quae secundum quod per intellectum procederet, Filius; secundum quod per voluntatem Spiritus Sanctus diceretur.

*Inst.* 1. Saltem illae duae processiones essent oppositae disparatae, neque enim processio per intellectum esset processio per voluntatem, et vicissim. Atqui oppositio disparata sufficit ad fundandam realem Personarum distinctionem. Ergo.

*Resp. nego min.* Nam ad distinctionem Personarum realem requiritur oppositio relativa originis, nec sufficit oppositio disparata, ut patet in Patre, in quo paternitas, et spiratio activa opponuntur disparate, nec tamen realiter distinguuntur in eodem Patre.

Prob.

*sistentia*, *hypostasis*, et *suppositum* pro eodem sumantur in divinis, licet *hypostasis*, *subsistentia*, et *suppositum* latius pateant, quam *persona*, et *personalitas*, in eo, nimirum, quod hypostasis, subsistentia, et suppositum, dicantur de omni ente completo incommunicabili, v. g. de lapide, equo, etc. persona vero, et personalitas, de solis entibus intellectualibus; unde omnis persona est suppositum, sed non omne suppositum est persona.

*Not.* 2. Persona et personalitas non aliter differunt, quam homo, et humanitas.

*Persona* definitur: *Substantia intellectualis, per se perfecte subsistens, et ultimo completa*. Explicatur.

Dicitur 1. *Substantia intellectualis*: quia accidens, seu ens inhærens, non est persona, sicut nec ens irrationale.

Dicitur 2. *Per se perfecte subsistens*: id est, quae non uniatur, aut communicetur alteri tanquam supposito, ita ut nec in esse, nec in operari ab illo dependeat; hinc humanitas Christi non est persona, quia unitur Verbo Divino tanquam supposito, a quo dependet in esse et in operari. Item natura divina, prout est natura non est persona, quia Patri, et Filio, et Spiritui Sancto communicatur, et in illis subsistit.

Dicitur 3. *Ultimo completa*: Id est, quae non ordinetur ad aliud, ut cum illo constituat totum; hinc nec manus, nec anima rationalis sunt personæ, quia non sunt ultimo completæ; nam manus ordinatur ad corpus, cujus manus est pars, et quocum anima conjuncta constituit hominem.

*Personalitas*, seu *subsistentia*, definitur: *Forma, seu modificatio naturae intellectualis, per quam natura constituitur per se perfecte subsistens et ultimo completa*; unde est ultimum complementum substantiae, reddens illam incommunicabilem alteri tanquam supposito. His notatis.

Q. 1. *Quot sunt subsistentiae in Deo?*

R. *Sunt tres subsistentiae relativae, nec quarta admittenda est communis, et absoluta*. Prima pars est de fide; Secunda est probabilior contra Cajetanum et Suarez.

*Prob.* 1. *pars*. Quia tot sunt in Deo subsistentiæ, seu

seu personalitates, quot sunt personæ: nam multiplicato concreto substantivo, mulplicari debet abstractum. Atqui in Deo sunt tres personæ, ut fides docet et probavimus. Ergo sunt tres subsistentiae, nimirum paternitas, filiatio, et spiratio passiva.

*Prob.* 2. *pars* Quia effectus formalis subsistentiae est constituere veram personam: subsistentia enim est ultimum complementum, quo natura redditur alteri tanquam supposito incommunicabilis. Ergo si essent in Deo tres subsistantiæ relativæ, et una absoluta et communis, essent quatuor personae in Deo. Atqui repugnat fidei Catholicae admittere in Deo quatuor personas. Ergo.

Præterea sententia, quam impugnamus, destruit mysterium SS. Trinitatis: nam vel illa subsistentia absoluta est communicabilis vel non; *si est communicabilis*; ergo non est persona, quia de ratione subsistentiæ est, quod reddat naturam incommunicabilem alteri, ut supposito, est enim ultimus rei terminus; *si non est communicabilis*; ergo unica est in Deo subsistentia, et consequenter unica persona, quod pugnat contra fidem; ergo nulla talis subsistentia admittenda est in Deo.

Q. 2. *Utrum, sicut sunt tres substantiae relativae in Deo, ita et tres sunt existentiae relativae praeter absolutam?*

R. *Sententia negans mihi videtur probabilior.*

*Prob.* Quia modus existendi, novam existentiam non superaddit rei quam modificat: sic, v. g. natura humana, seu per se existat, ut in nobis, seu in alio, ut in Christo, non accipit novam existentiam, licet novum habeat existendi modum. Atqui subsistentiae divinae sunt modi existentiae Dei. Ergo novam existentiam non superaddunt, sed duntaxat existentiam Dei absolutam modificant; unde non mirum est, si SS. Patres nullam existentiarum in Deo faciant mentionem.

## QUÆSTIO II.

### *De Relationibus Divinis.*

*Not.* 1. Relatio est ordo, seu respectus, unius ad alte-

alterum. Quando autem ille respectus existit independenter a qualibet mentis operatione, est relatio *realis*.

*Not.* 2. In Deo relationes sunt duplicis generis; aliæ sunt tribus personis *communes*: v. g. relationes identitatis, similitudinis, aequalitatis; de his non est hic quæstio: aliæ sunt *personales*, seu *originis*, quæ fundantur in processione unius personæ ab alia, v. g. paternitas, filiatio, etc.

*Not.* 3. Relatio originis spectari potest secundum *esse in*, id est, prout afficit subjectum, in quo est; et secundum *esse ad*, id est, prout respicit terminum, ad quem refertur.

*Not.* 4. Circa relationem originis investigabimus; 1. Numerum et essentiam. 2. Distinctionem a se invicem. 3. Qualitatem. 4. Munus.

## ARTICULUS I.

*De Numero et Essentia relationum originis.*

### CONCLUSIO I.

*Quatuor sunt in Deo relationes originis, nec plures, nec pauciores, nimirum paternitas, filiatio, spiratio activa, et spiratio passiva.*

*Prob.* Quia, singulis processionibus respondent duæ relationes, una producentis ad productum, altera producti ad producentem. Atqui duæ sunt in Deo processiones, nec plures, nec pauciores, ut supra probatum est. Ergo.

*Objic.* Si essent in Deo quatuor relationes, essent in Deo quatuor personæ; falsum et hæreticum consequens. Ergo.

*Prob. seq. maj.* Relationes personas constituunt. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Relationes a se invicem realiter distinctae, personas constituunt, *conc.* non sic a se invicem realiter distinctae, *nego ant.* Porro spiratio activa non realiter distinguitur a paternitate et filiatione, proindeque non constituit personam a Patre, et Filio distinctam.

CON-

## CONCLUSIO II.

*Relationes originis sunt subsistentes et reales.*

*Prob.* Illæ relationes sunt reales, quæ fundantur in reali origine, et per quas personae realiter distinguuntur ad invicem: neque enim distinctionis realis ratio potest esse, nisi quod reale est. Atqui relationes originis fundantur in reali origine unius personae ab alia, et per eas personae ad invicem realiter distinguuntur. Ergo.

*Objic.* Relatio realis præsupponit extrema realiter distincta. Atqui relationes divinæ non præsupponunt, sed constituunt extrema realiter distincta. Ergo..

*Resp. dist. maj.* In creatis, *conc.* in divinis, *nego maj.* Ratio disparitatis est, quod relationes, quæ in creaturis reperiuntur, sunt accidentia, et ideo præsupponunt subjecta, quibus inhæreant. At contra relationes divinæ sunt substantia, et consequenter non præsupponunt suum subjectum, cui inhæreant, sed per se subsistunt, et a se ipsis distinguuntur.

*Inst.* 1. Ubi sunt relationes reales, ibi mutua est correlatorum dependentia. Atqui nulla potest esse in Deo dependentia vera et realis. Ergo nec ulla vera et realis relatio.

*Resp. dist. maj.* Ubi sunt relationes reales, ibi est mutua correlatorum dependentia, improprie dicta et connexionis, *conc.* proprie dicta et causalis, *nego maj.* Itaque relationes divinæ efficiunt quidem, ut personæ habeant connexionem cognitionis et existentiæ; correlata enim sunt simul natura et cognitione, cum non possit esse Pater, nec cognosci, quin sit et cognoscatur Filius; sed non efficiunt ut personæ a se invicem pendeant tanquam effectus a causa, quia producuntur actionibus, per quas unicuique personæ productæ communicatur eadem numero natura, quæ est in producente. Ergo natura illa est prorsus independens.

*Inst.* 2. Relationes non possunt dici realiter de subjecto, nisi, aut secundum substantiam, aut secundum accidens. Atqui neutro modo sunt in Deo; non quidem secundum substantiam, cum sit una substantia et plures relationes; nec secundum accidens, cum nihil sit accidentale in Deo. Ergo. *Re-*

*Resp nego maj.* Quia inter dici secundum substantiam, et dici secundum accidens, datur medium, nimirum dici secundum esse relativum; nam esse relativum, praecise ut relativum, abstrahit a substantia et accidente, quippe nihil aliud dicit in suo conceptu, quam referri unum ad aliud; unde non est substantia absolute, sed est modus substantiae, quo unum respicit aliud.

## ARTICULUS II.

*De Distinctione relationum originis, a se invicem.*

*Not.* Relationes divinas non distingui ab essentia divina realiter, sed tantum virtualiter, probavimus in Tractatu de Deo et attributis; unde sit.

### CONCLUSIO I.

*Relationes originis, quae sibi mutuo opponuntur, nimirum paternitas, filiatio, et spiratio passiva a se invicem realiter distinguuntur.* Est de fide contra Sabellium.

*Prob.* Personae divinae realiter a se invicem distinguuntur per relationes originis; siquidem ideo prima persona distinguitur a secunda, quod prima sit Pater, et secunda Filius, quod habent per relationes. Ergo illae relationes inter se realiter distinguuntur; nam, *propter quod unumquodque tale, et illud magis tale*, ut fert commune axioma.

*Objic.* Paternitas, et filiatio non opponuntur spirationi passivae. Ergo ab illa non distinguuntur realiter.

*Resp. dist. ant.* Non opponuntur, per se, *conc.* per spirationem activam, cum qua identificantur, *nego ant.* nam prima et secunda persona non solum sunt Pater, et Filius, sed praeterea sunt spirator, et sub illo respectu, Spiritui Sancto opponuntur, et ab eo realiter distinguuntur.

## CONCLUSIO II.

*Spiratio activa non distinguitur realiter a paternitate, nec a filiatione*. Est de fide.

*Prob*. Ex hoc D. Anselmi effato, ab omnibus recepto: *Omnia in divinis sunt unum et idem, ubi non obviat relationis oppositio*. Atqui inter spirationem activam ex una parte, et paternitatem et filiationem ex altera, non obviat relationis oppositio. Quippe relationis oppositio in divinis fundatur in reali processione unius ab alio. Atqui spiratio activa non procedit realiter a Patre, et Filio, sed a Patre communicatur Filio. Ergo.

*Objic*. Quae producunt terminos distinctos, distinguuntur realiter. Atqui paternitas et spiratio activa habent terminos distinctos. Ergo.

*Resp. nego maj*. Nam ad productionem terminorum realiter distinctorum sufficit distinctio virtualis. Porro paternitas et spiratio activa distinguuntur virtualiter.

*Inst*. 1. Spiratio activa in Patre communicatur, paternitas non communicatur. Ergo distinguuntur realiter.

*Resp. nego conseq*. Eadem quippe res, sub diverso respectu, communicatur, et non communicatur; sic licet paternitas, et spiratio activa sit in Patre eadem res, tamen communicatur Filio, quatenus ei non opponitur relative; non communicatur quatenus ei relative opponitur; porro sola paternitas opponitur Filio relative.

*Inst*. 2. Spiratio activa, quae est in Filio, est a Patre. Ergo a paternitate distinguitur realiter.

*Resp. retorq*. Natura divina, quae est in Filio, est a Patre. Ergo a paternitate distinguitur realiter. *Nego itaque consequentiam*, quia spiratio activa non est a Patre per productionem, sed per communicationem. Sic et ipsa natura.

AR-

## ARTICULUS III.

### *De qualitate relationum originis: utrum nimirum sint perfectiones?*

*Not.* Hic non quaeritur , utrum relationes divinae secundum *esse in* , sint perfectiones ; omnes enim affirmant, eo quod , secundum nostrum concipiendi modum , sic spectatae , modificent ac determinent naturam divinam ad esse Patris , aut Filii , aut Spiritus Sancti . Sed controvertitur inter Theologos ; utrum etiam spectatae , secundum *esse ad* , sint perfectiones pro quo solvendo sit .

## CONCLUSIO.

*Relationes divinae , spectatae secundum* esse ad , *sunt verae ac reales perfectiones , licet non simpliciter simplices* . Est contra Scotistas .

*Prob.* 1. *pars* Relationes secundum *esse ad* , sunt in Deo realiter : quippe , nemine cogitante , est respectus Patris ad Filium , et Filii ad Patrem . At quidquid est realiter in Deo , est perfectio . Ergo etc. Hinc D. Cyrillus , *l.* 2. *Thesauri* , c. 1. ait : *Non potest esse perfecta divinitas, nisi Filium habeat, et fructum ex se pariat* . Atqui illud certe est perfectio , sine qua divinitas foret imperfecta . Ergo .

*Prob.* 2. *pars* . Perfectio simpliciter simplex , *ea est quae melior est ipsa , quem non ipsa* , id est , quae melior est quam opposita , et quae a subjecto , in quo est , aequalem perfectionem non excludit , sed cum illa compatitur . Atqui relationes originis non sic se habent ; nempe paternitas non est melior filiatione ipsi opposita , et eam a subjecto , in quo est , expellit . Ergo . Restat igitur , ut relationes divinae sint perfectiones simplices , non quidem propter aliquam imperfectionem ; sed quia simul esse non possunt formaliter in eodem subjecto .

*Objic. contra* 1. *partem* . Si relationes divinae essent perfectiones , tres personae simul sumptae , plus continerent perfectionis , quam una sola persona ; falsum et haereticum conseq. Ergo .

*Resp. nego seq. maj.* Quia una Persona, non minus quam tres Personae, habet divinam naturam, quae est omnis perfectio. Ergo non minus est perfecta, ut docet D. Aug. l. 7. de Trin. c. 6. *Non major essentia est Pater, Filius, et Spiritus Sanctus simul, inquit, quam solus Pater, aut solus Filius; sed tres simul illae Personae aequales sunt singulis.*

*Inst.* 1. In Trinitate, prima Persona caret filiatione et spiratione passiva. Ergo non est tam perfecta, quam sint perfectae tres Personae.

*Resp. dist. ant.* Caret filiatione et spiratione passiva, formaliter, *conc.* eminenter, *nego ant.* Ratio est quia relationes non sunt perfectiones simpliciter simplices, sed sunt perfectiones simplices tantum, quae, ut diximus, in Deo continentur eminenter tantum et identice, propter summam divinarum relationum in essentia divina identitatem.

*Inst.* 2. Omnis perfectio in Deo praedicari potest in abstracto de alia perfectione. Atqui una relatio originis non potest praedicari de alia in abstracto: neque enim potest dici, *Paternitas est filiatio*. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Omnis perfectio, absoluta, *conc.* relativa, *nego maj.*: ratio disparitatis est, quod attributa relativa mutuam dicant inter se oppositionem, adeoque unum de alio praedicari non potest; e contrario, cum absoluta attributa nullam inter se dicant oppositionem, unum de alio praedicari potest in sensu reali et identico.

## ARTICULUS IV.

*De Munere et Officio divinarum relationum.*

### CONCLUSIO.

*Munus proprium relationum divinarum, est Personas constituere, et unam Personam ab aliis distinguere.*

*Prob.* Per id Personae divinae constituuntur et distinguuntur, quod singulare est, non commune. Atqui solum relativum in Trinitate singulare est, cum contra omne absolutum sit commune, et ex aequo in singulis Personis reperiatur. Ergo.

Hinc

Hinc D. Basil. *Epist.* 349. ait: *Commune est Deitas: proprium, est paternitas* , et D. Gregor. Nazianz. *orat.* 39. dicit: *Adoramus Patrem , et Filium , et Spiritum Sanctum : ita ut proprietates* , id est relationes, *distinguamus , divinitatem autem, unam faciamus* .

## CAPUT V.

### *De His , quae tribus Personis sunt communia* .

*Not.* Quae tribus Personis sunt communia , revocari possunt ad *notiones* , *circuminsessionem* , et *missionem* divinarum Personarum ; de quibus agemus tribus quaestionibus .

## QUÆSTIO I.

### *De Notionibus Divinis* .

*Not.* 1. Per notiones divinas intelliguntur , *notae quaedam peculiares , quibus Personae divinae dignoscuntur , et ab invicem secernuntur* .

*Not.* 2. Ad notionem divinam, tres requiruntur conditiones . 1. Ut sit aliquid proprium uni Personae , vel duabus . 2. Ut aliquam importet dignitatem . 3. Ut pertineat ad originem : nihil enim in divinis est distinctivum et speciale , quod non pertineat ad originem . His notatis sit .

## CONCLUSIO.

*Quinque admittendae sunt in Deo notiones , nec plures , nec pauciores* , scilicet innascibilitas, paternitas , filiatio , spiratio activa , *et* spiratio passiva .

*Prob.* Tot sunt notiones admittendae in Deo , quot sunt notae propriae , quibus Personae divinae dignoscuntur , et a se invicem secernuntur . Atqui tales notae sunt quinque modo recensitae ; namque per paternitatem et filiationem , Pater et Filius inter se distinguuntur ; et per spirationem activam , et spirationem passivam , Pater et Filius distinguuntur a Spiritu Sancto , sicque ternarius numerus Personarum ostenditur ; et ne

Dixi, *transeat ant.* Quia multi docent innascibilitatem esse quidem quid *negativum* quoad nomen, sed esse quid *positivum* quoad rem hoc nomine significatam; significat enim Patrem esse fontem totius divinitatis.

*Inst.* 2. Nascibilitas, seu processio ab alio, non dicit imperfectionem. Ergo innascibilitas non dicit perfectionem.

*Resp. nego cons.* Utrumque enim in Deo aequaliter est perfectum, non procedere, et procedere: quia utrumque eamdem naturam divinam participat; porro natura divina est omnis perfectio.

*Objic.* 2. Innascibilitas non distinguit Patrem a Spiritu Sancto: Ergo non est notio Patris.

*Prob. ant* Innascibilitas tam convenit Spiritui Sancto, quam Patri. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Innascibilitas sumpta pro negatione generationis, *conc.* sumpta pro negatione processionis, *nego ant.* Procedit enim a Patre et Filio.

*Objectiones, quibus augetur numerus notionum.*

*Objic.* 1. Tam improductivitas in Spiritu Sancto dicenda est notio, quam innascibilitas in Patre. Ergo sunt plures quam quinque notiones.

*Resp. dist. ant.* Disparitas est, quod innascibilitas aliquam exibet dignitatem in Patre; nam ex eo quod non producatur, sequitur, quod sit principium totius Deitatis; sed improductivitas nullam importat dignitatem; alias perfectior esset illa creatura, quæ producere non posset: quod est falsum.

*Objic.* 2. Quod Filius sit *Verbum*, et *Imago Patris*, sunt notiones Filii; item, quod Spiritus Sanctus sit *donum*, *amor*, et *vinculum Patris*, *et Filii*, notiones sunt Spiritus Sancti. Ergo sunt plus quam quinque notiones.

*Resp. dist. ant.* Sunt notiones, quæ exprimuntur notionibus filiationis, et spirationis passivæ distinctius intellectis, *conc.* quæ aliud menti ingerant, *nego ant. et conseq.* Quid enim est esse Verbum, et imaginem Patris? nisi esse Filium expressivum Patris; quid et esse donum, amorem, et vinculum Patris, et Filii? nisi esse terminum spirationis activæ; ille autem terminus est spiratio passiva. *Objic.*

*Objic.* 3. Sicut datur notio communis, nempe spiratio activa, qua Pater, et Filius constituuntur in ratione principii productivi, sic debet dari notio communis, qua Filius, et Spiritus Sanctus constituantur in ratione termini producti. Ergo sex numerandae sunt notiones.

*Resp. nego ant.* Disparitas est, quod Pater, et Filius per spirationem activam sibi communem, in una speciali ratione producendi Spiritum Sanctum conveniant, unde sunt unum illius principium; at Filius, et Spiritus Sanctus ratione realiter distincta producuntur; unde produci in illis, non est quid realiter unum, sive non est unus specialis existendi modus; et ideo est quid unum tantum per mentem. Porro notiones debent esse reales.

## QUÆSTIO II.

### *De Circuminsessione Divinarum Personarum.*

*Not.* Circuminsessio est *Personarum divinarum intima in se mutuo inexistentia*. Quare ad illam duo requiruntur. 1. Identitas naturæ. 2. Distinctio Personarum.

## CONCLUSIO.

*Datur in Deo circuminsessio Personarum.* Est de fide.

*Prob.* 1. Circuminsessio est personarum intima in se mutuo existentia. Atqui Personae divinae in se mutuo existunt; Joan. 14. *Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est*, ait Christus; et paulo post, *Pater in me manens, ipse facit opera*. Ergo.

*Prob.* 2. Ex PP. dicentibus cum D. Fulgentio, L. de Fide ad Petrum, c. 1. *Totus est Pater in Filio, et Spiritu Sancto; totus Filius in Patre, et Spiritu Sancto; et totus Spiritus Sanctus in Patre, et Filio*. Ergo

*Prob.* 3. *ratione*. Eae personae in se invicem existunt, quae unam eamdemque numero naturam indivisibilem habent. Atqui Personae divinae unam eamdemque

denique numero naturam indivisibilem habent. Ergo.

*Objic.* 1. Quae se invicem excludunt, non possunt esse in se mutuo: Atqui Personae divinae sese mutuo excludunt: Ergo.

*Prob. min.* Quae relative opponuntur, sese invicem excludunt: Atqui Personae divinae relative opponuntur: Ergo:

*Resp. dist. maj.* Quae relative opponuntur, secundum omnia; *conc.* secundum aliqua tantum; *nego maj.* Porro Personae divinae *relative* opponuntur sub ratione personalitatis; non sub ratione naturæ, quæ una et eadem est numero in singulis Personis;

*Objic.* 2. Si Pater sit in Filio; Filius erit Pater; et vicissim. Atqui consequens repugnat fidei. Ergo et antecedens

*Prob. maj.* Ille, in quo est paternitas, est Pater. Atqui si Pater sit in Filio; in eo quoque erit paternitas. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Ille est Pater; in quo est paternitas; formaliter; *conc.* identice, *nego maj.* Porro paternitas non est in Filio *formaliter*, id est, per modum formae hypostaticæ et proprietatis personalis, cujus est constituere personam; sed est in Filio *identice*, ratione nimirum essentiae divinae; quæ una, eademque numero, est in tribus Personis.

## QUÆSTIO III.

### *De Missione Divinarum Personarum*.

*Not.* Missio in divinis recte definitur: *Processio unius Personae ab alia cum habitudine ad novum existendi modum in creaturis*. Unde missio duplicem dicit respectum; unum ad personam originantem; et alium ad creaturam, vel locum in quo incipit esse novo modo; nimirum per aliquem effectum de novo productum; qua ratione missio est temporalis. Utrumque illum respectum expressit Christus, Joan. 14. *Exivi a Patre*, en processio; *et veni in mundum*, en novus modus existendi in mundo. His notatis; sit:

CON-

## CONCLUSIO.

*Datur missio in Divinis*. Est de fide.

*Prob.* 1. Ex Script. Joan. 8. *Solus non sum, sed ego, et qui misit me Pater*. Et Joan. 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre*. Ergo.

*Prob.* 2. *ratione*. Ut Persona divina dicatur mitti, sufficit, quod procedat ab alia, et habeat novum quemdam modum existendi in creaturis. Atqui aliqua Persona in divinis procedit ab alia, ut Filius a Patre, et habet novum modum existendi in creaturis, ut idem Filius, qui extitit in mundo per carnem assumptam. Ergo.

*Objic.* Mitti ab alio multiplicem importat imperfectionem. Ergo missio non debet admitti in Deo.

*Resp. dist. ant.* Mitti ab alio, per imperium, consilium, vel transmissionem ab uno loco ad alium, *conc.* mitti ab alio, per processionem originis cum habitudine ad novum modum existendi ad extra, *nego ant.* Itaque Persona divina mitti non potest per imperium, quia superiorem non habet; nec per consilium, quia non habet se sapientiorem; nec per transmissionem ab uno loco ad alium, quia est immensa; sed mittitur solum per divinam originem cum illo novo modo existendi in alio.

Q. 1. *Quaenam Personae in divinis mittantur?*

R. *Solus Filius, et Spiritus Sanctus;* est de fide.

*Prob.* Quia illae solae Personae mittuntur, quae procedunt secundum originem. Atqui solus Filius a Patre, et solus Spiritus Sanctus a Patre et Filio procedunt. Ergo solus Filius, et Spiritus Sanctus mittuntur; Filius quidem a Patre, et Spiritus Sanctus a Patre et Filio

*Dices* 1. Joan. 14. de tribus Personis dicitur: *Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus*. Ergo omnes Personae mittuntur.

*Resp. nego conseq.* Aliud enim est *mitti*, aliud *venire*, qui mittitur, ab alio debet exire; qui venit, a se ipse venire potest; unde D. Aug. ait: *Solus Pater non legitur missus. L. 2. de Trinit. c. 5.*

Q. 2. *Quotuplex est missio in divinis?*

R.

R. Duplex est, visibilis nempe, et invisibilis.

*Missio visibilis* est ea, quae fit in specie sensibili; talis fuit missio Filii in carne assumpta; et Spiritus Sancti in specie columbae super Christum, et in specie linguarum ignearum super Apostolos.

*Missio invisibilis*, est ea, quæ fit sine specie sensibili, interius sanctificando animas vel *formaliter*, per gratiam habitualem, vel *efficienter* per gratiam excitantem, quam Deus sibi vult præparare, ut templum, in quo habitet; juxta illud, Apoc. 3. : *Ego sto et ad ostium pulso, si quis audierit vocem meam, et aperuerit mihi januam, intrabo ad illam, et caenabo cum illo*.

## DISSERTATIO II.

### *De Personis Divinis in particulari*.

*Not*. Cum, tractantes de divinis processionibus, jam majorem partem eorum, quae spectant Personas divinas, sigillatim exposuerimus; hic restat de earum nominibus et attributis disserendum triplici Capite.

## CAPUT I.

### *De Nominibus primae Personae propriis et appropriatis*.

*Not*. Nomen *proprium*, est illud, quod uni Personæ realiter convenit, ut alteri minime convenire possit.

*Nomen appropriatum*, est illud, quod, licet realiter toti Trinitati sit commune, tamen, propter quamdam rationem specialem, uni Personæ singulari modo tribuitur.

Q. 1. *Quot sunt nomina primae Personae propria?*

R. Sunt tria, nimirum, *Pater ingenitus*, seu innascibilis, et *principium* et *fons totius divinitatis*.

*Prob*. Quia prima SS. Trinitatis Persona spectatur, vel per respectum ad Filium, quem sola producit, et sic dicitur, *Pater*; vel per respectum ad suam primitatem, quatenus nimirum a nulla alia ducit originem, et sic dicitur, *ingenita*; vel per respectum ad

duas

duas simul Personas productas, quibus divinitatem ... sua infinita fœcunditate communicat, et dicitur, *principium et fons divinitatis*, sumptæ scilicet in concreto, pro Personis quæ a Patre ducunt originem.

Q. 2. *Quomodo nomen*, Pater, *primae Personae est proprium?*

R. Proprium est, ut *notionaliter* sumitur, id est, quatenus dicit relationem realem ad Filium, quem producit ex sua substantia

Q *Quomodo nomen*, ingenitus, *primae Personae est proprium?*

R. Prima Persona dicitur *ingenita*, hoc sensu, quod nullo modo producta sit; sola enim prima Persona est improducta. Ergo ratio *improducti* ipsi soli propria est. Unde D. Gregor. Nazianzenus ait: *Patris proprietas haec est, quod ingenitus sit.*

Q. 4. *Quo sensu dicitur*, principium et fons divinitatis, *esse nomen primae Personae proprium?*

R Dicitur hoc sensu, quod prima Persona, a nulla producta, cæteras producat; quare D. Athanas. contra gregales Sabellii, dicit: *Pater radix, et Fons Filii, et Spiritus Sancti.*

*Dices*: Filius est etiam *principium* ad intra. Ergo illud nomen non est proprium Patri.

*Resp. dist ant.* Filius est principium notionale, *conc.* principale et fons totius divinitatis. *nego ant.* Principium *notionale* designat fœcunditatem ad intra, quæ communis est Patri, et Filio. Principium *fontale* designat principium sine principio, quod solus est Pater, ut explicat D. Aug. *l.* 4. *de Trinit c.* 20 qui illud Joan. 20. *Spiritus veritatis, quem ego mittam vobis a Patre*, exponens, ait: *Videlicet ostendens, quod totius divinitatis principium Pater est.*

Q. 5. *Utrum Pater possit etiam dici* causa, *et auctor Filii et Spiritus Sancti?*

R Non potest recte dici apud Latinos; quia causa, juxta propriam rationem, est *principium influens esse in aliud*, unde importat diversitatem substantiæ, et dependentiam unius ab alio. Atqui Filius et Spiritus Sanctus non habent diversam a Patre substantiam, neque ab eo dependent. Ergo.

Dixi, *apud Latinos*: quia Græci Patrem vocant cau-

causam et auctorem Filii, et Spiritus Sancti, sed improprie lato modo, quia per illas voces intelligunt duntaxat principium originis, ut luculenter explicat Cardinalis Bessarion, sess. 25. Conc. Florentini: *Notandum*, inquit, *quod SS. Doctores Orientales, etiam in divinis, utantur nomine causae et causati largo modo; non quidem ut limitationem et dependentiam importat, sed prout productionem, et emanationem a principio ejus, quod est a principio, significat.*

Q. *Quot sunt nomina primae Personae appropriata?*

R. Primæ Personae appropriatur, quod sit *primum creaturarum principium*; quare dicitur, *Pater noster, creator omnium*. Ratio est, quia congruenter ratio primi principii respectu creaturarum appropriatur ei, qui est primum in Trinitate principium.

## CAPUT II.

### *De Nominibus secundae Personae propriis, et appropriatis.*

Q. 1. *Quaenam sunt nomina secundae Personae propria?*

R. Sunt tria, nempe, *Filius*, *Verbum*, et *Imago Patris*.

*Prob.* Quia illa nomina sunt secundae Personae propria, quae ei soli, ex vi processionis, conveniunt. Atqui nomina *Filii*, et *Verbi*, et *Imaginis* soli secundae Personae, ex vi processionis suae, conveniunt. Ergo.

1. Ille proprie dicitur, *Filius*, qui ex propria Patris substantia genitus est. Atqui secunda Persona sola ex propria Patris substantia genita est, cui soli dixit Pater, Psal. 109: *Ex utero ante luciferum genui te.* Ergo.

2. Illi soli ratio *Verbi* convenit, qui est terminus, ab intellectu Patris foecundo productus. Atqui sola secunda Persona est talis. Ergo. Unde sola in Scriptura, vocatur Verbum, Joan. 1.: *Verbum caro factum est*. Et D. Cyrillus, l. 7. Thesauri, cap. 1.: *Verum igitur Patris Verbum*, inquit, *Filius est, neque est aliud verum Verbum Patris, quam Filius*.

3. Ad rationem *Imaginis* requiritur similitudo in na-

natura, quam unam, eamdemque numero habet cum Patre, idque vi suae processionis, ut supra fuse probavimus. Ergo sola secunda Persona dicitur proprie et personaliter Imago Patris: sit Coloss. 1. dicitur *Imago Dei invisibilis*.

*Dices* 1. Hoc nomen *Verbum*, non est proprium Filii Ergo.

*Prob. ant.* D. Basilius *L.* 5. *contra Eunomium, cap.* 11. Spiritum Sanctum vocat Verbum Filii: *Dei quidem Verbum, Filius est*, inquit, *Filii autem Verbum Spiritus*. Ergo *Verbum* non est nomen proprium Filio.

*Resp. dist. ant.* D. Basilius Spiritum Sanctum vocat Verbum Filii, late, improprie, et figurate, quatenus significat, quidquid habet vim repræsentandi alterum a quo procedit, quocumque modo fiat illa repraesentatio, *conc.* proprie, quatenus significat eum, qui ab intellectu Patris faecundo procedit, *nego ant.* Etenim Spiritus Sanctus a Filio procedens, illum hominibus ennuntiat per gratiam, inspirationem, et praedicationem Evangelii, quod promisit Christus, Joan. 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*. Porro illa impropria et figurata locutio satis fuit ad institutum D. Basilii, ut probaret, contra Eunomium, Spiritum Sanctum Deum esse, quia a Filio procedit, sicut Filius Deus est, quia a Patre procedit.

*Dices* 2. Nomen, *Imago*, est commune Filio, et Spiritui Sancto. Ergo non est proprium Filio.

*Prob. ant* Ex D. Damasceno, *l.* 1. *de fide c.* 18. dicente: *Imago Patris est Filius; et Filii, Spiritus Sanctus*. Ergo.

*Resp. dist. ant. et textum*. Spiritus Sanctus est Imago Filii, improprie dicta, *conc.* proprie dicta, *nego*. Hoc itaque sensu D. Damasc. dicit Spiritum Sanctum esse Imaginem Filii, quod eamdem habeat naturam cum Filio, non vero, quod eam habeat vi processionis suæ, quod requiritur ad proprie dictam imaginem.

Q. *Quodnam est nomen appropriatum Filio?*

R. Nomen, *sapientia*, appropriatur Filio, et quidem congruentissime, quia sapientia est virtus intellectus. Atqui Filius est terminus sapientissimae intellectionis. Ergo.

*Dices*: In Scriptura, Filius vocatur *sapientia*. Ergo sapientia est nomen Filii proprium, non appropriatum.

*Resp. dist. conseq.* Nomen, *sapientia*, cum actu notionali conjunctum, est proprium Filio, *conc.* non conjunctum cum tali actu notionali, quod est generare vel generari, *nego conseq.* Porro quando Scriptura Filio tribuit nomen, *sapientiae*, illud semper conjungit cum actu notionali; sic Eccli. 24.: *Ego ex ore altissimi prodivi primogenita*. Tuncque est nomen notionale, et proprium, quod idem significat ac *Verbum*, et *Imago Patris*. Sed quando sapientia de Filio dicitur sine addito, tunc est nomen essentiale, tribus Personis commune, quod Filio appropriatur.

## CAPUT III.

### *De Nominibus tertiae Personae propriis et appropriatis*.

Q. *Quaenam sunt nomina tertiae Personae propria?*
R. Sunt tria, nimirum, *Spiritus Sanctus*, *donum*, *et amor*.

### CONCLUSIO I.

*Spiritus Sanctus, est nomen quod proprie convenit tertiae Personae SS. Trinitatis*, non hoc sensu, quod sit immaterialis et omnis impuritatis expers, hæc enim est proprietas essentialis, quae consequenter communis est tribus Personis; sed hoc sensu, quod sit *spiratus*, et quidem per voluntatem, a quo est omnis sanctitas.

*Prob.* Illud nomen proprie convenit tertiae Trinitatis Personae, quod ei in Scriptura, et Patribus tribuitur per oppositionem ad alias Personas. Atqui Spiritus Sancti nomen tribuitur tertiae Personae per oppositionem ad alias Personas, Matth. 28.: *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. Et D. Ambros. in Symbolum Apost. cap. 12 ait: *Licet Pater Spiritus sit, et Filius Spiritus sit, et Pater sit Sanctus, et Filius sit Sanctus: sola tamen tertia Persona proprie Spiritus Sanctus nuncupatur*: Quia nimirum sola spiratur, seu

flatur

flatur ab amore, a quo sanctitas repetitur.

*Dices*: Hoc nomen, *Spiritus Sanctus*, non significat relationem. Ergo non est proprium alicui Personae.

*Resp. dist. ant.* Non significat relationem, quatenus significat rem immaterialem, *conc.* quatenus significat rem spiratam, *nego ant.* Sic enim significat relationem personae spiratae ad personas spirantes.

## CONCLUSIO II.

*Donum est nomen, quod proprie convenit tertiae Trinitatis Personae.*

*Prob.* Ut aliqua persona dicatur, *donum* proprie et *personaliter*, requiritur et sufficit, ut a dante procedat, et quidem ex voluntatis inclinatione. Atqui sola tertia Persona ex voluntatis inclinatione procedit. Ergo proprie et personaliter dicitur donum.

*Dices*: Isaiae 9. dicitur: *Filius datus est nobis*. Ergo esse donum, non est proprium Spiritui Sancto.

*Resp. dist. conseq.* Esse donum, non personale, *conc.* esse donum personale, *nego conseq.* Filius itaque non procedit ex voluntatis inclinatione, sed ex intellectus foecunditate, unde non est terminus amoris, quo se mutuo cum Patre diligit; alias esset principium simul et terminus, quod implicat; datur ergo tantum ex amore, quo Pater hominem diligit juxta illud Joan. 3.: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.*

## CONCLUSIO III.

*Amor est nomen proprie conveniens Spiritui Sancto*; quia est terminus subsistens ac personalis mutui amoris Patris et Filii: *Quid convenientius est*, ait D. Aug. *l.* 15. *de Trin. c.* 19. *quam ut ille dicatur charitas proprie, qui Spiritus est communis ambobus.* Ergo:

Q. *Quaenam sunt nomina Spiritui Sancto appropriata?*

R. Ipsi attribuuntur omnia opera bonitatis, charitatis, et misericordiae, et quidem congruentissime; congruit enim ut divinae charitatis et misericordiae effectus ei Personae attribuantur, quae ex perfectissima charita-

to procedit. Hinc vocatur *Paraclitus*, id est, consolator; consolatur enim nos per dona gratiæ, quibus nos cumulat.

## DISSERTATIO III.

### *De Modo, quo loquendum est de Mysterio SS. Trinitatis.*

*Not.* Agemus hic 1. De vocibus, quibus unitas naturæ exponitur. 2. De vocibus, quibus numerus Personarum exprimitur. 3. De vocibus, quibus distinctio Personarum exprimitur. 4. De mutua prædicatione nominum absolutorum de relativis, et relativorum de absolutis. 5. De suppositione attributorum absolutorum pro personis.

## CAPUT I.

### *De Vocibus, quibus unitas naturae exponitur.*

*Not* Voces, quibus suspicari quis posset naturæ divinæ unitatem explicari posse, sunt istæ: *Idem*, *unus*, *unicus*, *singularis*, *solitarius*, *unicus*, seu *conjunctus*, *solus*.

Regula I. *Voces*, unus, et idem, *recte dicuntur de Personis divinis in neutro genere; non autem in masculino, nisi jungantur termino absoluto.*

*Prob.* Quia *unus* et *idem*, in neutro genere, vel quando in masculino conjunguntur cum termino absoluto, significant naturam, in masculino vero significant personam. Ergo, cum una sit natura, possunt dici in neutro genere de personis; cum vero plures sint personæ, non possunt dici de personis in masculino, nisi conjungantur cum termino absoluto et essentiali.

Hinc catholicæ sunt hae propositiones: *Pater et Filius, et Spiritus Sanctus sunt unum et idem*; *Pater, Filius, et Spiritus Sanctus sunt unus et idem creator, omnipotens*, etc. at hæc, *Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus sunt unus et idem*, est falsa, et hæresim Sabellii continens.

Regula II. *Voces*, unicus et singularis, *non recte di-*

*dicuntur de Deo*, *seu de essentia*; quia illæ voces, in sensu obvio, significant naturæ incommunicabilitem. Atqui Dei natura non est incommunicabilis. Ergo etc. Hinc ista prop. *Pater est Deus singularis*, *Deus unicus*, est falsa. Possunt vero dici de personis, v. g. *Pater est unicus*, *singularis*.

Regula III. *Vox*, solitarius, *non potest recte dici de personis divinis*, v. g. non potest recte dici *Pater est solitarius*; quia hæc vox non tantum naturæ, sed etiam pluralitatem personarum, excludit: *Non invenitur*, inquit D. Aug. *l. de Trin. c. 7.* quomodo dici possit; *aut Pater solus*, *aut Filius solus*, *cum semper . . . in invicem*, *neuter solus*. Ubi sumit, *solus*, cathegorematice, pro voce, *solitarius*.

Regula IV. *Voces*, unitus, *et* conjunctus, *non recte dicuntur de Personis*. Quia arguunt compositionem, quæ enim uniuntur et conjunguntur, ad modum partium se habent. Atqui quæ compositionem arguunt, admitti non possunt in Deo, qui est ens summe simplex. Ergo.

Regula V. *Vox exclusiva*, solus, *non potest enuntiari de Deo cathegorematice*; *bene vero sincathegorematice*, hoc est, quando conjungitur cum alio termino, sive essentiali, sive notionali.

*Ratio primi est*, quia vox, *solus*, cathegorematice sumpta, idem significat, quod vox, *solitarius*. Hinc falsa est hæc propositio: *Deus est solus*.

*Ratio secundi est*, quia vox, *solus*, sincathegorematice sumpta, non aliud significat, quam prædicatum convenire subjecto, et non alteri, unde recte dicitur, *solus Deus est omnipotens*, *solus Pater generat*.

## CAPUT II.

### *De Vocibus*, *quae numerum Personarum exprimunt*.

*Not.* Hae voces sunt istae: *multiplex*, *triplex*, *multiplicitas*, *trinus*, *trinitas*.

Regula I. *Hae voces*, multiplex, triplex, *de Deo non possunt praedicari*; quia vox ista, *Deus* non abstrahit a natura, sed illam formaliter includit. Ergo hae voces, *triplex*, *multiplex*, cadunt supra formaliter ni-

significatum hujus vocis, *Deus*, id est, supra naturam divinam, quae non est multiplex; falsa ergo est haec prop. *Deus est multiplex*, *triplex*.

Regula II. *Haec vox*, multiplicitas, *recte de Deo potest praedicari etiam sine hoc addito*, personarum; unde vera est haec propositio; *in Deo est multiplicitas*. Ratio est, quia cum aliqua in Deo vox est indifferens ad naturam, vel personam, determinatur per subjectum, de quo praedicatur, ac proinde cum Deus, in quo dicitur esse multiplicitas, excludat in suo conceptu multiplicitatem naturarum; vox, *multiplicitas*, per subjectum restringitur ad multiplicitatem Personarum, quae in Deo realiter reperitur.

Regula III. *Hae voces*, trinus, trinitas, *recte dicuntur de Deo*, v. g. *Deus est trinus; in Deo est trinitas*. Quia in Deo est determinatus numerus trium Personarum.

*Dices*: Deus non potest dici *triplex*. Ergo nec potest dici *trinus*.

*Resp. nego conseq.* Disparitas est, quod *trinus* dicit tantum unum quid tribus distinctis modis existens; at *triplex* non tantum tres distinctos existendi modos dicit, sed etiam tres saltem, secundum numerum, essentias: *Nec quoniam trinitas est*, inquit D. Aug. *ideo triplex putandus est*; *alioquin minor erit Pater solus, aut Filius solus*, *quam simul Pater*, *et Filius*, *l.* 6. *de Trin.* c. 7.

Q. *Quo sensu in hymno Corporis Christi dicitur*: Te trina Deitas, unaque poscimus?

R. Dicitur hoc sensu, quod deitas una et indivisa sit communis tribus Personis, quibus inest, et cum quibus identificatur; non vero dicitur hoc falso sensu, quod Deitas ex se multitudinem importat; alias essent tres naturae.

## CAPUT III.

### *De Vocibus*, *quibus distinctio Personarum exprimitur.*

Not. Hae voces sunt istae: *distinctus*, *discretus*, *secretus*, *alius*, et *alter*; *dissimilis*, *dispar*, *discrepans*, *differens*, *divisus*, et *separatus*.

Regula I. *Hae voces*, distinctus, discretus, *et secretus*, *rectè praedicantur de Personis*; quia de fide est, Personas esse realiter distinctas, et verba, *discernere*, *secernere*, idem significant, ac verbum *distinguere*.

Regula II. *Hae voces*, alius *et* alter, *in masculino*, *vel faemmino*, *catholice de Personis dicuntur*, *non autem in neutro genere*, ex Conc. Lateran. IV. *Licet igitur alius sit Pater*, *alius Filius*, *alius Spiritus Sanctus*, *non tamen aliud*. Ratio est, quia illae voces in masculino, vel foeminino, significant personam, at in neutro significant naturam, ut probat D. Thom. 1 p. q. 31. a. 3. ad 4. dicens: *Si quaeratur quis est iste? Respondetur*, *Socrates*, *quod nomen est suppositi*. *Si autem quaeratur*: *quid est iste? Respondetur*, *animal rationale et mortale*.

Regula III. *Hae voces*, dissimilis, dispar; discrepans, differens, divisus, *et* separatus, *non recte praedicantur de Personis*; quia significant naturam, non vero personam. Ideo D. Thom. q. 36. a. 2. ait: *Ne tollatur simplicitas divinae essentiae*, *vitandum est nomen separationis et divisionis*, *quae est totius in partes*. *Ne autem tollatur aequalitas*, *vitandum est nomen disparitatis*, *et dissimilitudinis*. *Ne vero tollatur similitudo*, *vitandum est nomen alieni*, *et discrepantis*.

## CAPUT IV.

### *De Mutua Praedicatione nominum absolutorum de relativis*, *et relativorum de absolutis*.

*Not*. Nomina, tum absoluta, tum relativa, sunt vel abstracta, vel concreta. *Abstracta* sunt ea, quæ exprimunt formam sine subjecto, ut deitas, paternitas, etc. *Concreta* sunt, quae formam cum subjecto, seu subjectum habens formam, significant, ut Deus, Pater, etc. Item alia sunt substantiva, ut Deus, alia adjectiva, ut sapiens. His positis.

Q. 1. *An et quomodo nomina* absoluta *praedicentur de Personis*?

R. 1. *Nomina* absoluta, abstracta *non praedicantur de Personis in plurali*, *sed tantum in singulari*.

*Prob*. Nomina abstracta formam sine subjecto signi-

ficant. Atqui in Deo est unica forma. Ergo nomina abstracta, illam formam significantia, non possunt de Personis praedicari nisi in singulari . . . . Hinc recte dicitur: *Tres Personae sunt una deitas, una sapientia* etc. sed perperam diceretur, *sunt deitas, sapientia*, etc.

R. 2. *Nomina absoluta concreta substantiva, vel etiam adjectiva substantive usurpata praedicantur, de Personis in singulari tantum; adjectiva vero praedicantur in plurali.*

*Prob.* Quia forma in nominibus substantivis, vel adjectivis substantive usurpatis, significat per modum substantiæ, et habentis esse per se; at in adjectivis significat per modum accidentis, seu adjacentis suo supposito, et in eo esse habentis. Ergo in nominibus substantivis, vel adjectivis substantive usurpatis, singularitas, vel pluralitas petitur a singularitate, vel pluralitate formarum, et in adjectivis, a singularitate, vel pluralitate suppositorum. Atqui in Deo est unica substantia, plura vero sunt supposita. Ergo etc. . . . Hinc 1. recte dicitur: *Tres Personae sunt unus Deus, unus creator*. Perperam vero diceretur, *sunt tres Dii, tres creatores*. 2. Recte dicitur, *tres Personae sunt tres creantes, sunt aequales*, etc.

Q. 2. *Utrum Personae possint praedicari de nominibus absolutis?*

R. Personae de nominibus absolutis, sive in abstracto, sive in concreto sumptis, possunt prædicari. *Ratio est*, quia inter personas et essentiam sive in abstracto, sive in concreto sumptam, est realis identitas; Hinc istae prop. sunt verae; *Essentia, seu Deus, est tres Personae*: *essentia est Pater*: *Deus, vel essentia est paternitas*.

## CAPUT V.

### *De Suppositione nominum absolutorum pro Personis.*

Q. 1. *Utrum nomina absoluta abstracta supponant, seu in propositionibus sumantur pro Personis?*

R. *negative*, prout definitur in Conc. Lateran. IV. in quo dicitur: *Illa res* (essentia divina) *non est gene-*

*nerans*, *neque genita*, *neque procedens*. Ratio est, quia si absoluta abstracta supponerent pro Personis, essentia produceret seipsam, cum eadem numero sit essentia in tribus Personis. Hinc si haec propositio, *essentia generat*, esset vera, sensus esset, *essentia producit se ipsam*, quod repugnat; producens enim realiter debet distingui a producto.

Q. *Utrum nomina absoluta concreta supponant pro Personis?*

R. Aliquando supponunt pro essentia, aliquando pro persona. Nam hae propositiones sunt verae; *Deus creat*, *Deus generat*. Atqui in prima propositione, *Deus*, supponit pro essentia, in secunda supponit pro persona. Ergo nomina absoluta concreta supponunt aliquando pro essentia, aliquando pro persona.

Q. 3. *Quomodo potest cognosci quandonam haec vox*, Deus, *supponat pro persona*, *quandonam pro natura*?

R. Ad hujus quaestionis resolutionem, Sylvius, *q.* 49 *art.* 4. dat quatuor sequentes regulas, quas refero.

Regula I. Quando huic nomini, *Deus*, nihil adjungitur, quod ejus significationem restringat, vel determinet, supponit pro natura communi, sive pro illo singulari simplicissimo, quod est natura divina, ut communis, imo ut realiter eadem cum tribus Personis; ac per consequens aeque principaliter et primo supponit pro Personis, et natura, ut cum dicitur, *Soli Deo honor et gloria*.

Regula II. Quando isti nomini, *Deus*, tribuitur actus essentiae, tunc nomen, *Deus*, principaliter ac primario supponit pro essentia; minus autem principaliter et secundario pro Personis, ut in hac prop. *Deus creat*: nam creare non convenit Patri, quia est Pater, aut Filio, quia Filius est; sed singulis Personis competit, ratione divinae naturae.

Regula III. Cum eidem nomini, *Deus*, tribuitur talis actus, vel proprietas essentialis, quae convenit essentiae, secundum quod ipsa distinguitur a Personis, tunc supponit tantum pro essentia, ut in his propositionibus: *Deus est communis tribus Personis*, *Deus est trinus*, *Deus est trinitas*.

Regula IV. Quando eidem nomini, *Deus*, tribuitur actio, vel proprietas notionalis, tunc supponit pro Per-

Persona, eaque vel una, vel pluribus, secundum quo exigit proprietas ipsi attributa. Unde in hac pro a *Deus generat Deum*, subjectum supponit pro person Patris, et prædicatum pro persona Filii. In ista vero, *Deus spirat Deum*, subjectum supponit pro Patre, et Filio, prædicatum vero pro Spiritu Sancto.

Huic Tractatui de ineffabili SS. Trinitatis mysterio finem imponentes, dicamus cum Sapiente: *Eccli*. 43. *Multa dicemus, et deficiemus in verbis, consummatio autem sermonum ipse est omnibus:* quia videmus nunc *per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem*. Itaque cum D. Augustino *l*. 15. *de Trin*. *Cap. ult.* concludens, Deum sic deprecor: *Domine, Deus unus, Deus Trinitas, quaecumque dixi in hoc tractatu tuo, agnoscant et tui: si quae de meo, et tu ignosce, et tui*. Interim protestamur nolle nos, nostrasque te cognoscere, nisi ut te, unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in Unitate veneremur. Amen.

**FINIS.**

# INDEX

## TITULORUM TOMI II.

FINIS.